

ΕΠΙΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝ ΔΙΚΑΙΟΥ 3 1950

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

ΑΡΙΘ. ΕΙΣΑΓ. 101
ΕΙΔ. ΑΡΙΘ. Περ. 47

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 3.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1950

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ
ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 3.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1950

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ Β. ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ 23 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1835

Μέχρι σήμερον παρέμενεν άγνωστον τὸ ὑπὸ τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης καταρτισθὲν καὶ ὑποβληθὲν πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἀντιβασιλείαν) πρὸς κύρωσιν Σχέδιον τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐστηρίζετο τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἀστικοῦ μας δικαίου ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα, ἥτοι ἀπὸ τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1835 συστάσεως τῶν τακτικῶν δικαστηρίων μέχρι τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

Ὁ ἀκαδημαϊκὸς καὶ καθηγητὴς Κωνσταντῖνος Δ. Τριανταφυλλόπουλος, ἀναδημοσιεύων τὴν ἐπὶ τοῦ Διατάγματος τούτου Ἐκθεσιν τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς μετ' εἰσαγωγῆς καὶ σοφῆς ἀναλύσεως τοῦ περιεχομένου της¹, ἐπεχείρησε νὰ διατυπώσῃ κατ' εἰκασίαν τὸ άγνωστον τότε Σχέδιον τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος, ἀνασυγκροτῶν αὐτὸ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς Ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης.

Πρὸ τίνος ὅμως χρόνου, φυλλομετρῶν νομικὰ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀνεῦρον καὶ τὸ Σχέδιον τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος κατὰ τὴν εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν μετάφρασίν του. Αὕτη εὗρίσκετο μαζί μὲ ἄλλα ἔγγραφα σχετικὰ πρὸς αὐτό, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ τὸ πρωτότυπον τῆς Ἐκθέσεως τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ τελευταίου τούτου δὲν παρουσιάζει πλέον νέον τι, διότι τὸ δημοσιευθὲν ἤδη κείμενόν της² οὐδεμίαν ἔχει διαφορὰν ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου τῆς Ἐκθέσεως. Τὸ μόνον άγνωστον στοιχεῖον τὸ προκῦπτον ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἡ χρονολογία τῆς συντάξεώς της. Φέρει αὕτη ἡμερομηνίαν 16/28 Φεβρουαρίου 1835.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ Ὑπουργικὸν Σχέδιον τοῦ περὶ οὗ πρόκειται Διατάγματος, τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπὸ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας (Ὑπουργῶν) ὑποβαλλόμενα πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἀντιβασιλείαν) ἔγγραφα συνετάσσοντο ἑλληνιστὶ καὶ ἔπειτα μεταφράζοντο εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἡ γαλλικὴ δὲ μετάφρασις τοῦ ἔγγράφου ὑπεβάλλετο εἰς τὸν Βασιλέα.

¹ Εἰς Ἐπίσημα Πρακτικὰ Πρώτου Συνεδρίου Δικηγορικῶν Συλλόγων τοῦ Κράτους (Ἀθῆναι, 1928), 286 ἐπ.

² Ἐνθ' ἀν., 287 ἐπ.

Ἀντιθέτως, τὰ ὑπὸ τοῦ Βασιλέως (Ἀντιβασιλείας) προερχόμενα καὶ πρὸς τοὺς Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας ἀπευθυνόμενα καὶ στελλόμενα ἦσαν συντεταγμένα γερμανιστί, συνήθως δὲ μετὰ παρὰ πόδας ἑλληνικῆς μεταφράσεως.

Ἐκ τοῦ εἰς τὰς δύο ταύτας γλώσσας συντεταγμένου Σχεδίου περιῆλθεν εἰς γνῶσιν μου τὸ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν, καὶ αὐτὸ ὅχι εἰς τὸ καθαρόν, ἀλλ' ἐν σχεδίῳ. Τοῦτο δημοσιεύομεν ἐνταῦθα, ἀφοῦ μᾶς εἶναι ἄγνωστον τὸ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν γραφέν. Ἄλλως δὲ τὸ ἀνευρεθὲν ἀποτελεῖ ἀσφαλῶς πιστὴν—ἀλλ' ὅχι καὶ καλὴν—μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου, οὕτως ὥστε μᾶς παρέχεται δι' αὐτοῦ ὁπωσδήποτε τὸ ἀκριβὲς περιεχόμενον τοῦ ἀρχικοῦ Σχεδίου τοῦ Διατάγματος.

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς¹:

Ἄρ. Πρ. 236
Ἐν Ἀθήναις
Τὴν 15/27 Janvier 1835
Ἐπὶ τοῦ Ἄρ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία
τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς τὴν Α.Μ.

Διεκπ. Ἄρ. 263

Τὴν 15 Ἰαν. 1835

Sire

Quoique il n'y a point de doute que l'Exorable de l'Arménie continuera à avoir force de loi pour les affaires civiles attendu qu'il n'y ait pas une loi qui l'abroge ou qui y substitue un nouveau code civil, aux parvenir des difficultés inattendues j'ai cru cependant nécessaire de provoquer un décret royal relativement à ce sujet. Le projet de cet décret est ci-joint.

J'ai pensé qu'il était nécessaire de maintenir en vigueur jusqu'à ce qu'un nouveau code civil ait promulgué quelques coutumes qui depuis longtemps dominaient en Grèce et dont l'abrogation ne pourrait avoir des bonnes suites ; telle est par exemple le coutume qui défend aux filles mariées et dotées de prétendre aux successions de leurs père et mère lorsqu'elles ont de frères ou de soeurs non encore mariées.

En fin je suis d'avis que le projet de décret en question doit être soumis avant sa publicité au conseil des ministres.

Le secrétaire d'état de la justice

G. PRAÏDIS

¹ Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα, ἀπόκειται εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Τὰ δημοσιεύομεν ἀπαρτάλακτως, ἄνευ δηλαδὴ διορθώσεως τῶν ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων.

Projet de décret
sur le Code Civil :

Sur le rapport du secrétaire d'état de la justice et le conseil ministeriel entendu nous avons ordonné et ordonnons ce qui suit.

1. *L'Exabible d'Armenopule autant qu'elle contienne des dispositions du droit civil continuera à être en vigueur jusqu'à la promulgation du code civil dont nous avons ordonné déjà la rédaction.*

2. *Les coutumes générales qui auraient été sanctionnées par l'usage de longues annés ou par des arrêts prévaudront sur les dispositions d'Armenopule relatives au même sujet.*

3. *Les dispositions de l'Armenopule qui adoptent les coutumes particulières sont abrogées.*

4. *Le secrétaire de la justice est chargé de l'exécution de la présente ordonnance.*

Au nom du Roi

La Regence

” ” ”

Les secrétaires d'état

Ἐκ τῶν λοιπῶν εὐρεθέντων συναφῶν ἐγγράφων μανθάνομεν ὅτι τὸ ὑποβληθὲν πρὸς τὸν Βασιλέα Σχέδιον τοῦ Ὑπουργοῦ ἐνεκρίθη κατ' ἀρχὴν παρὰ τῆς Ἀντιβασιλείας, ἐπεστράφη δὲ εἰς τὴν Γραμματείαν τῆς Δικαιοσύνης, ὅπως, πρὶν ὑπογραφῇ διὰ ν' ἀποτελέσῃ νόμον τοῦ Κράτους, ὑποβληθῇ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ συζητηθῇ εἰς αὐτὸ τὸ περιεχόμενόν του.

Εἰς ἐκτέλεσιν τούτου ὁ Γραμματεὺς τῆς Δικαιοσύνης διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 325 καὶ ἀπὸ 21 Ἰανουαρίου 1835 ἐγγράφου του τὸ ἀποστέλλει πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Ἑσωτερικῶν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, διὰ νὰ συζητηθῇ καὶ προσυπογραφῇ. Τὸ ἐν σχεδίῳ εὐρεθὲν ἔγγραφον τοῦτο εἶναι τὸ ἀκόλουθον :

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Ἀρ. Πρ. 325

Ἐν Ἀθήναις

τὴν 21 Ἰανουαρίου 1835

Ἐπὶ τοῦ Ἀρ. 21160

Πρὸς τὸν ἐκ τῶν Ἑσωτερικῶν Γραμματέα τῆς Ἐπικρατείας διευθύνοντα τὰς συνεδριάσεις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Διεκπ. Ἀρ. 433

τὴν 22 Ἰανουαρίου 1835

Θεωρήσας ἀναγκαίαν τὴν ἐκδοσιν Διατάγματος [κατανοήσαντος] ὁρίζοντος δητῶς καὶ σαφῶς τοὺς νόμους οἵτινες

θέλουν ἔχει κῦρος ὡς πρὸς τὰς πολιτικὰς διαφορὰς, ὑπέβαλα εἰς τὴν Α. Μ. σχέδιον νόμον *[[διατάγματος]]*, τὸ ὁποῖον ἐγκριθὲν ἐπεστράφη, διὰ τὰ ὑποβλήθη εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον νὰ συζητηθῇ καὶ νὰ προσυπογραφῇ παρὰ τῶν συγκροτούντων αὐτὸ Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Διάταγμα τοῦτο διευθύνων εἰς Ὑμᾶς εἰς σχέδιον μετὰ τοῦ πρωτοτύπου Σᾶς παρακαλῶ νὰ συγκαλέσετε τὸ συμβούλιον καὶ συνεδριάσει ὅσον τάχιον, διὰ τὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος *[[διάταγμα]]* νόμον καὶ ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα.

Ὁ ἐκπληρῶν ἔργα Γραμμ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης

Γ. ΠΡΑΪΔΗΣ

Τὸ Ὑπουργικὸν ὁμῶς Συμβούλιον ἐθεώρησε σκόπιμον, ὅπως ἐπὶ τοῦ 2^{ου} ἄρθρου τοῦ Σχεδίου τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὰ ἔθιμα ἀκουσθῇ καὶ ἡ γνώμη τῆς συσταθείσης ἤδη Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς. Τὴν γνώμην ταύτην ἐπεδοκίμασεν ἡ Κυβέρνησις (Ἀντιβασιλεία) διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 21759 τῆς 4/16 Φεβρουαρίου 1835 Πράξεώς της καὶ παρήγγειλε εἰς τὸν Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης ν' ἀποστείλῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸ Σχέδιον εἰς τὴν Νομοθετικὴν Ἐπιτροπὴν. Ἡ Γραμματεία ἀποστέλλουσα τοῦτο διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 674 καὶ ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου 1835 ἐγγράφου της πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς Χριστόδουλον Κλονάρην ζητεῖ δι' αὐτοῦ παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς τὴν ταχίστην συζήτησιν καὶ γνώμην της ἐπὶ τοῦ πεμπομένου Σχεδίου.

Προφανῶς ἐπείγεται ἡ Γραμματεία τῆς Δικαιοσύνης νὰ δημοσιεύσῃ τὸ σχετικὸν Διάταγμα περὶ τοῦ ἀστικοῦ δικαίου, διότι ἤδη τόσον τὰ λοιπὰ δικαστικὰ νομοθετήματα (Ποινικὸς Νόμος, Ὁργανισμὸς Δικαστηρίων, Πολιτικὴ Δικονομία κλπ.) εἶχον τεθῇ εἰς ἐνέργειαν, ὅσον καὶ τὰ νέα δικαστήρια εἶχον συγκροτηθῇ.

Τὸ σχέδιον τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου ἔχει ὡς ἔπεται:

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἄρ. Πρ. 674

Ἐν Ἀθήναις

Τὴν 10 Φεβρουαρίου 1835

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐπὶ τοῦ Ἄρ.

Διεκπ. Ἄρ. 811

Τὴν 11 Φεβρ. 1835

Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς

Νομίσαντες ἀναγκαῖον νὰ ὀρισθῶσιν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος θέλει ἔχει κῦρος μέχρι τῆς ἐκδόσεως ἐκείνου *[[τοῦ πολιτικοῦ νόμου]]*, τοῦ ὁποίου τὴν

σύνταξιν ἀνέθηκεν εἰς Ὑμᾶς ἡ Κυβέρνησις διὰ τοῦ ἀπὸ 1/13 Ἰανουαρίου Β. αὐτῆς διατάγματος, ἐπροκαλέσαμεν διάταγμα, τοῦ ὁποίου ἀντίγραφον ἐπισυνάπτεται ἐνταῦθα. Τὸ Διάταγμα τοῦτο ὑποβληθὲν εἰς τὸ Ὑπουργικὸν συμβούλιον παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπεσιράφη μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἤθελεν εἶσθαι καλὸν νὰ ληφθῇ, ὥς πρὸς τὸ ἀφορῶν τὰ ἔθιμα δεύτερον ἄρθρον αὐτοῦ, ἡ γνώμη τῆς ν. ἐπιτροπῆς τῆς ὁποίας ἐστὶ πρόεδρος.

Ἡ Κυβέρνησις ἐγκρίνουσα τὴν γνώμην ταύτην τοῦ συμβουλίου διέταξε νὰ ἀποσταλῇ πρὸς Ὑμᾶς τὸ σχέδιον τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος διατάγματος, διὰ νὰ γνωμοδοτήσετε ἐν τάχει περὶ τοῦ Β' ἁρθρου αὐτοῦ καὶ νὰ τὸ ἐπιστρέψετε μετὰ τῶν γενησομένων τυχόν παρατηρήσεων ὅσον τάχιστα.

Τὴν Βασιλικὴν ταύτην ἀπόφασιν ἐκπληροῦντες Σᾶς διευθύνομεν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σχέδιον καὶ σᾶς προσκαλοῦμεν νὰ ἐνεργήσετε τὰ πρὸς ταχίστην συζήτησιν αὐτοῦ ἀπαιτούμενα.

Ὁ ἐκκληρῶν ἔργα Γραμμ. ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης

Γ. ΠΡΑΪΔΗΣ

Τὴν 16 Φεβρουαρίου ἡ Ἐκθεσις τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς μετὰ τοῦ παρ' αὐτῆς καταρτισθέντος Σχεδίου πέμπεται πρὸς τὴν Γραμματείαν τῆς Δικαιοσύνης, τὴν δ' ἐπομένην 17^{ην} ἰδίου μηνὸς ὑποβάλλεται αὕτη ὑπὸ τῆς Γραμματείας πρὸς τὸν Βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἐγκρίνει πλήρως τὰς παρατηρήσεις τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς. Τέλος τὴν 21 Φεβρουαρίου 1835 τὸ Σχέδιον πλέον τῆς Ἐπιτροπῆς στέλλεται εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον πρὸς ὑπογραφήν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀπετέλεσε τὸ Β. Διάταγμα τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835.

Ἡ ὑπάρχουσα μεγάλη διαφορὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὑπουργικοῦ Σχεδίου ἀπὸ τοῦ Σχεδίου τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς εἶναι ἀμέσως καταφανής.

Ἐὰν τὸ ὑπουργικὸν Σχέδιον δὲν παρεπέμετο εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενόν του ἀτροποποίητον ἤθελεν ἀποτελέσει τὸ κείμενον τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου, εἶναι προφανές ὅτι θὰ εἰσήγετο ὥς ἀστικὸν δίκαιον βασικῶς διάφορον τοῦ εἰσαχθέντος.

Οὕτως αὐτὴ ἡ Ἐξάβιβλος θὰ ἐλάμβανεν ἰσχὺν νόμου καὶ θὰ ἴσχυε πᾶσα διάταξις ἀστικοῦ δικαίου, ἡ ὁποία θὰ περιείχετο εἰς αὐτήν, ἀδιαφόρως ἐὰν ἡ διάταξις αὕτη ἀπετέλει αὐτοκρατορικὴν τοιαύτην ἢ ἦτο ἀπλῶς δόξα συγγραφέως

περιληφθεῖσα εἰς τὸν Ἀρμενόπουλον κλπ. Ἐν ἄλλοις λόγοις, διὰ τὰ ἰσχύη μία διάταξις αὐτοῦ, θὰ ἦρκει τὸ γεγονὸς ὅτι αὕτη ἀνήγето εἰς τὸ ἀστικὸν δίκαιον, μὴ προσαπαιτουμένης καὶ τῆς προελεύσεώς της ἐκ τοῦ ἐπισήμου βυζαντινοῦ δικαίου.

Κατόπιν τούτου καὶ ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὰς μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γνωστὰς πηγὰς τοῦ ἐπισήμου βυζαντινοῦ δικαίου, ὡς ἰσχύοντος δικαίου, δὲν θὰ ἐδικαιολογεῖτο, διότι ἡ Ἑξάβιβλος τοῦ Ἀρμενοπούλου δὲν θὰ ἦτο ἀπλῶς ἡ προχειροτέρα συλλογὴ τῶν βυζαντινῶν νόμων, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο εὐχερὲς νὰ προστρέχουν τὰ δικαστήρια¹, ἀλλὰ ἡ ἀποκλειστικὴ πηγὴ τοῦ γραπτοῦ ἀστικοῦ δικαίου, τῆς ὁποίας θὰ ὑπερίσχυον μόνον τὰ γενικὰ ἔθιμα, ἀμφοτέρων δὲ οἱ νεώτεροι νόμοι.

Ἐκ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ ὑπουργικοῦ Σχεδίου συνδυαζομένης καὶ πρὸς τὴν ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1835 ἀναφορὰν τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας ὑποβαλούσης πρὸς κύρωσιν τὸ Σχέδιον τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς τὸν Βασιλέα (Ἀντιβασιλείαν) διὰ τὰ ἀποτελέσει τὸ Β. Διάταγμα τῆς 23 Φεβρουαρίου, προκύπτει ὅτι ὁ συντάξας τὸ ὑπουργικὸν Σχέδιον ἐξ ἀγνοίας τῶν ἐξενεχθεισῶν γνωμῶν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν προσηγηθέντων νομοθετημάτων ἐν σχέσει πρὸς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς νόμους καὶ τὴν Ἑξάβιβλον τοῦ Ἀρμενοπούλου (ἄρθρ. 38 τοῦ ΙΘ΄ Ψηφίσματος τῆς 15 Δεκεμβρίου 1828 καὶ ἄρθρον 148 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 152 Ψηφίσματος τῆς 15 Αὐγούστου 1830)² καὶ ἐξ ἑλλείψεως ἐπαρκoῦς νομικῆς καταρτίσεως καὶ πείρας διὰ τὸ ἔργον τοῦ νομοθέτου προέβη εἰς τὴν τοιαύτην διατύπωσιν τοῦ ὑπουργικοῦ Σχεδίου.

Καὶ συγκεκριμένως ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας εἰς τὴν ἀνωτέρω ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου ἀναφορὰν τῆς πρὸς τὸν Βασιλέα ὑποβάλλουσα ἐν γαλλικῇ μεταφράσει τὸ Σχέδιον τοῦ Διατάγματος ὡς εἶχε διαμορφωθῇ ὑπὸ τῆς Νομοθετικῆς Ἐπιτροπῆς προτείνει, ὅπως τοῦτο ἀτροποποιήτως ἀποτελέσει τὸ περιεχόμενον τοῦ Διατάγματος, ρητῶς ἐκθέτουσα ὅτι εὗρίσκει τὴν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς διατύπωσίν του ὀρθὴν καὶ δεδικαιολογημένην, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἔπραττεν ἀναντιρρήτως ἡ Γραμματεία, ἐὰν ἐν γνώσει τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προτέρου νομοθετικοῦ καθεστῶτος καὶ σκοπίμως εἶχε διατυπωθῇ τὸ οὐσιωδέστατα διάφορον Σχέδιόν της.

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Διατάγματος ἡ Γραμματεία τῆς Δικαιοσύνης ἀπηύθυνε τὴν ἀκόλουθον Ἑγκύκλιον³ πρὸς τοὺς παρ' Ἐφέταις Εἰσαγγελεῖς:

¹ Βλ. Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΝ ἐν μεταφράσει F. REGELSBERGER, Γενικά Ἀρχαὶ τοῦ Δικαίου τῶν Πανδεκτῶν, Α' (Ἀθήναι, 1935), 50 - 1.

² Περὶ τούτου πρβλ. Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἐνθ' ἂν., 292.

³ Ὁμοίου περιεχομένου Ἑγκύκλιον ἀπηύθυνε ταῦτοχρόνως καὶ πρὸς τοὺς Εἰρηνοδίκας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς τοὺς παρὰ τοῖς Ἐφέταις τοῦ Βασιλείου Εἰσαγγελεῖς

Ἄρ. Πρ. 1156
Τὴν 28 Φεβρ. <1835>

Ἄν καὶ ὁμολογούμενον ᾗτο ὅτι ἡ Ἐξάβιβλος τοῦ Ἀρμε-
νοπούλου θέλει ἔχει ἰσχὺν νόμου μεχρικοῦ δημοσιευθῇ ὁ
πολιτικὸς κώδικς, τοῦ ὁποίου ἡ σύνταξις ἐδιατάχθη ἤδη, ἡ
Κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα νὰ προλάβῃ πᾶσαν περὶ τούτου
ἀμφιβολίαν, ἐξέδωκε τὸν ἐντεῦθεν ἐπισυναπτόμενον ἀπὸ 23
Φεβρουαρίου/7 Μαρτίου Νόμον δι' οὗ τοῦτο ὀρίζεται ρητῶς.

Τὸν νόμον τοῦτον παρακαλεῖσθε νὰ κοινοποιήσετε εἰς τὸ
παρ' ᾧ διατελεῖτε δικαστήριον καὶ διὰ τῶν ὑφ' ὑμᾶς Εἰσαγ-
γελέων εἰς τὰ Πρωτοδικεῖα τοῦ Κράτους.

Ὁ Ἐκπληρῶν ἔργα Γραμματέως

ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης

Γ. ΠΡΑΪΔΗΣ

Διὰ τῶν ἀνωτέρω συμπληροῦνται ἡ ἱστορία τῆς ἐκδόσεως τοῦ εἰς τὴν ἱστορίαν
ἀνήκοντος πλέον Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835.

ΝΟΜΙΚΑ ΤΙΝΑ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ, ΥΔΡΑΣ, ΠΟΡΟΥ ΚΑΙ ΣΑΛΑΜΙΝΟΣ

Εἰς μελέτην μου ἀφορῶσαν τὰ νομικὰ ἔθιμα¹ ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀσχοληθῶ μὲ Ἐγκύκλιον τοῦ ἔτους 1829 τοῦ Προέδρου τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστηρίου τῶν Δυτικῶν Σποράδων Νικολάου Γερακάρη πρὸς τοὺς Προσωρινοὺς Διοικητὰς καὶ τὰς Δημογεροντίας τῶν νήσων τῆς δικαιοδοσίας του Σπετσῶν, Ὑδρας, Πόρου, Αἰγίνης καὶ Σαλαμῖνος, διὰ τῆς ὁποίας τοὺς προσκαλεῖ νὰ τὸν πληροφορήσουν περὶ τῶν ἐπιτοπίων ἐθίμων των, διὰ νὰ τὰ γνωρίζῃ τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν λύσιν ἐμφανισθησομένων ἐνώπιον αὐτοῦ σχετικῶν δικαστικῶν διαφορῶν.

Εἰς τὴν Ἐγκύκλιον ἀπήντησαν ὅλοι οἱ Προσωρινοὶ οὗτοι Διοικηταὶ καὶ αἱ Δημογεροντίαι, ἐξαίρεσει τῶν τῆς Αἰγίνης, παρέχοντες πληροφορίας περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων τοῦ τόπου των.

Εἰδικῶς ὡς πρὸς τὰς Σπέτσας, εἰς τὸ Πρωτόκλητον δικαστήριον τῶν Δυτικῶν Σποράδων παρὰ μὲν τοῦ Νικολάου Γ. Κούτζη ἐνεχειρίσθη ἀντίγραφον θεσπίσματος τῆς Καντζελλαρίας τῆς νήσου Σπετσῶν τῆς 15 Μαΐου 1814 περιέχοντος διατάξεις ἀφορώσας εἰς τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον ὡς καὶ εἰς φορολογικὴν ὑποχρέωσιν τῶν πλοίων ἐπὶ τῶν κερδῶν των², παρὰ δὲ τῆς Δημογεροντίας Σπετσῶν ὑπεβλήθη «Κατάλογος κεφαλαιώδης τῶν ὑπαρξάντων ἐθίμων τῆς νήσου» ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Σεπτεμβρίου 1830³. Ἀντίγραφον πιστὸν τοῦ Καταλόγου τούτου μὲ ἡμερομηνίαν 22 Ἰουλίου 1833 ὑπεβλήθη ἔπειτα παρὰ τῆς Δημογεροντίας τῆς νήσου ταύτης πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 330 καὶ

¹ Τινὰ περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων ἀπὸ τῆς τουρκοκρατίας μέχρι καὶ τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835, εἰς περιοδικὸν «*Ἀθηνᾶ*», τόμ. ΝΓ' (1949), σ. 226 ἐπ., καὶ εἰς ἀνάτυπον.

² Ἀνάλογα θεσπίσματα εἶχεν ἐκδώσει καὶ ἡ Ὑδρα. Βλέπε τοιαῦτα εἰς ΑΝΤ. ΛΙΓΝΟΥ, Ἱστορία τῆς νήσου Ὑδρας, Α' (Ἀθῆναι, 1946), 217 ἐπ.

³ Ὁ Κατάλογος οὗτος σώζεται ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

ἀπὸ 22 Μαρτίου 1833 ἐγκύκλιόν του πρὸς συλλογὴν τῶν νομικῶν ἐθίμων. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο ἐδημοσιεύθη ἀρχικῶς ὑπὸ τοῦ Λ. Χρυσανθοπούλου¹.

Ἦδη δημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 27 ἐγκύκλιον τοῦ Προέδρου τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστηρίου τῶν Δυτικῶν Σποράδων, ὡς καὶ τὰς ἀπαντήσεις εἰς αὐτὴν τῶν Δημογεροντιῶν περὶ τῶν νομικῶν τῶν ἐθίμων, ἐξαιρέσει τῆς ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου 1830 τοιαύτης τῆς νήσου Σπετσῶν, τῆς ὁποίας τὴν δημοσίευσιν παραλείπομεν ὡς ἄσκοπον κατόπιν τῆς προδημοσιεύσεως ὑπὸ τοῦ Λ. Χρυσανθοπούλου καὶ τῶν ἀναδημοσιύσεων τοῦ ἀπὸ 22 Ἰουλίου 1833 ἀντιγράφου τῆς.

Πάντα τὰ δημοσιεύόμενα κατωτέρω ἐγγράφα ἀπόκεινται εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, εἶναι δὲ ἐπίσημα ἀντίγραφα.

1.

Ἀριθ. 27

Ἐγκύκλιος

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου τῶν Δυτικῶν Σποράδων.

Πρὸς τὸν Προσωρ. Διοικ. καὶ Δημογεροντίαν τῆς Νήσου Πετζῶν = Ὑδρας = Πόρου = Αἰγίνης = καὶ Σαλαμῖνος.

Ἐπειδὴ εἰς τὰς δικασίμους ἐργασίας τοῦ Δικαστηρίου ἐναπατεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς γνώσεως τῶν ἐπιτοπιῶν ἐθίμων, ἀφορρόντων τὰς ἀμοιβαίας συμφωνίας (ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτουν τὰ προσωπικὰ καὶ πραγματικὰ δίκαια τῶν πολιτῶν) καὶ

Ἐπειδὴ τὸ Δικαστήριον χρεωστεῖ νὰ προειδοποιηθῇ περὶ τούτου πρὶν ἀπαντήσῃ τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεις.

Προσκαλεῖ Ὑμᾶς, Κύριοι, πρῶτον νὰ ἤθελε ἐπιταχύνετε τὰς περὶ τούτων ἀναγκαίας πληροφορίας καθῶς.

α^{ον} Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν πωλητηρίων ἐγγράφων

β^{ον} Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν διαθηκῶν

γ^{ον} Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῆς ἐξ ἀδιαθέτου κληρονομίας

δ^{ον} Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν προικοσυμφώνων καὶ προικοπαράδόσεων.

¹ Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνθηκῶν (Ἀθῆναι, 1853), 176-183, ἐξ αὐτοῦ δὲ ἀνεδημοσιεύθη εἰς ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ Α. ΧΑΤΖΗ-ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ, Τὰ Σπετσιωτικά, Β' (Πειραιεὺς 1925), 161-5, ὑπὸ τῶν Ι. καὶ ΠΑΝ. ΖΕΠΩΝ, εἰς Jus Graecoromanum, VIII (Ἀθῆναι, 1931), 559-563, ὕστερον δὲ ὑπὸ τῶν ΧΡ. ΠΡΑΤΕΙΚΑ καὶ Ε. ΚΑΡΑΣΤΑΘΗ εἰς τὴν μετάφρασίν των τοῦ ἔργου τοῦ G. L. MAURER, Ὁ Ἑλληνικὸς λαός, Α' (Ἀθῆναι, 1943), 304-310.

εον Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν χρεωστικῶν συμβολαίων, ὅσον τῶν τῆς θαλάσσης τόσον καὶ τῶν τῆς ξηρᾶς, ἐντόκων τε καὶ ἄνευ τόκου.

στον Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως ἐτέρων Γεωργικῶν, ἔμπορικῶν καὶ Ναυτικῶν συμφωνιῶν,

Καὶ δεύτερον νὰ ἤθελε προσθέσετε καὶ πᾶν ἄλλο σχετικὸν τοῦτου τοῦ ἀντικειμένου.

Τὸ Δικαστήριον ἐρειδόμενον εἰς τὸν πατριωτικὸν ζῆλον σας καὶ γνῶσιν τῶν πραγμάτων ἐλπίζει ὅτι θέλετε ἐνασχολήσῃ τὴν προσοχήν σας εἰς ταύτην τὴν σπουδαίαν ὑπόθεσιν καὶ ὅτι θέλετε ἐπιμεληθῇ τὴν ὅσον οὕτω ἐξαποστολὴν τῆς αἰτήσεώς του πρὸς ὁδηγίαν του.

Πέτζαις τῇ 13 δεκάτῃ τρίτῃ Ἀπριλίου 1829 εἴκοσι ἑννέα

Ὁ Πρόεδρος = Νικόλαος Ε. Γερακάρης

Ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ Προσωρ. Γραμμ. = Γεράσιμος

Χου Πήλικας

Ἰσον ἀπαράλλακτον ἐξαχθὲν ἐκ τῆς Βίβλου τῶν ὑπομνημάτων τῆς Ἀλληλογραφίας εὐρισκομένῳ εἰς τὸ Πρωτο. Δικαστηρ. τῶν Ἀυτικῶν Σποράδων.

Τῇ 1 πρώτῃ 9βρίου 1829 εἴκοσι ἑννέα

Ὁ Προσωρ. Γραμμ. τοῦ Πρωτ. Δικαστηρ.

τῶν Ἀυτικῶν Σποράδων.

2.

Εἰδήσις ἀπὸ μέρους Καντζελλαρίας τῆς νήσου Πειτζῶν πρὸς ἅπαντας τοὺς καπετανέους καὶ κυβερνήτας τῶν караβίων μικρῶν καὶ μεγάλων τῆς νήσου ταύτης Σπέτζας.

Πρῶτον. Ἐπειδὴ κοινῇ γνώμῃ ἐκρίθη εὐλογον ἀπὸ τὰ κέρδη τῶν караβίων μικρῶν καὶ μεγάλων νὰ εὐγάζουν πέντε τὰ $\frac{1}{10}$, παραγγέλομεν ἤδη καὶ διορίζομεν ἀπὸ τὴν σήμερον εἰς τοὺς καπετανέους καὶ κυβερνήτας μικρῶν ἢ μεγάλων караβίων ὅπου ἤθελαν κινήσει εἰς ταξίδι, ἐκεῖ ὅπου κάμουν τὴν πούλησιν τῶν πραγμάτων τους, νὰ εὐγάζουν σερμαγιὰ σωστήν· παρομοίως νὰ εὐγάζουν καὶ τὰ διάφορα αὐτῆς· εἰς ὅποιαν σκάλαν πωλήσουν ἔχουν νὰ πληρώνωνται τὰ πέντε τὰ $\frac{1}{10}$ · παρομοίως νὰ εὐγάλῃ ὁ καπετάνιος ἄλλα πέντε τὰ $\frac{1}{10}$ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ μείναντα, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ μερίδιον μὲ τοὺς συντρόφους καὶ μασούλα τοῦ караβίου· εὐγάζοντας αὐτὰ τὰ πέντε τὰ $\frac{1}{10}$ τότες νὰ κάμῃ μερίδιον καὶ ἀριθιάζοντας σὺν θεῷ εἰς τὸν λιμένα μας νὰ ἔχουν νὰ μετροῦν εἰς τὴν κάσσαν τῆς κοινότητός μας διὰ τὰ βασιλικά δοσίματα καὶ ἔξοδα τῆς πολιτείας μας.

Δεύτερον. Κάθε καπετάνιος ἔχει χρέος νὰ εὐγάλῃ διάφορα τῆς σερμαγιᾶς ὡς κάτωθεν: Εἰς Μάλτα καὶ Μεσῆνα πρὸς δέκα ἐπιτάμιση τὰ $\frac{1}{10}$, εἰς Μεγιόρκα εἴκοσι

πέντε 25 τὰ $\frac{1}{10}$ · εἰς τὰ μέρη τῆς Ἰσπανίας εἴκοσι πέντε τὰ $\frac{1}{10}$, εἰς Κάθεξι, Λισπώνα Πορτογάλῳ τριάντα τὰ $\frac{1}{10}$.

Εἰς Νεάπολιν δέκα ὀκτώ τὰ $\frac{1}{10}$ · ἐκεῖνα δὲ τὰ καράβια ὅπου ὑπάγουν καὶ φορτώνουν εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν καὶ πωλήσουν εἰς τὰς εἰρημένας σκάλας, ἔχουν νὰ εὐγάλουν δέκα τὰ $\frac{1}{10}$ περισσότερον· ἀπὸ τὰ εἰρημένα ἔγγραφα τῆς κάθε σκάλας διὰ τὰ μέχρι τοῦ λιβάντε θέλει μείνει εἰς τὴν διάκρισιν, ἀφοῦ ἔλθῃ εἰς τὸ πόρτο μας ἓνα καράβι, ὅπου κάμῃ εἴκοσι τάλληρα μερίδιον, ὁ καπετάνιος ὑπόσχεται νὰ εὐγάλλῃ τὰ διάφορα σωστά· εἰ δὲ καὶ εἶναι παρακάτω ἀπὸ τὰ πενήντα, θέλει μείνει εἰς τὴν

(Τ Σ)

τουρκικῆς

διάκρισιν πάλιν, ἀφοῦ ἔλθῃ εἰς τὸν λιμένα μας, νὰ παρασταίνονται εἰς τὴν καντζελλαριάν μας οἱ λογαριασμοὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πωλήσεως, καὶ τότε ἡ καντζελλαρία μας θέλει διορίσει, ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ γένη.

Τρίτον. Κάθε καπετάνιος ἔχει χρέος, ἂν πιάσῃ ταξίδι ἀπὸ τὸν πουνέντε διὰ τὰ μέρη τοῦ λεβάντε ἢ καὶ διὰ ἄλλο μέρος, νὰ βάλῃ τὰ διάφορα τὶς σιρμαγιές εἰς τὰ ταξίδι κεφάλια, διὰ νὰ παίρνουν καὶ αὐτὰ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἱκαμπίου μαριτίμου καὶ ἔτι χρεωστῇ ὁ καπετάνιος νὰ βαστῇ τὰ πέντε τὰ $\frac{1}{10}$ καὶ ἀπὸ ἐκείνους τοὺς μαρινάρους, ὅπου ἔχει μέσα εἰς τὸ καράβι του, νὰ τὰ δύνῃ καὶ αὐτὰ μὲ τὸ καλόν του φθάσιμον εἰς τὴν καντζελλαρίας τὴν κάσσαν.

Τέταρτον. Ἐπειδὴ τὸν περασμένον χρόνον ἠκολούθησαν πολλαὶ ἀταξίαι ἐπάνω εἰς τὴν σερμαγιέ, πρᾶγμα ἀσυνήθιστον ἕως εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας μας, εἰς τὸ ἐξῆς μὲ κανένα τρόπον δὲν ὑποφέρομεν οὔτε στέργομεν νὰ πάσῃ ἡ σερμαγιέ καμμίαν ζημίαν, ἀλλὰ, ὅταν ὁ Θεὸς φυλάξῃ, ἤθελε τύχει παρόμοιον πρᾶγμα, ὅτε καπετάνιος μὲ τοὺς συντρόφους του, καὶ οἱ παρτζενεβέλοι πρέπει νὰ χρεωστῇ νὰ ἀναπληρῶνουν ὅλην τὴν ζημίαν, καὶ ὅχι ἀλλέως.

Πέμπτον. Ὁ Καπετάνιος εὐθὺς ὅπου ἤθελεν εὔγει ἀπὸ τὸ πόρτον, ἡ πρώτη φροντίς του πρέπει νὰ εἶναι νὰ φανερώνῃ εἰς τοὺς συντρόφους του μὲ ὅλην τὴν καθαρότητα τὴν σερμαγιάν του ὅλην, ὅπου ἔχει, καὶ ἔπειτα εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὴν πούλῃσιν νὰ κρατῇ παστιρικὸν λογαριασμόν, διὰ νὰ μὴν παραπονοῦνται ἔπειτα οἱ σύντροφοι εἰς τὸ νὰ ἀπεκρίνονται τὴν ζημίαν, ὅταν τύχῃ, καὶ νὰ φεύγουν νὰ ἀφίνουν τὸ καράβι, διότι εἰς τέτοιον τρόπον ὁ καπετάνιος θέλει ἔχει τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν νὰ ἀνατρέχῃ εἰς κάθε κριτήριον νὰ τοὺς παιδεύῃ ἢ διὰ τὴν ζημίαν ἢ διατὶ δὲν ἐφύλαξαν τὴν ὑπόσχεσίν τους ὡς σύντροφοι ἐπάνω εἰς τὴν πραγματείαν νὰ φέρουν τὸ καράβι ἐκεῖ ὅθεν ἐκίνησαν.

Ἑκτον. Τὸ καράβι ὅπου ἤθελεν πιάσει τὸν σερμαγιέ ἢ ἤθελεν κερδίσει ὀλίγον τι ἢ καὶ πιάσει μόνον τὰ διάφορα, εἰς τὰ αὐτὰ τὰ περιστατικὰ ὁ καπετάνιος ἢ καὶ σύντροφοι θέλει ἔχουν χρέος ἄφρευκτον ἐρχόμενοι ἐδῶ, σὺν Θεῷ, νὰ παρασταίνονται

εἰς τὴν καντζελλαρίαν δείχνοντας τοὺς λογαριασμοὺς τοὺς παστρικά καὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῆς πουλήσεως, καὶ τότε ἡ καντζελλαρία θέλει διορίσει τοὺς πλέον τιμημένους οἰκοκυροὺς καὶ παλαιότερους καπετάνιους καὶ παρτζινεβέλους νὰ εἰποῦν καὶ νὰ διακρίνουν καὶ νὰ ἀποφασίσουν, ἐκεῖνο ὅπου πρέπει νὰ γίνη.

Σπέτζαις 1814 μαῖον 15.

Ἐδόθη εἰς τὸ καράβι τοῦ κυ : γεωργάκη κούτζα εἰς ᾧ

Ἰουνίου 1814 Σπέτζαις

Ἐκδόθη ἀπὸ τὴν καντζελλαρίαν τῆς κοινότητός μας.

(Τ. Σ) Οἱ Γέροντες καὶ προεσιῶτες τῆς νήσου Πετζῶν.

τῇ 23 εἰκοστῇ τρίτῃ αὐγούστου 1829 εἴκοσι ἑννέα ἐλήφθη παρουσιασθὲν παρὰ τοῦ Νικολάου Γεωργίου Κούτζη.

Ἀριθ. ἐξερχομένων 568

Ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ προσ. Γραμματέως

Γεράσιμος Χρ. Πήλικας.

3.

Ἀρ. 378

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ προσ. διοικ. καὶ δημογέροντες

Πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου τῶν Δυτ. Σποράδων.

Τὸ ὑπ' ἀριθ. 27 ἔγγραφόν σας ἐλήφθη καὶ εἶδομεν ὅσας ἀπαιτεῖτε πληροφορίας περὶ τῶν ἐντοπίων ἐθίμων τῆς ἡμετέρας νήσου. Προθυμοποιούμενοι, λοιπόν, νὰ σᾶς γνωστοποιήσωμεν πρὸς τοῦ ἀντικειμένον τούτον ὅσα ἡ παροῦσα περίστασις μᾶς συγχωρεῖ, ἀπαντῶμεν.

1^{ον} Δημόσια γραφεῖα ἡ Νῆσος μας δὲν εἶχεν ἀπαρχῆς, ὥστε νὰ φυλάττεται τάξις τις εἰς τὰ πωλητήρια ἔγγραφα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὅσα φαίνονται ἐν τῇ νήσῳ μας δὲν φυλάττουσι τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ρυθμόν.

2^{ον} Αἱ διαθῆκαι ὑπαγορεύοντο ἀπὸ τὸν διατιθέμενον εἰς ἓν ἄτομον, ὅποιον αὐτὸς εἶχεν εἰς ὑπόληψιν καὶ γραφόμεναι ἐμαρτυροῦντο ἀπὸ δύο τρεῖς μάρτυρας καὶ εἶχον τὸ κῦρος τῶν ἐνίοτε ἐπεκυροῦντο ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα καὶ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν πεντάδα τοῦ τόπου.

3^{ον} Εἰς τὴν ἀδιάθετον κληρονομίαν ἐδιορίζετο μία ἐπιτροπὴ ἀπὸ συγγενεῖς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς οἰκονομίας, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ἐπεῖχε σχεδὸν τόπον διαθήκης.

4^{ον} Προικοσύμφωνα δὲν ἐσυνήθισαν οἱ πολῖται μας νὰ κάμωσι ποτὲ ἐν καιρῷ προικοδοσίας, αἱ δὲ προικοπαραδόσεις ἐγίνοντο καὶ γίνονται μεταξὺ γαμβροῦ καὶ πενθεροῦ πάντοτε ἄνευ ἔγγράφων.

5^{ον} Εἰς τὰ χρεωστικὰ συμβόλαια θαλάσσης καὶ ξηρᾶς ἐγίνοντο πολλαὶ

σημειώσεις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν καταστίχοις, τὰ ὁποῖα ἐπεῖχον τόπον τακτικοῦ χρεωστικοῦ ἔγγραφου.

ΣΤ^{ον} Εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ ναυτικὰς συμφωνίας ἐπεκράτει ἡ αὐτὴ περὶ τῶν προηγουμένων τάξις, τακτικὰ ἔγγραφα δηλαδὴ καὶ ἐντελῇ ὀλίγα εὐρίσκονται.

Ταῦτα δυνάμεθα νὰ σᾶς γνωστοποιήσωμεν περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τὰ ὁποῖα τυχὸν θέλουν σᾶς πληροφωρήσει αὐτὰ τὰ ἴδια ἔγγραφα, τὰ ὁποῖα τυχὸν θέλουν βληθοῦν ὑπ' ὄψιν σας παρὰ τῶν πολιτῶν μας.

Πίστις ἀκριβῆς καὶ ἐντελὴς τιμότης περιπαυλάζουσα (sic) εἰς τὴν ἀνθρώπινον κοινωνίαν τῆς νήσου μας ἐπέφερε τὴν ἔλλειψιν τακτικῶν ἔγγραφων, τὰ ὁποῖα ἐλογίζοντο ὡς μὴ ἀναγκαῖον.

Οὕτω λοιπὸν δίδομεν πέρας τῆς παρούσης μας, παρακαλοῦντες εἰς συμβᾶσαν τινὰ ἀπορίαν ἀναγομένην πρὸς ἡμᾶς, νὰ μᾶς ἐρωτᾶτε ἐλευθέρως γειννιάζοντας.

Ἐν Ὑδρᾷ τῇ 25 Ἀπριλλίου 1829.

Ὁ προσ. διοικ. καὶ δημογ.

(Τ. Σ.)

Δ. τζαμαδός

Ι. Ὁρλάνδος

τῇ 27 εἰκοστῇ ἐβδόμῃ τοῦ αὐτοῦ 1829 εἴκοσι ἐννέα ἐλήφθη διενθυνηθεῖσα παρὰ τοῦ προσ. Διοικητοῦ καὶ Δημογεροντίας Ὑδρας.

Ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ προσ. γραμματέως

Γεράσιμος Χριστοδου. Πήλικας.

4.

Ἀρ. 309

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Τὸ Διοικητήριον καὶ ἡ δημογεροντία τῆς νήσου Πόρου.

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Πρωτόκλητον Δικαστήριον τῶν Ἀντικῶν Σποράδων.

Ἐλαβεν εὐχαρίστως τὸ δικαστήριον (sic) καὶ ἡ δημογεροντία τῆς νήσου ταύτης τὴν ὑπ' ἀριθ. 27 πρόσκλησίν του, καὶ ἀποκρίνεται κατὰ τὴν αἴτησίν του ἄρθρον πρὸς ἄρθρον διὰ τὰ ἀπαιτούμενα τοπικὰ τῆς νήσου μας ἔθιμα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον :

Α^{ον} Περὶ τοῦ τρόπου καὶ πράξεως τῶν πωλητηρίων ἔγγραφων.

Εἰς τὰ πωλητήρια ἔγγραφα προτιμῶνται α^{ον} οἱ ἀδελφοὶ β^{ον} οἱ συγγενεῖς γ^{ον} οἱ συμπλιασταὶ καὶ δ^{ον} κάθε πολίτην, ἐντόπιος ἢ ξένος, ὅταν ὅμως τὰ πωλητήρια γίνονται εἰς ξένους ἐν ἀπουσίᾳ τῶν στενοτέρων συγγενῶν, τότε εἰς διορίαν ἕξ μηνῶν δὲν ἔλθῃ ὁ συγγενὴς νὰ τὸ ζητήσῃ, τότε εἶναι καλὰ πωλημένον εἰς τὸν ξένον.

Κατὰ παλαιὰν συνήθειαν τοῦ τόπου εἰς τὰ πωλητήρια ἔγγραφα ὑπεγράφεοντο καὶ Ἱερωμένοι καὶ λαῖκοι καὶ πολλάκις ὡς ἔτυχε πότε ἕνας ὑπεγράφετο καὶ πότε πολλοί, εἴτε κοσμικοὶ εἴτε Ἱερωμένος, ἀπὸ τὰ περισσότερα ἐγίνοντο ἔξω τῆς καγκελαρίας. Ὅλα αὐτὰ ὅσα ἔγιναν πρὶν τοῦ Γεροντικοῦ Νέου Συστήματος εἶναι δεκτὰ εἰς τὴν νήσον μας καὶ καλῶς ἐπικυρωμένα.

Βον Περί τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν διαθηκῶν.

“Ὅσον δὲ περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν διαθηκῶν, ἐπειδὴ συνέβη νὰ γίνονται κατὰ παλαιὰν συνθήειαν μὲ μεγάλην ἀταξίαν, δὲν ἤμποροῦμεν νὰ δώσωμεν γενικὸν κανόνα περὶ τούτων εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ δίδωμεν γνώμην ὅτι ὅλαι αἱ πρὸ τῆς νεωστὶ συστάσεως τῶν δημογεροντιῶν γινόμεναι διαθήκαι πρέπει κατὰ συγκατάβασιν τοῦ Δικαστηρίου, νὰ παρουσιάζωνται πρότερον εἰς τὴν τοπικὴν δημογεροντίαν νὰ γίνηται ἡ ἀνήκουσα ἐξέτασις, τὴν ὁποίαν θέλει διενθύνει κατὰ χρέος ἡ τοπικὴ δημογεροντία, νὰ πληροφορεῖται τὸ Σ. δικαστήριον.

Γον Περί τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῆς ἀδιαθέτου κληρονομίας.

“Ἄν οἱ γονεῖς ἀποθένουσι καὶ ἀφήσωσι τὰ τέκνα των, εἴτε ἀρσενικά εἴτε θηλυκά, ἦτον συνθήεια τὰ ἀρσενικά νὰ ὑπανδρεύουσι τὰ θηλυκὰ ἀπὸ τὴν πατρικὴν καὶ μητρικὴν περιουσίαν, καὶ μετὰ τὴν ὑπανδρείαν τῶν θηλυκῶν, νὰ μοιράζωσι τὰ ἀρσενικά ἐξίσου τὴν ἐπίλοιπον περιουσίαν. Ἄν ὅμως καὶ ἡ πατρικὴ περιουσία δὲν ἦτον ἀρκετὴ διὰ τὴν προῖκα τῶν θηλυκῶν, τότε ἦτον εἰς χρέος τὰ ἀρσενικά νὰ βοηθῶσι τὸ κατὰ δύναμιν καὶ ἐξ ἰδίων των διὰ τὴν ὑπανδρείαν τῶν θηλυκῶν ὡς ἀδύνατα μέρη ἂν ὅμως οἱ γονεῖς ἀφοῦ ὑπανδρεύσωσι ὅλα τὰ θηλυκὰ καὶ ἀποθάνωσι χωρὶς διαθήκην, τότε τὰ ἀρσενικά μοιράζωσι τὴν ἐπίλοιπον περιουσίαν, χωρὶς νὰ πειράζωνται πλέον ἀπὸ τὰ θηλυκὰ, τὸ δὲ χρέος τοῦ πατρὸς εἶναι εἰς βάρος τῶν ἀρσενικῶν, ὅσαι δὲ ζημίαι καὶ κέρδη ἤθελον ἀκολουθήσει μετὰ τὴν ὑπανδρείαν τῶν θηλυκῶν, αὐτὰ μένουν πάντοτε εἰς λογαριασμὸν τῶν ἀρσενικῶν, ἡ δὲ τριμερὴς κατὰ τὸν Ἀρμενόπουλον.

Δον Περί τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν προικοσυμφώνων καὶ προικοπαράδόσεων.

“Ὅσα κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ μετρητὰ γραφθοῦν ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὰ προικοσύμφωνα, ὅταν εἶναι τακτικά, δίδονται ὅλα ἀνελλιπῶς. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ τακτικὸν καὶ ἄτακτον τῶν προικοσυμφώνων καὶ προικοπαράδόσεων δὲν δύναται ἡ δημογεροντία νὰ τὸ παραστήσῃ γενικῶς εἰς τὸ δικαστήριον, χωρὶς νὰ ὑποπέσῃ εἰς σφάλμα διὰ τὸ ἀνώμαλον, διὰ τοῦτο γνωμοδοτεῖ νὰ ἐξετάζεται πρῶτον ἀπὸ τὴν δημογεροντίαν καὶ ἐπομένως ἀπὸ τὰς ἐξετάσεις αὐτῆς νὰ πληροφορεῖται τὸ Σ. Δικαστήριον.

Εον Περί τοῦ τρόπου καὶ τάξεως τῶν χρεωστικῶν συμβολαίων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν τῆς ξηρᾶς, ἐντόκως καὶ ἄνευ τόκου.

“Ὅσον διὰ τὰ θαλασσινὰ συμβόλαια καὶ κρισολογίας ὅλα συνθηθίζουν νὰ γίνονται κατὰ τὸ ἦθος τῆς Ὑδρας.

“Ὅσον δὲ διὰ τῆς ξηρᾶς συμβόλαια, εἰ μὲν ἔχῃ ὁ χρεωφειλέτης μετρητά, πληρώνεται τὸ χρέος μετὰ τοῦ νενομισμένου τόκου, εἰ μὲν δὲν ἔχῃ μετρητά, τότε ἐκτίθενται εἰς δημοπρασίαν τὰ ὑποστατικά του μὲ διωρισμένους ἐκτιμητὰς ἀπὸ τὴν δημογεροντίαν, διὰ νὰ μὴν γίνηται καμμία κατάχρησις εἰς τὴν ιδιοκτησίαν τοῦ πολί-

τον, εκπέπτοντας τὸ διάφορον. Ἄν ὁμως καὶ δὲν φθάσῃ ἡ περιουσία τοῦ πολίτου εἰς τελείαν ἐξόφλησιν τοῦ χρέους, τότε γίνεται ἀναλογία μεταξὺ τῶν δανειστῶν ἀπὸ τὴν συναχθεῖσαν ἐκτίμησιν τῆς περιουσίας, ἡ δὲ προῖκα τῆς γυναικὸς δὲν ἐνέχεται παντάπασιν εἰς τὸ χρέος τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε ἐδική της.

Ἦν Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τάξεως ἐτέρων γεωργικῶν, ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν συμφωνιῶν.

α^{ον}) Περὶ τῶν ἐμπορικῶν αἱ συμφωνίαι τῶν ἐμπόρων μας ἐγίνοντο καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἐγγράφων. Διὰ λόγου μὲν, ὅταν δύο σύντροφοι ἐσυμφωνοῦσαν ἢ μόνοι των ἢ ἐμπροσθεν δύο μαρτύρων καὶ ἤνοιγαν ἐργαστήριον ἢ ἐμπόριον, καὶ ἂν δὲν ἐσυμφωνοῦσαν εἰς τὸ τέλος τὴν συντροφίαν των, διὰ τὰ ἐξοφληθῶν ἐσυμβιβάζοντο διὰ τῆς τοπικῆς δημογεροντίας· τὰ δὲ ἐγγράφα ἐσυνήθιζον νὰ γίνωνται μεταξὺ τῶν δύο συντρυφενομένων, πότε μὲν ἀμάρτυρα καὶ πότε διὰ μαρτύρων, δυνάμει τῶν ὁποίων, ὅταν ἔμενον ἀσύμφωνοι, ἐθεωροῦσεν ἡ τοπικὴ καγγελαρία τὴν διαφορὰν των.

β^{ον}) Περὶ μὲν τῶν γεωργικῶν συμφωνιῶν ἐγίνοντο κατὰ τὸν Ἀρμενόπουλον.

γ^{ον}) Περὶ δὲ τῶν ναυτικῶν συμφωνιῶν ἐσυνήθιζον οὕτως· εἰς μὲν τὴν σκάφην τῶν πλοίων ἐγίνοντο ἐγγράφα μεταξὺ τῶν παρτζίνεβέλων καὶ πλοιάρχων διὰ τὰ ἀναλογοῦντα ἐκάστῳ μερίδι, κατὰ τὰ ὁποῖα ἐγγράφα μεταξὺ τῶν παρτζίνεβέλων ἐκρισολογοῦντο· τὰ δὲ κεφάλαια ἐδίδοντο εἰς τὸν πλοίαρχον κοινῶς μὲν διὰ λόγου, καὶ σπανίως δι' ἐγγράφων· καὶ τελειωθέντος τοῦ ταξειδίου ἐδίδοντο ἀμέσως αὐτὰ τὰ κεφάλαια μὲ τὰ διάφορά των κατὰ τὰ κέρδη ὅπου ἤθελε δεῖξει τὸ ἐμπόριον.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τοσούτῳ περὶ τῆς ἐκθέσεως τῶν γνωστῶν ἐθίμων τῆς νήσου μας. Εἰδοποιεῖται δὲ προσέτι τὸ Σ. δικαστήριον ὅτι κατὰ τὴν αἰτησίαν τοῦ ἐδημοσιεύθη διὰ προκηρῦξεως ἡ σύστασις τοῦ αὐτόθι πρωτοκλήτου δικαστηρίου εἰς τοὺς συμπολίτας μας πρὸς ὁδηγίαν των.

Ἐν Πόρῳ τῇ 27 Ἀπριλίου 1829

Οἱ δημογέροντες τῆς νήσου Πόρου

Γεώργιος Δ. Κριεζῆς

Ἀναγνώστης Κ. Οἰκονόμου.

Κυριάκος ἀναγνώστη Νικολάου

Ὁ γραμματεὺς τοῦ δημογ.

Ν. Οἰκονόμου (Τ. Σ.)

Τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ ἀπριλίου 1829 εἴκοσι ἐννέα ἐλήφθη διευθυνθεῖσα παρὰ τῆς Δημογεροντίας Πόρου.

Ἀριθ. εἰσερχομένων 36.

Ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ προσ. Γραμματέως.

Γεράσιμος Χρηστοδ.:ον Πήλικας.

5.

Ἔθιμα καὶ τρόπος τῶν ἐν Σαλαμῖνι ἄχρι τοῦδε γενομένων συνθηκῶν πωλητηρίων, προικοσυμφώνων καὶ λοιπῶν.

Α^{ον} Ὅστις ἤξευρε γράμματα ὅπου ἡ περίστασις τὸν παρουσίαζεν ἔμπροσθεν τοῦ πωλοῦντος καὶ ἀγοράζοντος, ἔγραφε τὰ πωλητήρια πρὸ τῆς ἀποστασίας μέχρι τοῦ 7βρίου τοῦ 1828, ἔκτοτε δὲ ἕως τῆς σήμερον παρουσιαζόμενοι εἰς τὴν Δημογ. τινὲς πωληταὶ ἐπικυρώνουσι τὸ πωλητήριον καὶ ὁ παρατυχὼν ὑπογράφεται ὡς μάρτυς.

Β^{ον} Αἱ διαθήκαι μέχρι τοῦδε ἐγράφοντο ἀπὸ τὸν τυχόντα, ἐμαρτυροῦντο δὲ παρὰ τῶν προκρίτων.

Γ^{ον} Τὰ ἀρσενικά τέκνα μόνον ἕως τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐκκληρονόμου ἀναλαμβάνοντα τυχόν καὶ τὸ πατρικὸν χρέος, τὰ δὲ θηλυκὰ περιωρίζοντο εἰς μόνην τὴν προῖκα. Ἄν δέ τις ἤθελε μείνῃ ἀνύπανδρος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τῶν τὰ ἀρσενικά ἦσαν εἰς χρέος νὰ τὴν ὑπανδρεύσουν· εἰς ἔλλειπιν τέκνου ἐκκληρονόμουν οἱ συγγενεῖς.

Δ^{ον} Ὁ τῆς ἐνορίας τῆς νεονύμφου ἐφημέριος, ὁ πατήρ του καὶ δύο ἢ καὶ τρεῖς τῶν συγγενῶν τῆς νύμφης, ὁ δὲ ρηθεὶς ἐφημέριος κατέγραφε τὴν προῖκα αὐτῆς, ἣτις ἐμαρτυρεῖτο μὲν παρὰ πάντων τῶν ἐκεῖ παρευρεθέντων, αὐτοψία ὅμως εἰς τὴν καταγεγραμμένην προῖκα (ἂν πραγματικῶς ὑπῆρχον ὅσα κατεγράφοντο) δὲν ἐγίνετο.

Ε^{ον} Ὁ ἐν ξηρᾷ δανείζων ἕως τὴν ἀρχὴν τῆς ἀποστασίας ἐδάνειζε μὲ ἰδιαιτέραν ὁμολογίαν πρὸς 20 τὰ % τὸν χρόνον· ἐσυνείθιζον ὅμως νὰ δανείζωσι καὶ χωρὶς ὁμολογίας γράφοντες μόνον εἰς τὸ κατάστιχόν των ὅσα ἐδάνειζον· τοῦτο ἐπικρατεῖ μέχρι τῆς σήμερον· ὁ τόκος ἦτον διαφόρου ποσότητος, ὅπως ἤθελε συμφωνηθῇ. Ὁ ἐν θαλάσῃ δανειζόμενος δίδει πρὸς 5 τὰ % τὸ ταξιδίδιον Σύρας (ῥίζικα τῆς θαλάσσης), σίγουρα δὲ πρὸς 2½ τὰ % διὰ τὸ ἴδιον ταξίδι. Αὐτὰ τὰ δάνεια σημειώνονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ κατάστιχα μόνον, χωρὶς ἐγγράφου ὁμολογίας.

Σ^{ον} Εἶναι συνήθεια νὰ προπωλεῖται ρητίνη κατὰ διαφόρους συμφωνίας καὶ ἐποχὰς μὲ ἐγγράφους συμφωνίας ἀμαρτύρους καὶ ἐπικυρωμένας παρὰ τῆς Δημογεροντίας· ὅχι ὅμως πάντοτε· μάλιστα, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ χωρὶς ἐγγράφου συμφωνίαν, οὔτε κἂν εἰς τὸ κατάστιχον τοῦ δανείζοντος ἐνίοτε σημειώνεται. Ἡ ἐνταῦθα γεωργία δὲν εἶναι ἀξιόλογος, διὰ τοῦτο οὔτε συμφωνητικὰ τοιούτου εἶδους γίνονται.

Τῇ 6 ἑκτῇ Μαΐου 1829 εἴκοσι ἐννέα ἐλήφθη διενθυνηθὲν παρὰ τοῦ Διοικητοῦ Σαλαμίνος διὰ τῆς ἐπ' ἀριθ. 244 διενθυνοσέως του μηνολογημένης τῇ 2 Μαΐου 1829 εἴκοσι ἐννέα—Ἀριθ. 57 τῶν εἰσερχομένων.

Ὁ τόπον ἐπέχων τοῦ προσωρινοῦ Γραμματεὺς Γεράσιμος Χριστοδου. Πήλικας.

Η «ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ», ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΤΑΡΤΖΗ-ΦΩΤΙΑΔΟΥ

Α'

Τὴν «*Δικανικὴν Τέχνην*» τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου, ἀνέκδοτον καὶ ὑπὸ τινων ὡς ἀπολεσθεῖσαν θεωρουμένην¹ μέχρι σήμερον, παρουσιάζω νῦν τὸ πρῶτον ἐνταῦθα, ἀντιγράψας ἐκ τῶν ὑπ' ἀριθ. 310 (155)² καὶ 993³ ἐλληνικῶν χειρογράφων τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Βιβλιοθήκης τῆς ρουμανικῆς Ἀκαδημίας.

Διὰ τῆς ὥς ἄνω ἀγνώστου μέχρι τοῦδε δικανικῆς τοῦ Καταρτζῆ πραγματείας καὶ διὰ τῶν νέων βιογραφικῶν στοιχείων, τὰ ὅποια θὰ παραθέσω κατωτέρω περὶ αὐτοῦ, φωτίζεται περισσότερον ὁ βίος καὶ ἡ δραστὶς ἀνδρός, περὶ τοῦ ὁποίου μέχρι τοῦδε ἐγνωρίζομεν τὰ κάτωθι:

Ὁ Δημήτριος Καταρτζῆς - Φωτιάδης ἐγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὴν ἐλληνικὴν, γαλλικὴν, τουρκικὴν καὶ ἀραβικὴν γλῶσσαν, ἐνωρὶς δὲ μετέβη εἰς τὴν Βλαχίαν, ὅπου ποικιλοτρόπως ἔδρασεν ὡς λόγιος καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Φαναριωτῶν, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας τοῦ 18^{ου} αἰῶνος⁴, λαβὼν τὸ ἀξίωμα τοῦ κλουτζιάρη⁵ καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου⁶.

¹ ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, Νέα Ἑστία, ἔτ. ΙΣΤ', τόμ. 31^{ος}, τεῦχος 359, Ἀθῆναι 1 Ἀπριλίου 1942, σ. 255.

² Περιγραφὴν τοῦ χειρογράφου τούτου ἰδὲ ἐν C. LITZICA, Catalogul manuscriselor grecești, București 1909, σ. 157-158.

³ Περιγραφὴν τούτου ἰδὲ ἐν NESTOR CAMARIANO, Catalogul manuscriselor grecești, t. II. București 1940, σ. 142-143. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Influența franceză în principatele române prin filierea neogreacă ἐν Revista Fundațiilor Regale, an. IX, Februarie 1942, ἀρ. 2, σ. 400-401.

⁴ ΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΔΕΩΝ, Καταρτζῆς Δημήτριος ἢ Δημητράκης Φωτιάδης ὁ ἐπιλεγόμενος, Μεγάλη Ἑλλην. Ἐγκυκλοπ. τ. ΙΔ', Ἀθῆναι (1930), σ. 81-82.

⁵ κλουτζιάρης ἐσήμαινε δικαστικὸν ἀξίωμα εἰς τὰς Αὐλὰς τῆς Μολδοβλαχίας. Μέγας κλουτζιάρης εἶναι τὸ πρῶτον ἀξίωμα εἰς τὴν β' σειρὰν τῶν ἀξιωματῶν. ΔΙΟΝ. ΦΩΤΕΙΝΟΥ, Ἱστορία τῆς πάλαι Δακίας, τ. Γ' Βιέννη, 1819, σ. 493.

⁶ λογοθέτης ἐσήμαινε τὸν ὑπουργόν· logofătul credinței = ὑπουργὸς τῶν θρησκευμάτων, logofătul de taină = ἰδιαίτερος γραμματεὺς.

Οὗτος διατελέσας διδάσκαλος καὶ προστάτης τοῦ Ρήγα Φεραίου¹, διεκρίνετο διὰ τὰ πατριωτικά αὐτοῦ αἰσθήματα ὡς καὶ τὰς νομικὰς καὶ φιλολογικὰς αὐτοῦ γνώσεις. Ἀναμιχθεὶς δ' ἐνεργῶς εἰς τὴν συζήτησιν διὰ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ἣτις μὲ τόσῃν ζωηρότητι διεξήχθη κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων λογίων τῶν παριστιῶν ἡγεμονιῶν τῆς Μολδοβλαχίας², ἀντήλλαξε μετὰ τοῦ περικλεοῦς Ἰωαννίτου διδασκάλου τοῦ Γένους Λάμπρου Φωτιάδου ἐπιστολὰς ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, τὰς ὁποίας διέσωσεν ὁ Νεόφυτος Δούκας ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ³.

Ὁ Δημήτριος Καταρτζῆς-Φωτιάδης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς δημῶδους ἀντιθέτως πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς ἡγεμονικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου ὁμώνυμον ἑλληνιστὴν Λάμπρον Φωτιάδην, ὑποστηρικτὴν τῆς λογίας διὰ τὴν ἐπιστήμην τῆς δὲ δημῶδους διὰ τὴν λογοτεχνίαν⁴.

Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ὑπὸ Νεοφύτου Δούκα δημοσιευθεῖσων ἐπιστολῶν τοῦ Καταρτζῆ, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθησαν ἑκατὸν καὶ περισσοτέρων χρόνων γλωσσικαὶ συζητήσεις, ἐδημοσιεύθησαν ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Δημαρᾶ⁵ ἀνέκδοτά τινα κείμενα τοῦ Καταρτζῆ, δι' ὧν εὐρύνεται ὁ κύκλος τῶν γνώσεων ἡμῶν ἐν σχέσει πρὸς τὰς γλωσσικὰς αὐτοῦ θεωρίας. Πρόκειται περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ἀφιερώσεως τοῦ Καταρτζῆ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βλαχίας Μιχαὴλ Σοῦτσον καὶ τοῦ Προλόγου τῆς ἐπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τῶν Πολιτικῶν τοῦ μουσιοῦ Ρεάλ, δηλαδὴ τοῦ ἔργου τοῦ

¹ Χρ. ΠΕΡΡΑΙΒΟΥ, Σύντομη βιογραφία τοῦ αἰοδίδμου Ρήγα Φεραίου τοῦ Θετταλοῦ, Ἀθῆναι 1860, σ. 8.

² D. V. ECONOMIDIS, Die frage der griechischen linguistik in den Rumänischen fürstentümern, ἐν Balcania, VI, Bucarest 1943, σ. 366-380.

³ ΝΕΟΦ. ΔΟΥΚΑ, Ἡ κατ' ἐπιτομήν Γραμματικὴ Τερψιθέα, ἔκδ. Γ', Βιέννη, 1812, σ. 53-84. Τὰς αὐτὰς ἐπιστολὰς ἀνεδημοσίευσεν ὁ Κ. ΣΑΘΑΣ, Νεοελλην. φιλολογίας Παράρτημα, ἐν Ἀθήναις 1870, σ. 154-160.

⁴ «... φημὶ τοίνυν, γράφει ὁ Λάμπρος Φωτιάδης, τῆς χύδην ἡμῶν διαλέκτου τὰ εὔρηκα καὶ εὐρυνθία ταῖς ἡμετέραις ἀκοαῖς προσπίπτοντα τοῖς ἐρρῦθμοις καὶ ἐμμέτροις λόγοις προσήκειν, ὅτε δὴ πολυπαθὴ καὶ συναλοιφῆς, καὶ κράσεως καὶ συγκοπῆς, καὶ τῶν ἄλλων κατὰ λέξιν παθῶν ἀνάμεικτα τὰ δὲ τῇ Ἑλλάδι μᾶλλον προσεγγίζοντα, τοῖς συγγράμμασιν». ΝΕΟΦ. ΔΟΥΚΑ, ἔ. ἀ. σ. 55.

⁵ Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ, Ἡ γλωσσικὴ θεωρία τοῦ Δ. Καταρτζῆ, Ἀθῆναι, τ. 50^{ος}, Ἀθήνησι 1940, σ. 197-234, ἰδίᾳ σ. 202-220. Περὶ τῆς γλωσσικῆς θεωρίας τοῦ Καταρτζῆ ἰδὲ καὶ Ἀ. ΜΕΓΑ, Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Ἀθῆναι τ. Β', 1927, σ. 24 καὶ Ἀ. ΣΚΙΑ, Ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Ἀθῆναι 1903, σ. 204-205. Ὡς ὁπαδοὶ τοῦ Καταρτζῆ εἰς τὰς γλωσσικὰς ἀντιλήψεις δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν οἱ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς καὶ Δανιὴλ Φιλιππίδης. Ἰδὲ J. LAIR καὶ EM. LEGRAND, Docum. inéd. sur l'histoire de la Révol. Franç. Paris 1872, σ. 12.

Γάλλου νομικού Ρεάλ, τοῦ τιτλοφορουμένου «La science du gouvernement», τὸ ὁποῖον ἔτυχε ἐνδοχρόνου κυκλοφορίας ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὰ μέσα τοῦ 18^{ου} αἰῶνος.

Πλὴν τῆς μεταφράσεως ταύτης, ὁ Καταρτζῆς ἐπεφορτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἡγεμόνος, ἵνα προβῇ εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Λεξικοῦ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἀφοῦ θὰ προσελάμβανε δύο συνεργάτας. Διὰ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν ταύτην οἱ τρεῖς μεταφρασταὶ θὰ ἐπληρώνοντο μηνιαῖον μισθὸν ἐκ τοῦ ἡγεμονικοῦ ταμείου¹.

Ἄλλ' ὁ Καταρτζῆς ἔγραψε καὶ πρωτότυπα ἔργα ὡς «*Συντακτικὸν τῆς νέας ἑλληνικῆς*»², τὸ «*Γινῶθι σαυτόν*», ὃν ἀνέκδοτον εἰς χεῖρας τοῦ Κ. Δημαρεῶ³, τὴν «*Γραμματικὴν*»⁴, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Προλόγου τῆς μεταφράσεως τῶν «*Πολιτικῶν*» τοῦ Ρεάλ, καὶ διὰ τὴν ὁποίαν δὲν γνωρίζομεν ἂν πού ὑπάρχῃ, καθὼς καὶ τὸ «*Εγκώμιον τοῦ φιλοσόφου, Μακαρισμοῦ τοῦ Ὁρθοδόξου, Ψόγου τοῦ Ἀθείου, Ταλάνισμα τοῦ Δεισιδαίμων... (sic)*», τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζων ὁ ἐκ Σωτηροπόλεως χόγιος Νικόλαος Λογάδης⁵ ὡς «*κραιτῆρα τὰ μὲν ἔξωθεν ἐξηχρεωμένον καὶ ἀκαλλέστατον, τὰ δ' ἔσωθεν αὐτόχρημα νέκταρος θειοτάτων νοημάτων κατάπλεον*», ἐξέδωκεν εἰς τὴν Κωνσταντινουπόλιν κατὰ τὸ 1830⁶ ὑπὸ τὸν τίτλον: «*Παράλληλον φιλοσοφίας καὶ χριστιανισμοῦ, ἀθεϊσμοῦ καὶ δεισιδαιμονίας*»⁷.

¹ Π. ΚΟΔΡΙΚΑ, Καὶ αὐθις πρὸς τοὺς οἰκείους, ἐν Παρισίῳ 1818, σ. 59, σημειώσεις: «... Ὁ μακαρίτης ἀνθέτης Μιχαήλβδος Σουτῆς ἐδιώρισε μὲ ἡγεμονικὰ σιτηρέσια τὸν τότε μέγα Κλοντζιάρην, ὕστερον δὲ μέγαν λογοθέτην, τὸν πολυμαθέστατον Δημητράκην Φωτιάδην, τὸν καὶ Καταρτζῆν ἐπιλεγόμενον γὰ μεταφράσῃ τὸ Λεξικὸν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἔχοντας ἐπὶ μισθῷ αὐθεντικῶν δύο καθ' ὑπαλληλίαν συνεργούς ἀντιγραφεῖς... ἡ μετακάλεσις ὅμως τοῦ Ἀνθέντιον ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βλαχίας, διέκοψε, κακῇ τύχῃ, τὴν ἐξακολουθήσασιν τῆς μεταφράσεως. Μετὰ μερικὸν ὕστερον χρόνον ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ μακαρίτου Ἀνθέντιον Ἀλεξάν. Βόδα Μουρούζη ἐπανέλαβε, διὰ προστάγης Ἀυθεντικῆς, ὁ αὐτὸς μεταφραστὴς τὴν συνέχειαν τῆς μεταφράσεως. Ἀλλὰ καὶ τότε, κακῇ τύχῃ, δὲν ἐξετελέσθη τὸ ἔργον». Ἰδὲ καὶ ΔΗΜΟΣΘ. ΡΟΥΣΣΟΥ, Elenizmul în România, București 1912, σ. 67. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Studii istorice greco-române, București 1939, vol. II, σ. 539. Ν. CAMARIANO, Influența κ. λ. ἔ. ἀ. σ. 400-401.

² Πρβλ. τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Δ. Καταρτζῆ πρὸς τὸν Λάμπρον Φωτιάδην, Μπουκουρέστι 1789. Ν. ΔΟΥΚΑ, ἔ. ἀ. σ. 54 καὶ Κ. ΣΑΘΑ, ἔ. ἀ. σ. 154.

³ «Τὸ χειρόγραφο τοῦ *Γινῶθι σαυτόν*, καθὼς θὰ δεῖξω σὲ ἄλλῃ περίστασι, γράφει ὁ Κ. Δημαρεῶ, εἶναι αὐτόγραφο τοῦ Καταρτζῆ κατὰ τὸν τίτλον, τὸν πίνακα τῶν περιεχομένων, τὴν προσφώνησιν καὶ τὸν Πρόλογον» Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ, ἔ. ἀ. σ. 200, σημ. 3η.

⁴ Ἰδὲ Πρόλογον τῆς μεταφράσεως τῶν Πολιτικῶν τοῦ μουσιοῦ Ρεάλ. Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ, ἔ. ἀ. σ. 209. Ἰδὲ καὶ Κ. ΣΑΘΑ, Νεοελλ. φιλολογία, ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 613.

⁵ Περὶ τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου λογίου ἰδὲ ΜΑΝ. ΓΕΛΕΩΝ, Μεγ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. τ. ΙΣΤ', Ἀθήναι (1931), σελ. 188, ἄρθρον Λογάδης Νικόλαος.

⁶ Τοῦ αὐτοῦ ἔργου ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ἔκδοσις, ἐν Ἐρμουπόλει 1869.

⁷ Ὁρθῶς ὁ Ν. ΛΟΓΑΔΗΣ ἐμάντευσε τὸν πραγματικὸν συγγραφέα τοῦ ἔργου Δ. Καταρ-

Ἡ γλωσσικὴ μορφή τοῦ ἔργου τούτου τοῦ Καταρτζῆ μεταβλήθεισα ὑπὸ τοῦ Λογάδου ἐγένετο λογία.

B'

Ἦδη θὰ παραθέσωμεν κατωτέρω τὰ νέα στοιχεῖα περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ ἀνδρός, ἅτινα κατέχομεν ἀπὸ σχετικὴν ἔρευναν γενομένην ὑφ' ἡμῶν ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου δὲν ἐξηκριβώθη ἀκόμη, γνωρίζομεν ὅμως ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον εἰς ἡλικίαν ὑπερεβδομηκονταετῆ, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1807¹, καθὼς ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν ἱστοριοδίφην I. C. Filitti (ἀπόγονον ἐκρουμανισθείσης ἐξ Ἡλείου οἰκογενείας) ὁ Δημοσθένης Ρουσσός².

Κατὰ τὸ ἔτος 1764 ὁ Δημητράκης Φωτιάκης ἢ Δημητράκης τοῦ τσελεμπῆ Φωτίου, συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ ὀνομαστοῦ διὰ τὴν ἀπλησίαν αὐτοῦ Φαναριώτου Σταυράκη³ τοῦ ταραχοποιοῦ⁴, εἴτα δ' ἐγένετο οἰκείος τῆς οἰκογενείας Γκίκα Βόδα, ἐπιτυχὼν διὰ τῶν σχέσεων τούτων, ἵνα καταλάβῃ τὴν μεγάλην λογοθεσίαν, ἃν καὶ εἶχε μόνον τὸ ἀξίωμα τοῦ παχαρνίκου⁵.

τῇν, ὡς ἐξάγεται καὶ ἐξ ὧν γράφει ὁ C. IKEN ἐν Leukothea, II, (Leipzig 1825): Constanta lobte vorzugsweise drei Reden von ihm (Καταρτζῆ), ἐξ ὧν ὁ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἄθεος, εὐσεβὴς καὶ δεισιδαίμων» εἶναι ἀσφαλῶς τὸ ἀνωτέρω ἔργον. D. Russo, Studii și critice, București 1910, σ. 55.

¹ V. A. URECHIA, Istoria Românilor, seria 1800-1830, t. IX, București 1896, σ. 120. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δημητ. Καταρτζῆ, διωρίσθη ὡς καμινάρης (=εἰσπράκτωρ οἰνοπνευματοφόρου, τίτλος εὐγενείας) ὁ δικαστικὸς Νέστορ, μαθητὴς τοῦ μεγάλου τοῦ Γένους διδασκάλου Λάμπρου Φωτιάδου. Περὶ τοῦ νομομαθοῦς τούτου ἰδὲ ANDREI RADULESCU, Logofătul Nestor, București 1910, ἀνάτυπ. ἐκ τῆς Revista critică de drept, legislație și jurisprudența, an. I, București 1910, ἀρ. 1. Ἡ αὐτὴ μονογραφία ἀνετυπώθη ἐν Doi praviliști români, Craiova 1923.

² I. C. FILITTI, Cronicarul Dumitrache ἐν Rev. Ist. Rom. vol. III, București 1933 ἀνάτ. σ. 8.

³ Περὶ τούτου ἰδὲ μελέτην μου ἐν Ἀρχεῖῳ θρακ. γλωσσ. καὶ λαογρ. θησαυροῦ, IV (1947-8) σ. 95-98.

⁴ Genealogia Cantacuzinilor, publ. de N. IORGA, București 1902, σ. 174. ΑΘΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Documente grec. privit. la ist. Rom., t. XIII, București 1909, σ. 190.

⁵ N. IORGA, Genealogia Cantacuzinilor, ἔ. ἀ. σ. 174 καὶ 176. Μέγας λογοθέτης εἶναι ὁ πρωθυπουργὸς ἢ γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος, παχαρνίκος δ' εἶναι ὁ οἰνοχόος τοῦ ἡγεμόνος, ἀμφότεροι τίτλοι εὐγενείας.

Ὁ ὡς ἄνω Φαναριώτης Γεώργιος καὶ ρουμανιστὶ Iordache Σταυράκογλου¹ ἢ Σταυράκης ἦτο τύπος ὁραδιούργου καὶ ἀπλήστου ἀνθρώπου, ἐπέτυχε δὲ ν' ἀποκτήσῃ τὴν εὐνοίαν τοῦ Σουλτάνου καὶ νὰ λάβῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο διάφορα ἀξιώματα. Ἡ ἐπιρροή τουτοῦ ἐπὶ τῶν κρατούντων ὑπῆρξε τόσον μεγάλη, ὥστε ἠδύνατο ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ν' ἀναβιβάζῃ καὶ νὰ καταβιβάζῃ ἐπὶ τοὺς θρόνους τῶν παριστροφῶν Πριγκιπάτων τοὺς ἡγεμόνας τῆς ἀρεσκείας αὐτοῦ.

Οὕτω ὁ Καισάρειος Δαπόντες γράφει περὶ τουτοῦ ὅτι «ἐξηγημάτισε μεγάλος σπαθάρης καὶ πρῶτος καπουκχαγιάς καὶ ἄλλον ἀνθέντιον, καὶ τοῦ Στεφάνβοδα Ρακοβίτζα, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀνθέντης τοῦ ἀνθέντιον Στεφάνβοδα, εἰς τοῦ ὁποίου τὰς ἡμέρας ὑπερυψώθη, ὑπερεπλούτησεν... καὶ ἔγινε περίφημος τόσον, ὥστε ἡ φήμη του ἔφθασε καὶ εἰς τὸν βασιλέα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου, ὅσο μεγάλη καὶ ἂν εἴναι, ὡς ὄναρ παρέρχεται, καὶ ὡς ἄνθος μαραίνεται, πολλῶ μᾶλλον Ρωμαίων, καὶ σκλάβων Τουρκῶν, καὶ τοῦτος λοιπὸν παρὰ τῆς βασιλείας καταδικασθεὶς, ἐκρεμάσθη ἐμπρὸς εἰς τὴν πόρτα τοῦ εἰς τὸ μέγα Ρέμα νεοκτίστου σπιτίου του»² τὴν 12ην Αὐγούστου τοῦ 1765.

Μετὰ τοῦ Σταυράκογλου τουτοῦ συνειργάζετο ὁ Δ. Καταρτζῆς, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα σημειώσεώς τινος, ἀναφερομένης εἰς τὴν ἀποστασίαν τοῦ Βουκουρεστίου ἐναντίον τοῦ ἡγεμόνος Στεφάνου Ρακοβίτζα: «Μὴ εὐχαριστηθεὶς, κατὰ τὴν συμβουλὴν τῶν ἀρχόντων βλάχων, ὁ σπαθάρης³ Γεώργιος (Σταυράκογλου) νὰ παίρνῃ ἀπὸ τὴν Βλαχίαν τὸν χρόνον 5.000 πονγγία, ἀλλὰ θελήσας, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ Στάθη Ζαγοριανοῦ καὶ τοῦ Δημητρίου νίοῦ τζελέπη Φωτίου νὰ παίρνῃ 5.500, ἠκολούθησε μετὰ παρέλευσιν μηνῶν δέκα ἐννέα καὶ ἡ ἔξωσις ἀπὸ τὴν ἡγεμονίαν καὶ ὁ φόνος του καὶ ἡ δήμεσις ὅλων τῶν πραγμάτων του»⁴.

¹ I. C. FILITTI, *Archiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București 1919, σ. 263, σημείωσ. 2. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Un grec românizat în Revista Istorică*, I, București 1915, σ. III, ἀρ. 4. N. IORGA, *Genealogia Cantacuzinilor*, ἔ. ἀ. σ. 133-134.

² ΚΑΙΣΑΡΕΙΟΥ ΔΑΠΟΝΤΕ, Κατάλογος ἱστορικός ἀξιόλογος τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπισήμων Ρωμαίων κλ. παρὰ C. ERBICBANU, *Cronicarii greci cari au scris despre Românii în epoca fanariotă*, București 1888, σ. 193.

³ Τίτλος εὐγενείας. Μέγας σπαθάρης εἶναι ἐκ τῶν βιογράφων τῆς α' τάξεως, δέκατος κατὰ σειρὰν κατὰ ΔΙΟΝ. ΦΩΤΕΙΝΟΝ, ἔ. ἀ. σ. 473 κέ.

⁴ HURMUZAKI, *Documente grecești privitoare la Ist. Român. publ. de N. IORGA*, vol. XIV, μέρ. 2ον, 1716-1777, București 1917, σ. 1178. CONST. GIURESCU, *Istoria lui Iordache Stavracoglu*, ἀνάτ. ἐκ τοῦ *Omagiu lui Ion Bănu*, București 1927, σ. 4-5.

Κατὰ τὸ 1783 ὁ κλουτζιάρης (clucer) Δημητράκης Φωτάκης ἦτο δικαστὴς εἰς τὸ «δεπαρταμέντον¹ τῶν ὀκτώ» τοῦ Βουκουρεστίου².

Εἰς κατάστιχον τῶν βογιαίων δικαστῶν τῆς 1^{ης} Ἀπριλίου τοῦ ὡς ἄνω ἔτους ἀναφέρεται ὁ μηνιαῖος μισθὸς αὐτοῦ ἀνερχόμενος εἰς τὸ ποσὸν τῶν 100 ταλλήρων.

Κατὰ τὴν 12^{ην} Ἰανουαρίου 1788 ἀπευθύνει τὴν κάτωθι ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Νικόλαον Μαυρογένην:

«Υψηλότατέ μοι Αὐθέντα,

Ἰ Μετὰ τὴν ταπεινὴν μου καὶ δουλικὴν προσκύνησιν, ἀναφέρω τὸ θεοφροσύνητον Ὑψος της, ὅτι κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἦλθεν ὁ κίερατζῆς τοῦ κιζλάρ-ἀγασῆς μὲ χάτι-χουμαγιὸν διαλαμβάνει ὅτι, τόσον ἀπὸ τὸ ἀσκέρι ὅπου εἶναι διωρισμένον μὲ τοὺς μύρη-μυράνηδες διὰ τὰ ἔλθουν εἰς Ἀδὰν καὶ εἰς Χίρσοβαν, τὰ μὴν τζαλαπατήσουν τὰ χωρία τοῦ Φέτι-σλαμίον καὶ τῆς Κράϊνας, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀσκέρι, ὅπου εὐρίσκεται ἐδῶ εἰς Βιδίνι, καὶ ἀπὸ τὰ γιαμάκια τὰ μὴν ἔχουν ἐξουσίαν τὰ τζαλαπατήσουν τὰ χωρία τοῦ Φιτισλαμίον καὶ Κράϊνας· ὁ ὁποῖος, ἐρχόμενος ἐδῶ κάμνοντάς το κυραάτι τὸ χάτι-σερίφι, ἐπῆγεν εἰς Φέτι-σλάμι, νῦν δὲ ἐπέστρεψεν καί, μὲ τὸ τὰ ἔχη ὑπηρεσίαν εἰς Ἡσμάιλι, μὲ ἐφώναξεν ὁ Ὑψηλότατος Πασᾶς καὶ μὲ ἐπρόσταξεν εἰς τὸ τὰ τὸν δώσω τὰ μετζήλιά του διὰ τὰ ἀπέλθῃ εἰς Ἡσμάιλι. Ὅθεν δὲν ἔλειψα διὰ τοῦ δουλικοῦ μου τὰ ἀναφέρω καὶ πρὸς τὸ θεοφροσύνητον Ὑψος της. Ταῦτα μὲν δουλικῶς, τὰ δὲ ἔτη τῆς Ὑμετέρας θεοφροσύνῃς Ὑψηλότητος εἶψαν θεόθεν πλεῖστα καὶ πανευδαίμονα [αφ]πῇ, Ἰανουαρίου ιβ'. Τῆς Ὑμετέρας θεοφροσύνῃς Ὑψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος,

Φώτης Κλουτζιάρης³.

¹ Τὰ δικαστήρια τῶν δεπαρταμένων ἦσαν τὰ κατ' ἐξοχὴν τακτικὰ δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ· ταῦτα ἦσαν τρία, ἐξ ὧν τὰ δύο ἐδίκαζον πολιτικὰς ὑποθέσεις, τὸ δὲ τρίτον ποινικὰς. Τὰ δύο πολιτικὰ δικαστήρια συνεκροτοῦντο ἐξ εὐγενῶν τῆς πρώτης τάξεως, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων ἐκυμαίνετο μεταξὺ ἐπτά ἕως ὀκτώ (ἐξ οὗ «δεπαρταμέντον τῶν ἐπτά» καὶ «δεπαρταμέντον τῶν ὀκτώ»), τούτων δὲ οἱ μὲν ἦσαν «εἰδήμονες καὶ νομικοί», οἱ δὲ διωρίζοντο «δι' ἔλεος», δηλ. τιμητικῶς καὶ χάριν τοῦ μισθοῦ, ὅστις ἔφθανε μέχρι 1400 γροσίων κατὰ μῆνα. ΔΙΟΝ. ΦΩΤΕΙΝΟΥ, ἔ. ἀ. σ. 539 κέ. Αὐτόθι ἀναφέρεται καὶ «δεπαρταμέντον τῶν ξένων», τὸ ὁποῖον ἐδίκαζε τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βλάχων καὶ ἀλλοδαπῶν ἀναφυομένας διαφοράς. Π. ΖΕΠΟΥ, Συνταγματικὸν νομικὸν Ἀλεξάνδρου Ἰωάννου Ὑψηλάντη βοεβόδα ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας 1780, ἐκδιδόμενον μετ' εἰσαγωγῆς καὶ ἱστορικῆς ἀνασκοπήσεως τῶν ἐν αὐτῷ θεσμῶν, «Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», τ. Δ', ἀρ. 2, ἐν Ἀθήναις 1936, σ. 130.

² V. A. URECHIA, Istoria Românilor, seria 1774-1786, t. I, București 1891, σ. 252.

³ HURMUZAKI, Documente grecești priv. la Ist. Rom. publ. de N. IORGA, vol. XIV, μέρος 3^{ον}, C. 1560—C. 1820, București 1936, σ. 284-285.

Κατὰ τὴν 29^η Ἀπριλίου 1788, ὑποβάλλει μὲ τὴν ὑπογραφήν *Φώτης Κη* ἐτέραν ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Νικόλαον Μαυρογένην διὰ τина γέφυραν, ἣτις ἐπρόκειτο νὰ κατασκευασθῇ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως¹.

Ἐν δὲ τῷ Καταλόγῳ τῶν δικαστῶν τοῦ «δεπαρταμέντου τῶν ὀκτὼ» τοῦ Βουκουρεστίου ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Νοεμβρίου 1791, ὁ Δημητράκης Καταρτζῆς (Dumitrache Catargiu) φέρεται πρῶτος². Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἔχει τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου κλουτζιάρη³. Ἀντὶ Δημήτριος Φωτιάδης ἢ Φωτάκης ἐνίοτε λέγεται Παναγιωτάκης. Τὸ ὄνομα Παναγιωτάκης, ὁ ἱστοριοδίφης *V. A. Urechia* νομίζει ὅτι ἐσφαλμένως ἀπεδόθη εἰς τὸν Δημήτριον Καταρτζῆν-Φωτιάδην⁴, πλὴν ὅμως τοῦτο φέρεται ἔν τε τῷ τίτλῳ τῶν χειρογράφων τῆς «*Δικανικῆς τέχνης*»⁵ καὶ ἐν τῷ τίτλῳ τῆς μεταφράσεως τῶν *Πολιτικῶν τοῦ μουσίου Ρεάλ*⁶.

Κατὰ τὸ 1791 ὁ Δημ. Καταρτζῆς λαμβάνει μισθὸν 220 τάλληρα, ὡς φαίνεται ἐξ ἐγγράφου ἀπευθυνομένου πρὸς τὸν βαρῶνον Enzenberg⁷.

Λίαν δ' ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἀναφορὰ αὐτοῦ ἐν ρουμανικῇ γλώσσῃ, ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Ὑψηλότατον ἡγεμόνα Μιχαήλ Σοῦτσον, δι' ἧς αἰτεῖται, ἵνα χορηγηθῇ εἰς αὐτὸν «ἐγγραφον ἀμύνης» ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ἀπέκοπτον τὰ δένδρα εἰς τὸ δάσος τοῦ κτήματος αὐτοῦ, τοῦ ὀνομαζομένου Gheboia⁸.

Κατὰ τὸ 1793 ὁ Δημ. Καταρτζῆς-Φωτιάδης ἐξηκολούθει νὰ ἔχῃ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου κλουτζιάρη μαζί μὲ τὸν Κωνσταντῖνον Ρωσέττην καὶ Ἰωνίτσαν Φλωρέσκου⁹.

Τὴν 3^{ην} Μαρτίου 1794 ὑπογράφει ἀναφορὰν πρὸς τὸν ἡγεμόνα Μουρούζην, ἐν ἣ ἀσχολεῖται περὶ οἰκογενειακόν τι ζήτημα τῆς Ἰλίνκα Καπιτανέσα¹⁰.

Ἀπὸ ἐγγράφου τοῦ Ἀλεξάνδρου Μουρούζη τῆς 17^{ης} Μαρτίου 1794 ἐξάγε-

¹ HURMUZAKI, Documente, ἔ.ἀ σ. 357-358.

² V. A. URECHIA, Istoria Românilor, t. IV, București 1893, σ. 160.

³ DEM. RUSSO, Elenizmul în România, București 1912, σ. 67. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Studii și critice, București 1910, σ. 55.

⁴ V. A. URECHIA, ἔ.ἀ σ. 131.

⁵ C. LITZICA, ἔ.ἀ σ. 157. N. CAMARIANO, ἔ.ἀ σ. 142.

⁶ ΑΘ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΕΡΑΜΕΩΣ, Ἐπετηρὶς Παρνασσοῦ, Ε', ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 25 καὶ Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ, ἔ.ἀ σ. 196. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν μετὰ βεβαιότητος ἂν τὸ «Παναγιωτάκης» εἶναι ἢ δὲν εἶναι πατρωνυμικὸν τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ-Φωτιάδῃ ἢ Φωτάκη.

⁷ V. A. URECHIA, Istoria Românilor, t. IV, București 1893, σ. 518.

⁸ V. A. URECHIA, ἔ.ἀ σ. 131.

⁹ V. A. URECHIA, Istoria Românilor, t. V, București 1893, σ. 462.

¹⁰ V. A. URECHIA, ἔ.ἀ σ. 488.

ται ὅτι ὁ Δημητράκης Φωτάκης ἐξηκολούθει νὰ εἶναι δικαστὴς εἰς τὸ «ντεπαρταμέντον τῶν ὀκτώ» τοῦ Βουκουρεστίου¹. Κατὰ τὴν 15^{ην} Δεκεμβρίου 1794 ὑπογράφει ἀναφορὰν πρὸς τὸν πρῶτον μέγαν σπαθάριον Νικόλαον Κατακουζηνόν, διὰ τινὰ ἐν Βουκουρεστίῳ πωλουμένην οἰκίαν². Εἰς ἄλλην ἀναφορὰν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Μουρούζην ὑπογράφει πάλιν: *Dumitrache Cluceru Catargiu*³.

Ὁ Δημήτριος Φωτάκης ἢ Φωτιάδης ἔλαβε σύζυγον κόρην ἐκ τῆς οἰκογενείας Καταρτζῆ⁴, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τὸ ἐπώνυμον Καταρτζῆς⁵.

Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Στέφανος εἶναι γνωστὸς διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου βορνίκου⁶ καὶ ὡς πατὴρ τοῦ ἀξιολόγου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς Βλαχίας Μπάρμπου Καταρτζῆ⁷.

Ὁ ἔγγονος οὗτος τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου εἶχε μητέρα τὴν Τίτσα (Stanca) Βακαρέσκου, ἐγεννήθη δὲ τὴν 26^{ην} Ὀκτωβρίου τοῦ 1807, ἀκριβῶς τὸ ἔτος καθ' ὃ ἀπέθανεν ὁ ἐκ πατρὸς πάππος αὐτοῦ. Ὁ Μπάρμπος Καταρτζῆς εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου Μπάρμπου Βακαρέσκου. Εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ ἑλληνικὸν Σχολεῖον τῆς συνοικίας Μαγκουρεάνου καὶ εἶχε καθηγητὰς τοὺς διδασκάλους τοῦ Γένους Στέφανον Κομμητᾶν, Κωνσταντῖνον Βαρδαλάχον καὶ Νεόφυτον Δούκαν. Κατὰ τὸ 1862 ἀνέλαβε τὴν πρωθυπουργίαν εἰς τὸ πρῶτον Ὑπουργεῖον μετὰ τὴν Ἑνωσιν τῶν Πριγκιπάτων τῆς Μολδοβλαχίας⁸, κατὰ δὲ τὴν 8^{ην} Ἰουνίου τοῦ 1862 ἐδόλοφονήθη ἐν Βουκουρεστίῳ⁹. Οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ λόγοι ἐξεδόθησαν αὐτόθι ὑπὸ τοῦ Ang. Demetriescu.

Ἡ οἰκογένεια Καταρτζῆ ἐκρουμανισθεῖσα διατηρεῖται ἀκόμη καὶ σήμερον (familia Catargiu).

Γ

Ἡ «Δικανικὴ Τέχνη» τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου ἀποτελεῖ νομικὸν ἐγγειρίδιον πρᾶκτικῆς φύσεως, δι' οὗ ὁ εὐφρέστατος αὐτῆς συγγραφεὺς ἐπεδίωξεν,

¹ V. A. URECHIA, ἔ. ἀ. σ. 189.

² V. A. URECHIA, ἔ. ἀ. σ. 495.

³ V. A. URECHIA, ἔ. ἀ. σ. 504.

⁴ Καταρτζῆς ἢ Κανταρτζῆς εἶναι ὁ ἐργολάβος τοῦ δημοσίου ζυγίου (καντάρι).

⁵ I. C. FILITTI, *Cronicarul Dumitrache*, ἔ. ἀ. σ. 6. Τὴν πληροφορίαν ταύτην ἔλαβεν ὁ I. C. Filitti, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, ἀπὸ ἀνεκδότου σημειώσεως τοῦ Στ. Δ. Greceanu. I. C. FILITTI, ἔ. ἀ. σ. 6.

⁶ βόρνικος = δικαστὴς, δήμαρχος, κυβερνήτης τμήματος τῆς χώρας.

⁷ Πρβλ. Vechimea familiei Katargiu, ἐν ANG. DEMETRIESCU, *Discursurile lui Barbu Katargiu*, Bucuresti 1886, σ. XX.

⁸ D. ROSETTI, *Dicționarul contemporanilor*, Bucuresti 1898, σ. 50-51.

⁹ ANG. DEMETRIESCU, ἔ. ἀ. σ. XX.

ἵνα βοηθήσῃ τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ δικαστικοὺς τῆς Βλαχίας εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ τόσον κοινωφελοῦς ἔργου αὐτῶν ἐπὶ λαοῦ ἥκιστα προσηγμένου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ διαρκῶς φωτιζομένου ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων.

Ταύτης διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν δύο χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα περιγράφονται εἰς τοὺς Καταλόγους τῶν ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, τῶν ὁποίων Καταλόγων ὁ πρῶτος τόμος ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1909 ὑπὸ τοῦ Const. Litzeica¹, ὁ δὲ δεύτερος τόμος ὑπὸ τοῦ Νέστορος Καμαριανοῦ κατὰ τὸ 1940².

Τὸ πρῶτον χειρόγραφον ὑπ' ἀριθ. 310 (155) εἶναι ἑλλιπές, ἀποτελούμενον ἐξ 23 φύλλων χάρτου διαστάσεων 24×18 ἑκατοστομέτρων, δεμένον, προσέρχεται δὲ ἀπὸ τὴν ἰδιωτικὴν βιβλιοθήκην τοῦ ἐπισκόπου Μπουζαίου Διονυσίου. Τοῦτο φέρει τὸν τίτλον:

«Δικανικὴ Τέχνη Δημητρίου Παναγιωτάκη μεγάλου Κλουτζιάρη κατὰ τὸ ἀποθ' ἔτος, ἡ ὁποία ἀριπρεπῶς προσπεφώνηται καὶ προσεγίνεσθαι εἰς τὸν Ὑψηλότετον, εὐσεβεστάτον καὶ φιλοδίκαιον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα μεγαλοπρεπέστατον πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριον κύριον Ἰωάννην Ἀλέξανδρον Κωνσταντίνου Μουρουζίνου βοεβόδα ἐν ἡγεμονίδι πόλει βουκουρεστίῳ, ἀψ'γ' κατὰ μῆνα ἀπρίλλιον»³.

Ἀπὸ τὸ χειρόγραφον τοῦτο ἑλλεῖπει τὸ 1/4 περίπου τοῦ ὅλου ἔργου, συμπληροῦνται ὅμως εὐτυχῶς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἑτέρου εἰς τὴν αὐτὴν ὥς ἄνω Βιβλιοθήκην τῆς ρουμανικῆς Ἀκαδημίας ὑπάρχοντος χειρογράφου ὑπ' ἀριθ. 993, ἐν ᾧ περιέχεται ὁλόκληρος ἡ «Δικανικὴ Τέχνη» τοῦ Καταρτζῆ.

Ὁ Νέστωρ Καμαριανὸς περιγράφων τὸ δεύτερον τοῦτο χειρόγραφον σημειώνει: «Αἰὼν ΙΗ', χάρτης, 31 φύλλα, διαστάσεων 18×13 ἑκατοστ., δεμένον μὲ δέσμα. Δῶρον τοῦ B. Bellio 1913. — Δημητρίου Παναγιωτάκη μεγάλου Κλουτζιάρη κατὰ τὸ ἀποθ' ἔτος. Δικανικὴ Τέχνη, ἡ ὁποία ἀριπρεπῶς προσπεφώνηται καὶ προσεγίνεσθαι τῷ Ὑψηλότετῳ, εὐσεβεστάτῳ, σοφωτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι μεγαλοπρεπεστάτῳ πάσης Οὐγγροβλαχίας, κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Ἀλεξάνδρῳ Κωνσταντίνῳ Μουρουζίνῳ βοεβόδα. Ἐν ἡγεμονίδι πόλει Βουκουρεστίῳ, ἀψ'γ' κατὰ μῆνα Ἀπρίλλιον»⁴.

¹ C. LITZICA, Catalogul manuscriptelor grecești, București 1909. Ὁ Κατάλογος οὗτος τῶν ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ρουμανικῆς Ἀκαδημίας βρίθκει σφαλμάτων, τὰ ὁποῖα διορθώνει ὁ Δημοσθ. Ροῦσσος εἰς τὴν μελέτην αὐτοῦ Cum trebuie să fie întocmit un catalog de m/șe ideal, ἐν Studii și critice, București 1910, σ. 56-116.

² NESTOR CAMARIANO, Catalogul manuscriselor grecești, t. II, București 1940. Βιβλιοκρισίαν μου περὶ τούτου ἴδε ἐν Νέῳ Κράτει, 38-39 ἔτ. 4ον, Ἀθήναι 1940, σ. 976-978.

³ C. LITZICA, ἔ.δ. σ. 157-158.

⁴ N. CAMARIANO, ἔ.δ. σ. 142.

Κατὰ τὸ 1938, πρὶν ἢ ἐκ τοῦ Καταλόγου τοῦ Ν. Καμαριανοῦ, δημοσιευθέντος δύο ἔτη ἀργότερον, λάβω γνώσιν περὶ ὑπάρξεως καὶ δευτέρου χειρογράφου τῆς «Δικανικῆς Τέχνης», εἶχα ἀντιγράψει ἀπὸ τὸ ἐλλιπὲς ὑπ' ἀριθ. 310<155> χειρόγραφον, ταύτην, ἕως ἐκεῖ ὅπου ἐτελείωνε τὸ κείμενον. Μεγάλη ὑπῆρξεν ἔπειτα ἀπὸ δύο ἔτη ἡ χαρά μου, ὅταν ἔμαθον περὶ ὑπάρξεως καὶ ἑτέρου χειρογράφου τῆς «Δικαν. Τέχνης», τὴν φορὰν αὐτὴν περιέχοντος ὁλόκληρον τὸ κείμενον αὐτῆς. Ἐκαμα τὴν ἀντιβολὴν τῶν δύο χειρογράφων καὶ διαπιστώσας ὅτι οὐδεμίαν ἔχουσι μεταξὺ αὐτῶν διαφορὰν, ἐσυνέχισα τὴν ἀντιγραφὴν τῆς «Δικ. Τέχνης», χρησιμοποιήσας τὸ ἕτερον ὑπ' ἀριθ. 993 χειρόγραφον, ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκείνου, εἰς ὃ διεκόπτετο ἀποτόμως τὸ κείμενον τοῦ πρώτου ὑπ' ἀριθ. 310<155> χειρογράφου.

Ἐν τῇ κατωτέρῳ δημοσιεύσει τῆς «Δικ. Τέχνης» τηρῶ πιστῶς τὴν ὀρθογραφίαν τῶν χειρογράφων πλὴν τῆς δι' οὐ γραφῆς τῶν εἰς -ωντας μετοχῶν, τῆς μεταβολῆς τῆς στίξεως, ὅπου τὸ ἀπῆται τὸ νόημα, καὶ τῆς διὰ κεφαλαίων γραμμῶν ἀντικαταστάσεως τῶν μικρῶν κατὰ τὴν σημερινὴν συνήθειαν.

*BIBΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΩΙ ΡΟΥΜΑΝΙΚΗΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ*

M^s 310<155>, f. 2^r

Δικανικὴ τέχνη

Δημητρίου Παναγιωτάκη

μεγάλου κλοντζιάρη κατὰ τὸ ,αποθ' ἔτος,
ἡ ὁποία ἀριπρεπῶς προσπεφώνηται καὶ προσενήνεκται
εἰς τὸν Ὑψηλότατον, εὐσεβέστατον καὶ φιλοδίκαιον αὐθέντην
καὶ ἡγεμόνα μεγαλοπρεπέστατον πάσης Οὐγγροβλοχίας
κύριον, κύριον

Ἰωάννην Ἀλέξανδρον Κωνσταντίνου Μουρούζην βοεβόδαν,
ἐν ἡγεμονίδι πόλει βουκουρεστίῳ
,αψ'γ' ¹

κατὰ μῆνα ἀπριλλιον. |

f. 2^v Προφανῶν οὖν οὐδῶν τῶν συντάξεων, οὐήσονται τινες, καὶ μὴ παραλάβωσι τὸν λόγον, διασφύζειν τὰ τῆς συντάξεως. Οὗτοι δὲ ὁμοίον τι ποιήσονται τοῖς ἐκ τριβῆς τὰ σχήματα τῶν λέξεων παρεληφόσιν, οὐμὴν ἐκ δυνάμεως τῆς κατὰ παράδο-

¹ Τὸ ὑπ' ἀριθ. 993 χειρόγραφον ἔχει εἰς δοτικὴν πτώσιν τὴν προσφώνησιν ταύτην. Ἰδὲ Ν. CAMARIANO, ἔ. ἀ. σ. 142.

σιν τῶν Ἑλλήνων, καὶ τῆς συμπαρεπομένης ἐν αὐτοῖς ἀναλογίας. Οἷς παρακολουθεῖ τὸ εἰ διαμάρτοι(α) ἐν τινι σχήματι, μὴ δύνασθαι διορθοῦν τὸ ἁμάρτημα διὰ τὴν παρακολουθοῦσαν αὐτοῖς ἀπειρίαν. Ἀπολλώνιος Ἀλεξανδρεὺς περὶ συντάξεως βιβ. α'. κεφ. ι'.

(α) ἴσως διαμάρτοιεν.

Αὐτὸ μὲν εἶναι εἰς τὰ γραμματικά, τὸ αὐτὸ δὲ ἀναλόγως εἶναι καὶ εἰς τὰ νομικά, πλὴν καὶ μὲ πρόκριμα! |

Πίναξ

f. 3^r

Ἐπιστολὴ Προσφωνηματικὴ

Προοίμιον.	σελίδες
Δικανικὴ τέχνη	1
ὁρισμὸς αὐτῆς	1
διαίρεσις αὐτῆς	1
I. Κριτήρια καὶ κριταὶ μὲ τοὺς περὶ αὐτοὺς	2
α'. πρόεδρος	2
β'. ἐρωτηματίζων σύμπονος	3
γ'. σύμπονοι ἢ πάρεδροι κριταὶ	4
δ'. νοτάριοι ἢ λογοθέται	5
ε'. δημόσιοι ὑπηρέται	5
II. Διαδικαζόμενα πρόσωπα	7
α'. ἐνάγων	7
β'. ἐναγόμενος	8
γ'. ἐντολὲς ἢ συνήγορος	8
δ'. ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ	9
ε'. μάρτυρας	10
στ'. ἐγγυητὴς	11
III. Πίστις ἢ ἀποδείξεις τῶν διαδικαζομένων προσώπων	15 f. 3 ^v
A'. πίστις ἄτεχνοι	15
α'. νόμος	15
β'. ὁμολογία ἢ συνθήκη	18
γ'. μαρτυρία	19
δ'. ὄρκος	20
ε'. βάσανος	23
B'. πίστις ἔτεχνοι	25
α'. πίστις ἀβασάνιστος κατὰ νόμους ἢ πρόληψις νομικὴ	25

	β'. πίστις καλή ἢ κακή	26
	γ'. πίστις ἀτελής	26
	δ'. πίστις ἐντελής	27
	ε'. ἐπὶ πίστει ἐντεχνοὶ τῆς ρητορικῆς	27
IV.	Συλλογισμὸς πιστὸς ἢ δικανικὸς καὶ δικανικὸς παραλογισμὸς ἢ σοφίσματα	31
	α'. μείζων πιστὴ ἢ δικανικὴ	31
	β'. ἐλάττων πιστὴ ἢ δικανικὴ	31
	γ'. συμπέρασμα πιστὸν ἢ δικανικόν	32
	δ'. μέσος ὅρος πιστὸς ἢ δικανικὸς	32
	ε'. συλλογισμὸς πιστὸς ἢ δικανικὸς εἰς τὰς τέσσαρας ἀτέχνους πίσεις	32
f. 4 ^r	α'. ἐξ ὁμολογίας ἢ συνθήκης	33
	β'. ἐκ μαρτυρίας	33
	γ'. ἐξ ὅρκου	33
	δ'. ἐκ βασάνου	34
	στ'. βάσις καὶ θεμέλιον τοῦ πιστοῦ ἢ δικανικοῦ συλλογισμοῦ	35
	ζ'. δικανικοὶ παραλογισμοὶ ἢ σοφίσματα	35
V.	Ἐγγραφα δικανικά.	39
	α'. ἐπομνήματα ἢ πρακτικά	39
	β'. ψηφίσματα καὶ γράμματα τῆς κρίσεως καὶ ἀναφορᾶς	41
	γ'. πίνακες ἢ κώδικες	44
	Σχόλια	45

- f. 5^r Ὑψηλότατε, εὐσεβέστατε, φιλοδίκαιε καὶ εὐμενέστατέ μοι αὐθέντα,
 Κρίνοντας ἢ ἀνακρίνοντας τὸ ὕψος τῆς ἀδεκάστως ἐπὶ τοῦ ἀνθεντικοῦ τῆς
 βήματος, ἔκαμε διώδηλον εἰς ὅλους μέχρι πληροφορίας τὴν μετὰ λόγου προαιρετικὴν
 ἔξιν, ὅπου ἔχει εἰς τὸ δίκαιον ἢ δικαιοσύνην δὲ ὄντας ἀρετὴ πρὸς ἕτερον, εἶναι ἀρετὴ
 f. 5^v τελεία | καὶ χρησιώτη τῶν ἀρετῶν. Ὅθεν λέγουν περὶ αὐτῆς:
 οὐθ' ἔσπερος, οὐθ' ἔφρος, οὕτω θαυμαστός
 καὶ

ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ ἐστὶ.

Λοιπὸν εἰς τὴν θεὴν τοιοῦτον ἄκρον ἔφετοῦ εἰς ὅλους ἂν ἐφύλαγα ἀσπίαν καὶ
 σιωπὴν, ἥθελαν εἶναι ἀμρότερα ταῦτα ἐγκληματικά εἰς ἐμένα. Μ' ὅλον τοῦτο ἢ διὰ
 λυσαι τῆς σιωπῆς τοῦ ἐνός τῶν δύο εἶναι περιττὴ ὥσάν ὅπου αὐτὴ ἢ ἔξισ τῆς δικαιο-
 σύνης, καὶ ὁ κατ' αὐτὴν πόνος εἶναι κρείττους ἐπαίνου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ψάλμευδης
 δὲν ἐπαινεῖ τὸν δίκαιον, ἀλλὰ τὸν μακαρίζει. Τί μένει πλέον γὰρ εἰπῶ ἐγὼ διὰ τὸ
 ὕψος τῆς μακαρίζω δὲ μόνον τοὺς συνυπηκόους μου, ὅπου ἔχουν ὑπέριστατον κρι-

τὴν τὸ ὕψος της. Ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ λεγόμενα ἐπὶ θεοῦ τὸ κριτὴς εἶναι σχετικώτερον εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὸν παρόντα καὶ μέλλοντα βίον μας· καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ καθήκοντα τοῦ ἄρχοντος τὸ αὐτὸ εἶναι σχετικώτερον εἰς τὸν ἀρχόμενον κατὰ τὸ νῦν καὶ τὸ μετέπειτα. Αὐτὸ γνωρίζοντάς το τὸ ὕψος της, ἐνασμενίζεται εἰς τὸ τοιοῦτον θεῖον λειτούργημα προαιρετικῶς, καὶ τὸ ἐκβιβάζει θαυμασίως.

Διὰ τὰ μὴν εἶμαι δὲ ἐπεύθυνος εἰς τὸ ἄλλο τὴν ἀπορίαν, | ἐξ ἐπαγγέλματός f. 6^r μου δουλικῶν ἐσύνταξα ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ προσφέρω ταπεινῶς εἰς τὸ ὕψος της τὴν παροῦσαν δημωφελεῖ ἢ (μᾶλλον εἰπεῖν) ἀναγκαίαν εἰς ὅλους ἐλευθέριον τέχνην, τὴν σύστοιχον ἤδη πρώτη φορά μετὰ τὸ ὄργανον τῆς φιλοσοφίας, καὶ ὄργανον ἄλλο τοῦ ιδιωτικῶν νομίμου ἢ τῆς δικαιοσύνης περὶ τὰ συμβόλαια καὶ ἐγκλήματα, τὴν ὁποίαν τὴν ὠνόμασα δικανικὴν. Αὕτη λοιπὸν ἢ δύναμις ἔχει τέλος ὅχι τὸν ἀποδεικτικόν, ὅχι τὸν πιθανόν, ἀλλὰ τὸν πιστὸν λόγον, ὅπου προσεγγίζει ἐπικεικῶς εἰς τὸν ἀποδεικτικόν. Ἐν ταυτῷ δὲ ὑποθέτει εἰς τὸν κριτὴν τὴν γνῶσιν τῶν νόμων· καὶ προσέτι τῆς μὲν διαλεκτικῆς, διὰ τὰ ἔχῃ αὐτὸς ἔξιν προϋπάρχουσαν τὰ συλλογίζεται ἀποδεικτικῶς καὶ τὰ μὴν παρεκτρέπεται εἰς παραλογισμούς, τῆς δὲ ρητορικῆς, διὰ τὰ ἀπέχῃ ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὰ μὴ συλλογίζεται πιθανῶς, ἀλλὰ μετὰ τοὺς κανόνας αὐτῆς τῆς δικανικῆς τὰ πορίζεται τὸν πιστὸν λόγον, εἰς τὰς δικαιολογίας τὸ σκοπούμενον.

Μ' ὅλον τοῦτο εἶναι ἀναμφήριστον πῶς δὲν κρίνει δικαίως μήτε ἐκεῖνος ὅπου ἔχει ἐν ἑξέει τὴν λογικὴν, τὴν ρητορικὴν, τὴν δικανικὴν καὶ αὐτὴν τὴν πρώτην σοφίαν. Μήτε ἐκεῖνος ὅπου ἐπίσταται ὅλην τὴν σωματοποιῶν τῶν νόμων καὶ αὐτὴν τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὸν νοῦν αὐτῶν, ἂν δὲν ἔχῃ καὶ προαίρεσιν | εἰς αὐτό· ὥσάν ὅπου εἰς f. 6^v τὰ ἠθικά ἐν γένει δὲν φθάνει τὰ γνωρίζῃ τινάς, τί ἐστὶ φρόνησις, τί ἐστὶ ἀνδρεία, τί ἐστὶ σωφροσύνη καὶ τὰ ἐν μέρει, τί ἐστὶ δικαιοσύνη, ἂν δὲν τὰ προαιρῇται καὶ αὐτά. Ἐπειδὴ καὶ αἱ ἄλλαι πολλαὶ ἐπιστῆμαι ἢ ἐλευθέριοι τέχναι εἶναι μόνον τοῦ γνωστικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς μας. Ἡ ἀμώμητος δὲ πίστις μας, τὰ ἠθικά, τὰ νομικά καὶ αὕτη ἢ δικανικὴ εἶναι τοῦ γνωστικοῦ ἅμα καὶ πρακτικοῦ μέρους τῆς αὐτῆς ψυχῆς μας.

Ζῶντες ἄρα εἰς πολλοὺς λυκάβαντας(;) κράτιστε ἡγεμόνες, κρίνοντες ἀνενδοιάστως τὸ θεόδοτον ἐπὶ τὸν νοῦν τοῦ ὕψους της μετὰ δικαιοσύνην καὶ ὄντας πιστοὺς κατ' αὐτὴν τῆς ἐμετέρας φιλοδικαίου ἐψηλότητος
ἐλάχιστος καὶ ἐγνωμονικὸς δοῦλος. |

Προοίμιον.

f. 7^r

Δὲν κάμνει ἡ πρώτη ἐνέργεια τοῦ νοῦς ἢ ἀντίληψις, μήτε ἡ δευτέρα ἢ συνείδησις μήτε ὅλαι αἱ ἄλλαι ὁμοῦ ἀπλαῖ ἢ συνθετώτεροι, τὰ ἀποτελέσματα, ὅπου κάμνει ἢ προσοχὴ καὶ ἢ ἐνέργεια τοῦ αὐτοῦ. Αὕτη βέβαια μετὰ ἔκαμε τὰ ὑποπτεύω διαφο-

ρὰν μεταξὺ συνλλογισμοῦ ἀποδεικτικοῦ καὶ πιστοῦ, καὶ γὰρ τὴν εὖρω εὐμεγέθη καὶ οὐσιώδη.

- “Ὅθεν καὶ ἀναγκάσθηκα γὰρ κάμω αὐτὸ τὸ ἀναγκαιότατον πόνημα.” Ἐπειτα δὲ σύνοιδα γὰρ μὴν ἐμπεριέχεται τι τοιοῦτον μέσα εἰς τὴν Γαλλικὴν μεθοδικὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν, τὴν ἐπιγραφομένην δικαστικὴν γὰρ περιέχῃ ὅλες τὰς μαθήσεις τῶν ἀνθρώπων ἑ ὅποιον ἑ ὠνόμασα δικανικὴν τέχνην. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ πόνημα εἶναι ἀναγκαῖον εἰς τὸν εἰδότα ἂν καὶ προαιρῆται δικάζοντας κατ’ αὐτὸ γὰρ μὴ σφάλῃ καὶ γὰρ γνωρίζῃ τοῦ ἄλλου τὰ σφάλματα. Τὸ δὲ ἐξαίρετον τοῦτου τοῦ συγγράμματος εἶναι ὅτι κρίνοντας ὁ τοιοῦτος δίκαια γὰρ ἡμπορεῖ γὰρ μὴν ἀμφιβάλλῃ πλέον εἰς τοῦτ’ ὅτι λογιῆς εἰς τὴν ἀριθμητικὴν εἶναι ἡ δοκιμή, τὴν ὁποῖαν ἀφοῦ τὴν κάμῃ ἐκεῖνος ὅπου λογαριάζει, ἡμπορεῖ γὰρ μὴν ἀμφιβάλλῃ πλέον ὅτι ὀρθὰ ἐλογάριασεν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν μὴ εἰδότα εἶναι ἀναγκαῖον τὸ πόνημα, διὰ γὰρ μαθαίνει μὲ εὐκολίαν γὰρ κἀνν δίκαια, ἂν πάλιν καὶ προαιρῆται. Τί λέγω δέ, ὅτι εἶναι ἀναγκαῖον τὸ σύγγραμμα τοῦτο εἰς τὸν εἰδότα, καὶ μὴ εἰδότα, αὐτὸ εἶναι ἀδιστακτικῶς ἀναγκαῖον καὶ ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ εἰς ὅλους μας. Ὡσὰν ὅπου ὅλοι μας ἐξ ἀνάγκης ἔχομε πολλὰ συμβό-
- f. 7^v λαια ἀναμεταξύ μας παρ’ ὅλον τὸν βίον μας, τὰ ὅποια ἂν τὰ | κάμωμε, καθὼς ὑπαγορεύει ἡ δικαιοσύνη, καὶ καθὼς δαδουχεῖ ἑ ὄργανόν της αὐτὴ ἡ δικανικὴ, ποτε εἰς τὰ διαφιλονικούμενα συναλλάγματά μας δὲν χάνομεν τὴν κρίσιν μας. Εἶναι ὅμως ἀπορία, πῶς εἰς τὸ ὄργανον τῆς φιλοσοφίας τὴν διαλεκτικὴν ἐπενόησαν οἱ ἀρχαῖοι σοφοί μας, κατὰ τὸ πρῶτον σχῆμα καὶ τέταρτον εἶδος συνλλογισμοῦ. Ἐπενόησαν δὲ προσέει καὶ τόσα ἄλλα σχήματα, καὶ πολλὰ εἶδη συνλλογισμοῦ, ἀπὸ τὰ ὅποια ὅλα μαζί, πλὴν τῶν ὀλίγων ἀναγκαῖων, τὰ περισσότερα τὰ εἶπαν μερικοὶ σοφοὶ δυσχερῇ λεισχίματα *difficiles nugae*. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἐκεῖνοι δὲν ἐπενόησαν γὰρ εἰποῦν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀναγκαιότατου πιστοῦ, ἡ δικανικοῦ συνλλογισμοῦ, καὶ γὰρ κάμουν τὸ πραγματευόμενον αὐτῶν σύγγραμμα.

- Μ’ ὅλον τοῦτο δὲν ἀγνοῶ τὴν ἰσχυρὰν ἀντίθεσιν, ὅπου ἡμπορεῖ τινὰς γὰρ μὲ κάμῃ, ὅτι αὐτὸς ὁ δικανικὸς συνλλογισμὸς εἶναι σύνθετος, ἀπὸ ἐνδεχομένην ὕλην, καὶ τὰς πέντε ἀτέχνους πίστεις, νόμον, ὁμολογίαν ἢ συνθήκην, μαρτυρίαν, ὄρκον καὶ
- f. 8^v βάσανον, περὶ | τὰ ὅποια καταγίνεται ἡ ρητορικὴ. Τῆς ἀντιθέσεως ὅμως ἡ λύσις εἶναι ἰσχυροτέρα πολλά. Ὡσὰν ὅπου α’) ἡ ρητορικὴ εἶναι μύριον τῆς διαλεκτικῆς, μ’ ὅλον τοῦτ’ εἶναι ἄλλη τέχνη· ὅθεν καὶ ἡ δικανικὴ γίνεται γὰρ εἶναι μύριον τῆς ρητορικῆς, καὶ γὰρ εἶναι ἄλλη ἔξις· β’) ἀπὸ τόσας τέχνας καὶ ἐπιστήμας, ὅπου ἔχουν ἕνα καὶ ταῦτο περὶ ὃ καταγίνονται, δὲν εἶναι τάχα κάθε μία διακεκριμένη ἀπὸ τὸ τέλος της, δηλαδὴ ἄλλη ἔχει ἕνα τέλος καὶ ἄλλη ἄλλο· μ’ ὅλον τοῦτο ἡ ὕλη ἡ δικανικὴ εἶναι πιστὴ καὶ ὅχι ἐνδεχομένη· γ’) ἡ ρητορικὴ εἶναι σύνθετος ἀπὸ τὰ ἀναλυτικὰ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ τὴν περὶ τὰ ἡθικὰ πραγματείαν ἢ πολιτικὴν, καὶ ἡ δικανικὴ

ἄρα ἀπὸ τὰ ἀναλυτικά καὶ τὰ νομικά, ὅπου εἶναι ἀπὸ τὰ ἐν μέρει ἤθη πραγματεία. Ὡστε ὅπου καὶ αὐτὴ εἶναι μόριον τῆς διαλεκτικῆς, ὥσάν καὶ τὴν ρητορικὴν. Ἡ δικανικὴ λοιπὸν κατὰ χαρακτηριστὰ τῆς πιστῆς ὕλης καὶ τοῦ πιστοῦ λόγου εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν διαλεκτικὴν καὶ ρητορικὴν, δηλαδή ἤτιτων τῆς πρώτης καὶ ὑπερέχουσα τῆς δευτέρας, ὥσάν ὅπου ὁ πιθανὸς λόγος εἶναι τρίτος τοῦ ἀποδεικτικοῦ, ὁ δὲ πιστὸς εἶναι δεύτερος· τοιοῦτος ὅμως δεύτερος, ὅπου εἶναι πλησιέστερος εἰς τὸν πρώτον, παρὰ εἰς τὸν τρίτον· ἐπειδὴ καὶ ἡ πίστις εἶναι μία ἀπόδειξις.

Ἡ δικανικὴ κοινωνοῦ μὲ τὴν διαλεκτικὴν καὶ ρητορικὴν, καθὼ συλλογίζεται τὰ ἐνάντια πιστὰ καὶ ἄπιστα καὶ διαφέρει ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, ὅπου δὲν συλλογίζονται τὰ ἐνάντια. |

Ἡ διαλεκτικὴ καὶ ρητορικὴ δὲν ἔχουν ὑποκείμενον ἀφωρισμένης ἐπιστήμης, f. 8^v ἀλλὰ ἔχουν περὶ ὃ ἐκεῖνα ὅπου γνωρίζουν ὅλοι καὶ εἶναι δυνάμεις νὰ πορίζουν λόγους ἀποδεικτικούς ἢ πιθανούς.

Διαφέρει ἄρα ἀπὸ αὐτὰς ἡ δικανικὴ, ὅτι ἔχει ἓνα γένος ἀφωρισμένον τὰ νομικά, καὶ εἶναι δυνάμεις νὰ πορίξῃ λόγους πιστοὺς ἤτοι ἀξιοπίστον.

Ἀλλὰ καὶ Ἀριστοτέλης ἔχει τῶν δυνατῶν αὐτὴν τὴν τέχνην· ὥσάν ὅπου ἐκεῖ ὅπου διαλαμβάνει περὶ ἐνθυμημάτων, λέγει, ὅτι αὐτά, ὅσον καλύτερα ἐκλέγητινὰς τὰς προτάσεις, τὰ κάμνει ἄλλην ἐπιστήμην ἀπὸ τὴν διαλεκτικὴν καὶ ρητορικὴν. Ἐπειδὴ ἂν τύχῃ αὐτὴ εἰς ἀρχάς, δὲν εἶναι πλέον διαλεκτικὴ, μήτε ρητορικὴ ἀλλὰ θέλει γίνεαι ἐκεῖνη ἡ ἐπιστήμη, τῆς ὁποίας τὰς ἀρχὰς ἔχει (α). Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι κάθε τέχνη καὶ ἐπιστήμη ἔχει ἰδιαίτεραν λογικὴν, συντεθειμένην μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς. Ἄρα καὶ τὰ νομικά ἔχουν τὴν δικανικὴν, τὸ ὅποῖον καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀποδεικνύεται· ὥσάν ὅπου ὅσον καὶ ἂν ἡξέυρῃ τινὰς τὴν διαλεκτικὴν δὲν ἠμπορεῖ μήτε νὰ γνωρίσῃ ἓνα συλλογισμόν τῆς ἰατρικῆς ἢ τῆς βοτανικῆς καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἢ ἐπιστημῶν, ἂν εἶναι καλός. Μήτε νὰ κάμῃ ἓνα ὀρθὸν εἰς αὐτάς, ἂν δὲν τὰς ἡξέυρῃ, εἰδὲ καὶ εἰπῇ τινὰς ὅτι γνωρίζει τὸν τρόπον τοῦ συλλογισμοῦ, f. 9^r ἀπατᾶται ἐπειδὴ ὄχι τὸ μηχανήμα (ὡς εἰπεῖν) τοῦ συλλογισμοῦ, ἀλλὰ ὁ ροῦς του εἶναι συλλογισμός.

Λέγομεν λοιπόν, ὅτι πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος διακρίνεται ἄλλης ἀπὸ τὸ ὑποκείμενον περὶ ὃ καταγίνεται καὶ ἀπὸ τὸ τέλος ὃ σκοπεῖται. Ὅθεν ἡ διαλεκτικὴ διαφέρει ἀπὸ τὴν ρητορικὴν, ὅτι ἡ μὲν ἔχει ὑποκείμενον ἀναγκαίαν ὕλην καὶ τέλος τὸν ἀποδεικτικὸν συλλογισμόν· ἡ δὲ ἐνδεχομένη καὶ τέλος τὸν πιθανόν. Ἄρα ἡ δικανικὴ ἔχοντα ὕλην πιστὴν, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἀναγκαίαν, τέλος δὲ τὸν πιστὸν λόγον, ὃ ἐστὶ ἀξιοπίστον, εἶναι μία ξεχωριστὴ τέχνη ἀπὸ ἐκείνας τὰς δύο· εἶναι δὲ ἐναργής, ὅτι ἡ ὕλη τοῦ πιστοῦ ἢ δικανικοῦ λόγου εἶναι ὡς ἀναγκαία. Ἐπειδὴ καὶ κάμνει σχεδὸν τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγκαίας, ὅτι ἀμφότεραι αἱ προτάσεις τῆς διαλεκτικῆς

καὶ τῆς δικανικῆς εἶναι ἀναγκαῖαι, δηλαδή αἱ μὲν διὰ τὴν φύσιν τους, αἱ δὲ διὰ τὸ πιστόν τους. "Ὅθεν καὶ παρουσιάζουν τοιοῦτον συμπέρασμα. |

f. 10^r

⚡ Δικανικὴ τέχνη

Ὁρισμὸς αὐτῆς.

Δικανικὴ εἶναι μία δύναμις, ὅπου θεωρεῖ εἰς κάθε διαφιλονικούμενον συμβόλαιον ἢ ἔγκλημα τὸ συναγόμενον πιστόν.

Διαιρέσεις αὐτῆς.

Διαιρεῖται ἡ πραγματεία τῆς Δικανικῆς εἰς πέντε: I εἰς κριτήρια καὶ κριτὰς μὲ τοὺς περὶ αὐτούς, II εἰς διαδικαζόμενα πρόσωπα, III εἰς πίστεις ἢ ἀποδείξεις τῶν διαδικαζομένων προσώπων, IV εἰς πιστόν ἢ δικανικὸν συλλογισμόν καὶ παραλογισμούς ἢ σοφίσματα καὶ V εἰς ἔγγραφα δικανικά.

I. Κριτήρια καὶ κριταὶ μὲ τοὺς περὶ αὐτούς.

Εἰς κάθε πολιτείαν εἶναι πολλὰ δικαστήρια ἐπ'ἀλλήλα καὶ ἓνα ἀνώτατον ἢ ἄνευ ἐκκλήτου· κάθε δικαστήριον δὲ συγκροτεῖται ἀπὸ πολλοὺς κριτὰς, ἀπὸ νοταρίους ἢ λογοθέτας καὶ ἀπὸ δημοσίους ἐπηρέτας. "Ὅθεν εἰς τὸ πρῶτον μέρος τῆς δικανικῆς θεωροῦνται πέντε τινά, δηλαδή α') πρόεδρος· β') ἐρωτηματίζων σύμπονος· γ') σύμπονοι ἢ πάρεδροι κριταί· δ') νοτάριοι ἢ λογοθέται καὶ ε') δημόσιοι ἐπηρέται. |

f. 10^v

α' Πρόεδρος.

Εἰς τὸ ὑπέρτατον κριτήριον ὄντας παρὼν ὁ ἀνώτατος κριτής, ἔπεται νὰ εἶναι καὶ εὐταξία, εἰς δὲ τὰ ἐπ'ἀλλήλα δικαστήρια λέγομεν, ὅτι ὁ πρόεδρος ἐπιστατεῖ αὐτὸς δὲ ἑαυτοῦ εἰς ὅλα καὶ πρῶτον ὅτι, ὅταν ἓνας σύμπονος εἰς τὴν ἀράδαν τοῦ ἐρωτηματίῃ, τὸν βοηθᾷ καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ ὑστερῇ· ὁ δὲ πρόεδρος μετὰ τὴν συντελείωσιν τῶν ὑπομνημάτων εἰς μίαν δίκην δὲν ἔχει νὰ προβάλλῃ εὐθὺς εἰς τοὺς συμπόνους τὰ περὶ τῆς ἀποφάσεως, ὅτι τοῦτο εἶναι προπέτεια. Ἀλλὰ ἀφοῦ καταστρώσῃ εἰς τὸ ψήφισμα, ἢ καθὼς τὸ λέγομεν κοινοτέρως γράμμα τῆς κρίσεως ἢ ἀναφορὰν μὲ τὸν νοτάριον ἢ λογοθέτην τὴν ἐξέτασιν καὶ τὰς ἀποδείξεις, ὅπου εἶναι εἰς τὰ πρακτικά, τότε νὰ σχεδιάσῃ καὶ τὴν ἀπόφασιν, βάζοντας μείζονα τὴν πρῶτην ἄτεχον πίστιν, τὸν νόμον, ἐλάττονα δὲ τὴν ἀγωγὴν. Καὶ συνδέοντάς τα καὶ τὰ δύο μὲ τὸν μέσον ὄρον, μίαν ἀπὸ τὰς λοιπὰς τέσσαρας ἀτέχνους πίστεις, νὰ ἐπιφέρῃ ἀναγκαιῶς τὸ συμπέρασμα, ὃ ἐστὶ τὴν ἀπόφασιν. Ἐπειδὴ δὲ σπανίως γίνονται ἓνας καὶ δύο συλλογισμοὶ εἰς μίαν κρίσιν, ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ πλείονες, δὲν ἡμπορεῖ κανέ-

f. 11^r νας ἐκ τοῦ προχείρου νὰ συντάξῃ ἀπαισίτως | πολλὰ συμπεράσματα· ὥσάν ὅπου

πάντοτε τοῦτο ὑπόκειται εἰς πλάνην. Ἀφοῦ ὅμως γένη ἔσκεμμένως τὸ τοιοῦτον σχέδιον, τὸ ἀναγινώσκουν τὸ ταχὺ οἱ λογοῦνται εἰς ἐπήκοον τῶν παρευρεθέντων κριτῶν, καὶ τὸ ὑπογράφει πρῶτα ὁ πρόεδρος καὶ ἔπονται οἱ παρευρεθέντες τῶν παρέδρων.

β' Ἐρωτηματίζων σύμπονος.

Ἐπειδὴ τὸ νὰ ἐρωτηματίζων ὅλοι οἱ κριταὶ ἐν ταυτῷ εἶναι σύγχυσις τοῦ πύργου τῆς Χανάνης, εἶναι ἄριστον ὅτι οἱ ἄλλοι πάρεδροι νὰ σιωποῦν, ἕνας δὲ νὰ ἐρωτηματίζῃ μὲ τὴν ἀράδα του. Ἐρωτᾷ δὲ ἐπαλλήλως καλὰ ἂν εἰς κάθε τι οὐσιώδεις, ὅπου λέγει ἢ ἀπολογεῖται ὁ ἕνας διαδικαζόμενος· ζητεῖ ὁ ἐρωτηματίζων ὅπου καὶ ὁ ἄλλος νὰ εἰπῇ ἢ νὰ ἀπολογηθῇ ἢ καταφατικῶς ἢ ἀποφατικῶς καὶ ἐναλλάξ. Μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀκούεται ἡ δικαιολογία ἐντελῶς, καταγράφεται εἰς τὰ ὑπομνήματα ἀκριβῶς, καταλαμβάνεται κατ' ἐπιστήμην καὶ τελειώνει ταχέως. Ἐἵτι καὶ οἱ πάρεδροι ἔχουν μὲ τὴν ἀράδα τους δουλειάν, ἔχουν καὶ καιρὸν νὰ δείχνουν τὴν ἐπιτηδειότητά τους. Ἐκεῖνοι δὲ ὅπου δὲν τὴν ἔχουν, νὰ τὴν ἀποκτοῦν. Ὡσὰν ὅπου ἀπὸ τὴν καλὴν ἐξέτασιν καὶ τὸ κατὰστροφμα τῆς ὑποθέσεως, ἐξήρηται ἡ ἐντελής κατάληψις τῆς καὶ ἡ κατ' αὐτὴν ὁρθὴ ἀπόφασις. |

γ' Σύμπονοι ἢ Πάρεδροι κριταί.

f. 11v

Οἱ σύμπονοι ἢ πάρεδροι κριταὶ δὲν ἔχουν ὅλοι ὁμοῦ νὰ συντηχαίνουν, ὅταν ἐξετάζεται καὶ καταγράφεται ἡ ὑπόθεσις εἰς τὰ ὑπομνήματα. Δηλαδή ἡ ἀμφισβήτησις τῶν δύο ἀντιδιαφερομένων, τὰ γράμματα ὅπου δείχνουν καὶ αἱ πίστεις ἢ ἀποδείξεις ὅπου παριστάνουν. Ὡσὰν ὅπου ἐκεῖνος ὁ σύμπονος ὅπου εἶναι ἀράδα του, ἐρωτηματίζει καὶ ἔχει εἰς αὐτὸ βοηθὸν τὸν πρόεδρον. Ὅταν δὲ διαβάζεται τὸ σχέδιον τοῦ ψηφίσματος, ἔχει κάθε σύμπονος νὰ εἰπῇ τὸν λόγον του εἰς τὰς προτάσεις. Δηλαδή εἰς τὴν μείζονα ὅπου εἶναι ὁ νόμος, ἢ εἰς τὴν ἐλάττωνα ὅπου εἶναι ὁ ἀγωγός, ὁ ἐστὶ εἰς τὴν ἐτερότητα ὅπου ἤθελε παρατηρήσει νὰ ἔχη ὁ μείζων μὲ τὴν ἐλάττωνα καὶ τὸ συμπέρασμα, μὴ συνηγορώντας ἢ ἐλάττων καὶ τὸ συμπέρασμα μὲ ἐκείνην εἰς ἕνα ἢ πολλοὺς συλλογισμούς, ὅπου περιέχονται εἰς τὸ ψήφισμα. Ἄν ἔχη δὲ λόγον τὸν ἀκούει ὁ Πρόεδρος καὶ ἐπιδιορθοῦνται ὁ συλλογισμὸς ἢ οἱ συλλογισμοί, εἰ δέ, ὑπογράφουν ὅλοι χωρὶς περαιτέρω φιλονικίαν. Ἄν ἐπιμένῃ δὲ τις εἰς τὸν λόγον του, ἢς μὴν ὑπογράψῃ καὶ ἢς σιωπήσῃ. Ὅταν ὅμως ἐρωτηθῇ ἀπὸ τὸ ἀνώτατον κριτήριον, θέλει δώσει ἐγγράφως τὸν λόγον του, ὅχι μὲ ρητορικὴν τετριθείαν, | ἀλλὰ μὲ τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς δικανικῆς.

f. 12r

δ' Νοτάριοι ἢ Λογοθέται.

Οἱ νοτάριοι ὅπου κοινῶς ἐδῶ λέγονται λογοθέται, παίρνοντας ἀπὸ τὸν δημόσιον ὑπηρετήν τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἐνάγοντος, διαβάζουν πρῶτον τὴν ἐπιταγὴν τοῦ ἀνωτάτου δικαστοῦ εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ ἢ ὑπόθεσις. Ἐπειτα δὲ ἀναγινώσκουν τὴν ἀγωγὴν. Ὡσὰν ὅπου ἡ τοιαύτη ἐπιταγὴ εἶναι μέσος ὄρος, ὅπου συνδέει τὴν ἀγωγὴν μὲ τὸ κριτήριον, χωρὶς τὸν ὅποιον ἔχει νὰ κάμῃ αὐτὸ μὲ τὴν ἀγωγὴν. Οἱ λογοθέται ἔπειτα γράφουν συνοπτικῶς καὶ ἀρκούντως τὴν ἀγωγὴν εἰς τὰ ὑπομνήματα, διαβάζουν ὅ,τι ἄλλα ἔγγραφα ἤθελαν φανῇ περὶ αὐτῆς καὶ τὰ καταγράφουν ὁμοίως. Προσέτι καταστρώνουν εἰς τὰ ὑπομνήματα καὶ τὰς ἐρωτήσεις τοῦ ἐρωτηματιζόντος κριτοῦ καὶ τὰς ἀπολογίας ἢ ἀποδείξεις τῶν ἀμφισβητούντων καὶ τέλος κάμνουν μόνον καὶ μόνον ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα καὶ ὅχι ἀπὸ τὰ ἐνθύμια τὰ σχέδια τῶν γραμμάτων τῆς κρίσεως ἢ τῶν ἀναφορῶν, τὰ ἀντιγράφουν ἀφοῦ τελειώσουν καὶ βαστοῦν κώδικας διὰ τὰ ἴσα τους.

ε' Δημόσιοι ὑπηρεταί.

Εὐθὺς ὅπου συγκροτηθῇ τὸ δικαστήριον, οἱ δημόσιοι ὑπηρεταί εἰσάγουν τὰ δύο ἀντιστρεφόμενα μέρη καὶ στέκονται ἀνάμεσά τους, βάζοντας τὸν μὲν ἐνάγοντα ἐξ εὐωνύμων τῶν κριτῶν, τὸν δὲ ἐναγόμενον ἐκ δεξιῶν τῶν αὐτῶν (β) καὶ δίδουν f. 12^v τὴν ἀγωγὴν τους εἰς τοὺς | λογοθέτας. Οἱ αὐτοὶ ἐπιστατοῦν νὰ μὴ ἀτακτοῦν οἱ εἰρημένοι διαδικαζόμενοι καὶ νὰ μὴ συντυχαίνουν παραπάνω ἀπὸ ὅσον χρειάζεται ὃ ἐστὶ ἀπὸ ὅσον πρέπει καὶ ἀπὸ ὅσον ἐρωτηματίζονται. Μάλιστα οἱ ρηθέντες νὰ μὴν τοὺς ἀφήνουν παντελῶς νὰ προσδιαλέγονται ἀναμεταξύ τους. Ὡσὰν ὅπου ἂν οἱ διαδικαζόμενοι μὲ τὸν διάλογόν τους ἔκαμναν τίποτε, δὲν ἔρχονται ὅλως εἰς τὴν κρίσιν. Ὅταν δὲ τελειώσῃ ἡ κρίσις ἢ ἡ πρώτη θεωρία τῆς, ἐβγαίνουν τοὺς διαδικαζομένους ἀπὸ τὸ κριτήριον καὶ τοὺς παρασταίνουν πάλιν ἄλλην καὶ ἄλλην φορὰν, ὅσον νὰ τελειώσῃ ἡ δικολογία.

Ἄλλοι δὲ καὶ ἄλλοι δημόσιοι ὑπηρεταί παρασταίνουν ἄλλας καὶ ἄλλας κρισολογίας, ἕως νὰ σωθοῦν ὡς τῆς ἡμέρας. Ὅταν δὲ ἐκδοθῇ τὸ ψήφισμα, τὸ ἀναγινώσκουν οἱ λογοθέται εἰς ἐπήκοον τῶν δύο ἀμφισβητούντων, οἱ δὲ δημόσιοι ὑπηρεταί τὸ παραλαμβάνουν ἀπὸ τοὺς λογοθέτας καὶ τὸ ἐγχειρίζουν εἰς ἐκεῖνον ὅπου τὸν βοηθᾷ. Ὁ δὲ ἄλλος ἀντίδικος ἂν δὲν εὐχαριστηθῇ, εἶναι συμφέρον του νὰ πάρῃ τὸ ἴσον, κατὰ τὸ ὅποιον ἂν θαρῇ νὰ ἀδικῇται ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ὅχι ἐσφαλμένως ἔκκλητον. |

II. Διαδικαζόμενα πρόσωπα

f. 13^r

Διαδικαζόμενα πρόσωπα εἶναι ἔξ: α' ἐνάγων· β' ἐναγόμενος· γ' ἐντολεὺς ἢ συνήγορος· δ' ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ· ε' μάρτυρας· στ' ἐγγνητής.

Κυρίως διαδικαζόμενοι λέγονται ὁ ἐνάγων καὶ ὁ ἐναγόμενος, οἱ ὅποιοι καὶ κατὰ τὰς ἀγωγὰς ἢ ἀπολογίας τὰς ἀντεναγωγὰς ὁποῦν κάμνουν, οἰκειοποιοῦνται ἄλλας καὶ ἄλλας ὀνομασίας, δηλαδὴ κληρονόμου, δυναστοῦ, χρεωφειλέτου καὶ τὰ ἑξῆς. Ἀπὸ δὲ τοὺς ἄλλους διαδικαζομένους ὁ ἐντολεὺς ἢ συνήγορος καὶ ὁ ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ εἶναι τοποτηρητὴς τοῦ ἐνάγοντος ἢ ἐναγομένου μὲ αὐτὴν ὁμῶς τὴν διαφοράν, δηλαδὴ ὁ μὲν εἶναι τοιοῦτος εἰς μίαν ὑπόθεσιν, ὁ δὲ εἰς ὕλας. Ὁ δὲ μάρτυρας εἶναι κυρίως συνήγορος· ὥσάν ὁποῦν ὁ ὀνομαζόμενος συνήγορος βοηθᾷ τὸν ἐνάγοντα ἢ ἐναγόμενον μὲ λόγους ἐκείνων, ὁ δὲ μάρτυρας μὲ ἐδικούς του. Ὁ δὲ ἐγγνητής εἶναι κυρίως βοηθὸς τοῦ ἐνόχου· ὥσάν ὁποῦν εἶναι ἀντ' αὐτοῦ καὶ γίνεται στήριγμά του εἰς ἐκεῖνο ὁποῦν ὑποσχέθηκε ἐκεῖνος.

α' Ἐνάγων.

Ὁ ἐνάγων ἐκφέρει πάντοτε τὴν ἀγωγήν του καταφατικῶς καὶ παριστάνει τὰ ἔγγραφά του, ὁποῦν τὸν συνηγοροῦν. Εἰδὲ καὶ ὁ ἐναγόμενος ἀπολογηθῇ ἀποφατικῶς, τότε ὁ ἐνάγων προάγει μάρτυρας. |

β' Ἐναγόμενος.

f. 13^v

Ὁ ἐναγόμενος ἂν ἀπολογηθῇ καταφατικῶς καὶ δεχθῇ τὴν πρότασιν τοῦ ἐνάγοντος, τότε μόνον ἡμπορεῖ νὰ ἐκφέρῃ ἄλλην πρότασιν ἐναντιωματικὴν μὲ τὸν ὁμῶς σύνδεσμον καὶ νὰ πάρῃ τοὺς μάρτυρας. Εἰ δὲ καὶ ἀπολογηθῇ ἀποφατικῶς, δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπιφέρῃ ἄλλην πρότασιν καταφατικὴν ὥσάν ὁποῦν μὲ τὴν ἄρνησιν ὁποῦν ἔκαμε, ἀποκρίθηκε ἐντελῶς τὸ ἓνα μέρος τῆς ἀντιφάσεως. Ὁ δὲ ἐνάγων ὅταν ἀποδείξῃ τὴν πρότασίν του μὲ ἀτελῇ πίστιν τότε ἀνήκει εἰς τὸν ἐναγόμενον ὄρκος, μὲ τὸν ὁποῖον πιστοῦται τὴν ἄρνησίν του.

γ' Ἐντολεὺς ἢ συνήγορος.

Ὁ ἐντολεὺς ἢ συνήγορος ἐμφανίζεται εἰς τὸ κριτήριον μὲ ἔγγραφον τοῦ ἐπιτρέποντος καὶ ἐπέχει εἰς αὐτὸ τὸν τόπον του. Διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ὑποχρεώνεται ὁ ἐπιτρέπων, εἰς ὅσα πράξῃ ὁ ἐντολεὺς. Ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ ἐντολεὺς δὲν ἐνέχεται εἰς τίποτε τοῦ ἐπιτρέποντος. Εἰδὲ καὶ δὲν ἔχῃ τοιοῦτον γράμμα ὁ ἐντολεὺς, δὲν γίνεται οὔτε προκατάρξις. Ὅντας ὁμῶς ὁ ἐντολεὺς πατήρ ἢ υἱὸς αὐτεξούσιος ἢ ἀνὴρ, γίνεται

προκάταρξις καὶ ἂν δὲν ἔχη γράμμα ἐπιτροπικόν. Ὑποχρεώνεται πλὴν ἀμέσως νὰ τὸ φέρῃ καὶ ὕστερον γίνεται ἡ ἔγγραφος ἀπόφασις. Εἰς μεγάλας δὲ ὑποθέσεις τους, f. 14^r δηλαδὴ εἰς | ἐκποίησιν ὑποστατικοῦ ἢ ἄλλων τοιούτων ἀναγκαίων, πρέπει νὰ εἶναι παρόντες οἱ ἐπιτρέποντες. Ἐτι δύο συνήγοροι, ἕνας ἐκ μέρους τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἄλλος ἐκ μέρους τοῦ ἐναγομένου εἶναι δυνατόν νὰ κρίνονται ὥσάν ὅπου συμβαίνει συχνὰ νὰ εἶναι οἱ δύο διαδικαζόμενοι ἀπόντες ἢ ἀσθενεῖς. Ἐτι ὅταν εἶναι ἕνας ἐντολεὺς δυνατός εἰς λόγον, εἰς ἀζίωμα, εἰς πλούτη, δὲν πρέπει τάχα νὰ εἶναι καὶ ὁ ἀνταγωνιστὴς του τοιοῦτος ἐντολεὺς.

δ' Ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ.

Ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ λέγεται ἐκεῖνος, ὅπου ἐπιφορτίζεται ἀφ' ἑαυτοῦ του λόγῳ συγγενείας ἢ ἀπὸ διαθήκης ἢ ἀπὸ τὴν κρίσιν μὲ τὴν φροντίδα ἐνὸς ὀρφανοῦ καὶ μὲ τὴν οἰκονομίαν τῆς περιουσίας του, ὁ ὁποῖος καὶ ὅσα κάμῃ εἶναι καλὰ καμωμένα καὶ ἀμετάτρεπτα. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν εἶναι ἀλογοθέτητος. Ἀρετὴ του δὲ εἶναι ἡ καλὴ πίστις, καθὼς εἶναι κακία του ἡ κακία. Ὁ Ἐπίτροπος ἀπὸ τὰ δεκατέσσερα χρόνια τῆς ἡλικίας τοῦ ὀρφανοῦ δὲν λέγεται πλέον τοιοῦτος ἀλλὰ λέγεται κουράτωρ ἕως τὰ εἰκοσιπέντε ἐκείνου. Εἶναι δὲ ἕνας ἢ πολλοὶ ἐπίτροποι ἢ κουράτορες. Τοιοῦτοί ἐτι εἶναι προηγουμένως οἱ πατέρες τῶν τέκνων τους καὶ ἔπειτα αἱ μητέρες. Ὁμοίως f. 14^v καὶ ὁ ἄνδρας εἶναι διὰ βίου ἐπίτροπος εἰς | τὴν γυναῖκα του.

ε' Μάρτυρας.

Μάρτυρας εἶναι ἐκεῖνος, ὅπου βεβαιώνει καὶ θεληματικῶς καὶ ἐκ συνειδότος εἰς ἐμπέδωσιν τοῦ καταφάσκοντος ἐνάγοντος ἢ ἐναγομένου. Οἱ μάρτυρες πρέπει νὰ μαρτυροῦν μὲ τελείαν πληροφориαν κατὰ τὰ ἐξ θρυλούμενα περιστατικά, δηλαδὴ τὸ πρᾶγμᾶν πρᾶγμα, τὸ πρᾶξαν πρόσωπον, τρόπος δι' οὗ, τόπος ἐν ᾧ, χρόνος καθ' ὃν, αἰτία δι' ἣν. Ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἕνα ἂν ἀγνοοῦν ἐκεῖνοι, οὐκ ἔρρωται ἡ μαρτυρία τους. Εἰς τὰ δύο ἀντιδιαφερόμενα μέρη δὲν δίδεται ἀπὸ τὴν κρίσιν νὰ φέρουν μαρτυρίας διὰ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ τέλος, δηλαδὴ διὰ τὴν αὐτὴν κατάφασιν. Ὡσὼν ὅπου ὅταν ἀποδείξουν τὸ αὐτὸ τὰ δύο μέρη καὶ διὰ τοῦτο ἰσορροποῦν, δὲν ἡμπορεῖ ὁ κριτὴς εἰς ποῖον ἀπὸ αὐτὰ νὰ δώσῃ τὸ δίκαιον, μὴν ὄντας εἰς τοῦτο ἱκανὸς λόγος.

Διὰ τοῦτο ἡ μαρτυρία δίδεται εἰς ἕνα μέρος, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ πρέπει, διὰ νὰ κλίνῃ ἢ πλάστωγξ. Δύο τοῦλάχιστον μάρτυρες κάμνουν ἐντελὴ πίστιν ἢ ἀπόδειξιν. Ὁ ἕνας ὅμως κάμνει ἀτελῆ. Οἱ δοῦλοι καὶ οἰκέται ὅπου γράφει ὁ νόμος νὰ μὴ μαρτυροῦν, ἐννοοῦνται οἱ σκλάβοι. Ὅθεν οἱ ὑπηρέται ὅπου ἐμεῖς λέγομεν δούλους, μαρτυροῦν. Ὅχι ὅμως ὅλοι, ἀλλὰ ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν ὑπόληψιν. Ἡ μαρτυρία γίνεται f. 15^r ἀφ' ἐνὸς παρρουσίας τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου, ποτὲ δὲ δὲν γίνεται εἰς τὴν

ἀπουσίαν τοῦ ἑνὸς ἢ καὶ τῶν δύο. Ὅταν δὲ εἶναι ὁμολογία καὶ ὑπογραμμένοι μάρτυρες, ἐκεῖνοι μόνον εἶναι δεκτοὶ εἰς κρίσιν καὶ ὄχι ἄλλοι ὅπου δὲν εἶναι ὑπογραμμένοι. Ἐπειδὴ μόνον οἱ πεῶτοι πρέπει νὰ ἡξεύρουν μὲ πληροφορίαν, καὶ ὄχι ἄλλοι.

Εἰς τὰς συναλλαγματικὰς ἀγωγὰς οἱ μάρτυρες ἔρχονται ἀνθαίρετοι, εἰς δὲ τὰς ἐγκληματικὰς φέρονται καὶ ἀκουσίως ἀπὸ τὴν κρίσιν. Ὅταν δὲ εἶναι δύο ἢ καὶ περισσότεροι μάρτυρες, μαρτυροῦν εἰς τὴν κρίσιν ἀπὸ ἑνας ἑνας καὶ ὄχι ὅλοι μαζί, διὰ νὰ μὴ φαίνεται πὼς ἀκούει ὁ μάρτυρας καὶ μαρτυρεῖ τὸ αὐτό, ὅπου ἀκουσε νὰ λέγῃ. ὁ ἄλλος, ἀλλὰ νὰ μαρτυρῇ καὶ νὰ φαίνεται πὼς μαρτυρεῖ ἐξ οἰκείας συνειδήσεως Ὅρα καὶ μαρτυρία, τρίτη ἄτεχνος πίστις.

στ' Ἐγγυητής.

Ὁ ἐγγυητής εἶναι δύο εἰδῶν ὁ ἑνας, εἶναι μόνον διὰ τὸ πρόσωπον καὶ ἔχει χρεὸς νὰ τὸ παραστήσῃ εἰς τὴν διορίαν, ἢ ὅταν κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του ζητηθῇ· ὁ ἄλλος δὲ εἶναι διὰ τὸ πρᾶγμα, συμφωνώντας, ὅτι, ὅταν ἔλθῃ ἡ διορία, νὰ τὸ ἀποκριθῇ. Λέγοντας ἀπλῶς ἐγγυητής εἶναι διὰ τὸ πρᾶγμα.

Ὅθεν πρέπει ρητῶς νὰ προσδουρισθῇ ὅταν εἶναι μόνον διὰ τὸ πρόσωπον. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἐνέχεται ὁ ἐγγυητής ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε ἀλλὰ ἀφοῦ ὁ χρεωφειλέτης δὲν ἔχει ὅλως τὸν τρόπον ν' ἀπαντήσῃ. Ὁ δὲ δανειστής εἰς τὸ τέλος τῆς f. 15^v προθεσμίας ὅπου ἐσυμφώνησε περὶ τῆς καταβολῆς, ἡμπορεῖ νὰ συμφωνήσῃ καὶ ἄλλην ὑπέρθεσιν, καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ μὲ ἐγγύησιν ἢ ἐνέχυρον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τῆς διορίας δὲν ἡμπορεῖ νὰ ζητήσῃ μῆτε ἐγγύησιν, μῆτε ἐνέχυρον. Ὁ δὲ χρεωφειλέτης ζητώντας καὶ παίρνοντας διορίαν ἀπὸ τὴν κρίσιν, δὲν ἡμπορεῖ ὁ δανειστής νὰ γυρεύῃ ἐγγυητὴν ἢ ἐνέχυρον. Ἐπειδὴ καὶ αὕτη ἡ διορία εἶναι ἐδεργέτημα τοῦ νόμου εἰς τοὺς ὀφειλόντας, ὅπου ὑποθέτονται ἐθελαγάθως πάντοτε ἀδύνατοι καὶ μὲ αὐτὸ τὸ βάρος τὸ ὑστεροῦνται.

Μ' ὅλον τοῦτο οἱ ξένοι καὶ ἐκεῖνοι οἱ αὐτόχθονες, ὅπου ἡμποροῦν νὰ ἀποδημήσουν ἐκτὸς τῆς πολιτείας διὰ ἰδίας ὑποθέσεις τους, εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαιτηθοῦν ἐγγύησιν ἢ ἐνέχυρον. Ὁ δὲ ἐγγυητής ἐντὸς τῆς διορίας του ὁμολογίας δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἀντιτείνῃ ὅλως εἰς τὸν δανειστήν. Εἰς τὸ τέλος ὅμως τῆς προθεσμίας ἡμπορεῖ νὰ εἰπῇ τὸν δανειστήν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν χρεωφειλέτην τὰ ὅσπρα του μὲ κρίσιν. Μετὰ τοῦτο ἂν δὲν τὰ ζητήσῃ ἐκεῖνος ἔτι, ἡμπορεῖ αὐτὸς νὰ κινήσῃ ἀγωγὴν κατὰ τοῦ δανειστοῦ, ὅτι παραιτεῖται τὴν ἐγγύησιν καὶ τότε ὁ δανειστής ἢ τὸν ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν ἐνοχλήν, ἢ γίνεται μὲ κρίσιν ὅλον, ὅσον νενομοθέτηται περὶ ἐγγυήσεως. Εἰ δὲ καὶ ὁ ἐγγυητής μετὰ τὴν διορίαν σιωπήσῃ ἢ ἐν ὅσῳ σιωπᾷ, εἶναι ἐνοχος εἰς τὴν ἐγγύησιν. Ἐπὶ ἂν ὁ ἐγγυητής εἶναι τοιοῦτος χωρὶς διορίαν, εἶναι ὁμοίως πάντοτε ἐνοχος εἰς f. 16^v τὴν ἐγγύησιν, ἐν ὅσῳ δὲν κάμει μέχρι τινὸς ἐκεῖνο ὅπου εἴπαμεν ἀνωτέρω.

[1¹/₂ σελίδες λευκαί].f. 17^r III. Πίστεις ἢ ἀποδείξεις τῶν διαδικαζομένων Προσώπων.

Πίστεις εἶναι ἀποδείξεις τινὲς μὲ τὰς ὁποίας ὑπευθύνομεν ἢ ἀθροῦμεν τὸ ἐνάγον ἢ ἐναγόμενον πρόσωπον. Διαιροῦνται δὲ αὐταὶ εἰς δύο, δηλαδή α' εἰς ἀτέχνους καὶ β' εἰς ἐντέχνους.

Α' Πίστεις ἄτεργοι.

Ἄτεργοι πίστεις εἶναι πέντε, ἴδια εἰς τὴν Δικανικὴν (γ), ἡγουν α' νόμος, β' ὁμολογία ἢ συνθήκη, γ' μαρτυρία, δ' ὁρκος καὶ ε' βάσανος.

α' Νόμος.

Ἡ πρώτη πίστις ὁ νόμος εἶναι κοινὸν καὶ γραπτὸν ὁμολόγημα τῆς πολιτείας διὰ τὰ πράττεται πάντοτε καὶ ἐπίσης ἀπὸ ὅλων. Νόμοι δὲ κείμενοι ἐδῶ εἶναι τὰ ἐξῆντα βιβλία τῶν Βασιλικῶν, ὡς ἡ πλέον ὑστερινὴ νομοθεσία τῶν Ρωμαίων, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐχάθησαν πολλότατοι νόμοι. Τοῦτο δὲ φαίνεται ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν σφωζομένων κεφαλαίων. Εἶναι καὶ ἐξ Νεαρῶν τοῦ Λέοντος (δ). Εἶναι καὶ ἡ Σύνοψις τῶν Βασιλικῶν, ἡ ὁποία ἔγινε παρὰ Κωνσταντίνου, υἱοῦ τοῦ Λέοντος ἢ ἐπὶ τῆς βασιλείας του. Εἰς αὐτὴν τὴν Σύνοψιν εἶναι νόμοι, ὅπου δὲν εἶναι εἰς τὰ Βασιλικά, ἦταν δὲ (ὡς εἰκὸς) εἰς τὰ κεφάλαιά τους ὅπου λείπον. Εἶναι προσέτι αἱ Νεαρῶν μερικῶν βασιλέων μας μετὰ τὴν Σύνταξιν τῶν Βασιλικῶν, ἕως τὴν κατὰ στροφὴν τοῦ βασιλείου. Ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ κειμήλιά μας μένουν ἀργοὶ καθ' ἡμᾶς πληθος νόμων. Μ' ὅλον τοῦτο ἔχουν ὅλοι τὸ κῦρος τους, πλην τῶν Νεαρῶν τοῦ Λέοντος ὅπου ἤρρησαν, ὄντας εἰς ὑπαρξιν τὸ βασιλείον μας. Ὡσὲν ὅπου ἡ ἀχρηστία τῶν νόμων μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ βασιλείου δὲν ἀναιρεῖ τοὺς νόμους, διότι εἶναι αὐτὸς τὰ ἐν μέρει ἡθῆ μας.

Ὅθεν δὲν εἶναι ὀρθὸς λόγος, διατὶ ἐσπλαβωθήκαμεν τὰ μὴν ἔχωμεν ἡθῆ, f. 17^v ὁ ἐστὶν ἀρετήν. Ὡσὲν ὅπου εἴμεθα ὑπόχρεοι ἐξ ἀνάγκης | τὰ ἔχωμεν ἡθῆ ἐν γένει καὶ ἐν μέρει, ὁ ἐστὶ ὀφείλομεν τὰ εἴμεθα καλοὶ καὶ καθὼ ἀνθρώποι καὶ καθὼ πολῖται.

Ἡ δὲ Πανδέκτη ἢ τὰ Δίγιστα, ὁ Κῶδιξ, τὰ Ἰνστιτοῦτα ἢ ἡ Εἰσαγωγή τῶν νόμων (ε) καὶ αἱ Νεαρῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ, ὡς τριακοσίων χρόνων παλαιότερα νομοθεσία ἔμεινε ἄκνυρος, μετὰ τὴν βασιλικὴν διάταξιν τῶν Βασιλικῶν ἀπὸ τὸν Κυρὸν Λέοντα. Ὁ δὲ Ἀρμενόπουλος καὶ τὰ τοιαῦτα νομικὰ βιβλία μὴν ὄντας ἐπικυρωμένα μὲ βασιλικὴν διάταξιν, δὲν λογίζονται νόμοι. Εἶναι δὲ συγγράμματα διδασκαλικά καὶ χρήσιμα.

Ἐν κείμενος νόμος εἰς βλαχιστὶ εἶναι καὶ τὸ λεγόμενον βλαχικὰ Νομικὸς

Κώδις, ὁ ὁποῖος περιέχει τὰ ἔθιμα αὐτῆς. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ ἔθιμα πρέπει νὰ ἔχουν τὸ κῦρος τους. Δὲν τυχαίνει ὁμοίως μὲ ὄνομα ἐθίμων νὰ κάμνωμεν εἰς τὸν δικανικὸν συλλογισμόν μερίζονα προτάσιν ἀγράφους καὶ ἀδεσπότους λόγους. Ὡσὸν ὁποῦ καὶ ἡμποροῦν ἐκεῖνα ἐναντίον εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰ ἐγγράφα ἔθιμα; Τί ἄλλοι εἶναι τοιαῦται προτάσεις παρὰ μῦθοι; Ἐκεῖνο ὁποῦ ἀποφασίζεται εἰς τὴν διάταξιν τῶν Ἰνστιτούτων διὰ νόμους ἀκυρωθέντας. Ἐπειτα ἂν ἡ ἀγραφὸς συνθήκη εἴη τὴν αὐτὴν ἰσχὺν μὲ τὴν ἐγγραφον, εἰς μάτην ἄρα ἐγράφηκε ἡ μία. Ἐκ περιουσίας δὲ συμβαίνει, ὅτι κάθε ἕνας ἡμπορεῖ νὰ κάμῃ μίαν πρότασιν, καὶ νὰ τὴν λέγῃ τοπικὴν συνθήκη τὸ ὁποῖον ἀνξάνει εἰς οὐδὲν δέον τὰς ἔρεις καὶ φιλονικίας μας.

Ἦσαν δὲ ἀρχαιότερον εἰς Βλαχίαν Νόμος καὶ τὸ Νομικὸν καὶ Νομοκάνονον, τὸ ἐπὶ τοῦ μακαρίτου Ἀνθέντου Ματθαίου Μπασσαράμπα παρμένον καὶ μεταφρασμένον | εἰς τὰ βλάχικα ἀπὸ τὴν ρωμαϊκὴν ἀρχαιότεραν καὶ τελευταίαν νομοθεσίαν f. 18^r καὶ τοὺς ἁγίους πατέρας. Καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐλήφθηκε συγκεχυμένως ἀπὸ τὰς δύο, μ' ὅλον τοῦτο εἶναι ἀξιόλογον καὶ παρ' ἀξίαν τοῦ ἔπεσεν εἰς ἀχρησίαν. Εἶναι δὲ ἐκδεδομένον εἰς Τεργόβιστον ἔτος α χ ν β'.

Τοὺς δὲ κειμένους νόμους πρέπει νὰ τοὺς ἔχωμεν εἰς ἄκρον σέβας διὰ δύο αἰτία. Ἐνα μὲν, ὅτι εἶναι θεμελιωμένοι εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν τὴν ἐπιστήμην τοῦ πρακτικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς μας καὶ μόνον ἐπιστήμην καὶ ἄλλο, ὅτι ἔγιναν καὶ ἐκυρώθησαν ἐκ διαδοχῆς ἀπὸ ἐκατοντάδος (5) σοφῶν καὶ πολλοὺς φωστῆρας, ἀπὸ πολλοὺς βασιλεῖς, ὑπάτους καὶ τὸ δεκανδικὸν (Νόμοι Δράκοντος), ἀπὸ πολλοὺς δικτάτωρας καὶ δύο τριανδικά, ἀπὸ πολλοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡσαύτως κατὰ μέρος σοφούς, φωστῆρας καὶ ἥρωας, εἰς παρέλευσιν κβ' αἰώνων καὶ ἐξ ἐνιαυτῶν ἀπὸ κτίσεως τῆς παλαιᾶς Ρώμης ἕως τὴν ἄλωσιν τῆς νέας.

Ὅθεν εἶναι ἡλίθιον νὰ λαλῇ τινὰς κατὰ πάντων τῶν Νόμων. Ἀθέμιτον δέ, καὶ καὶ καθ' ἑνός τινος. Ὡσὸν ὁποῦ διὰ νὰ ἡμπορῇ νὰ κάμῃ τινὰς τὸ δευτέρον μὲ κάποιον λόγον, πρέπει νὰ ἡξεύρῃ ἐξ ἐπαγγέλματος τὴν διαλεκτικὴν, νὰ ἡξεύρῃ ὁμοίως τὰ ἠθικὰ ἐν γένει, νὰ ἡξεύρῃ καὶ τὰ ἐν μέρει. Νὰ μὴν ἀγνοῇ δὲ σχετικῶς μὲ αὐτὰ ἕνα μέγα μέρος τῆς ὑπολοίπου φιλοσοφίας. Μὲ τοιαύτην ὁμοίως δύναμιν εἶναι κατὰ πολλὰ εὐάριθμοι εἰς τὸ γένος μας, οἱ ὁποῖοι ἡξεύροντας ἐν ταυτῷ καὶ τὸ ἀλληλένδειον ὁποῦ ἔχουν οἱ νόμοι ἀναμεταξύ τους, ἡξεύροντας δὲ καὶ τὸ τῆς ἀνθεντείας τους, βέβαια δὲν θέλουν κινήσει μομφὴν μήτε καθ' ἑνός. Χρεωστοῦμεν δὲ κοινῶς ὅλοι νὰ μὴν ἀφῆνωμεν νὰ ἀρῇ ἢ νὰ ἀναιρῇται κανένας νόμος. Ὡσὸν ὁποῦ ἕνα, ὁποῦ δὲν ἔχομεν ὅλοι ἐξουσίαν, πρᾶγμα οὐσιωδέστατον εἰς τὴν νομοθεσίαν, καὶ ἄλλο, ὅτι δὲν θέλει βάλωμεν εὐκόλα ἄλλον νόμον καλύτερον εἰς τὸν τόπον του, ἀλλὰ χειρότερον. Οὐ εἰς ἀπόδειξιν φέρομεν ὥς ἱκανὸν μόνον παράδειγμα τὸν νόμον τῆς αἵρετοκρισίας ὁποῦ ἤρρησε καὶ ἐπ' ὀνόματι συνηθείας ἔπιασε ἕνας ἄλλος προαναγγελημένος

τὸν τόπον του. "Οχι καθὼς ἦταν, ἀλλὰ ἐλαττωματικῶς. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ συνήθεια f. 18^v ἐπικρατεῖ ἐδῶ καὶ | εἰς ὅλην τὴν Τουρκίαν. Μ' ὅλον τοῦτο ἀναμφιβόλως δὲν εἶναι καλύτερη μῆτε ἀπὸ τὸν προαναγγελλόμενον νόμον, μῆτε ἀπὸ τὸν ἀργοῦντα. Ὡσὰν ὅπου εἰς τὰς αἵρετοκρισίας ἦταν ἐκ παλαιοῦ νεομοιθετημένοι νὰ κάμνουν ὄρκον οἱ αἵρετοὶ κριταὶ καὶ νὰ μὴν ἔχη ἐκκλητικὸν ἢ ἀπόφασίς τους. Κατόπι ἀναιρέθηκε αὐτὸς ὁ νόμος μὲ λόγον ὀρθόν, ὅτι δὲν ἠξεύρουν πολλοὶ τὴν δύναμιν τοῦ ὄρκου, καὶ διὰ τοῦτο κάμνουν ἀδικίας. Ἐγινε δὲ νόμος ἄλλος νὰ μὴν ὀμνύουν μὲν αὐτοί, νὰ διορίζουν δὲ οἱ κρινόμενοι εἰς τὸν ἑαυτὸν τους πρόστιμον. Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ὅποιος δὲν ἀρέσκειται εἰς τὴν αἵρετοκρισίαν, νὰ πληρώσῃ τὴν χρηματικὴν ποινὴν ὅπου ὑποσχέθηκε εἰς τὰ διαλλακτήρια γράμματα, καὶ νὰ ἡμπορῇ ὥς ἄκριτος νὰ ἐγκαλῇ τὸν ἀντιδικόν του εἰς τὰ κριτήρια τῆς πολιτείας. Τώρα δὲ ἐπιπολάζει παντοῦ συνήθεια νὰ μὴν ὀρκίζονται οἱ τοιοῦτοι κριταί, καὶ ἡ ψῆφος τους πάλιν νὰ εἶναι ἀμετάθετος, μία συνήθεια ἐλαττωματικὴ, μεμπτή καὶ τυραννικὴ. Ὡσὰν ὅπου α' ἀργεῖ ἐξ αἰτίας τῆς ὁ τελευταῖος νόμος, ὅπου τὸν ἔκαμε ἕνας βασιλεὺς μας καὶ ὅπου τὸν ἐκύρωσαν ἐφεξῆς ἄλλοι τοιοῦτοι πολλοί, χωρὶς νὰ τὸν ἀναιρέσῃ κανένας τους· β') ἡ συνήθεια ἔπιασε πλημμελῶς τόπον τοῦ προτοῦ νόμου, χωρὶς τὸ οὐσιώδες αὐτοῦ τὸ νὰ δίδῃ ὄρκον εἰς τοὺς διαιτῶντας τὴν αἵρετοκρισίαν. Ἄν ὅμως μὲ ὄρκον δὲν εἶναι ὅλοι οἱ τοιοῦτοι κριταὶ οὐσιωδέστατοι καὶ εὐορκοῦντες, ποῖος τάχα χωρὶς αὐτὸν τὸν ἱερὸν χαλινὸν θέλει εἶναι ποτὲ τοιοῦτος;

Καὶ τοῦτο ἄρα εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς συνήθειας τὸ νὰ μὴν ἔχη λόγον ἢ βάσις τῆς. Ἀλλὰ νὰ γίνεται ἐκ ταυτομάτου, νὰ συνεχίζεται μὲ ἀσήμαντον λόγον, ὅτι ἔγινε, ὅτι ἐπεκράτησε, ὅτι εἶναι ἐξ ἀνημονεύτων χρόνων καὶ ὅχι ἄλλο. Ὁ δὲ νόμος ἔχει προηγουμένως τὴν ὑπαρξίν του ἀπὸ λόγον καὶ διάνοιαν καὶ τὴν συντήρησίν του ἀπὸ λόγον καὶ διάνοιαν καὶ τὸ πέρας του ἢ τὴν μεταβολὴν του ἀπὸ λόγον καὶ διάνοιαν.

β' Ὁμολογία ἢ συνθήκη.

Ὁμολογία εἶναι ἐκεῖνο ὅπου λέγει καὶ καταφάσκει τινὰς διὰ ζωῆς φωνῆς ἢ ἐγγράφως.

Τὴν ἐγγράφον του ὁμολογίαν ἂν τὴν ἀρνηθῇ ὁ ἐναγόμενος, ἐπιβαρύνεται f. 19^r ὁ ἐνάγων μὲ τὰς ἀποδείξεις | καὶ ἂν ὑποστήσῃ αὐτὸς τὴν τοιαύτην ὁμολογίαν μὲ δύο μάρτυρας κερδαίνει.

Εἰ δὲ ἔχη ἕνα, δίδεται εἰς τὸν ἀρνούμενον ὄρκος, τὸν ὅποιον ἂν τὸν κάμῃ, ἀθροῦται. Εἰδεμή, καταδικάζεται. Τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ εἰς τὴν ἄγραφον ὁμολογίαν. Ὁμολογία ὅμως ἐγγράφος ἢ ἄγραφος ὅπου ἀρνεῖται τινὰς, χωρὶς δύο μάρτυρας πρὸς ἀπόδειξιν ἢ χωρὶς ἕνα πρὸς ὀρκισμόν, δὲν εἶναι τίποτε μὲ τὴν ὁλότην. Ἡ δὲ

ἔγγραφος ὁμολογία ὁποῦν ὁμολογεῖ μὲν ὁ ἐναγόμενος, ἀρνεῖται δὲ τὸ διαλαμβανόμενον, μέχρι διετίας πολεμεῖται. Καὶ ἂν ὁ ἐνάγων δὲν ἔχη δύο μάρτυρας καὶ χωρὶς τὰ ἔχη ἕνα, ἐπιφέρεται ὄρκος εἰς τὸν ἀρνούμενον τῷ λόγῳ τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἔγγραφου του. Μετὰ τὴν διετίαν ὅμως ἐμπεδοῦται ἡ ἔγγραφος ὁμολογία ἀπὸ τὸν νόμον τῆς διετοῦς παραγραφῆς, ὥστε ὁποῦν ὁ κριτῆς δὲν δέχεται ἄλλην περαιτέρω ἀμφισβήτησιν περὶ ἐκείνης ἀλλὰ τὴν ἐκλαμβάνει ὡς ἀναντίρρητον. Μία δὲ συμφωνία παράνομος, παράλογος καὶ παράδοξος δὲν πιάνεται.

γ' Μαρτυρία.

Μαρτυρία εἶναι ἐκεῖνο, ὁποῦν ὁμολογεῖ θεληματικῶς ἄλλος ἐκ συνειδότος εἰς ἐμπέδωσιν τοῦ καταφάσκοντος ἐνάγοντος ἢ ἐναγομένου. Μαρτυρία δὲ εἰς ἐμπέδωσιν τοῦ ἀποφάσκοντος δὲν γίνεται. Ἡ μαρτυρία εἶναι καὶ ἔγγραφος. Πρέπει ὅμως νὰ εἶναι τῶν ἐπιφανῶν. Ἐδῶ δὲ εἰς ἡμᾶς πιάνονται καὶ αἱ τῶν ἀπλῶς γνωστῶν. Πλὴν f. 19^v δὲν εἶναι νόμιμον. Ὡσὰν ὁποῦν ὁ μαρτυρῶν πρέπει νὰ μαρτυρῇ εἰς τὸ κριτήριον ἀμέσως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς. Ὅρα καὶ μάρτυρας, πέμπτον διαδικαζόμενον πρόσωπον.

δ' Ὁρκος.

Ἡ πίστις τοῦ ὄρκου ἐπιφέρεται εἰς τὴν ἄρνησιν, ἐπιφέρεται καὶ εἰς τὴν βεβαίωσιν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἀρνούμενος ἢ ὁ βεβαιῶνων τι δὲν πιστεύεται μὲ μόνην ἀπλὴν ἄρνησιν ἢ βεβαίωσιν.

Ὅθεν ἐπικαλεῖται ἀποφατικῶς ἢ καταφατικῶς τὸν θεὸν μάρτυρα. Δίδεται λοιπὸν ὁ ὄρκος ἀπὸ τὸν κριτὴν ὅχι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ μέρος ὁποῦ ἀνήκει. Ἀποφατικῶς μὲν ἀνήκει πρῶτον ἐκεῖ ὁποῦ ἀρνεῖται ὁ ἕνας καὶ ἐν ταυτῷ ὁ ἀντίδικος δὲν ἔχει ἐντελῆ ἀπόδειξιν ἀλλὰ ἀτελῆ. Εἰ δὲ ἐκεῖ ὁποῦ δὲν εἶναι μῆτε ἀτελὴς ἀπόδειξις εἰς τὸν ἀντίδικον, δὲν τυχαίνει μῆτε ὄρκος εἰς τὸν ἀρνούμενον, ὁ ὁποῖος καὶ ἀθροῦται ἀπὸ τὴν ἀγωγὴν. Δεύτερον δὲ ἀποφατικῶς ἀνήκει εἰς τὸ τέταρτον εἶδος τῆς νομικῆς προλήψεως, ὅταν μέρος τῆς δοσοληφίας ὁμολογῇ τινὰς καὶ μέρος ἀρῇται. Τρίτον δὲ δίδεται ὄρκος ἀποφατικῶς εἰς τὸν παραλογιζόμενον ἢ σοφιζόμενον, ὁποῦ δὲν ἀπολογεῖται μῆτε καταφατικῶς, μῆτε ἀποφατικῶς, ἀλλὰ λέγει ὅτι δὲν ἠξέυρει τὴν ἀντίφασιν, ὄντας ἀνάγκη νὰ ἠξέυρῃ τὸ ἕνα μέρος της, ἢ λέγει ὅτι δὲν ἐνθυμεῖται. Δὲν δίδεται ὅμως, ὅταν εἶναι εἰς βοήθειάν του, ἀλλὰ δίδεται τότε εἰς τὸν ἀντίδικόν του καταφατικός. |

Καταφατικῶς δὲ ἀνήκει ὁ ὄρκος πρῶτον μὲν εἰς τοὺς νομεῖς καλῇ πίστει, εἰς f. 20^r δὲ τοὺς νομεῖς κακῇ πίστει δὲν δίδεται ὁ ἀποφατικός. Ἀλλὰ ἀντὶ ἐκείνων δίδεται ὁ ἐνδικος εἰς τοὺς ἐζημιωμένους καὶ ἡδικημένους, οἱ νομεῖς δὲ κακῇ πίστει πλερώ-

ρουν. Δεύτερον ὁ καταφατικός ὅρκος δίδεται εἰς τοὺς τρεῖς τρόπους τῆς νομικῆς προλήψεως. Εἰς τὸν καταφατικὸν ὅρκον γίνεται μὲν ὅρκος καταφατικῶς, ἐν ταυτῷ δὲ ἔπεται καὶ ἄρνησις, δηλαδή οἱ ὁμνύοντες λέγουν εἰς τὸν πρῶτον τρόπον τῆς νομικῆς προλήψεως, ὅτι ἡ διακατοχὴ τοῦ πράγματος ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι αὐτὴ ἢ τοιαύτη καὶ ὄχι ἄλλη ἢ ἄλλοία. Εἰς τὸν δεύτερον, ὅτι τόσα ἐξώδευσαν καὶ ὄχι ὀλιγώτερα καὶ εἰς τὸν τρίτον, ὅτι τόσον λείπει καὶ ὄχι ὀλιγώτερον.

Ἀρχαιοτέρως ἔκαμναν ὅρκον οἱ δύο κρινόμενοι, ὁ ἐντολὴς καὶ οἱ μάρτυρες. Ὅλοι ὁμως προτοῦ νὰ γένη ἡ διαδικασία. Αὐτὸς ὁ ὅρκος ἐλέγονταν ἐνδικὸς ἢ τῆς συκοφαντίας, μὲ τὸν ὅποιον ἐβεβαίωναν αἱ ὀρκιζόμενοι, ὅτι ἐνάγουν, ὅτι ἀπολογοῦνται, ὅτι μαρτυροῦν μὲ ἀλήθειαν καὶ εὐκρίνειαν καὶ ὄχι μὲ ψεῦδος καὶ πάθος. Αὐτὸν τὸν ὅρκον τὸν κάμνουν τώρα μόνον οἱ μάρτυρες, ὄχι δὲ προτοῦ νὰ μαρτυρήσουν ἀλλὰ ἂν ὑποπεινθῇ καὶ τὸ ζητήσῃ ἐκεῖνος, κατὰ τοῦ ὁποίου μαρτυροῦν. Τὸν αὐτὸν ὅρκον κάμνει καὶ ὁ κρινόμενος, ὅταν στέρξῃ ἀνθυποφορὰν ὅρκου ἀπὸ τὸν ἀντίδικόν του. Ἡ δὲ ἀνθυπο|φορὰ ὅρκου γίνεται μόνον ἀπὸ τὸν ἀποφατικὸν ὅρκον εἰς τὸν ἐνδικὸν ὅπου εἶναι καταφατικός, καὶ ὄχι ἀλλαχόθεν, μήτε ἄλλου. Τὸν ὅποιον ὅρκον ἂν θέλῃ ἐκεῖνος, πρὸς ὃν ἀνθυποφέρεται, τὸν δέχεται ἢ ὄχι. Ὡσὰν ὅπου κανένας ἀπὸ τοὺς διαδικαζομένους δὲν εἶναι ὑπόχρεως νὰ ἀκούῃ τὸν ἀντίδικόν του. Ἄν δεχθῇ ὁμως τινὰς τὸν ὅρκον ἀπὸ τὴν ἀνθυποφορὰν τοῦ ἀντιδίκου του καὶ τὸν κάμῃ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγκαλεσθῇ ἐπιπορκίας εἰς τὸ μετέπειτα, ὅτι τότε γίνεται πρόληψις νὰ εἶναι δόλος εἰς τὸν ἀνθυποφέροντα τὸν ὅρκον. Εἰς τὸ μέρος δὲ ὅπου δώσῃ ὁ κριτὴς ὅρκον, ἐκεῖ γίνεται καὶ ἐγκλημα ἐπιπορκίας. Καὶ τότε ὁμως ἂν δὲν εἰπῇ ὁ ἐνάγων εἰς τὴν κρίσιν, ὅτι ἀφήνει τὸν ἐναγόμενον νὰ κάμῃ ὅρκον, διὰ νὰ τὸν ἐλέγξῃ ὥστερα ἐπιπορκον, ἢ ἀνίσως ἀπὸ τὰς ἀποδείξεις τὸν ἀποδειχθῇ ὅτι ἤξενυρε τὴν ἐπιπορκίαν καὶ ἐξεπίτηδες τὴν ἄφησε νὰ γένη.

Τοῦτο δὲ ὅλον γίνεται ἐθελαγάθως, διὰ νὰ ἀναχατίσῃ ὁ νομοθέτης τὸ κακόηθες τῶν διαδικαζομένων. Ἀρχαιότερον δὲ ὅταν ἔκριναν οἱ κριταί, εἶχαν ἔμπροσθέν τους τὰ ἅγια Εὐαγγέλια, τὸ ὅποιον δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ ἑνα ὀρκισμὸν. Οἱ δὲ αἵρετοὶ κριταὶ ἔκαμναν ὅρκον, τὸ ὅποιον ἀναιρέθηκε μὲ ἄλλον καθ' αὐτὸ νόμον κατόπι. Ἀνὸ μάρτυρες καὶ ἂν δὲν θέλουν νὰ κάμουν ὅρκον, κάμνουν ἐντελῇ ἀποδειξιν ἢ ὁ ἕνας ἀτελῇ. Γίνεται ὁμως ἐξέτασις τοῦ βίου τους, καὶ ἂν εἶναι ἀνεπίληπτος, ἔρρωται ἡ μαρτυρία καὶ χωρὶς ὅρκον. Ὁ ὅρκος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ καὶ εἰς τὰ δύο ἀντιδιαφερόμενα μέρη, μήτε εἰς δύο καταφάσεις, μήτε εἰς δύο ἀποφάσεις, μήτε εἰς τὴν ἀντίφασιν. Ὡσὰν ὅπου ὅταν ἀποδείξουν τὸ αὐτὸ ἢ τὸ ἐναντίον καὶ τὰ δύο μέρη καὶ διὰ τοῦτο ἰσορροποῦν ἢ ἀντιφάσκουν, δὲν ἡμπορεῖ ὁ κριτὴς εἰς ποῖον ἀπὸ τὰ δύο νὰ δώσῃ μὲ ἱκανὸν λόγον τὸ δίκαιον. Ὅταν κάμῃ τινὰς ὅρκον νὰ φυλάξῃ μίαν συμφωνίαν παρὰ νόμον, παρὰ λόγον καὶ παρὰ δόξον, δὲν πιάνεται.

ε' Βάσανος.

Ἡ βάσανος εἶναι ἀκούσιος ὁμολογία τινὸς εἰς ἐκεῖνο, ὁποῦ μόνος σύνοιδε. Διαιρεῖται δὲ εἰς καταφατικὴν καὶ ἀποφατικὴν, ὅθεν καὶ εἶναι μὲ τοὺς τοιοῦτους ὅρκους ἰσοδύναμος, καὶ κάμνοντας ἐντελῇ πίστιν ἢ βάσανος, καταδικάζεται ἢ ἀθωοῦται ὁ βασανισθείς.

Καὶ ἡ βάσανος ὥσάν τὸν ὅρκον δὲν γίνεται ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε, ἀλλὰ γίνεται μόνον ἐκεῖ ὁποῦ εἶναι ἀτελὴς πίστις. Ἐκεῖ δὲ ὁποῦ δὲν εἶναι μήτε ἀτελής, δὲν ἐπάγεται οὔτε βάσανος. Εἰ δὲ τὰ ἐγκληματικά ὁποῦ μόνον ἔχει χώραν ἡ βάσανος, ἀτελὴς πίστις εἶναι, ὅταν ἀπὸ τὰ ἐξ εἰρημένα περιστατικά ἔχομεν τινά, | καὶ τότε διὰ βασά- f. 21
νου μεταλλεύομεν τὰ ἐπίλοιπα, ἕως τὴν συνδρομὴν ὅλων, δηλαδὴ τὴν ἐντελῇ πίστιν. Εἰς τὰ τραχέα ὅμως κεφαλικά καὶ ἓνα περιστατικὸν φθάνει νὰ καταψηφίσῃ τὸν πταίστην εἰς βάσανον. Εἰς ὅλας δὲ τὰς βασάνους ὁ νόμος καὶ ὁ ὁρθὸς λόγος θεσπίζει νὰ μείνῃ σῶος ὁ βασανιζόμενος. Ὡσάν ὁποῦ βέλτιον εἶναι ἢ αὐτὸς ἔβγῃ ὑπεύθυνος, νὰ τιμωρηθῇ σῶος. Παρὰ ἢν ἔβγῃ ἀθῶος, νὰ ἀπομείνῃ ἀνάπηρος διὰ βίον. Ἐπειδὴ τότε ἡ πῆρσις εἰς αὐτὸν δὲν εἶναι πλέον βάσανος, ἀλλὰ αὐτόχρημα τιμωρία. Ὅθεν ἀποβαίνει νὰ ἐτιμωρήθηκε ἓνας ἀθῶος. Ἄς εἶναι γνωστὸν καὶ τοῦτο, ὅτι δὲν τυχαίνει νὰ προσπαθοῦμεν, μὲ ὅτι τρόπον ἡμπορέσωμεν νὰ ἐπιφέρωμεν βάσανον, διὰ νὰ ἔχωμεν πολλοὺς πταίστας. Καὶ μὲ τοῦτο δῆθεν νὰ ἀναχαιτίσωμεν τὴν κακίαν. Ὡσάν ὁποῦ ἡ κακία ἀναχαιτίζεται ὅχι ἢν διὰ βασάνων ἀποδείξωμεν πολλοὺς πταίστας, ἀλλὰ ἢν τοὺς ὀλίγους ὁποῦ βραδέως καὶ μὲ θεμέλιον ἀποδείξωμεν ἐνόχους, τοὺς τιμωρήσωμεν ἀνυπερθέτως κατὰ τοὺς νόμους. Ἐπὶ δὲ αὐτὸ ἔλλειμμα μὰ πρόκριμα εἶναι τὸ νὰ βασανίσωμεν ἓνα πταίστην, χωρὶς ἀτελῆ πίστιν, ἢ νὰ τὸν τιμωρήσωμεν χωρὶς ἐντελῆ, ὅσον τὸ νὰ μὴ βασανίσωμεν ἓνα τοιοῦτον, ὄντας πίστις ἀτελής, ἢ νὰ μὴν τὸν τιμωρήσωμεν, ὄντας ἐντελής. Εἰς μερικὰς δὲ ἐννομονμένας πολιτείας ἀναγέθησαν αἱ βάσανοι | καὶ ἐλάφρυναν αἱ ποιναί, δὲν ὀλιγόστευσε ὅμως διὰ τοῦτο f. 22^f
ἡ κακία εἰς ὅλα. Ἐνας πλὴν κῶδιξ ποινῶν ὥσάν τὸν ἄριστον καὶ ἀσύγκριτον τῆς Τυρρηνίας, ἥθελε κάμει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα εἰς Βλαχίαν, διότι καὶ οἱ αὐτόχθονές της εἶναι τοῦ αὐτοῦ καλοῦ φρονικοῦ μὲ τοὺς Τυρρηνοὺς.

Β' Πίστις ἐντεχνος.

Ἡύραμεν διὰ νὰ εἶναι τέσσαρες πίστις ἐντεχνος, οἰκεῖαι εἰς τὴν δικανικὴν, ἔξω ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοιαύτας τῆς ρητορικῆς. Ὅθεν περὶ μὲν τῶν πρώτων λαλοῦμεν ὡς προὔργου τι ἀποχρώντως. Περὶ δὲ τῶν δευτέρων ἐφ' ὅσον νὰ γίνῃ γνωστὸν εἰς προφύλαξιν, ὅτι αὐταὶ εἶναι ἀπαράδεκτοι ὅλως εἰς τὴν δικανικὴν. Διαιροῦμεν λοιπὸν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος εἰς πέντε, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι α') πίστις ἀβασάνιστος κατὰ νόμους ἢ

πρόληψις νομική· β') πίστις καλή ἢ κακή· γ') πίστις ἀτελής· δ') πίστις ἐντελής καὶ ε') ἐπὶ πίστεις ἔντεχνοι τῆς ρητορικῆς.

α'. Πίστις ἀβασάνιστος ἢ νόμος ἢ πρόληψις νομική.

“Οχι ἡ ἀβασάνιστος πίστις ἐνὸς καὶ ἄλλου, ἀλλὰ ἡ τοιαύτη κατὰ νόμους λέγεται πρόληψις νομική. Ἐχει δὲ αὐτὴ τέσσαρας τύπους· α' ὅταν μὲ εὐλογον ἀξίαν διακατέχη τινὰς καλῇ πίστει πράγματα καὶ εἶναι γὰρ τὰ ἐπιστρέφῃ εἰς ἄλλον ὅλα καὶ τοιαῦτα, οἷα τὰ ἐπερίλαβε· β' ὅταν ἐξώδενσε τινὰς κατ' ἐπιτροπὴν ἢ παραγγελίαν f. 22^v ἢ ὁ ἄνδρας εἰς | τὰ ἐμπονήματα τῶν προικισμένων ὑποστατικῶν καὶ εἶναι γὰρ δώσουν λογαριασμὸν οὗ εἰλικρινῶς ἐξώδενσαν τόσα καὶ ὅχι ὀλιγώτερα· γ' ὅταν ἡ γυναῖκα ἔχη ἑλλειψιν προικὸς καὶ πρέπει γὰρ ἀνακαλῆται τόσῃν μόνον, ὅση ἑλλεῖπει κατὰ νόμους καὶ ὅχι περισσοτέραν καὶ δ' ὅταν τινὰς ὁμολογήσῃ πῶς ἐπῆρε μέρος ἀπὸ ἐκείνου, ὅπου λέγει ἄλλος γὰρ τοῦ ἔδωκε καὶ μέρος ἀρνέεται. Τὸν τοιοῦτον τὸν τυχαίνει ὄρκος εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἀρνέεται. Εἰς τοὺς τρεῖς τύπους τῆς νομικῆς προλήψεως ὁ ὄρκος εἶναι καταφατικός, εἰς δὲ τὸ τελευταῖον ἀποφατικός.

β' Πίστις καλή ἢ κακή.

“Ὅταν διακατέχη τινὰς τίποτες μὲ λόγον ἀγορᾶς, κληρονομίας, παρακαταθήκης, δωρεᾶς, ἐνεχύρου, ἐπιτροπῆς καὶ εὐρημάτος, λέγεται γὰρ τὸ ἔχη ἢ γὰρ ἔχη νομὴν μὲ πολλὴν πίστιν. Τοῦναντίον, ὅταν τινὰς ἔχη τὸ πρᾶγμα μὲ λόγον βίας ἢ κλοπῆς, τότε λέγεται γὰρ τὸ ἔχη ἢ γὰρ τὸ νέμεται μὲ κακὴν πίστιν.

γ' Πίστις ἀτελής.

Πίστις ἀτελής εἶναι ἐκείνη, ὅπου δὲν κάμνει σωστὴν πίστιν, ἀλλὰ ἀφήνει ἐν μετεώρῳ τὴν διαδικασίαν. “Ὅθεν ἡ τοιαύτη εἶναι τριττὴ δηλαδὴ α' τὸ ἔγγραφον f. 23^r ὅπου ὁμολογεῖ τινὰς γὰρ εἶναι ἐδικόν του, καὶ | ἀρνέεται τὸ διαλαμβανόμενον ἐντὸς τῆς διετοῦς παραγραφῆς· β' ὁ ἓνας καὶ μόνον μάρτυρας· γ' εἰς τὰ ἐγκληματικά ἀτελής πίστις εἶναι τινὰ ἀπὸ τὰ ἐξ περιστατικά. “Ὅρα βάσανος.

δ' Πίστις ἐντελής.

Πίστις ἐντελής ἡ λεγομένη κοινοτέρως ἀπόδειξις, εἶναι ἐκείνη ὅπου γίνεται μὲ ὁμολογίαν ἐκ στόματος ἢ ἐγγράφως ἢ μὲ μαρτυρίαν δύο ἄλλων τινῶν ἢ μὲ ὄρκον ἢ μὲ βάσανον. “Ὅθεν κατὰ τοὺς κανόνας τῆς δικανικῆς, μὴ μένοντας πλέον ἀμφιβολία, γίνεται ἀπόφασις τοῦ κριτοῦ καὶ καταδικάζεται ἢ ἀθροῦται ὁ ἐνάγων ἢ

ὁ ἐναγόμενος. Ἐντελής πίστις εἰς τὰ ἐγκληματικά εἶναι ἡ συνδρομὴ ὅλων τῶν ἐξ περιστατικῶν ὅρα βάσανος.

ἐ' Ἐπὶ πίστει ἐντεχνοὶ τῆς ρητορικῆς
ἀπαράδεκτοι ὅλως εἰς τὴν δικανικὴν.

Αἱ μὲν εἰρημέναι ἄτεχνοι καὶ ἐντεχνοὶ πίστει εἶναι ἴδιαι εἰς τὴν δικανικὴν, περὶ δὲ τῶν ἐπὶ ἐντέχνων πίστει τῆς ρητορικῆς οὐδεὶς λόγος εἰς αὐτήν. Ὡσὰν ὁποῦν ὁ κριτὴς καὶ οἱ κρινόμενοι δὲν ἔχουν νὰ κάμουν τίποτες μὲ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος, ἀλλὰ μόνον μὲ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ἂν εἶναι ἢ δὲν εἶναι, ἂν ἔγινε ἢ δὲν ἔγινε (ζ).

Ὅθεν εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον καὶ εἰς ἄλλας εὐνομουμένας πολιτείας ἦταν ἀπηγορευμένον νὰ λέγουν οἱ διαδικαζόμενοι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος. Ἐπειδὴ ὁ κριτὴς δὲν ἔχει νὰ καριτερῇ ἀπὸ αὐτοῦ νὰ μαθαίῃ τι ἐστὶ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἀλλὰ πρὸς f. 23^v πει νὰ τὸ γνωρίῃ οἰκοθεν. Πάλιν δὲ μήτε αὐτὸς δὲν ἔχει νὰ τὸ κρίνῃ αὐτὸ ἐξ ὑπογείου. Πρέπει δὲ νὰ ἀναπαύεται, καθὼς τὸ ἔκρινε ἢ νομοθεσία ἐκ πολλοῦ χρόνου. Πολλῶ ἥτιον δὲν ἔχει ὁ κριτὴς νὰ ἐπιχειρῇ ἀπὸ τὰς ἐπὶ ἐντέχνους πίστει τῆς ρητορικῆς, δηλαδὴ μήτε ἀπὸ εἰκότα, μήτε ἀπὸ παραδείγματα, μήτε ἀπὸ τεκμήρια, μήτε ἀπὸ ἐνθυμήματα (η), μήτε ἀπὸ γνώμας, μήτε ἀπὸ σημεία, μήτε ἀπὸ ἐλέγχους. Ὡσὰν ὁποῦν ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γένουν παραλλάξ, μήτε ἅμα μέσος ὅρος εἰς ἓνα δικανικὸν συλλογισμόν, καὶ ἀκολούθως νὰ συνάξουν ἓνα πιστὸν λόγον, τὸ σκοπιμώτατον τέλος τῆς δικανικῆς, ἀλλὰ πάντοτε θέλουν συνάξαι ἓνα πιθανόν πολλαπλασίως ἥτιον ἤδη δὲν ἡμπορεῖ ὁ κριτὴς νὰ φανερώσῃ τὴν συνειδησίαν του, εἰς ἐκεῖνο ὁποῦν ἡξέυρει νὰ εἶναι ἢ νὰ μὴν εἶναι, νὰ ἔγινε ἢ νὰ μὴν ἔγινε. Καὶ μὲ τοῦτο ἢ καὶ μὲ τὸ μαντικὸν τῆς ψυχῆς του νὰ καταδικάσῃ ἢ νὰ ἀθωώσῃ κανένα. Αὐτὰ δὲ τὰ δύο μποροῦμεν νὰ τὰ εἰποῦμεν καταχρηστικῶς πὼς εἶναι ἄλλαι δύο ἐντεχνοὶ πίστει. Ὅθεν ὁ κριτὴς καὶ ἂν ἡξέυρῃ, δὲν κρίνει ὡς συνειδὼς τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος ἀγνὼς καὶ τῶν προσώπων αὐτῶν μέχρι ὀνόματος καὶ τῶν πραγμάτων.

Πολλῶ μᾶλλον ὁ κριτὴς δὲν κρίνει ὡς προορατικὸς καὶ καρδιογνώστης, M^s 993, ἀλλὰ ἀπλῶς ὡς ἓνας ἄνθρωπος ὁποῦν δὲν ἡξέυρει τὰ ἀπόντα ἢ τὰ μέλλοντα καὶ f. 16^r γυρεύει ἀπὸ τὰ παρόντα νὰ πληροφορηθῇ μὲ ἀπόδειξιν δικανικὴν, διὰ νὰ ἀποφασίσῃ ἐκεῖνο ὁποῦν θηρεύσῃ πιστόν. Τοῦτο συνιστᾷ τὸν ἐπιστήμονα καὶ ἀγαθὸν κριτὴν ἂν ὁμῶς θελήσῃ νὰ φανερώσῃ τινὰς δεκασμὸν εἰς τὸν τοιοῦτον δικαστὴν καὶ τὸν εὐρίσκη νὰ εἶναι δεδεκασμένος, εἰς ἑναπρᾶγμα δηλαδὴ κρίνει μὲν ὁ τοιοῦτος, f. 16^v εἴθε.

¹ Ὡς ἐδῶ φθάνει τὸ ὑπ' ἀριθ. 310 (155) χειρόγραφον τῆς Δικανικῆς Τέχνης, τῆς ὁποίας τὸ κείμενον συμπληρῶ ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 993 χειρογράφου.

λαγάντως ὅλους καὶ δὲν συνερίζεται τὴν δυσμένειαν τῶν διαδικαζομένων πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ ὅπως ἐπιτρέπει μόνον ὁ νόμος, εἶναι εὐμενέστερος εἰς ἀρρώστους, παιδία, γυναῖκας, γέροντας καὶ πταίστας. Μ' ὅλον τοῦτο δὲν τοὺς βοηθᾷ διὰ τὰ ἀδικοῦν ἄλλους. Ἀπαράλλακτα καθὼς φεῖδεται τὰ ἀθωώση ἕνα πανοῦργον καὶ δι' αὐτοῦ τὰ κακοποιήσῃ πολλοὺς ἀθώους.

IV. Δικανικὸς συλλογισμὸς καὶ παραλογισμοὶ ἢ σοφίσματα.

Ἡ διαλεκτικὴ διαφέρουσα ἀπὸ τὴν ρητορικὴν καὶ εἰς τὴν ὕλην καὶ εἰς τὸ τέλος, ἔχουν ἀμφότεραι ὅλην τὴν ἄλλην διοργάνωσιν κοινήν. Τοιαύτη εἶναι ἡ δικανικὴ διαφέροντας κατ' ἄμφω καὶ ἀπὸ τὰς δύο, ἔχει τὸ αὐτὸ μηχανήμα μὲ ἐκείνην. Ὅθεν ὁ δικανικὸς συλλογισμὸς συντίθεται ὁμοίως ἀπὸ τρεῖς προτάσεις, μείζονα, ἐλάττω καὶ συμπέρασμα, ἀπαράλλακτα καθὼς καὶ ὁ ἀποφατικὸς.

Μείζων δικανικὴ.

ἔχοντας ἢ
ὅταν ἔζη

Ἡ δικανικὴ μείζων πρότασις ἔχει ὕλην, ἀνεγνώσθη, ἕνα κεφάλαιον νόμου, καὶ μὲ τὸν πιστὸν ὅρον δύο πίσεις ἀτέχνους. Εἶναι πάντοτε καθόλου καταφατικὴ.

Ἐλάττων δικανικὴ.

ἢ λέγε σὺν τῷ
ἢ τοιαύτη εἶναι

Ὡς ἀνωτέρω ἡ δικανικὴ ἐλάττων πρότασις ἔχει ὡσαύτως ὕλην, ὡς ἀνεγνώσθη, ὡσάν ὁποῦ ἔχει τὸ ἡγούμενον τοῦ νόμου ἀγωγὴν συνδεδεμένην μὲ τὸν πιστὸν μέσον ὅρον μίαν πίστιν ἀτεχρον: εἶναι πάντοτε μερικὴ καταφατικὴ. |

f. 17^c

Συμπέρασμα δικανικόν.

Τὸ δικανικὸν συμπέρασμα ἢ πρότασις ἔχει τὴν αὐτὴν ὕλην τῶν δύο προτάσεων, ἔχει τὸ ὑποκείμενον τῆς ἐλάττωτος ἴδιον ὑποκείμενον, καὶ τὸ κατηγορούμενον τῆς μείζονος ὃ ἐστὶ τὸ ἐπόμενον τοῦ νόμου ἴδιον κατηγορούμενον. Ὅθεν εἶναι ἐντελὴς πιστή. Ἡ πρότασις δὲ εἶναι αἰεὶ μερικὴ καταφατικὴ καὶ μερικὴ εἶναι, διὰ κατὰ τὸν κανόνα τὸ συμπέρασμα ἔπεται εἰς τὴν χεῖρωνα τῶν προτάσεων.

Μέσος ὅρος δικανικός.

Ὁ δικανικὸς μέσος ὅρος εἶναι ὁποῦ χαρακτηρίζει τὰς δικανικὰς δύο κειμένας προτάσεις καὶ τὴν ἐπιφορὰν του, ὃ ἐστὶ τὸν τοιοῦτον συλλογισμὸν ὡσάν ὁποῦ εἶναι αὐτὸς ὁ μέσος ὅρος πάντοτε παραλλὰξ μία ἀπὸ τὰς τέσσαρας πίσεις, τὴν ὁμολογίαν

ἢ συνθήκην, μαρτυρίαν, ὅρκον καὶ βάσανον (θ). Ὅθεν ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς μέσους ὁρους ἐνώνει τὸ πᾶς μὲ τὸν νόμον, τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ἀξίωμα εἰς τὴν μείζονα. Ὁ αὐτὸς δὲ μέσος ὁρος ἐνώνει τὸ τέλος μὲ τὸ ἡγούμενον τοῦ νόμου τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν ἐλάττωσιν· καὶ αὐτὸς συνάπτει τὸ τέλος μὲ τὰ ἐπόμενα τοῦ νόμου εἰς τὸ συμπέρασμα. Καὶ μὲ τοῦτο εἶναι καὶ αἱ τρεῖς προτάσεις πισταί, ὅ ἐστιν ἀξιόπισται.

Δικανικὸς Συλλογισμὸς ἐξ ὁμολογίας καὶ συνθήκης.

Πᾶς ὅστις ὁμολογεῖ νὰ ἐδανείσθηκε χρήματα παρὰ τινος | κατὰ τὸν νόμον f. 17^v ὀφείλει νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ.

«Ἀλλὰ μὴν ὁ Θωμᾶς ὁμολογεῖ νὰ ἐδανείσθηκε τόσα χρήματα ἀπὸ τὸν Κωνσταντίνον».

«Ἄρα ὁ Θωμᾶς ὀφείλει νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ».

Δικανικὸς Συλλογισμὸς ἐκ μαρτυρίας.

«Πᾶς ὅστις ἐπὶ μαρτυρίᾳ δύο τινῶν ἐδανείσθηκε χρήματα ἀπὸ ἄλλον, κατὰ τὸν νόμον ὀφείλει νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ.

«Ἀλλὰ μὴν ὁ Θωμᾶς ἐπὶ μαρτυρίᾳ Πέτρου καὶ Παύλου ἐδανείσθηκε τόσα χρήματα ἀπὸ τὸν Κωνσταντίνον».

«Ἄρα ὁ Θωμᾶς ὀφείλει νὰ τοῦ τὰ πληρώσῃ».

Δικανικὸς Συλλογισμὸς ἐξ ὅρκου.

Πᾶς ὅστις μεθ' ὅρκου ἀρνεῖται νὰ ἔλαβε δανεικὰ χρήματα ἀπὸ ἄλλον, κατὰ τὸν νόμον ἀθροῦται.

«Ἀλλὰ μὴν ὁ Λουκᾶς μεθ' ὅρκου ἀρνεῖται νὰ ἔλαβε δανεικὰ τόσα χρήματα ἀπὸ τὸν Παῦλον

«Ἄρα ὁ Λουκᾶς ἀθροῦται».

(ἄ λ λ ο ς)

«Πᾶς ὅστις μεθ' ὅρκου βεβαιώνει νὰ ἐξωδίασεν εἰς ἐμπονήματα τοῦ προικισμέ-
νου ἀγροῦ, κατὰ νόμον λαμβάνει τὰ ἐξοδά του.

«Ἀλλὰ μὴν ὁ μάρτυρας μεθ' ὅρκου βεβαιώνει νὰ ἐξώδιασε τόσα εἰς ἐκεῖνα,
καὶ ὅχι ὀλιγώτερα.

«Ἄρα ὁ μάρτυρας λαμβάνει τὰ ἐξοδά του».

Δικανικὸς Συλλογισμὸς ἐκ βασάνου.

Πᾶς ὅστις κατὰ πρόληψιν νομικὴν ἀρνεῖται διὰ βασάνου νὰ ἔ | κλεψὲ χρή- f. 18^r
ματα, κατὰ τὸν νόμον ἀθροῦται.

«² Ἀλλὰ μὴν ὁ μὲ πρόληψιν νομικὴν κλέπτῃς Πέτρος μὲ βάσανον ἀρνεῖται νὰ ἔκλεψεν ὅλως χρήματα ἀπὸ τὸν Παῦλον.

«³ Ἄρα ὁ μὲ πρόληψιν νομικὴν κλέπτῃς Πέτρος ἀθροῦται».

Ἄλλος

«Πᾶς ὅστις μὲ βάσανον βεβαιώνει νὰ ἔκλεψε τόσα χρήματα, κατὰ τὸν νόμον εἰς τόσα εἶναι ἔνοχος.

«² Ἀλλὰ μὴν ὁ κλέπτῃς Πέτρος μὲ βάσανον βεβαιώνει νὰ ἔκλεψε τόσα χρήματα ἀπὸ τὸν Παῦλον καὶ ὄχι περισσότερα.

«³ Ἄρα ὁ κλέπτῃς Πέτρος εἰς τόσα εἶναι ἔνοχος».

Βάσις καὶ θεμέλιον τοῦ δικανικοῦ Συλλογισμοῦ.

Τὸ αὐτὸ (τίς) ὑποκείμενον τῆς ἐλάττονος καὶ τοῦ συμπεράσματος εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐνυπάρχῃ μὲ τὸ (πᾶς) καθόλου ὑποκείμενον τῆς μείζονος. Ὅθεν ὁ Θωμᾶς τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον τῆς ἐλάττονος καὶ τοῦ συμπεράσματος ἐνυπάρχει εἰς τὸ τοιοῦτον (πᾶς) τῆς μείζονος.

Τὸ ὑποκείμενον (τίς) μαζὶ μὲ τὴν ἀγωγὴν τε κατηγορούμενον, ὅπου εἶναι ἐλάττων καὶ μερικὴ πρότασις, πρέπει νὰ ἐνυπάρχῃ εἰς τὴν μείζονα καὶ καθόλου. Ὅθεν ἐκφέροντας ἢ ἐλάττων (ἀλλὰ μὴν ὁ Θωμᾶς ὁμολογεῖ νὰ ἐδανείσθηκε) δείχνει ὅτι ἐνυπάρχει εἰς τὴν μείζονα (πᾶς ὅστις ὁμολογεῖ νὰ ἐδανείσθηκε). Τὸ ὑποκείμενον (τίς) μὲ τὸ ψήφισμα τὸ κατηγορούμενον ὅπου εἶναι συμπέρασμα καὶ μερικὴ πρότασις, συμπεριλαμβάνεται ὁμοίως εἰς τὴν μείζονα καὶ καθόλου. Ὅθεν ἀποφασίζοντας τὸ συμπέρασμα (ἄρα ὁ Θωμᾶς ὀφείλει νὰ πληρώσῃ), δείχνει ὅτι ἐνυπάρχει εἰς τὴν f. 18^v μείζονα (πᾶς ὅστις ὁμολογεῖ νὰ ἐδανείσθηκε | ὀφείλει νὰ πληρώσῃ).

Δικανικοὶ πυραλογισμοὶ ἢ σοφίσματα.

Ἡ ἀμάθεια παραλογίζεται ἢ ἡ κακία σοφίζεται μάλιστα καὶ εἰς τὴν δικανικὴν. Οἱ παραλογισμοὶ ἢ τὰ σοφίσματα εἶναι πέντε εἰδῶν, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ ἄτεχνοι πίστεις, δηλαδὴ εἰς τὴν ὁμολογίαν ἢ συνθήκην, ὅταν διαστρέφουν τι ἀπὸ ἐκεῖνα ὅπου διαλαμβάνονται εἰς τὸ κεφάλαιόν τους. Εἰς δὲ τὴν μαρτυρίαν, τὸν ὄρκον καὶ τὴν βάσανον, ὅταν καταχρῶνται τι ὅμοιον ἀπὸ αὐτά, παρὰ τὴν ἐκθεσιν ὅπου ἐκάμαμεν εἰς αὐτά. Ὁ κοινότερος δὲ καὶ μᾶλλον λανθάνων παραλογισμὸς ἢ σόφισμα εἶναι εἰς τὴν πρώτην πίστιν τὸν νόμον, ὁ ὅποιος γίνεται κατὰ δύο τρόπους· α' ὅταν κάμνουν μείζονα ἄλλου νόμον, ὅπου δὲν συμπεριλαμβάνει τὸν ἐλάττονα καὶ τὸ συμπέρασμα καὶ ὅπου ἢ ἐλάττων καὶ τὸ συμπέρασμα δὲν τὸ δείχνουν τοῦτο. Δεύτερον δὲ ὅταν

ὑποθέτουν ἕνα νόμον ὅπου δὲν εἶναι μὲ τὴν δλότην. Καὶ ἀκολούθως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συμπεριλαμβάνη τὴν ἐλάττωσα καὶ τὸ συμπέρασμα, μήτε ἢ ἐλάττων καὶ τὸ συμπέρασμα νὰ δείχνουν ὅτι συμπεριλαμβάνονται καὶ ἐνυπάρχουν αὐτὰ εἰς τὴν μείζονα, ὅπου δὲν εἶναι ὅλως.

Αὐτὸ δὲ συμβαίνει, ὅτι ὅλα τὰ σοφίσματα ἐκφέρουν τὸν δικανικὸν συλλογισμόν ἐνθυμηματικῶς μὲ δύο προτάσεις, τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἀλλὰ πρέπει ὁ δικανικὸς νὰ ἐκφέρεται μὲ τρεῖς, ὥσάν τὸν ἐπιστημονικόν. Ὡσὼν ὅπου τὸ ἐνθύμημα εἶναι ρητορικὸς συλλογισμός. Ὁ αὐτὸς δὲ εἶναι καὶ ἐκεῖνος ὅπου μεταχειριζόμεθα κοινῶς εἰς τὴν ἀναμεταξὺ μας ὁμιλίαν. Λοιπὸν ἕνας ρήτορας εἰς τὴν f. 19^f Πινύκα ἔχοντα σκοπὸν νὰ πείσῃ τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ συμφέρον τῆς πολιτείας του, συνεπισωρεύει νηφάδα ἐπιχειρημάτων καὶ διὰ ταχύτητα κάθε συλλογισμὸς του εἶναι ἀνὰ δύο προτάσεις.

Ὡσαύτως καὶ ἐκεῖνος ὅπου ὁμιλεῖ μὲ ἄλλον, κάμνει τὸ ἴδιον δὲν κάμνει ἔτι ἐκεῖνος ὅπου θέλει νὰ ἐκθέσῃ ἐπιστημονικῶς καμμίαν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴν ἐνδέχεται νὰ πέσῃ εἰς πλάνην, ἀναπτύσσει καὶ τὰς τρεῖς προτάσεις τοῦ συλλογισμοῦ του, ἐμπεδοῖ καὶ κατασκευάζει μὲ ἄλλους παρομοίους συλλογισμοὺς τὴν μείζονα ἢ τὴν ἐλάττωσα καὶ μὲ τοῦτο παρασκευάζει τὴν ἀσφάλειαν τοῦ συμπεράσματός του. Πόσω μᾶλλον λοιπὸν αὐτὴ ἢ προσοχὴ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ εἰς τὰς δικολογίας πρὸς θήραν τοῦ ἀξιολύτου. Ὡσὼν ὅπου αὐτό, περὶ οὗ ὁ λόγος εἶναι πάντοτε ἢ ζωῇ, ἢ τιμῇ καὶ ὑπόληψις, ἢ κτήματα τῶν ἀνθρώπων, ὅχι δὲ μία ἀλήθεια μεταφυσική, ὅπου δὲν εἶναι πάντοτε ἐπωφελὴς ἢ ἐπιζήμιος εἰς αὐτούς. Μ' ὅλον τοῦτο καὶ ὁ δικανικὸς συλλογισμὸς ἦταν δυνατὸν νὰ ἐκφράζεται ἐνθυμηματικῶς μὲ δύο προτάσεις εἰς τὰς κρισολογίας, ὅπου συμβαίνουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Εἶδὲ εἰς ἐκείνας ὅπου ἀκολουθοῦν περισσότερον, ἀνάγκη πᾶσα νὰ ἐκφέρεται ἢ συλλογισμὸς καὶ ὅχι ἢ ἐνθύμημα.

Ὡσὼν ὅπου παραδείγματος χάριν εἰς τὰς δικολογίας περὶ συμφώνου ἀπλῶς ἢ καὶ περὶ δανεισμοῦ εἰδικῶς ὅπου εἶναι | συχνόταται, δὲν εἶναι χρεῖα πολλὴ νὰ f. 19^v ἀναφέρεται ἢ μείζων ἐμφανῶς. Ἐπειδὴ καὶ εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν, ὅτι κεῖται νόμος νὰ ἐμμένῃ ὅπως εἰς τὰ σύμφωνα ὅπου ἔκαμαν, ἢ νὰ ἀποδίδῃ τὸ δίκαιον ὅπου ἐπῆρε. Μ' ὅλον τοῦτο καὶ εἰς αὐτὰ εἶναι διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, εἶναι καὶ σπανιώτεραι κρισολογίαι ὅπου δὲν εἶναι εἰς ὅλους γνωστόν, ἂν διὰ αὐτὰς κεῖται ἢ οὐ κεῖται νόμος. Ὅθεν κατ' οὐδένα λόγον δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἐλλείπῃ ὁ νόμος, ὃ ἐστὶν ἢ μείζων ἐνθυμηματικῶς.

Ὡσὼν ὅπου τότε ἢ ἀμάθεια κάμνει παραλογισμόν, ἢ ἢ κακία κάμνει σόφισμα, ἀλλὰ πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ ἐκφέρεται πάντοτε ἐμφανῶς ὁ νόμος, δηλαδὴ ἢ μείζων, διὰ νὰ μὴν ἐνδέχεται νὰ σφάλῃ ὁ κριτής, καὶ διὰ νὰ ἡμποροῦν νὰ βλέπουν ὅλοι καὶ μάλιστα ὁ ὑπερτατος δικαστὴς τὴν ταυτότητα ἢ ἑτερότητα τῆς ἐλάττωσας καὶ τοῦ

συμπεράσματος μὲ τὴν μείζονα. Ἐν ταυτῷ δὲ διὰ τὰ μὴ μείνη χώρα τὰ εἶναι ἐνθύμημα ἕνας νόμος, ὁποῦ δὲν κεῖται ὅλως, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ δεύτερος τρόπος τοῦ παραλογισμοῦ ἢ σοφισμάτος κατὰ τὴν πρώτην πίστιν τὸν νόμον.

V. Ὑπομνήματα καὶ ψηφίσματα.

Ὑπομνήματα.

Εἰς τὰ Ὑπομνήματα ὁ λογοθέτης γράφει ὅσα λέγει ὁ ἐνάγων καὶ ὅσα ἀπολογεῖται ὁ ἐναγόμενος ἢ ἐπομένως καὶ ἐναλλάξ. Ἐν καταγράφει εἰς αὐτὰ ὁ αὐτὸς τὰ γράμματα ὁποῦ δείχνει ὁ ἕνας καὶ ἄλλος ἀπὸ αὐτοῦς, καταγράφει τὰς μαρτυρίας ὁποῦ φέρει ὁ ζητηθεὶς. Ἀπὸ τὴν κρίσιν τὰς φέρει, καταγράφει ἐκ περιουσίας καὶ ὅσα ἄλλα πιθανά, καὶ ἔξω τοῦ πράγματος εἰποῦν ἀμφοτέρω.

f. 20^r Ὅλα δὲ αὐτὰ καὶ τὰ πιθανὰ καταγράφονται εἰς τὰ ὑπομνήματα χωρὶς καμμίαν ἐπίκρισιν τινος. Ἐν μὲν οὖν τὴν ὥραν ὁποῦ τὰ λέγουν οἱ ἀντιδιαφερόμενοι δὲν εἶναι χρεῖα τὰ ἐπικρίνειν τινος κατὰ μέρος. Ὡσὲν ὁποῦ ὅχι τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀποδεικνύμενα θέλουν ἔχει τὸ κῦρος. Ἄλλο δὲ τὸ κυριώτερον εἶναι, ὅτι ὁ ἐνάγων καὶ ὁ ἐναγόμενος ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀπλοὶ καὶ δὲν ἠξεύρουσιν ποῖον ἐπιχειρημά τους εἶναι ἰσχυρόν, τὰ εἰποῦν πρῶτον, ἢ ὅλως τὰ εἰποῦν. Ὅθεν ἀκολουθεῖ τὰ χάνουν τὸ δίκαιόν τους. Διὰ τοῦτο εἶναι ἄριστον, ὅτι λαλῶντας αὐτοὶ ἀπλοῦς καὶ ἀτάκτως, τὰ καταγράφονται οἱ λόγοι τους ἔτι καθὼς τοὺς ἐκφράζουν. Ὑστερον δὲ προβαίνοντας ὁ κριτὴς εἰς τὰς ἀποδείξεις, φαίνονται τὰ πιστὰ καὶ τὰ ἄλλα ἀπομένον ἄπιστα. Πρόσθε, ὅτι τοῦτο, τὸ τὰ καταγράφονται ὅλα, εἶναι τελεία εὐχαρίστησις τῶν ἀντιδιαφερομένων ὅτι τοὺς ἤκουσεν ὁ κριτὴς ἀληθινῶς. Χρησιμεύουν τέλος τὰ τοιαῦτα ὑπομνήματα ὅτι διὰ ἐκείνοι ὁποῦ χάνουν τὴν κρίσιν καὶ ἀλλάζουν τὰ ἐπιχειρήματα τῆς ἀγωγῆς τους εἰς τὸ ἀνώτερον κριτήριον, ἐλέγχονται ὥς ἄδικοι καὶ κακοήθεις.

Ἡ ἀκρίβεια λοιπὸν τοῦ καταστρώματος τῶν ὑπομνημάτων ἔχει τὰ συντάξῃ πρῶτον τὴν ἐλάττω εἰς κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς δικανικοὺς συλλογισμοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους συντίθεται κάθε κρισιολογία.

Ὡσὲν ὁποῦ εἶναι σπάνιον ἕνας καὶ δύο συλλογισμοὶ εἰς μίαν ὑπόθεσιν.

Ἡ αὐτὴ δὲ ἔχει τὰ συντάξῃ δεύτερον τοὺς μέσους ὅρους εἰς κάθε ἕνα συλλογισμόν,

f. 20^v ὁποῦ αἱ τέσσαρες πίσεις | θέλουν πορίσει. Καὶ τρίτον αὐτὴ ἢ ἀκρίβεια τῶν ὑπομνημάτων θέλει γίνει ἐνδόσημον τὰ κάμῃ ἐπιστάσιαν ὁ κριτὴς καὶ τὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του τὸν νόμον, ἢ τὴν μείζονα, μὲ τὴν ὁποίαν τὰ συνάπτῃ εὐστόχως καὶ ἐπιβάλῃ (sic) διὰ τοῦ μέσου ὅρου τὴν ἐλάττω καὶ τὸ συμπέρασμα. Ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἀδύνατον χωρὶς ὑπομνήματα τὰ τὸ κάμῃ τοῦτο ὑγιῶς καὶ ἀπαρσιπότηως,

ὅσον θεωρητικὸς καὶ πρακτικὸς εἶναι αὐτός, δηλαδή νὰ κάμῃ ἐν ταυτῷ καὶ ἀχρό-
νους πολλὰς ἐλάττους προτάσεις καὶ νὰ τὰς πιστεύῃ παραλλάξ, μὲ τέσσαρας διαφο-
ρετικὸν μέσους ὁρους, ἔχοντας ἐνθυμηματικῶς τὰς μείζους. Πολλῷ ἥτιον νὰ ἡμπορῇ
νὰ μὴν ἀμφιβάλλῃ πὺς ἔκρινεν ὀρθὰ καὶ δίκαια ψηφίσματα ἢ γράμματα τῆς κρίσεως
καὶ ἀναφορᾶς.

Γράμμα τῆς κρίσεως εἶναι ἐκεῖνο, ὅπου ἔχει ἐντελῇ πίστιν καὶ ἀπόδειξιν καὶ
διὰ τοῦτο ἀπόφασιν τῆς κρίσεως ἀδίστακτον.

Ἀναφορὰ δὲ εἶναι ἐκεῖνο τὸ γράμμα τῆς κρίσεως, μὲ τὸ ὁποῖον ἀποφασί-
ζοντας ὁμοίως οἱ κριταὶ κάμνουν ἀπὸ τὸν ἀνώτατον δικαστήν, καὶ κανένα ζήτημα
σχετικῶς μὲ τὴν κρισολογίαν, περὶ ἧς ὁ λόγος. Καὶ αὐτὴ δὲ πρέπει νὰ ἔχῃ ἀπό-
φασιν ἀδίστακτον ἐκ μέρους τῶν ὑπαλλήλων κριτηρίων.

Ὡσὰν ὅπου δὲν ἔχουν δύναμιν τὰ τοιαῦτα κριτήρια νὰ μὴν ἐκβιβάζουν τὴν
προσταγὴν, ὅπου ἔλαβαν νὰ κρίνουν καὶ νὰ ἀποφασίσουν. Ἐπὶ ἥτιον δὲν ἔχουν
δύναμιν νὰ διορίζουν τρόπον τινὰ εἰς τὸν ἀνώτατον κριτὴν νὰ ἀποφασίσῃ· εἰδὲ καὶ
τὸ σπανιώτατον οὐ κεῖται νόμος, τότε ἡμποροῦν νὰ τὸ φανερώσουν | αὐτὸ εἰς τὴν f. 21^ε
ἀναφορὰν τοὺς καὶ νὰ ἀφήσουν τὸν νόμον καὶ τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν ἀνώτατον
κριτὴν.

Τὸ δὲ γράμμα τῆς κρίσεως, ἢ ἡ ἀναφορὰ διαιρεῖται εἰς δύο μέρη. Εἰς
τὸ πρῶτον καταγράφεται ἡ ἀγωγή, ἡ ἀπολογία ἢ ἀντεναγωγή τῶν δύο ἀντιδιαφερο-
μένων. Ἐπὶ τὰ γράμματα ὅπου ἔδειξαν αὐτοὶ καὶ αἱ πίστεις ἢ ἀποδείξεις ὅπου
ἐπαράστησαν.

Ἐκ περιουσίας γράφονται καὶ τὰ πιθανὰ καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος, διὰ
νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι, ὅτι ὅσα εἶπαν, καταγράφησαν γνησίως. Μὲ τοῦτο γίνεται
φανερὸν ὅτι ἐλήφθησαν δικανικῶς ὅλοι αἱ μερικαὶ προτάσεις, ὅπου γίνονται ἐλάττους
μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς τέσσαρας μέσους ὁρους εἰς τὰς καθόλου προτάσεις, καὶ μείζους,
ὅπου εἶναι οἱ νόμοι, καὶ ὅπου θέλουν φανῇ εἰς τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ψηφίσματος.
Εἰς αὐτὸ τὸ δεύτερον μέρος ἐκτίθεται ὁ ἓνας ἢ οἱ πολλοὶ δικανικοὶ συλλογισμοί,
οἱ ὅποιοι εἶναι καὶ ἀποφάσεις τοῦ κριτοῦ. Τὸ κάλλιστον ὅμως εἶναι νὰ ἔχουν αὐτοὶ
οἱ συλλογισμοὶ τὰς μείζους, ὅπου εἶναι οἱ νόμοι, ὅχι ἐνθυμηματικῶς ἀλλὰ ἐμφανῶς,
διὰ νὰ μὴν ἐνδέχεται νὰ γίνῃ παραλογισμὸς ἢ σόφισμα. Εἰδὲ καὶ γίνῃ νὰ γνωρί-
ζεται ἐξ ὑπογείου. Ἐδῶ μὲ ἓνα λόγον ἀναιροῦνται καὶ τὰ πιθανὰ, ὅτι ὅσον πολλὰ
καὶ ἂν εἶναι, δὲν ἡμποροῦν παραλλάξ, ἢ ὅτι μαζὶ νὰ γίνουν ἓνας μέσος ὁρος εἰς ἓνα
συλλογισμὸν δικανικόν. |

Ἐπειδὴ δὲ εἰς κάθε κρισολογίαν εἶναι σπάνιοι ἓνας καὶ δύο συλλογισμοὶ ἀλλὰ f. 21^ε
ὥς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι πολλοί, πρέπει νὰ ἐκθέτῳται μεθοδικῶς ἀπὸ ἓνας ἓνας
μὲ τὴν ἀπόφασίν τοὺς, δηλαδή τὸ κάθε συμπέρασμα, διὰ νὰ κάμουν ἓνα ὅλον.

Με τοῦτον τὸν τρόπον τὰ ψηφίσματα ἔχουν δύο καλὰ. Τὸ ἓνα εἶναι ὅπου ἡ ἀλήθεια ὄντας ἐκτεθειμένη μεθοδικώτερον καὶ περιστατικώτερον, δὲν φοβεῖται τὸ τολμηρὸν ψεῦδος, καθὼς ὅταν εἶναι μεμονωμένη ἀπαράλλακτα καθὼς ἓνας βασιλεὺς φοβᾶται μεμονωμένους τὸν ἰσχυρότερόν του τολμητίαν, ὅπου καταφρονεῖ ἔχοντας τοὺς δορυφόρους του. Τὸ ἄλλο δὲ ὅπου ὁ ἀνώτατος κριτὴς βλέποντας εἰς τὸ πρῶτον μέρος τοῦ γράμματος ἐκτεθειμένα γνησίως ὅσα εἶπαν οἱ ἀμφισβητοῦντες, ὅσα ἀπέδειξαν, ὅσα ἔμειναν ἄκυρα, ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ἐπίκρισιν, ἂν ἡ ἐπιφορὰ, ὅπου εἶναι τὸ δεύτερον μέρος τοῦ ψηφίσματος εἶναι οἰκεία, ὀρθὴ καὶ σύμφωνος μὲ τὰς ἀρχάς, τοὺς νόμους καὶ μὲ τὸ ὄργανόν τους, τὴν δικανικὴν. Ἀλλὰ δὲν ἤμπορεῖ εὐκόλως νὰ κάμῃ ἀναθεώρησιν ἀλλὰ βιάζεται διὰ νὰ μὴ ἔχῃ πρόκριμα, νὰ κρίνῃ ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ὑπόθεσιν, διὰ νὰ ἐλέγξῃ ἂν εἶναι ἡ ἀδικία, διὰ τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ ἐνάγων ἔκκλητον.

Εἰς ἓνα κριτήριον ὑπάλληλον, ὅταν γίνῃ ἅπαξ ἓνα γράμμα καὶ ὑπογραφθῇ, f. 22^ε πλέον δὲν ἀλλάζει. Ἐπειδὴ | εἶναι καὶ ρητῶς νόμος, ὅτι ὁ κριτὴς ἀφοῦ ὑπογράψῃ, δὲν εἶναι πλέον κριτὴς, καὶ μήτε ἤμπορεῖ νὰ λέγῃ πῶς μὲ τοῦτο ἐπιδιορθώνει τὸ σφάλμα του (ι).

Τὸ ὑπάλληλον κριτήριον δὲν ἀναθεωρεῖ τὴν ἐδικήν του κρίσιν, δὲν ἀναθεωρεῖ καὶ τὴν κρίσιν τοῦ ἀνωτέρου κριτηρίου.

Ὅθεν ὅταν τυχαίονον τοιαῦτα γράμματα δὲν λέγει πῶς ἡ κρίσις δὲν εἶναι καλὴ, διατὶ δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἰπῇ πῶς εἶναι κακὴ. Ἀλλὰ λέγει πῶς εἶναι ὑπόθεσις κεκρυμένη, θεωρημένη, ἀποφασισμένη καὶ πλέον οὐ.

Με ὅλον τοῦτο τὸ ὑπάλληλον κριτήριον τὴν ἀδικίαν καὶ ἀταξίαν ὅπου παρατηρήσῃ νὰ περιέχεται εἰς τὰς προλαβούσας θεωρημένας ἀπὸ ἄλλους κρίσεις χωρὶς ἔκκλητον ἔχει χρέος νὰ τὴν ἐλέγξῃ πλαγίως μὲ ἓνα σχόλιον εἰς τὸν ὑπέρτατον δικαστὴν ὡσάν ὅπου εἶναι νόμος (ια) ὅτι καὶ εἰς ἀπόφασιν βασιλέως νὰ μὴ γίνεται σιωπὴ εἰς τὴν ἀδικίαν.

Τέλος σὺν θεῷ τῆς Δικανικῆς Τέχνης |

f. 23^ε

Σχόλια

α) Ταῦτα δέ, ὅσῳ τις βελτίω ἂν ἐκλέγῃται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς διαλεκτικῆς καὶ ρητορικῆς. Ἄν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι διαλεκτικὴ, οὐδὲ ῥητορικὴ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. Ἀριστοτέλης, Ῥητορικῆς Τέχνης βιβλ. α'. κεφ. β'.

β) Ὁ Ἀριστοτέλης γράφει εἰς τὰ Προβλήματα περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ὅτι ὁ ἐναγόμενος ἐπέκειται εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ κριτοῦ, ὃ ἔστι τὸν ἐδέχονταν ὁ κριτὴς εἰς τὴν σκέπην του, ὡς διωκόμενον.

γ) *Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων [καλουμένων] πίστεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων ἐπιδραμεῖν. Ἰδία γὰρ αὐταὶ τῶν δικανικῶν. Ἀρι. στ. Τέχνης Ῥητορικῆς βιβλ. α' κεφ. ιε'.*

δ) *Ἐξ μόνον Νεαραὶ τοῦ Λέοντος ἔχουν κῦρος ἥτοι ἡ περὶ τῆς ἱερολογίας, ἡ περὶ τῶν ἐν ἀγροτικοῖς καὶ ὑπαίθροις τόποις κτιζόντων, ἡ περὶ ἐκτυφλώσεως, ἡ περὶ βαπτίσματος, ἡ περὶ ἐποχῶν, ἡ περὶ τοῦ διατίθεσθαι καὶ τοὺς μοναχοὺς. Μιχαὴλ ἀνθύπατος ὁ Ἀτταλειάτης. Τίτλω ἡε'. Περὶ Νεαρῶν Λέοντος τοῦ βασιλέως.*

ε) *Τὰ Ἰουστιτοῦτα ἢ ἡ Εἰσαγωγή τῶν Νόμων καθὼς φαίνεται εἰς τὴν διάταξιν τοὺς καὶ τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, ἔγιναν διὰ τὰ μαθαίνουσι οἱ νέοι τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἰουστινιανοῦ τυπωδῶς, μὲ βιβλίον ἐπικυρωμένον πάλιν ἀπὸ τὸν αὐτὸν βασιλέα. f. 23^v*

Ὅθεν δὲν ἔγινε καλὸν ὅπου μέσα εἰς τὴν σωματοποῦσαν τῶν Βασιλικῶν ἐκατάστρωσαν ὅσους νόμους ἐπῆραν ἀπὸ τὰ Ἰουστιτοῦτα, ὥσάν ὅπου ἔπρεπε τὰ τὰ κάμουν πάλιν ξεχωριστὸν σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον τὰ δείξουν τὰς μεταβολὰς ὅπου ἔγιναν εἰς τὰ Βασιλικά καὶ τὰ κρυφθῇ ἀπὸ τὸν αὐτὸν βασιλέα Λέοντα, διὰ τὰ εἶναι αὐθις διὰ τοὺς νέους καὶ τὰ χρησιμεῖν εἰς αὐτοὺς ὡς εἰσαγωγή τῶν Βασιλικῶν.

Μ' ὅλον τοῦτο τὰ Ἰουστιτοῦτα αὐτὰ καθὼς εἶναι τώρα, δίδουν ἰδέαν τῆς ὅλης ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας, μὲ τὰ ὁποῖα μαθάνομεν τὴν νομικὴν, ἃς εἶναι καὶ ἐλαττωματικὴ.

Ὡς περὶ τὰ Βασιλικά ὥσάν ὅπου σπουδάζοντες τινες τὰ καθ' ἕκαστα εἰς τὰ Βασιλικά, χωρὶς καμμίαν μέθοδον, ποτὲ δὲν γίνεται ἐγκρατὴς τῆς ἐπιστήμης. Ὅμως τὶ καλὸν ἦτον τὰ ἐμετάφραζεν ἕνας φιλόπολις τὰ Ἰουστιτοῦτα εἰς ῥωμαϊκὴν γλῶσσαν. Ἐπειτα τὰ ἐπαρτηροῦσεν εἰς τὰ Βασιλικά μὲ τὴν Σύνοψιν τοὺς καὶ τὰς μετ' αὐτὰ Νεαρὰς τὴν διαφορὰν, ὅπου ἔλαβε κάθε ὑπόθεσις καὶ τὰ τὴν ἐπρόσθετε εἰς τὸν τόπον τῆς πάλιν κατὰ μετάφρασιν. Τότε ἤθελε τὰ κάμει αὐτὰ Εἰσαγωγὴν τῶν Βασιλικῶν καὶ ἀπλῶς τῆς ῥωμαϊκῆς νομοθεσίας.

Ὡσάν ὅπου τὰ Ἰουστιτοῦτα ὄντας ἐπικυρωμένα ἀπὸ ἕνα βασιλέα τὸν Ἰουστινιανόν, ὅταν ἐκτεθῇ καὶ ἡ προσθήκη, ἢ ἀφαίρεσις καὶ ἀλλοίωσις ὅπου ἔγινεν εἰς τὰ Βασιλικά μὲ τὴν Σύνοψιν τοὺς καὶ τὰς Νεαρὰς, ὄντας πάλιν ἐπικυρωμένῃ ἀπὸ ἄλλους βασιλεῖς, δηλαδὴ τὸν Λέοντα καὶ τοὺς λοιποὺς μέχρι ἀλώσεως, συναπαρτί- f. 24^r ζουν ὅλα μαζὶ τὴν Εἰσαγωγὴν. Ἐπειδὴ καὶ δὲν εἶναι λόγος ἀπλῶς περὶ νόμων, ἀλλὰ περὶ νόμων τὸ τελευταῖον νεομοθετημένων ἀπὸ βασιλεῖς μὲν. Ἐν ἂν ὁ αὐτός, ἢ ἄλλος φιλόπολις, ἔκαμνε μίαν ἀνάλυσιν τῶν νόμων εἰς κάθε ὑπόθεσιν καὶ ἐδιέταττε τὰς ὑποθέσεις κατὰ ἄφυστον διαίρεσιν καὶ ὑποδιαίρεσιν μεθοδικὴν καὶ ἀνάφερνε καὶ κάθε νόμον μὲ σημάδια εἰς τὸ περιθώριον, πὺν εὗρίσκειται αὐτὸς εἰς τὰ Βασιλικά καὶ τὴν Σύνοψιν αὐτῶν ἢ τὰς Νεαρὰς.

Ἐν ταυτῷ δὲ ἂν ἐσημείωνε ξεχωριστὰ πάλιν μεθοδικῶς καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου, τότε ἐγίνονταν ἕνα μέγα ἔργον ἀναγκαῖον καὶ ἐν ταυτῷ οὐκ ἄνευ εἰς δύο

ἔθνη... καὶ βλαχομπογδάνων. Ἀὐτὰ τὰ δύο πονήματα ἂν εἶχα ἐγὼ ὅλον τὸν καιρὸν μου ἐδικόν μου, ἐτολμοῦσα νὰ τὰ ἐπιχειρισθῶ καὶ ἔλπιζα σὺν Θεῷ καὶ τὰ δύο νὰ τὰ κατορθώσω. Ἄν ὅμως ἤμποροῦσα νὰ κάμω τὸ ἰδιωτικὸν νόμιμον ὅπου ἀπαιτεῖ κατόπι τῆς ἡ δικανικῆς μου, ἐκεῖνα καὶ τὰ δύο σχεδὸν δὲν ἐχρειάζονταν πλέον.

ζ) Ὡστ' εἰ περὶ πᾶσιν [πάσης] ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνιαῖς τε νῦν ἐστὶ τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον ὅ,τι [καὶ] λέγωσιν. Ἀπαντες γὰρ [οἱ μὲν] οἴονται οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν. Οἱ δὲ καὶ χρῶνται καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ, ὁρθῶς τοῦτο νομίζοντες. Οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν εἰς ὁργὴν προάγοντας ἢ φθόνον
f. 24^v ἢ ἔλεον. | Ἐτι δὲ φανερόν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδὲν ἐστὶν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἐστὶν, ἢ οὐκ ἐστὶν, ἢ γέγονεν, ἢ οὐ γέγονεν· εἰ δὲ μέγα ἢ μικρόν ἢ δίκαιον ἢ ἀδίκον, ὅσα μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δῆπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει τοὺς ὁρθῶς κειμένους νόμους ὅσα ἐνδέχεται πάντα διορίζειν αὐτοὺς καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. Πρῶτον μὲν ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾶον, ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντα καὶ δυνάμενον νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. Ἐπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίνονται, αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογείου, ὥστε χαλεπὸν ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. — Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτὴν περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν. Οὐ γὰρ δυνατόν ταῦτα τὸν νομοθέτην προῖδεῖν. Διὸ καὶ πολλαχοῦ ὅπως καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος, ἐκεῖ δὲ αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκανῶς. Ἀριστ. Τέχνης Ρητορικῆς βιβλ. α' κεφ. α'.

η) Τὸ ἐνθύμημα εἶναι συλλογισμὸς ρητορικός, ὁ ὁποῖος σύγκειται ἀπὸ δύο ἐμφανεῖς προτάσεις, τῶν ὁποίων ἡ μία εἶναι τὸ συμπέρασμα.

f. 25^r θ) Οἱ μέσοι ὄροι εἶναι διαφορετικοὶ εἰς τοὺς συλλογισμοὺς | τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, ὅ ἐστιν εἰς δύο χιλιάδας συλλογισμοὺς ἐνδέχονται νὰ εἶναι καὶ δύο χιλιάδες ἄλλοι καὶ ἄλλοι μέσοι ὄροι. Εἰς δὲ τὰς κρισολογίας ἑκατὸν χιλιάδες συλλογισμοὶ ἢ καὶ ὅλοι ὁμοῦ ἔχουν παραλλὰξ μόνον τέσσαρας μέσους ὄρους τὰς τοσαύτας ἀτέχνους πίσεις, ὁμολογίαν ἢ συνθήκην, μαρτυρίαν, ὄρκον καὶ βάσανον.

ι) Ὁ ψηφισάμενος παύεται εἶναι κριτὴς καὶ οὐκ ἔτι διορθοῦται τὴν ψήφον. Βασιλικῶν βιβλίον θ'. Τίτλος γ'. νόμος νβ'.

ια) Βιβλίον α^{ον}, τίτλος στ', κεφ. θ'.

καὶ κατὰ βασιλέως οἱ γενικοὶ κριθείτωσαν νόμοι καὶ πᾶσα παράνομος ἐκβαλλέσθω ἀντιγραφῇ.

Δ'

Ἄφοῦ, ὡς εἶδομεν, ὁ Καταρτζῆς δίδει τὸν ὅρισμόν τῆς «*Δικανικῆς Τέχνης*» ὡς «*δυνάμεως ὁποῦ θεωρεῖ εἰς κάθε διαφιλονικούμενον συμβόλαιον ἢ ἐγκλημα τὸ συναγόμενον πιστόν*», εἰσέρχεται κατόπιν εἰς τὴν ἐξέτασιν ἑνὸς ἐκάστου τῶν πέντε αὐτῆς κυρίων τμημάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι: α) δικαστήρια ἢ κριτήρια καὶ δικασταὶ ἢ κριταὶ μὲ τοὺς περὶ αὐτοὺς, β) διαδικαζόμενα πρόσωπα, γ) πίστεις ἢ ἀποδείξεις τῶν διαδίκων, δ) δικανικοὶ συλλογισμοὶ καὶ παραλογισμοὶ ἢ σοφίσματα καὶ ε) ἔγγραφα δικαστικά.

Ἐκαστον ἐξ αὐτῶν τῶν πέντε κυρίων κεφαλαίων ὑποδιαιρεῖται ἀναλόγως εἰς μικρότερα ἢ μεγαλύτερα τμήματα. Τοιουτοτρόπως εἰς τὸ πρῶτον ὡς ἄνω μέρος περὶ Κριτηρίων καὶ Κριτῶν ὑπάγονται τὰ ἐξῆς ἀξιόλογα θέματα: α) ὁ πρόεδρος τοῦ δικαστηρίου καὶ τὰ καθήκοντά του, β) ὁ ἐρωτηματίζων σύμπονος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ *suī generis* μέλος τοῦ δικαστηρίου, μὴ ἀντιστοιχοῦν πρὸς τινὰ τῶν παρ' ἡμῖν παρεδρεόντων δικαστῶν, γ) σύμπονοι ἢ πάρεδροι δικασταί, δ) νοτάριοι ἢ λογοθέται, σημερινοὶ γραμματεῖς τοῦ δικαστηρίου καὶ ε) δημόσιοι ὑπηρεταί.

Εἰς τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν διαδίκων περιλαμβάνονται ἑξ ὑποδιαιρέσεις δηλαδὴ τὶ εἶναι ὁ ἐνάγων καὶ ὁ ἐναγόμενος, ὁ συνήγορος, ὁ ἐπίτροπος, οἱ μάρτυρες καὶ οἱ ἐγγυηταί. Ἐνταῦθα καθορίζεται νομικῶς ἡ θέσις, τὸ καθήκον καὶ τὸ δικαίωμα ἐκάστου ἔναντι τοῦ δικαστηρίου καὶ ποῖοι τούτων εἶναι κυριώτεροι κατὰ τὴν διαδικασίαν.

Εἰς τὸ τρίτον κεφάλαιον ἐξετάζεται τὶ εἶναι νόμος καὶ ὁποῖα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἢ ἐν Βλαχίᾳ νομοθεσία ἀπὸ τοῦ ἡγεμόνος Μπασσαράμπα (1652) μέχρι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, καὶ τὸ περὶ ὁμολογίας ἢ συνθήκης, μαρτυρίας, ὅρκου κλ.

Τὸ τέταρτον κεφάλαιον περιλαμβάνει τοὺς δικανικοὺς συλλογισμοὺς καὶ τοὺς παραλογισμοὺς ἢ σοφίσματα. Ἐνταῦθα ὁ Καταρτζῆς κάμνει τὴν διάκρισιν διαλεκτικῆς, ρητορικῆς καὶ δικανικῆς μὲ λιτὴν μὲν ἀλλὰ σαφῇ διάρθρωσιν, στηριζόμενος ἰδίᾳ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς ἅτινα παραπέμπει συχνότατα, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ σχόλια, τὰ ὁποῖα προστίθενται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ τέλος τῆς «*Δικαν. Τέχνης*».

Τέλος ὁ Καταρτζῆς πραγματεύεται ἐν τῷ πέμπτῳ κεφαλαίῳ περὶ τῶν πρακτικῶν, ἅτινα πρέπει νὰ τηρῶνται κατὰ τὴν διαδικασίαν, περὶ τῶν ἀποφάσεων ἢ ψηφισμάτων τῶν δικαστηρίων καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν διὰ τε τοὺς διαδίκους καὶ τὸ δικαστήριον.

Τοῦτο εἶναι εἰς τὰς γενικὰς αὐτοῦ γραμμάς τὸ διάγραμμα τῆς «*Δικαν. Τέχνης*» τοῦ Δημητρ. Καταρτζῆ-Φωτιάδου. Ἡ ὅλη ἀρχιτεκτονικὴ διάρθρωσις ταύτης εἶναι

αύστηρως λογική και επιστημονική. Τὸ κάθε τι εἶναι εἰς τὴν θέσιν αὐτοῦ και ἐκάστη πρότασις ἀρρήτως συνδέεται μετὰ τῆς προηγουμένης και ἐπομένης φράσεως.

Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὸν εἰδικὸν νὰ κρίνῃ τὴν «Δικ. Τέχνην» ἀπὸ τῆς νομικῆς αὐτῆς πλευρᾶς και ἄς περιορισθῶμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν και τοποθέτησιν αὐτῆς ἀπὸ γλωσσικῆς και ἱστορικῆς μόνον ἀπόψεως.

Ἀπὸ τῆς γλωσσικῆς αὐτῆς πλευρᾶς ἡ «Δικ. Τέχνη» παρουσιάζει τὴν αὐτὴν γλωσσικὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν βλέπομεν και εἰς τὸν Πρόλογον τῆς μεταφράσεως τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ρεάλ. Ἡ φράσις τοῦ Καταρτζῆ εἶναι πολὺπλοκος και δὲν ἱκανοποιεῖ καθόλου, ἀδυνατοῦσα νὰ προσαρμοσθῇ εἰς μίαν ἀναλυτικὴν γλῶσσαν, ὡς εἶναι ἡ δημοτικὴ, ἀναπτύσσεται δὲ περὶ τοὺς περισσοτέρους τοῦ ἐνὸς πυρῆνας.

Καθὼς βλέπομεν, ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν δημώδη τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, παραδόξως δὲ προσεγγίζει περισσότερον πρὸς τὴν τότε ἀρχαῖζουσαν, τὴν ὁποίαν κατεπόλεμῆσεν ὁ Ἀδ. Κοραῆς.¹

Συνεπῶς τὸ γραφόμενον ὅτι «βάση της (τῆς διαλέκτου εἰς ἣν γράφει ὁ Καταρτζῆς) εἶναι ἡ δημοτικὴ μὲ μὴ παρὰξενη παρὰθεση διαφόρων ἀρχαϊσμῶν ἀκατανοήτων γιὰ μᾶς, μὰ πὺν πιθανὸν νὰ κυκλοφοροῦσαν στὰ στόματα τῶν Ἑλλήνων, πὺν ζοῦσαν τότε στὴ Βλαχία και στὴν Κων/πολη»², δὲν εὐσταθεῖ.

Θεωρητικῶς λοιπὸν ὁ Καταρτζῆς εἶναι ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς και ὀρθῶς θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς ἱστορικοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος ὡς πρόδρομος τοῦ Ψυχάρη, ἀλλὰ δὲν ἐπιτυγχάνει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεωριῶν αὐτοῦ.

Και ὅμως ὑπάρχει ἡ προεργασία τοῦ Ἡλία Μηνιάτη, τοῦ Ἰωάννου Ἀβραμίου τοῦ Κρητός, τοῦ Δαμφοῦ και τοῦ Ἰωσ. Μοισιόδακος. Πῶς παρακάμπτει και δὲν συνεχίζει τὸν δρόμον τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τοῦ *Ἐγχειριδίου τοῦ Καρυοφύλλη*, τὸ ὁποῖον ἐκυκλοφορήθη εὐρύτατα εἰς τὴν Βλαχίαν; Πῶς δὲν ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὴν γλωσσικὴν μορφήν τῆς *Νεωτερικῆς Γεωγραφίας τῶν Κωνσταντᾶ-Φιλιππίδη* και λέγει ὅτι «ὁ μαθητὴς μου χάλασε τὴ γλῶσσα μου»;³

Εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἐξῆς ἀπάντησις: Ὁ Καταρτζῆς ὡς ὀρθολογιστὴς ἐπεθύμει νὰ δημιουργήσῃ ὕψος γλωσσικόν, τὸ ὁποῖον ν' ἀνταποκρίνεται ἐπαλλήλως πρὸς τὴν πορείαν τοῦ νοῦ. Ἐπεδίωκεν ἐπίσης τὴν ἁρμονίαν και τὴν μουσικὴν τῆς λέξεως, αἰτήματα ἀπαντῶντα εἰς τοὺς Γάλλους νομικούς, μαθηματικούς, ἱστορικοὺς και φυσικοὺς τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, οἵτινες παραλλήλως πρὸς τὴν εἰδικότητα αὐτῶν κατεῖχοντο και ἀπὸ τὴν ἑμμεσον φροντίδα διὰ τὴν μορφήν και τὴν ἁρμονίαν τοῦ λόγου.

¹ Κ. ΔΗΜΑΡΑ, ἔ.ἀ. σ. 227. ² Φ. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, ἔ.ἀ. σ. 255.

³ Π. ΚΟΔΡΙΚΑ, Μελέτη κλπ. ἔ.ἀ. σ. λζ'.

Ὁ Καταρτζής ἐνεφορεῖτο ἀπὸ τὰς περὶ γλώσσης ἀντιλήψεις τούτων ὥς καὶ τὰς πεποιθήσεις τῶν φιλοσόφων καὶ κοινωνιολόγων τῆς ἐποχῆς τοῦ γαλλικοῦ διαφωτισμοῦ, ὥς τοῦ D'Alambert καὶ Condillac.¹

Οὕτω ἐν τῷ Προοιμίῳ τῆς «Δικαν. Τέχνης» γράφει: «Ἐπειτα δὲ σύννοια νὰ μὴν ἐμπεριέχεται τι τοιοῦτον μέσα εἰς τὴν γαλλικὴν μεθοδικὴν Ἑγκυκλοπαιδεῖαν, τὴν ἐπιγραφομένην Δικαστικὴ νὰ περιέχῃ ὅλες τὰς μαθήσεις τῶν ἀνθρώπων, τ' ὅποιον τ' ὠνόμασα δικανικὴν τέχνην».

Ἄλλ' ἐνῷ ἡ πρόθεσις αὐτοῦ εἶναι νὰ συγγράψῃ «εὐφραδῶς τὴ γλῶσσα ποὺ συντυχαίνουμε ὅλοι ἀπὸ μικρά»², ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν, προβάλλει ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκλογῆς τοῦ καταλλήλου γλωσσικοῦ ἰδιώματος μεταξὺ τῶν ποικίλων κατὰ τόπους διαλέκτων, τὸ ὅποιον θὰ ἐχρησίμευεν εἰς αὐτὸν ὥς βάσις

Τὸ ἰδίωμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐθεωρεῖτο ὑπ' αὐτοῦ κατάλληλον ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν πιστεύω νὰ εἶχε τοῦτο σχέσιν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένην διάλεκτον.

Ὁ Καταρτζής δὲν γράφει τὴν δημώδη τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ ἢ τὴν ἀπλοελληνικὴν, ὥς ἐλέγετο, ἀλλὰ μίαν γλῶσσαν ἰδίας κατασκευῆς «τὴν ὁποίαν, ὥς λέγει ὁ Κοδρικᾶς, ἔπαυσε νὰ γράφῃ περὶ τὸ 1791»³.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς τοποθετήσεως ἡ «Δικανικὴ Τέχνη» κατατάσσεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐλληνικῶν νομικῶν ἔργων, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὥς βάσις καὶ θεμέλιον διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ ναοῦ τῆς Θέμιδος εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας.

Ἡ ἱστορία τοῦ δικαίου εἰς τὰς χώρας ταύτας δὲν εἶναι πολὺ μακρά. Αἱ πληροφορίες ἡμῶν περὶ τῶν ἐγγράφων αὐτοῦ πηγῶν δὲν ἀνατρέχουσι πέρα τῶν χρόνων τῆς ἡγεμονίας τοῦ Ματθαίου Μπασσαράμπα (1632 - 1654).

Πρὸ τοῦ ἡγεμόνος τούτου τὸ ἄγραφον ἔθιμον φαίνεται ὅτι ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τοῦ ἐν Βλαχίᾳ ἰσχύοντος δικαίου. Κώδικες ἔστω καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν μεταφράσεων γνωστῶν βυζαντινῶν συλλογῶν ἀπαντῶσι μόλις κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μπασσαράμπα.

Οὕτω κατὰ τὸ 1636 ἐγένετο εἰς σλαβικὴν γλῶσσαν μετάφρασις τοῦ Συντάγματος τοῦ Ματθαίου Βλαστάρεως εἰς τὴν μονὴν Βιστρίτσης. Τὴν αὐτὴν περιπτου ἐποχὴν ἀπαντῶσιν ἔτεροι δύο κωδικοποιήσεις.

¹ C. IKEN, Leukothea, II, Leipzig 1825, σ. 10

² Κ. ΔΗΜΑΡΑ, ἔ.δ. σ. 208, 229.

³ Π. ΚΟΔΡΙΚΑ, Μελέτη, . . ἔ.δ. σ. λζ'. Εἰς τὴν πληροφορίαν ταύτην δὲν ἐδόθη ἡ δέουσα, ὥς ἔδει, σημασία ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν.

Ἡ πρώτη ὑπὸ τὸν τίτλον *Pravila dela Govoга* περιέχει κυρίως μὲν διατάξεις κανονικοῦ δικαίου, εἰλημμένας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, ἀλλὰ καὶ τινες λαϊκοῦ δικαίου.

Ὁ κώδιξ οὗτος ἀποκαλεῖται μικρὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλον τοῦ 1652, ὅστις διὰ τὸν ὄγκον αὐτοῦ ἀποκαλεῖται μέγας. Καὶ ἡ νέα αὕτη συλλογὴ συνετάχθη ἐξ ἑλληνικῶν πηγῶν ὑπὸ τοῦ ἐκ Πανονίας Δανιήλ, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἐκ Χίου ἑλληνοδιδασκάλων Ἰγνατίου Πετρίτση καὶ Παντελεήμονος Λυγαρίδου. Ὡς πηγαὶ ταύτης ἐχρησίμευσαν κατὰ πρότερον μὲν λόγον βυζαντιναὶ κανονικαὶ διατάξεις, αὐτοκρατορικαὶ διατάξεις, νεαραὶ ὥς καὶ μεταγενέστεραι νομοθετικαὶ συλλογαί, ἀλλὰ καὶ τινες κωδικοποιήσεις ἀναγόμεναι εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος.

Εἰς τὸ ἔτος 1730 ἀνάγεται κώδιξ γνωστὸς ἐκ τοῦ συντάκτου αὐτοῦ ὡς Νομοκάνων τοῦ Γεωργίου Τραπεζοῦντιου, διδασκάλου τῆς ἡγεμονικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου, συνταχθεὶς διὰ προσταγῆς τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Μαυροκορδάτου.

Γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ὑπῆρξεν ἕτερος νομικὸς κώδιξ ἑλληνικὸς, ἐκδοθεὶς ἐν Βλαχίᾳ κατὰ τὸ 1765, τὸ «Νομικὸν Πρόχειρον» Μιχαὴλ Φωτεινοπούλου τοῦ ἐκ Χίου¹. Ὁ συντάκτης τοῦ κώδικος, ἄνθρωπος εὐρυτάτης μορφώσεως, ἦντλησεν ἀπὸ βυζαντινὰς πηγάς.

Κατὰ τὸ 1780 ἐξεδόθη ἐν τῷ τυπογραφείῳ τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας εἰς τὸ Βουκουρέστιον τὸ «Συνταγμάτιον Νομικὸν» ἐπὶ ἡγεμονίας Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, πάππου τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τὸ ὁποῖον ἐπανεξέδωκεν ὁ Παν. Ζέπος εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πραγματειῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κατὰ τὸ 1936.

Τὸ «Συνταγμάτιον Νομικὸν» θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ειδικῶν ὡς ὁ πρῶτος ἐπίσημος ἑλληνικὸς κώδιξ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ποῖος δ' ὁ συντάκτης τοῦ Συνταγματίου; Κατὰ τὴν ἐπικρατεστέραν γνώμην τοῦτο συνετάχθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, πιθανώτερον ὅμως ὅτι ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο ὑπὸ ἐπιτροπῆς τινος ἢ ἀφανοῦς ἑλληνοδιδασκάλου, ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ ἡγεμόνος ἐπίβλεψιν.

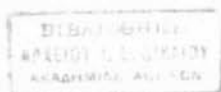
Τὸ κείμενον τούτου συνταχθὲν κατὰ πρῶτον εἰς τὴν ἑλληνικὴν, μετεφράσθη κατόπιν εἰς τὴν βλαχικὴν.

Μετὰ τὸ Συνταγμάτιον τοῦ Ὑψηλάντου ἐξεδόθησαν οἱ γνωστοὶ Κώδικες

¹ Πρβλ. Π. ΖΕΠΟΥ, Τὸ Νομικὸν Πρόχειρον τοῦ Μιχ. Φωτεινοπούλου, *Ἑπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν*, τόμ. 13 (1937) σ. 412-422. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, Ὁ περὶ προκίφων τίτλος τοῦ Νομικοῦ Προχείρου τοῦ Μ. Φωτεινοπούλου, ἐν *Ἀρχαίῳ Ἰδιωτ. Δικαίῳ*, 9 (1942) σ. 54-69.

Καρατζᾶ καὶ Καλλιμάχη, στηριχθέντες εἰς τὴν προηγουμένην αὐτῶν ἐλληνικὴν νομοθεσίαν.

Εἰς τὸ διάστημα μετὰ τὴν ἐκδόσεως τοῦ Συνταγματικοῦ τοῦ Ὑψηλάντου (1780) καὶ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Κώδικος Καρατζᾶ (1818) τοποθετεῖται χρονικῶς ἡ «Δικανικὴ Τέχνη» τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου, εὐγλωττον δεῦγμα τῆς νομικῆς εὐφυΐας καὶ τῶν ἄλλων ποικίλων προσόντων ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ἐποδηγέτησε καὶ ἐπροστίτευσεν τὸν πρωτομάρτυρα τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἑθνους. «*Τύχῃ ἀγαθῇ, γράφει ὁ Περραιβός, ἐσχετίσθη ὁ Ρήγας μετὰ τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ, ἐβδομηκονταετοῦς τὴν ἡλικίαν, ἀνδρὸς σημαντικοῦ, πρωτοκαθεδρίαν τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ κλάδου κατέχοντος, χαρακτηῖρος τιμίου, ἐγκρατοῦς τῆς ἐλληνικῆς καὶ ἀραβικῆς διαλέκτου καὶ θερμοῦ πατριώτου*¹».

¹ Χ. ΠΕΡΡΑΙΒΟΥ, ἔ. ἀ. σ. 8.

ΕΓΓΡΑΦΑ ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΕΚ Δ. ΜΑΝΗΣ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1547-1830

Α

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Γνωστά ἔγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον ἐκ Μάνης, καθόσον γνωρίζω, εἶναι ἐλάχιστα. Ὀλίγοι λόγιοι μέχρι τοῦ νῦν ἡσυχολήθησαν εἰς τὴν δημοσίευσιν παρομοίων ἀληθῶς πολυτίμων πηγῶν διὰ τε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ιστορίαν τοῦ τόπου¹. Ὁ Μανιάτης, ἀδιαφώτιστος ὢν, δὲν ἐφαντάζετο ὅτι τὰ μαρτυροῦντα τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν προγόνων του ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐφρόντιζε νὰ τὰ διαφυλάττῃ, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἠφανίσθησαν τὰ πλεῖστα οἰκογενειακά του ἔγγραφα καὶ ἐν γένει τὰ γραπτὰ του μνημεῖα.

¹ Ἐκ τῆς περιφερείας Γυθείου - Μάνης, ἐξ ἀφορμῆς δικαστικοῦ ἀγῶνος, διαρκέσαντος ἀπὸ τοῦ 1838 - 1866, μεταξὺ τῶν Γρηγοράκηδων - Κρονδηράδων καὶ Δημοσίου διὰ τὰ χωρία Τρίνησα, Λάγιον καὶ Βρωμολυγιάν ἐξεδόθη φυλλάδιον, σπανιώτατον ἤδη, ὑπὸ τὸν τίτλον: *Ἐνώπιον τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, ἔγγραφοι προτάσεις τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου καὶ Παναγιώτου Κρονδηρά, πενήτων, κατὰ Γρηγορίου Θ. Γρηγοράκη ἢ Θεοδορομπεάκον.* Ἐν Ἀθήναις 10 Φεβρουαρίου 1866, 8ο σελ. 86, ἐνθα συνεξεδόθησαν πωλητήρια, ἐταιρικά ἔγγραφα, ἐπιστολαὶ τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνων. Ὡσαύτως ἐκ τῆς περιφερείας Οἰτύλου - Μάνης ὁ σοφὸς ἡπειρώτης ΛΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ, ὑπηρετήσας ὡς Σχολάρχης εἰς Μάνην, ἐδημοσίευσεν ἐν *«Πανδώρα»* τ. Κ (1870) σελ. 430 - 434 συμφωνητικά, δανειστικά ὁμολογια τῆς οἰκογενείας Στεφανοπούλων τῶν ἐτῶν 1695 - 1730, καὶ ἐν τ. ΚΒ (1871) σελ. 153 ἕτερον δανειστικὸν ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου, τοῦ 1660. Τὰ αὐτὰ ἔγγραφα ἐπανεξέδωκεν ἐκ τῶν πρωτοτύπων, λίαν ἡμαρτημένως ὁμως, εἰς ἄνευ τίτλου φυλλάδιον *«Περὶ Μάνης καὶ Στεφανοπούλων»* ὁ Ν. ΛΑΣΚΑΡΗΣ (Στεφανόπουλος). Ἐν Ἀθήναις 1888, 8ο σελ. 16 κ.ἐξ. Ὁ Ν. Β. ΦΑΡΔΥΣ, *«Υλὴ καὶ σκαρίφημα τῆς ἐν Κορσικῇ Ἑλλήν. Ἀποικίας»*. Ἐν Ἀθήναις 1888, σ. 117 κ.ἐξ., διαθήκην τοῦ ἐπισκόπου Μάνης Παρθενίου Καλκανδῆ τοῦ 1682. Ὁ Α. ΖΩΗΣ, ἐν *«Μαλεβῶ»* Ἔτ. Ε (1925) σελ. 403, *ἐπισκοπικὸν ἔγγραφο* τοῦ Θεοῦ Μπούβαλη, ἐπισκόπου Σταυροπηγίου - Ζαρνάτας διὰ τὴν ἐκδοσιν διαζυγίου τοῦ 1707, καὶ αὐτ. ἐν σελ. 413 *ἐπιτροπικὴν* ἐπιστολὴν τῆς Πρεσβυτέρας Αἰκατερίνης Δημ. Σαλαμονοῦ Λεονταρίτου ἐκ Προαστίου τοῦ 1827. Καὶ εἴ τι καὶ ἄλλος.

Ἦδη λογίζομαι εὐτυχής, διότι μοῦ δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ προσφέρω καὶ εἰς τοὺς μελετητὰς τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου ἐπὶ τουρκοκρατίας σειρὰν ἐξ ἐξήκοντα τεσσάρων ἐγγράφων, πωλητηρίων, δανειστικῶν, διαθηκῶν, κλπ., πάντων ἀνεκδότων καὶ ἐκ τῶν πρωτοτύπων. Ἀποτελοῦν τὴν πρώτην σειρὰν τῶν ὧσων γραπτῶν μνημείων ἀπὸ πολλοῦ χρόνου καταβάλλω φροντίδα νὰ συλλέξω ἀπὸ τὴν γενέτειράν μου περιφέρειαν τῆς Καρδαμύλης, τῆς ἑξῶ Δυτικῆς ἢ «Ἀποσκιαδερεῆς» Μάνης. Προεκρίθη, ἵνα ταῦτα ἀποτελέσουν τὴν πρώτην ἐνότητα, τοῦτο μὲν, διὰ τὸ ὁμοιογενὲς τοῦ περιεχομένου των, τοῦτο δέ, διότι ἀναφέρονται καὶ προέρχονται ἀπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν.

Ἀπαντὰ τὰ ἔγγραφα τῆς παρουσίας ἐκδόσεως ἀνήκουν εἰς τὴν παλαιὰν καὶ πολὺκλαδον «γενιάν», τῶν Σέρβων - Κατσηρέων, ἀπὸ τὸ χωρίον Κάλυβες, τοῦ τ. δήμου Καρδαμύλης, τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου. Κάτοχος αὐτῶν εἶναι ὁ κ. Βασίλειος Κατσηρέας, ὑπάλληλος Τ.Τ.Τ., ὅστις μοὶ τὰ παρεχώρησε πρὸς σπουδὴν καὶ ἔκδοσιν καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλω ἀπὸ τὴν θέσιν αὐτὴν νὰ ἐκφράσω τὰς θερμότητας εὐχαριστίας μου.

Ἡ οἰκογένεια Κατσηρέων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐγγράφων, παραδίδεται ἀπὸ τοῦ ἔτους 1547 καὶ παρουσιάζεται ὑπὸ τὰ ἐπώνυμα, «Σέρβος ἢ Σέρβας», «Κατσηρέης», καὶ τὰ ὑποκοριστικά τούτων «Σερβάκης, Κατσηράκης, Κατσηρέας». Ἐν τῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1547 (ὑπ' ἀρ. I), τοῦ καὶ ἀρχαιότερου τῆς συλλογῆς, οὐδὲν τῶν ἀνωτέρω ἐπωνύμων ἀπαντᾷ. Εἶναι εὐλογον ὅμως νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ἐν τῶν ἀναγραφομένων ἐν αὐτῷ προσώπων θὰ εἶναι Σέρβος - Κατσηρέης. Τοῦτο ἐνδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι καὶ τὸ ἔγγραφον αὐτὸ εὐρίσκεται μετὰ τῶν λοιπῶν τῆς οἰκογενείας. Νομίζω ὅτι ὁ χωρὶς ἐπώνυμον «ὁ χαρτοφύλακας ὁ Στυλιανὸς», ὁ καὶ ἀγοραστής, εἶναι Σέρβος - Κατσηρέης.

Γραπτῶς πρῶτον τὸ ἔτος 1600 (ὑπ' ἀρ. II ἐγγρ.) παραδίδεται ὡς τὸ τῆς οἰκογενείας ὄνομα τὸ «Κατσηρέης»¹. Τὸ παλαιότερον ὅμως φαίνεται ὅτι εἶναι «Σέρβος»². Τοῦτο ἄλλωστε συμφωνεῖ καὶ πρὸς δύο παραδόσεις, αἵτινες κατὰ τοὺς κ.κ. Β. καὶ Π. Κατσηρέους ἔχουν οὕτω: Κατὰ τὴν πρώτην, οἱ ποτὲ ἀδελφοὶ Νικολάκης, Στασινὸς καὶ Γιαννάκης Σερβάκηδες μετὰ τῶν Σταματάκη, Κατσουλάκη, Μποσινάκη καὶ Ρουσάκη ἦλθον μὲ μίαν σκούναν ἀπὸ τὰ Χανιά—κατ' ἄλλην ἐκδοχὴν ἀπὸ τὴν Ἱεράπετραν—τῆς Κρήτης καὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν Σελίνισταν

¹ Τὸ «Κατσηρέης» θεωρῶ παρωνύμιον ἢ καὶ δηλωτικὸν ἐπαγγέλματος (Κατσης (τουρκ. λ.) = τελώνης) Πρβ. ὑπ' ἀρ. IV ἐγγρ. (1618) ὅπου Καζῆς Πούχαλης· ὁμοίως Βοϊδῆς (=Βοῖβον-δῆς) Μαυρομιχάλης καὶ Κατσης Μαυρομιχάλης.

² «Constantin Servo» ἀπαντῶμεν εἰς Ἑνετικὸν ἔγγραφον τοῦ 1545 εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ἐν Κεφαλληνίᾳ (Κ. Σάθα Μνημεῖα τ. VI σ. 284,1).

τοῦ Λεύκτρου. Ὁ Νικολάκης ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ ἀπ' αὐτὸν κατάγονται οἱ σημερινοὶ Κοτσηρέοι τῆς Σελινίτης - Λεύκτρου. Ὁ Στασινός, ὁ Γιαννάκης καὶ οἱ λοιποὶ ἦλθον εἰς τὴν Χώραν (Καρδαμύλην) καὶ κατόκησαν.

Κατὰ τὴν δευτέραν, ἡ οἰκογένεια προήρχετο ἀπὸ τὰ Σερβαίκα τῆς Σπάρτης. Ἦλθον εἰς τὴν Χώραν καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατήλθον εἰς Κάλυβες, ὅπου τὸ παλαιότερον «Κατσηρέϊκο σπίτι» φέρει χρονολογίαν 1615.

Ὅντως αἱ παραδόσεις αὗται, ἐὰν δὲν εἶναι ὑστερογενεῖς, ἔχουν ἱστορικές τινας ἀληθείας. Εἰς τὴν περιφέρειαν ὑπάρχουν καὶ σήμερον οἰκογένειαι Σταματέων, Κατσουλέων, Μποσινέων, Ρουσέων¹.

Εἰς Ζάκυνθον παραδίδεται οἰκογένεια Σέρβου ἐκ Κρήτης (1582), καθὼς καὶ ἑτέρα ἐκ Μάνης (1717)². Ὡσαύτως καὶ ὁπλαρχηγὸς Σέρβος, ἐξ Ἀκαρνανίας, δρᾷ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν³. Στερούμεθα βεβαίως ἱστορικῶν ἀποδείξεων ὅτι οἱ Σέρβοι τῆς Κρήτης, τῆς Μάνης καὶ τῆς Ρούμελης ἦσαν τοῦ αὐτοῦ οἰκογενειακοῦ κορμοῦ κλάδοι. Ἐπίσης δὲν δυνάμεθα νὰ ἐκφέρωμεν γνώμην περὶ τοῦ ποῖα ἡ ἀρχικὴ αὐτῶν προέλευσις.

Ὡς πρὸς τοὺς Σέρβους τῆς Μάνης ἡ μᾶλλον πρόσφορος πρὸς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν παράδοσις φαίνεται ἡ δευτέρα.

Χωρίον Σερβαίκα ὑπάρχει εἰς τὸν τ. δήμον Καστορίου τῆς Λακεδαιμόνος⁴. Δὲν εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ θέμα νὰ ὑπομνησθῇ γνωστὸς ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Λακεδαιμόνιος, ὁ Φραγκούλιος Σερβόπουλος, διατελέσας πρέσβυς Ἀννης Νοταρᾶ καὶ Δημητρίου Παλαιολόγου⁵.

¹ Ἰωάννην Ro(s)sea χρησιμοποιοῖ ὡς πλοηγόν του ὁ πρῶτος ἀρχαιολόγος Κυριακὸς ἐξ Ἀγκῶνος τῷ 1447 εἰς τὸ ταξίδιον ἀπὸ Ταινάρου εἰς Πύλον κ.λ.π. (Βλ. R. Sabbadini. Ciriaco d'Ancona e.t.c. ἐν «Miscellanea Ceriani», Milano 1910 σ. 210 (f. 110) καὶ 211 (f. 107) Τὸ «Rossea» εἶναι τὸ παλαιότερον παραδεδομένον ἐπώνυμον Μανιάτου εἰς —ίας, καθ' ὅσον γνωρίζω.

² Λ. ΖΩΗ Ἰστ. Λεξ. Ζακύνθου σ. 997 (ἐν λ.).

³ Λεξ. Ἑγκυκλ. τ. 11 σελ. 420^β (ἐν λ.). Ὁ Π. ΖΕΡΛΕΝΤΗΣ ἀναγράφει «Antonio Servo» ἐν Νάξω (Byz. Zeit. τ. XIII (1904) σ. 147. Πρβ. καὶ ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ «Ν. Ἑλλην.» τ. Δ (1907) 471).

⁴ Ι. Δ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ, Πίναξ χωρογραφικὸς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις 1846 σ. 60, Ι. ΝΟΥΧΑΚΗ, Ἑλληνικὴ χωρογραφία. Ἐν Ἀθήναις 1901 σ. 732. Κατὰ τὸν Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΝ «Ἀθηνᾶ» τ. ΜΗ σ. 75 τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι κυριώνυμα καὶ παράγονται ἐκ τοῦ πληθ. π.χ. (Ἡ) Λιάκος - Λιακαῖοι - Λιακαίκα (οἱ τῆς οἰκογενείας τοῦ Λιάκου) οὕτω καὶ Σέρβος - Σερβαῖοι - Σερβαίκα κ.λ.π. καὶ ἡ ὀρθὴ γραφὴ Αἰκα. «Σέρβια... περὶ τὰ μεθόρια Θετταλίας κειμένη πόλις» ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΣ, Ἱστορίαι Β. III, Κεφ. 50 (Bonnae) σ. 355 Βλ. F. DVORNIK, Les Slaves Byzance et Rome au IXe siècle. Paris 1926 σελ. 236.

⁵ «Ν. Ἑλλην.» τ. Δ (1907) 454, 457, IB 179, 181, ΙΔ 216 (ἀρ. 39). Ὁμοίως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως Σερβόπουλος Ἰωάννης βιβλιογράφος καὶ στηλοκόπας Ν. Ἑλλην. τ. Γ (1906) σ. 476.

Σχετιζομένη ή οίκογένεια τών Σέρβων καί αἱ ἄλλαι ἐν τοῖς ἐγγράφοις καί ἄλλοθεν παραδιδόμεναι τῆς περιφερείας οίκογένειαι, ὡς λ.χ. τών Καβάκηδων, Φωκάδων, Χειλάδων, Τρουπάκηδων, Σγουρῶν, Παχυγιανναίων, Μιχολιναίων, πρὸς συνωνύμους τοιαύτας τῆς Λακεδαιμόνος τών χρόνων τοῦ δεσποτάτου καί ἐπομένως, δύναται βασίμως νά ὑποστηριχθῇ ὅτι οἱ Σέρβοι προήρχοντο ἀπὸ τὸν ὁμώνυμον συνοικισμόν τῆς ἀκμαζούσης τότε Βορδωνίας. Κατὰ τὸ 1460, φεύγοντες οὗτοι μετ' ἄλλων τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἢ καί πρότερον ἔνεκα στρατιωτικῆς ἢ ἄλλης ὑπηρεσίας, θὰ διέβησαν τὰς ὁροσειρὰς τοῦ Ταυγέτου καί θὰ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῶν δυτικῶν αὐτοῦ κλιτύων, ὅπου τοῖς παρείχετο μεγαλντέρα ἀσφάλεια ζωῆς. Παραδόσεις, οἰκογενειακὰ ὀνόματα, ἐκκλησίαι καί τὰ κτιτορικὰ αὐτῶν, ἀλλὰ καί ἄλλαι πηγαὶ ἐνισχύουν τὴν ἐκδοχὴν ταύτην¹.

Ἐπειδὴ τὰ ἐν τοῖς ἐγγράφοις ὑπ' ἐμοῦ προτασσόμενα κυρίως ἀποβλέπουν εἰς τὸ νά καταδείξουν τὸ ἱστορικὸν κλίμα ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔζησαν τὰ πρόσωπα καί ἐγεννήθησαν αἱ νομικαὶ σχέσεις τοῦ βίου των, δὲν εἶναι ἄνευ ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν νομικὸν μελετητὴν βραχὺ ἱστορικὸν τοῦ τόπου τῆς προελεύσεως αὐτῶν.

Ἡ Καρδαμύλη ἦτο πόλις γνωστὴ ἀπὸ τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους². Ἀπεῖχε, κατὰ τὸν Πανσανιαν³, ὀκτὼ σταδίους ἀπὸ θαλάσσης, ἔκειτο δὲ, κατὰ τὸν Στράβωνα⁴, ἐπὶ «πέτρας ἐρυμνῆς».

Ἐπὶ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς ἡ «Καρδαμύλη Λακεδαιμονίων ἐστὶν ἐπήκοος τῶν ἐν Σπάρτῃ, βασιλέως τοῦ Ἀδούστου τῆς Μεσσηνίας ἀποτεμνομένου»⁵. Κατὰ τὴν ὑπερχιλιετὴ Βυζαντινὴν περίοδον χάνονται τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς της καί μόνον τὸ 1278 ἐμφανίζεται εἰς ἐνετικὸν ἐγγράφον, ὡς Καπετανία τῆς Ἀρδουβίστης ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Μιχαὴλ Σπανόν⁶. Παραδόξως οὔτε εἰς τὸ Χρονικὸν τοῦ Μορέως γίνεται περὶ αὐτῆς λόγος. Θ' ἀπετέλει ἐν τῶν κάστρον καί τμήμα τῆς περὶ τὴν Γιστέρναν-Λεύκρου Καστελλανίας τοῦ «Πρίγκιπα Γυλιάμον»⁷. Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ δεσποτάτου

¹ Τὸ κτιτορικὸν (ἀνέκδοτον) (1592) τοῦ Ναοῦ τῆς (κάτω) Ἀγίας Σοφίας Γουρνίτσων φέρει ὡς κτίτορας αὐτῆς τὸν «κύρ Στρατηγίου Μιχολίνα καὶ Κάλιστον Παχυγιάννην». Ἐν Εὐαγγελίῳ (Ἐνετία 1745 σελ. 2) δὲ τοῦ αὐτοῦ Ναοῦ ὑπάρχει ἀφιέρωσις τοῦ δωρητοῦ ἔχουσα οὕτω : «ἐπὶ ἐγείας Νικολάου Παχυγιαννέα ἐκ Βορδωνίας τῆς Σπάρτης». Ὡστε ὁ δωρητὴς εἰς μεταγενεστέρους χρόνους ζῶν εἰς Βορδωνίαν ἐγνώριζε ὅτι εἷς Ναὸς εἰς Καρδαμύλην ἦτο τῆς οἰκογενείας του.

² I, 150, 292, ΗΡΟΔ. 8, 75, ΘΟΥΚ. 8, 24.

³ ΠΑΥΣ. Λακ. III 26, 5.

⁴ ΣΤΡΑΒ. 8, 360, καὶ PLIN. 4, 16. Βλ. ΑΘ. ΠΕΤΡΙΔΟΥ, Περὶ τῆς ἐν τῇ Δ. Μάνῃ ἀρχαίας πόλεως Καρδαμύλης ἐν «Ἐφημ. τῶν Φιλομαθῶν» τ. ΚΑ (1873) σ. 2644 κέξ.

⁵ CL. PTOLEMAEUS, Geogr. L. III, 14, 43.

⁶ TAFEL-THOMAS, Urkunden, Wien 1858, τ. 3, σ. 233 καὶ 234.

⁷ Χρονικὸν τοῦ Μορέως (Ἐκδ. Π. Καλονάρου, Ἀθήναι 1940) στ. 3035 κέξ.

ἡ περιφέρεια τῆς Ἀρδουβίστης εἶχε δοθῇ ὡς τιμάριον εἰς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον¹.

Ἐξ ἄλλου αἱ σχέσεις τῆς Δ. Μάνης πρὸς τοὺς Παλαιολόγους, τοὺς Καντακουζηνούς καὶ τοὺς Μελισσηνοὺς προσεπιμαρτυροῦνται καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων εἰδήσεων². Ὅ,τι λίαν εὐστόχως ὁ ἀκαδημαϊκὸς Σωκρ. Κουγέας³ παρατήρησε διὰ τὴν Ἀβιαν, ἰσχύει καὶ διὰ τὴν Καρδαμύλην, δηλαδὴ ὅτι ὑπάρχουν «τεκμήρια ἀναμφισβήτητα τῆς συνυπάρξεως βυζαντινῆς ζωῆς καὶ βυζαντινῆς κινήσεως εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ὑπὸ τοὺς Παλαιολόγους Δεσποτάτου τοῦ Μορέως».

Οἱ ἐκεῖ ὑπεροβυζαντινοὶ καὶ μεταβυζαντινοὶ ναοὶ τῶν Ἀγίων Θεοδώρων, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῆς ἐπονομαζομένης Ἀγίας Σοφίας, τῆς Μονῆς τοῦ Σωτήρος Πωγωνίτης καὶ ἄλλοι, κρινόμενοι ἀπὸ τεχνικῆς ἀπόψεως, ἀνάγονται εἰς τοὺς χρόνους τῶν Δεσποτῶν ἢ μαρτυροῦν τεχνοτροπίαν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Μυστρᾶ⁴. Ὅταν τὸν Μάϊον τοῦ 1460 κατέπιπτε τὸ ἔσχατον τοῦ Ἑλληνισμοῦ παλάδιον ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπερ ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας ἠγωνίσθη ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς λατινοκρατίας ἢ χερσόνησος, ἀνασυσταθῇ εἰς Ἑλληνικὴν πολιτείαν καὶ ἀναδειχθῇ ἑστία λογοτεχνικοῦ βίου, πολλὰ ἀρχοντικά καὶ μὴ οἰκογένεια τοῦ Μυστρᾶ καὶ τῶν γύρω πόλεων καὶ κωμῶν τῆς Λακεδαίμονος καὶ Μεσσηνίας, ἐγκαταλείψασαι τὰς ἐστίας τῶν, κατέφυγον ἐπὶ τῶν Α. καὶ Δ. ὑπωρειῶν τοῦ Ταυγέτου. Ἐκεῖθεν ἐπύκνωσαν τοὺς κατοικημένους τόπους τῆς Μάνης καὶ ἀνήγειρον νέους συνοικισμούς. Ἐντεῦθεν διεξήγαγον εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους μετὰ τῶν ἐντοπίων ἀνεκδότως τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνας.

Τὴν ἱστορικὴν αὐτὴν παράδοσιν ἀπηχῶν εἰς μεταγενεστέρους χρόνους

¹ Γ. ΦΡΑΝΤΖΗ, *Χρονικόν* (Bonn.) 131, 3 καὶ 390, 12. W. MILLER, Ἰστ. τῆς Φραγκ. ἐν Ἑλλάδι, (Μετάφρ. Σπ. Λάμπρου, ἐν Ἀθήναις 1909-1910) τ. Β. 85. Δ. ΔΟΥΚΑΚΗ, Μεσσηνιακά τ. Β (ἐν Ἀθήναις 1908) σ. 93.

² Εἰς *Πανδώραν* τ. Α (1850-51) ἐδημοσιεύθη «Ὁρισμός» δεσπότη Παλαιολόγου, πιθανῶς Θεοδώρου Β, τοῦ 1440 πρὸς τοὺς (Ἰ)σπανοὺς τῆς Ἀρδουβίστης (κακῶς ἔγραψεν ὁ ἐκδότης Ἀνδρουβίστης). Πρβλ. ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ, Παλαιολόγια Δ (1930) σ. 17, ἐνθα ἀνεδημοσιεύθη ὁ «Ὁρισμός». Ὁ Γ. ΦΡΑΝΤΖΗΣ, *Χρον.* 159, 14 ἀναγράφει ὅτι τὸ Προάστιον τῆς Ἀρδ. ἀνῆκεν ὡς τιμάριον εἰς Λέοντα τὸν Μελισσηνόν. Βλ. ἐπὶ τούτοις καὶ Σ. ΚΟΥΓΕΑΝ, *Ἑλληνικά* τ. Α σ. 380¹ καὶ τ. ΣΤ σ. 276².

³ Ἐνθ' ἀνωτ. τ. ΣΤ σελ. 276.

⁴ Περὶ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Καρδαμύλης ἡσχολήθη ὁ ἀγγλὸς Βυζαντινολόγος-ἀρχιτέκτων H. MEGAW, *Byz. Architecture in Mani*, ἐν *Ann. Brit. School.* τ. XXXIII σ. 208 κξ. καὶ μόνον διὰ τὴν «Ἀγίαν Σοφίαν» (Γούρνιτσα) καὶ τοὺς «Ἀγίους Θεοδώρους» (Ἀνωθεν τοῦ Προαστίου).

ὁ Μανιάτης λόγιος Νικήτας Νηφάκης¹ ἔγραφεν εἰς τὴν ἑμμετρον ἱστορίαν του τῆς Μάνης ὅτι :

Σ' αὐτὰ τὰ ὄρη φύγανε οἱ μαῦροι Σπαρτιάται
κ' εἶν' αὐτοὶ ποὺ λέγονται τὴν σήμερον Μανιάται.

Λέον ἔτι νὰ σημειωθῇ, ὡς πηγάζει ἄλλωστε καὶ ἐκ τῆς μελέτης ἐπὶ νύμων καὶ τοπωνυμιῶν τῶν ἐγγράφων, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον τῶν ἔργων τοῦ Κ. Σάθα, τοῦ W. Miller καὶ ἄλλων ἱστορικῶν, ὅτι εἰς τὴν Ἀρδούβισταν ἐγκατεστάθησαν καὶ ἐξ Ἡπείρου στρατιῶται, ἀκουόμενοι εἰς τὴν ἱστορίαν ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Ἀλβανοί, τοὺς ὁποίους οἱ Δεσπότες κατὰ καιροὺς εἶχον προσλάβει εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν των. Οἱ Ἀλβανοὶ οὗτοι στρατιῶται, ἱστορεῖ ὁ Ραφφενέλ², καταφυγόντες εἰς τὸν Ταύγετον, ἄλλοι μὲν μετέβησαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν Τούρκων καὶ Ἑνετῶν, ἄλλοι δέ, ἐλάχιστοι τὸν ἀριθμὸν, προὔτιμυσαν βίον ριψοκίνδυνον καὶ ἐνέμειναν εἰς τὰ καταφύγια των εἰς κατάστασιν ἀποστασίας φανερᾶς καὶ διαρκοῦς³. Οὕτω μόνον δύνανται νὰ ἐρμηνευθοῦν κυριῶνυμα τοπωνυμικὰ τῆς περιφερείας, ὡς «*τοῦ Μπούα*» (περιφ. Τσερίων) «*τοῦ Πούχαλη*», «*τοῦ Μενάγια τὸ λαγκάδι*», (περιφ. Ἐξωχωρίου) ὡς καὶ ἕτεραι τοποθεσιῶν ὀνομασίαι. Εἶνε ἀληθῶς τολμηρὸν νὰ δεχθῶμεν τὴν παρὰ ξένων καὶ ἡμετέρων ἐξερευνητῶν γνώμην ὅτι αἱ ξενικαὶ αὗται τοπωνυμιαὶ εἶναι σλαβικαί, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Σλάβων Ἐζεριτῶν καὶ Μελιγκῶν τὸν 9^{ον} αἰῶνα, ὥσάν οἱ μετέπειτα αἰῶνες νὰ μὴ εἶχον ζώην.

Ὁ Ἀθανάσιος Πετρίδης παρατηρεῖ «ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνεξαορήτων ὀρεινῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τῶν λεγομένων Ἑλευθερολακῶν ὑπάρχει μεγίστη ὁμοιότης βίου ἡθῶν, ἐθίμων καὶ γλώσσης περίπου»⁴. Προσθετέον ἀκόμη τὸ ὅμοιον τῶν τοπωνυμίων, ὡς θὰ καταδειχθῇ εἰς τὸ Γ κεφάλαιον τῶν σημειώσεων ἐπὶ τῶν ἐγγράφων. Οἱ ἡπειρώται, Κλαδάς, Μπούας, (Μ)πο(ύ)χαλης, Μενάγιας, διετέλεσαν στρατιωτικοὶ

¹ Ἱστορία τῆς Μάνης ὅλης, ἡθῶν, χωρίων καὶ ἱερώδων αὐτῆς διὰ στίχων πολιτικῶν, ἐν G. MAURER. Ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς τ. Α. (Μτφ. Εὐστ. Καραστάθη) Ἀθήναι 1943 σελ. 145 στ. 7-8. Ὁ Μ. ἐσφαλμένως κρίνει (σημ. 24) ὅτι ὁ ποιητὴς εἰς τοὺς στίχους του ἐννοεῖ τοὺς παλαιούς Σπαρτιάτας.

² Κ. ΡΑΦΦΕΝΕΛ, Ἱστορία τῶν Νέων Ἑλλήνων (Μτφ. Κ. Κοζίδου). Ἐν Ἀθήναις 1861 σ. 39.

³ Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ JAC. BARBARIGO, Γεν. Βενετοῦ Προνοητοῦ τοῦ Μορέως, (Κ. ΣΑΘΑ, Μνημεῖα τ. VI. 29,7 καὶ 49,20) βλέπομεν ὅτι εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐτῶν 1465-66 μεταξὺ Τούρκων καὶ Βενετῶν μετέχουν ὡς ἀρχηγοὶ στρατιωτικῶν τμημάτων ἐκ Μάνης, οἱ Μπουαῖοι, Κλαδάδες, Μποχαλαῖοι κ. ἄ. σύμμαχοι τῶν Βενετῶν. Βλ. Δ. ΔΟΥΚΑΚΗ, ἔνθ. ἀνωτ. τ. Β σ. 104 κέξ. Α. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ, Ἡ Μάνη καὶ ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία. Ἀθήναι 1923 σελ. 17 κέξ.

⁴ «Πανδώρα» τ. ΙΘ (1898-69) σ. 227.

ἀρχηγοὶ εἰς περιφερείας Α. καὶ Δ. τοῦ Ταυγέτου, ἐπολέμησαν ἀνδρείως καὶ πολλοὶ αὐτῶν συνανεμίγησαν μετὰ τῶν γηγενῶν¹.

Τὰ ἔγγραφα, ἅτινα ἐδημοσίευσεν ὁ μεσαιωνοδίφης Κ. Σάθας, ἀντλῶν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Ἑνετίας, διδάσκουν ὅτι ἡ Μαντίνεια, ἡ Γαϊστά, τὸ Λεπτίνι, ἡ Ἀρδούβιστα, τὸ Προάστιον, ἡ Καστάνια, ἡ Πλάτσα ἦσαν τὰ ὀχυρὰ στρατιωτόπια, τὰ προβαλόντα ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν εἰς τοὺς Τούρκους².

Ἡ Καπετανία τῆς Ἀρδουβίστας τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος φαίνεται νὰ εἶχε τρεῖς κώμας, τὸ Λεπτίνι, τὴν Καρδαμύλην, Χώραν ἢ καὶ Ἀρδούβισταν τότε καλουμένην, καὶ τὸ Προάστιον³. Ὁ Guilletière παρέχει πολύτιμον τῶν χρόνων του εἰδήσιν, γράφων ὅτι ἡ πολίχνη τῆς Καρδαμύλης ἔκειτο ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἐσωτερικῶς εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας λεύγας καὶ ὅτι αὕτη ἦτο μία τῶν πλουσιωτέρων τοῦ Brazzo di Maina, διὸ καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν τὴν ὀνομάζουν χωρίον ἀλλὰ χώραν⁴. Ὁ ἱστοριογεωγραφικὸς τοῦ μέσου αἰῶνος ὄρος «χώρα» ἐχρησίμευεν ἵνα δηλώσῃ ὅτι τὸ χωρίον ἦτο διεσπασμένον εἰς συνοικίας, μὲ μεγάλην ἑκτασιν γῆς, παρέχον τὴν ὄψιν ἐκτεταμένης πόλεως ἢ περιοχῆς κατωκρημένης⁵. Τὸν ΙΓ' αἰῶνα, κατὰ τὸν Buchon, ἡ Καπετανία ἀποτελεῖτο ἐξ ὀκτὼ χωρίων ἢ κατωκρημένων τόπων, ἦτοι: 1) Arduivista ἢ Megali-Chora, 2) Nix(c)ovo di Ardouvista, 3) Crimignono di Ard., 4) Prastio, 5) Lentini, (τὸ Prastio καὶ Lentini ἐτέλουν τότε ὑπὸ ἴδιον ἑκαστον, ἀνεξάρτητον τοῦ τῆς Ardouvista, ἄρχοντα), 6) Ceria di Ard, 7) Celisti di Ard. καὶ 8) Precista di Ardouvista⁶. Ὡστε παρατηρεῖται σημαντικὴ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ παρ' ὅλας τὰς ἐν τῷ μεταξὺ δηώσεις, πυρπολήσεις καὶ μεταναστεύσεις.

Μολονότι συνηθεστάτη, ὡς γνωστόν, ἡ παραφθορὰ τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων παρὰ τῶν ξένων, ἐν τούτοις αἱ ἀνωτέρω ὀνομασίαι τῶν χωρίων συμφωνοῦν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Νηφάκη εἰς τὴν χωρογραφίαν τῆς Μάνης (τέλος ΙΗ' αἰ.) ἀναγραφόμενα, ὡς ἀπαρτίζοντα τὴν Καπετανίαν, ἦτοι:

Τὰ Τσέρια καὶ οἱ Κάλυβες, Ξεχωρί, Σκαρδαμούλα,
Πραστήο, Λιασύνοβα καὶ Σαῦδονίτσα οὐλα,

¹ Οὕτω: «Clada Reis in Xigo» δηλ. καπετανίος τοῦ Ζυγοῦ (Κ. Σάθας VI. 221, 2), «Andrea Menagia provisionato e Capo» (VI, 280, 14), Pifani Clada, domini castri Verdogne in Brachio Maine (V. σ. 31, 39) κ. ἄ. Βλ. καὶ ΑΝΩΝΥΜΟΥ, Ἀρχαῖα ἱστορικὰ γεγονότα τῆς οἰκ. τῶν Κομ. Κλαδαίων (1366-1803) Ἀθήνησιν 1872 σ. 2, Α. ΧΑΤΖΗ, Οἱ Ραοῦλ, Ράλ, Ράλαι (1080-1800) Kirchhain 1909, σ. 51 καὶ 55.

² Κ. ΣΑΘΑΣ, τ. VI σ. 221, 15-16, καὶ 226, 25-32.

³ Αὐτόθι, τ. VI σ. 44, 12 καὶ 226, 31. Παραλλήλως ζῇ καὶ τὸ ἀρχ. ὄνομα Σκαρδαμούλα.

⁴ Hist. Anc. et Nouv. Athènes. 3me éd. Paris 1676 σ. 24.

⁵ Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ, Παρατηρήσεις εἰς τὴν Νεωτέραν Γεωγραφίαν τῆς Ἠπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1937, σ. 12. ⁶ BUCHON, Nouv. Recherches Historiques P. 1845, τ. I σ. 283.

αὐτὰ καὶ ἡ Ἀνδρουβίστα καὶ ὅλα τὰ πουλία
εἰς τὴν ποδία εὐρίσκονται τοῦ Μακρινοῦ Ἡλία¹.

Ἐκ τούτων δύσκολον εἶναι νὰ καθορισθῇ ἐπακριβῶς ἐὰν ὑπὸ τὴν λέξιν «Ἀρδούβιστα» ἐννοεῖται κόμη ἢ γενικώτερον διοικητικὴ ἢ στρατιωτικὴ Περιφέρεια ἢ, ὅπερ καὶ πιθανώτερον, ἀμφότερα ταῦτα.

Τὰ ὄρια αὐτῆς ἀπὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἐξετείνοντο πρὸς Ἀνατολὰς μέχρι τοῦ τ. Δήμου Φάριδος (Ξηροκάμπι) καὶ τῶν Μπαρδουνοχωρίων τῆς Λακεδαιμόνος, περιλαμβανούσης τὸν κύριον κορμὸν τοῦ Ταυγέτου. Πρὸς Β. ἐγειννεῖαζε μὲ τὴν καπετανίαν τῆς Ζαρνάτας ἢ τοῦ Σταυροπηγίου καὶ πρὸς Ν. μὲ τὴν τοῦ Ζυγοῦ ἢ Λεύκτρου. Ἀπὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος ἐτιμήθη ὡς ἔδρα ἰδίας ἐπισκοπῆς², εἶχε δέ, κατὰ τὸν W. Leake, ἑπτακοσίας οἰκίας³, καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Τρουπάκηδων⁴. Τέλος τῷ 1821 ἡ Καρδαμύλη «ἐθεωρεῖτο ὡς στρατιωτικὴ ἐστία καὶ ὡς κέντρον διὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως⁵».

Πολλὰ ἔχει τις νὰ διδαχθῇ ἐκ τῶν δημοσιευομένων κατωτέρω ἐγγράφων. Ἐκ τούτων ἀρκούμεθα εἰς δύο τινὰ νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχήν. Πρῶτον ὅτι ἡ γλῶσσα τῶν εἶναι ἀμιγῶς δημώδης τῆς ἐποχῆς Ἑλληνικῆς. Εἰς ὅλα τὰ ἔγγραφα, ἔξιαιρέσει τοπωνυμίων τινῶν ἀμφιβόλου ἐτυμολογικοῦ, μόνον ὀλίγα ξενικά λεῖξει ἀπαντῶσι καὶ αὐτὰ ἵνα δηλώσουν μέτρα καὶ σταθμά, νομίσματα καὶ ἐνδύματα (π.χ. μπότζα, γαζέττα, ριάλι (Ἰταλ.) γρόσι, παρᾶς, πεσκήρι (Τουρκ.) βελέντζα (Ἀλβ.)), μόνον δὲ τρεῖς οὐσιωδέστεραι, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον (ἀμανάτι

¹ G. MAURER ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 147 στ. 69-72. Ἐκ δὲ τῶν ἐπισήμων στοιχείων τοῦ Ὑπ. Ἑσωτερικῶν, τὰ χωρία τοῦ τ. δήμου Καρδαμύλης (Ἀνδρουβίτης) ἔχουν οὕτω: Καρδαμύλη, Γούρνισα, Ἐξωχώριον, Ἰατρεῖκα, Κάλυβες, Κοψολαιμέικα, Κοτσουμαρέικα, Λάγκος, Λεπτίνι, Λιμπόχοβα, Λιασίνοβα, Νικοβον, Πετροβοῦνι, Προάστιον, Σαῖδων, Τσέρια, Τροσκονά, Πρίπιτσα, Χώρα Κολιμπετσέικα. (ΑΛ. ΔΡΑΚΑΚΗ-ΣΤ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ. Ἀρχεῖα περὶ τῆς συστάσεως καὶ ἐξελιξεως τῶν Δήμων καὶ Κοινοτήτων 1836-1839. Ἀθήναι 1939 τ. Α σ. 171)

² Π. ΖΕΡΑΕΝΤΗ, Ἡ Μητρόπολις Ζαρνάτας καὶ αἱ ἐν Μάνῃ Ἐπισκοπαί. Ἐν Ἐρμούπολει 1922 σ. 50. Ἀρχιμανδρίτου ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐκκλησ. Σελίδες Λακωνίας. Ἐν Ἀθήναις 1939 σελ. 56 κέξ.

³ W. LEAKE, Travels in the Morea τ. I σ. 315.

⁴ F. ROUQUEVILLE, Voyage en Morée, Paris 1805 τ. II σ. 213. Α. ΓΟΥΔΑ, Τρουπάκαὶ ἡ Μούρτζινοι (ἐν Βίοις Παράλληλοις, ἐν Ἀθήναις 1876 τ. Η σ. 401 κέξ.).

⁵ Ι. Θ. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ, Ἑλληνικά Ὑπομνήματα κ.λ.π. Ἀθήνησι 1856 σ. 5. Τὸ Ἀρχεῖον Δ. Ρώμα, ὅπερ ἐξέδωκε εἰς δύο Τόμους ὁ Δ. Καμπούρογλου, περιλαμβάνει ἐπιστολὰς τῆς «Ἐφορίας τῆς Σπάρτης» (1825-1827), ἐξ ὧν καταφαίνεται ὅτι ἡ Καρδαμύλη ἦτο ἔδρα τῆς Ἐφορίας καὶ κέντρον. ὅθεν κατηνύοντο ὁ νικηφόρος ἀγὼν τῶν Μανιατῶν κατὰ τοῦ Ἱμβραήμ. (Βλ. Ἀρχεῖον τ. Β σελ. 294, 334, 415 κ.ά.)

μαχαλᾶς καὶ σέμπρος)¹. Δεύτερον ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀνδρῶν γνωρίζουν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, διατηροῦντες καὶ διδασκάλους (βλ. ἐγγρ. ὑπ' ἀρ. XXII¹⁶)². Τὸ γεγονός τοῦτο ἐνέχει μεγαλύτεραν σημασίαν, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι εἰς τὸν τόπον τῆς προελεύσεως τῶν ἐγγράφων ἡμετέροι καὶ ξένοι ἱστορικοὶ παραδέχονται ὅτι ἐγκατεστάθησαν καὶ μάλιστα μονίμως τὰ κατὰ καιροὺς εἰς Πελοπόννησον ἐπιδραμόντα ξενικὰ φύλα, οἷον Σλάβοι καὶ Ἀλβανοί³.

¹ Ὁ καθηγητὴς Κ. ΑΜΑΝΤΟΣ (Σλάβοι καὶ Σλαβόφωνοι εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐν *Πρακτ. Ἀνθρωπολ. Ἑταιρ.* Ἔτ. 1926 σ. 25) ἀποδέχεται τὴν παρατήρησιν τοῦ GASTER (Anzeiger Indogermanischer Forschungen VI σ. 61) ὅτι αἱ τρεῖς ἑκατοντάδες σλαβικαὶ λέξεις αἱ ἀπαντῶσαι κατὰ τόπους (κοινῶς γνωσταὶ εἶναι ἐλάχιστα, ροῦχο, λόγγος, κοτέστι, κλπ.) δὲν μετεδόθησαν ὅλοι ἀμέσως, ἀλλὰ καὶ ἐμμέσως διὰ τῶν Βλάχων καὶ Ἀλβανῶν, φρονεῖ, εὐστόχως δέ, ἀκόμη ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἰσχύει καὶ διὰ τὰ τοπωνύμια. Ὡς πρὸς τὴν περιφέρειαν Καρδαμύλης ἔχω νὰ παρατηρήσω ὅτι τὰ ξενικὰ τοπωνύμια ἀπαντῶσιν, ὅπου στρατιῶται ἐγκατεστάθησαν.

² Ὁ Ἀγγλος περιηγητὴς Morritt (τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Μ. ἐξέδωκεν ὁ R. Walpole, *Memoirs relating European and Asiatic Turkey*. Ἐκδ. Β' London 1818, σ. 43), ἐπισκεφθεὶς τὴν Μάνην τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 1795, εὗρεν «ὅτι μεταξὺ τῶν κατεταναίων τῆς ἡσάν ἀνεκτὼς μορφωμένοι εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν καὶ τινες ἔχοντες γνώσεις τῆς ἀρχαίας φιλολογίας ἱκανάς, ὅπως ἀναγινώσκουν τὸν Ἡρόδοτον καὶ Ξενοφῶντα, προσέτι δὲ ὅτι ἡσάν ἐνήμεροι τῆς ἱστορίας τῆς χώρας τῶν. Σημειώτεον ὅτι ὁ Morritt εἶναι ἐκ τῶν ὀλίγων ξένων, ὅστις εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μάνην καὶ κατὰ τὸν ἐκδότην του (ἐνθ' ἀνωτ. σ. XIII) ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἡθῶν τῶν Μανιατῶν εἰς οὐδὲνα ἄλλο περιηγητικὸν ἔργον ὑπάρχει, ὅσον εἰς τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Μ.

³ Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο πρόβλημα, δηλαδὴ ἡ ἐγκατάστασις τῶν Σλάβων ἐν Πελοποννήσῳ, κατὰ τὸν περὶ τούτου γράψαντα καθηγητὴν ΣΤΥΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΝ, (σ. 10), εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀμφισβητουμένων καὶ περὶ τὸ ὅποιον ἡσχολήθησαν διάσημοι ἱστορικοὶ. Ἐνταῦθα ἀρκοῦμαι νὰ σημειώσω τοὺς τελευταίους ἐκ τῶν ἱστορικῶν γράψαντας, οἷον: Κ. ΑΜΑΝΤΟΝ, Ἱστορ. τοῦ Βυζ. Κράτους τ. Α' σελ. 279-284, 395-396 καὶ σ. 468-471 (ἐνθα ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφία), Μ. VASMER, *Die Slaven in Griechenland*. Berlin 1941. Κατὰ τῆς προσπαθείας τοῦ V., ἵνα ἐπιστημονικώτερον θεμελιώσῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Fallmerayer, ὡς καὶ τοῦ ταγμ. G. STADTMÜLLER γράψαντος ἐν ἡμέραις Κατοχῆς τὸ «Der Peloponnes. Ἀθῆναι 1944» ἀντεπεξῆλθον σθεναρῶς ἐκ τῶν ἡμετέρων οἱ: Δ. GEORGACAS, *Beiträge zur Deutung als slavisch erklärter Ortsnamen*, ἐν *Byz. Zeits.* 41 (1941) 351-381, Δ. ΖΑΚΥΘΗΝΟΣ, Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι καὶ αἱ σλαβικαὶ τοπωνυμῖαι ἐν *N. Ἑστία* 35 (1944) τεύχ. 407 καὶ 408 σ. 485-490 καὶ 536-542). Ὁ ΑΥΤΟΣ, Οἱ Σλάβοι ἐν Ἑλλάδι. Ἀθῆναι 1945, Α. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ, Οἱ Ἑλληνες καὶ οἱ Βόρειοι Γείτονες. Ἀθῆναι 1945, ΑΛ. ΔΙΟΜΗΔΗΣ, Βυζαντινοὶ Μελέται τ. Β. Ἀθῆναι 1946, ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Σλαβικαὶ Ἐπιδρομαί, Βυζ. Πολιτική. (Ἐφημ. *Τὸ Βῆμα* 4 καὶ 5 Σ/βρίου 1946) Ρ. CHARANIS, Nikephorus I, the Savior of Greece from the Slavs (Βυζαντινά. Μεταβυζαντινά I (1946) σ. 75-92) ΣΠ. ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ, Οἱ Τσάκωνες καὶ τὸ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονεμβασίας Χρονικόν. Ἀθῆναι, 1947, ΣΤ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, Βυζαντινὰ Μελέται. VI. Οἱ Σλάβοι ἐν Πελοποννήσῳ. Θεσσαλονίκη 1947 καὶ τέλος εἰδικῶς ὁ Σ. ΚΟΥΓΕΛΑΣ, Περὶ τῶν Μελιγκῶν τοῦ Ταυγέτου ἐξ ἀφορμῆς Βυζαντινῆς ἐπιγραφῆς ἐκ Λακωνίας (*Πραγμ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν*, 15, ἀρ. 3).

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Εἶναι προφανεῖς αἱ δυσκολίαι τῆς ἐκδόσεως ἐγγράφων γεγραμμένων διὰ διαφόρων χειρῶν καὶ μάλιστα κατὰ κανόνα ἀγραμμάτων.

Ἐθεωρήθη ὁρθότερον τὸ σύστημα τῆς ἀποκαταστάσεως ὀρθογραφικῶς τοῦ κειμένου τῶν ἐγγράφων, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπειρεάζεται τοῦτο φθολογικῶς, γραμματικῶς ἢ συντακτικῶς. Ἐπίσης κατεγράφησαν διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὰ ἀρχικά τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τῶν τοπωνυμίων, ἐκανονίσθη δὲ ὁ τονισμὸς καὶ ἡ στίξις. Σχετικῶς μὲ τὸν τονισμὸν μερικῶν λέξεων πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι, ἐφόσον δὲν ὑπῆρχε τονισμὸς εἰς τὸ ἐγγράφον, τονίζομεν συμφώνως μὲ τὴν ἰδιωματικὴν τοῦ τόπου γλῶσσαν (π. χ. κουνία, λουρία, μερέα-μερία, μερασίες, παιδιά, πούλησία, προικίον, τοιχίον, χρονία, φαμελία, εἰτέ, ἀνοψίος κλπ.).

Ἐξαιρετικῶς διετηρήσαμεν πανομοιότητως καὶ ἄνευ διορθώσεων τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐγγράφων. Ἡ σειρὰ τῆς δημοσιεύσεώς των ἀκολουθεῖ τὴν χρονικὴν τάξιν.

Ὡς παλαιογραφικὰ τέλος σημεῖα ἐχρησιμοποιήθησαν τὰ καθορισθέντα ὑπὸ τῆς Union Académique Internationale¹ ἥτοι:

- αβγδ = γράμματα ἀμφιβόλως ἀναγινωσκόμενα
 = γράμματα δυσανάγνωστα
 [. . .] = γράμματα ἐλλείποντα καὶ δυνάμενα κατ' ἀριθμὸν νὰ ὑπολογισθοῦν κατὰ προσέγγισιν
 [] = γράμματα ἐλλείποντα καὶ μὴ δυνάμενα νὰ ὑπολογισθοῦν κατ' ἀριθμὸν
 [αβγδ] = γράμματα ἐλλείποντα καὶ συμπληρούμενα
 <αβγδ> = γράμματα ἢ λέξεις παραλειφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ γραφέως καὶ προστιθέμεναι
 < > = χάσματα
 (αβγδ) = ἀναλύσεις βραχυγραφιῶν
 [[αβγδ]] = γράμματα διαγραφόμενα ὑπὸ τοῦ γραφέως
 {αβγδ} = γράμματα διαγραφτέα κατὰ τὸν ἐκδότην (παρεμβλήματα, ἐπαναλήψεις)
 |αβγδ| = γράμματα ἢ λέξεις προστεθεῖσαι ὑπὸ τοῦ γραφέως εἰς τὸ διάστιχον
 †αβγδ† = σημεῖον παρεφθαρμένων καὶ ἀκαταλήπτων λέξεων.

¹ Emploi des signes critiques, disposition de l'apparat dans les éditions savantes de textes Grecs et Latins, (Paris 1932) σ. 21.

B

ΕΓΓΡΑΦΑ

I

Πώλησις κτήματος εύρισκομένου υπό ἐμφύτευσιν τῆς 1 Ἰανουαρίου 1547. Τὸ ἔγγραφον εἶναι μερικῶς καὶ πλημμελῶς τονισμένον, αἱ δὲ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,158×0,103.

† Ἐν ὀνόματι τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τῆς Κυ²ρ(ίας) τῆς Παναγί(ας) καὶ τῶν Ἁγίων Πάντων. ³Ο τε ἐγὼ Σταμάτης ὁ Πατίζης καὶ ἡ Ἀντρε⁴οῦ ἡ Φονκοῦ μετὰ τὰ παιδιά μ(ου) ἐσυφωνήσαμε⁵ κ(αὶ) ἐπουλήσαμε τὸ Πατζιτῖνο τοῦ χαρτοφύ⁶λακα τοῦ Στυλιανοῦ μετὰ τὰ ἐλιόφντα. Εἶδον⁷ τα ἑμεῖς οἱ δουλεπτάδες, ὁ χαρτοφύλακας ὁ ⁸Στυλιανὸς καὶ οἱ Μιχολινάοι καὶ οἱ Πουχαλαῖ⁹οι ἐμερέσαμε καὶ ἐπῆρε τὴν Ἀπάνω Μερέαν¹⁰ ὁ χαρτοφύλακ(ας) ὁ Στυλιανὸς καὶ τὴν Κάτω Μερέα¹¹ ἔχουν οἱ δουλεπτάδες οἱ Μιχολινάοι καὶ οἱ Που¹²χαλαῖοι καὶ ὁ χαρτοφύλακ(ας) ὁ Στυλιανός. Καὶ εἴ[τι ἀ]¹³νάστημα ἀναστήσουσι νὰ τὸ μεράζον. Εἴτε ἀπ[ομ]εῖ¹⁴νη ἀργὸς ὁ τόπος, νὰ τὸν ἔχη ὁ χαρτοφύλακ(ας) ὁ ¹⁵Στυλιανός, ὅπου τὸν ἀγόρασε ἀπὸ τὸ Σταμάτη τὸν Πα¹⁶τζῆ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀντρεοῦ τὴν Φονκοῦ. Καὶ εἴ τις ἦθε¹⁷λε ἀντιτείνει τίποτε, νὰ εἶναι καταδικασμένος¹⁸ εἰς τὴν εύρισκομένη κρῖσιν καὶ διὰ μαρτυρίας¹⁹ τῶν ἐκεῖσε εύρεθέντων ἀξιοπίστων μ(α)ρτύρων

²⁰μ(α)ρτυρ(ρες) ηερωδιακος μυχολιν(ας) μ(α)ρτυρ(ας) κονομος ²¹μυχολιν(ας) μ(α)ρτυρ(ας) χαρτοφιλак(ας) πουχαλῖς ²²μ(α)ρτυρ(ας) νικολάς χοντιν(ας) ηλιας βριτζᾶ²³νος μαρτυράς ρεμπάκιο χοντιν(ας) μ(α)ρτυρ(ας) ²⁴π(α)π(ᾶ) σκεοφιλαξ ο στυλιανος μαρτίρας.

⟨Ὅπισθεν ἄνω⟩

²⁵ Ἔτους ζνε' μηνὶ Γεναρίου 1.

II

Πώλησις τῆς 13 Ἰανουαρίου 1600. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, αἱ δὲ ὑπογραφαὶ τοῦ ἐτέθησαν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,160×0,146.

Θ(εὸς)

²† Ἔτους ζρη' κατὰ τὴ σήμερο ἡμέρα, ἥτις ἐστὶ μηνὶ Γε³ναρίου ιγ', ἐφάνη μου καλὸ ἐμὲ Μανόλης Κα⁴βάκης μετὰ τὲς ἀνοψίε(ς) μου καὶ πουλοῦμε τίς ἐ⁵λὲς στὴ Γιάννιτσα, ὅσες καὶ ἂν ἔχωμε, ἐλὲς καὶ χω⁶ράφι, ὅσες καὶ ἂν εἶναι καὶ πουλοῦμε το πρὸς τὸν ⁷Γιάννη τὸ Κατζήρη δι' ἄσ(πρα) σο', λέγω δι(α)κόσια ἑβδο⁸μῆτα καὶ γίνομαι ἐγὼ ὁ Μανόλης (ξέ) μετ' ἀνο⁹ψίδια μου ξένος καὶ ἀμέτοχος καὶ ὁ Γιάννης κύ¹⁰ριος καὶ νοικοκύρης καὶ οἱ παῖδε(ς) τῶν παίδων αὐτοῦ καὶ ¹¹μήτε βρι-

4. ³βρονομα⁷θ⁷ι του με⁷γα⁷λυ⁷θ⁷ς και της χ⁷
 ρ⁷πισ πα⁷να⁷λ⁷ και τον αι⁷ων⁷ πα⁷ν⁷των
 ο⁷τε αι⁷ω⁷σα⁷μα⁷τις ω⁷ποι⁷η⁷ς και η⁷α⁷ρε⁷
 ου η⁷φ⁷υ⁷κου με⁷τα πε⁷να⁷με⁷ ε⁷σι⁷φ⁷ω⁷η⁷σ⁷α⁷με⁷
 η⁷β⁷α⁷λ⁷ισ⁷α⁷με⁷ το⁷πα⁷τρ⁷ς το⁷ιν⁷ο⁷ του⁷χ⁷ρ⁷ω⁷φ⁷
 λ⁷κ⁷κ⁷ του⁷σ⁷ι⁷α⁷λ⁷α⁷μ⁷ με⁷τα β⁷α⁷ω⁷φ⁷η⁷τα⁷ η⁷δ⁷ου
 τα⁷β⁷ι⁷ο⁷ ο⁷ι⁷δυ⁷λε⁷ π⁷α⁷δε⁷ς ο⁷χ⁷ρ⁷το⁷φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷α⁷ς ω⁷
 η⁷λ⁷η⁷α⁷λ⁷ο⁷ς και η⁷μ⁷ο⁷ι⁷χα⁷λ⁷ι⁷νε⁷ο⁷ι⁷ και σ⁷πο⁷υ⁷α⁷λε⁷
 ο⁷ι⁷ε⁷κ⁷αι⁷ρε⁷σ⁷μ⁷ και ε⁷π⁷ρε⁷τι⁷να⁷τα⁷νο⁷με⁷ρ⁷α⁷
 ο⁷χ⁷ρ⁷το⁷φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷ω⁷ς η⁷α⁷λ⁷ και τ⁷ω⁷κα⁷τω⁷μ⁷ε⁷ρ⁷α⁷
 ε⁷χ⁷ου⁷ν⁷ι⁷δ⁷ου⁷λε⁷ π⁷α⁷δε⁷ς ο⁷ι⁷μ⁷ο⁷ι⁷χα⁷λ⁷ι⁷νε⁷ο⁷ι⁷ και υ⁷π⁷α⁷
 τα⁷ς ο⁷ι⁷και ο⁷χ⁷ρ⁷το⁷φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷ο⁷ς η⁷α⁷λ⁷ και η⁷μ⁷ο⁷ι⁷
 η⁷α⁷λ⁷ι⁷α⁷ α⁷να⁷τι⁷ς ο⁷σι⁷να⁷το⁷με⁷ρ⁷α⁷ρ⁷η⁷τε⁷ α⁷ι⁷ω⁷ η⁷
 η⁷ι⁷α⁷ρ⁷ο⁷ς ω⁷το⁷π⁷ο⁷ς να⁷το⁷νε⁷α⁷λ⁷η⁷ρ⁷το⁷φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷ω⁷
 η⁷λ⁷α⁷λ⁷ ο⁷π⁷τω⁷ν⁷δ⁷ο⁷ρ⁷α⁷ς ο⁷σο⁷το⁷σα⁷μα⁷τοι⁷των⁷πα⁷
 τ⁷ρ⁷ς και απο⁷τι⁷δα⁷ρε⁷ς τ⁷ω⁷φ⁷ου⁷κ⁷η⁷η⁷τι⁷ς η⁷ο⁷ς
 λε⁷α⁷ν⁷η⁷τα⁷η⁷η⁷τοι⁷τω⁷τ⁷να⁷ε⁷νε⁷κα⁷τα⁷ν⁷κα⁷ρε⁷ν⁷
 ο⁷ι⁷ς τ⁷ω⁷ε⁷β⁷ρι⁷ο⁷κ⁷ο⁷με⁷ν⁷ε⁷κ⁷ρι⁷σ⁷η⁷ και να⁷μ⁷η⁷ρ⁷η⁷ς ο⁷
 το⁷νε⁷κ⁷ο⁷ι⁷ο⁷ς α⁷β⁷ρε⁷θ⁷εν⁷το⁷α⁷λ⁷ο⁷ι⁷ω⁷π⁷ο⁷ρ⁷η⁷τ⁷ρ⁷
 φ⁷η⁷π⁷ρ⁷η⁷ε⁷ρ⁷ω⁷δα⁷κ⁷μ⁷α⁷λ⁷ι⁷ω⁷μ⁷η⁷π⁷ρ⁷ω⁷η⁷ο⁷ς
 μ⁷η⁷α⁷λ⁷ι⁷ω⁷μ⁷η⁷π⁷ρ⁷η⁷ρ⁷το⁷φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷η⁷α⁷λ⁷ο⁷
 μ⁷η⁷π⁷ρ⁷η⁷ι⁷α⁷λ⁷ο⁷ς το⁷ν⁷η⁷τι⁷ν⁷η⁷λ⁷ι⁷α⁷ς β⁷ρι⁷τ⁷α⁷
 νο⁷ς μ⁷η⁷π⁷ρ⁷α⁷ς ε⁷μ⁷πα⁷κ⁷ι⁷ο⁷ς το⁷ν⁷η⁷τι⁷ν⁷μ⁷η⁷π⁷ρ⁷
 η⁷α⁷λ⁷ο⁷ς φ⁷ι⁷λα⁷κ⁷ο⁷ς η⁷α⁷λ⁷μ⁷η⁷π⁷ρ⁷α⁷ς

BIDDER
APR 1951
ARABIA

σκει ἐ(μ)πόδι(ό) μας, μήτε ἐμοῦ, μήτε τῶν συκε¹² γῶ μου. Ἀκόμα ἐγὼ ὁ Θεόδωρος
ὁ Καβάκης τοῦ ἐποῦ¹³ (λ)ησα ἐλές α, μία, δι' ἅ(σπρα) γ'.

¹⁴διμντρν κα

¹⁵βακνς μαρ|τυ|ρας γεοργος ρουσετος

¹⁶κουντεσυς μακρης

¹⁷† K(αι) εγο χαροκοπος (στυ)λιανος μαρτυρο το ανο

¹⁸† Καὶ εγο πα(πα) γρονατης χα(ρ)τοφυλακα μαρτι¹⁹ρο και υπεγραψα

⟨*Οπισθεν καθέτως δι' ἄλλης χειρὸς⟩

²⁰† ομολογο εγο ο νικολος ο πεχαλις πος χρεοστο του γιανι του κατζιρι ασπρα

²¹εκατο μετρητα ολο

⟨*Ανω ἀριστερά δι' ἐτέρας χειρὸς⟩

ἡ ἀγορά τοῦ Μανόλη

III

Πώλησις τῆς 18 Φεβρουαρίου 1609. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων 0,148×0,113.

Θ(εὸς)

² † *Ετους ζριζ', μη(ν) Φλεβαρίου ιη'. *Ομολογῶ ἐγὼ Νι³κόλ(ας) Ζαφίρης
μὲ τὴν φαμελία μου καὶ Στρατή⁴ γη Τριβόλης μὲ τὸν ἀδελφόν μου, πὼς μ(ᾶς) ἐφάνη
⁵καλὸ μὲ οἰκείας βουλής καὶ θελήσεως καὶ ἐρωτή⁶σεως τῶν ἐδικῶν μας, μήτε βί(ας),
μήτε δυναστε(ίας), ἐπι⁷πράσκομε καὶ ἀπεπουλοῦμε τὸ ἐμὸν χωράφι⁸, ὅπερ ἔχομε εἰς
τὴ Γιάννιζα εἰς τὸ Μπαριζάβαλο, ὁ⁹σο καὶ ἂν ἔναι, πλησίον Λαζακούλη Ζουμπούννη.
Τὸ αὐτὸ χω¹⁰ράφι τὸ πουλοῦμε πρὸς τὸν παπᾶ τὸν Βριτζιᾶ¹¹ρο καὶ πρὸς τοὺς
παῖδ(ας) αὐτοῦ, δι' ἅσπρ(α) φ, λέγω πε¹²τακόσια, πουλησίᾳ καθ[ολ]ικῇ καὶ εἰς τὸν
αἰῶνα τὸν ἄμπα¹³τον καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον γίνομαι ἐγὼ ὁ Νικόλας καὶ ὁ Στρα-
¹⁴τήρης μὲ τὸν ἀδελφόν του ξένοι καὶ ἀμέτοχοι τοῦ ¹⁵αὐτοῦ χωραφίου καὶ ὁ παπᾶ
Βριτζιᾶνος μὲ τὰ παιδι¹⁶α του κύριος καὶ νοικοκύρης καὶ οἱ παῖδες τῶν παίδων
αὐτοῦ ¹⁷γὰ ἔχον, γὰ δεσπόζον εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄμπατον καὶ ¹⁸διὰ τοῦτο ἐδώσαμε
τὸ γράμμα μ(ας) εἰς ἀσφάλειαν.

¹⁹πα(πα)σερβος μαρτυρας

²⁰πουλημενος γεοργος μι κε εγο Γεοργος σκε

²¹καλαμαρ(ας) χοληνας μαρ οφιλακας

²²μαρτυρας τηρ(ας) μαρτυρ(ας)

²³† κεγο αναΓνοστης σερβο ηπεγραψα

IV

Πώλησις τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1611. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου, ἐφθαρμένου, διαστάσεων 0.120×0.098 .

Ἔτος ζρκ', μηνὶ Σεφτεβρίου κς'.

¹ † Ὁμολογοῦμ(ε) ἐμ(εῖς) οἱ Κολιβραδέοι, ὁ Μιχάλ(ης) μὲ τὸν Κωστα³τῆ καὶ ὁ Νικόλα(ς) μὲ τὸν Πέρο καὶ μὲ τὸν Βελισσάρη καὶ ⁴ ὁ Λάις καὶ μὲ τὰ παιδία μου καὶ ὁ Σγουνρὸς καὶ ὁ Σιδέρ(ης) ⁵ καὶ ὁ Καρζῆς καὶ ὁ Λαρκούλης μὲ τὰ παιδία μ(ας) καὶ ὁ Δη⁶[μή]τρης ὁ Κουτρούλη(ς) καὶ ὁ Μικρούλης μὲ τὰ παιδία μου ⁷ [καὶ] ὁ Νικόλας τοῦ Στρατήγη ὁ γ(ι)ός, πὼς ἦβ(ε)ραμε χωράφι π⁸ατρικὸ μ(ας) εἰς τὸ Λάζο [τ], πλησίον λαχιδ(ι)α δύο ⁹ καὶ ἡμερο καὶ ἀργὸ ἀπὸ τὸ Λάζο ἔως τῆς Καλογραία(ς) τὸ νε¹⁰ρὸ ἀπὸ πάνωθε καὶ ὡς τὸ νερὸ τῶν Καλογέρω καὶ ὡς (ς) τὸ ¹¹ τράφο, πλησίον τοῦ Τρούκον καὶ πλησίον τοῦ Λία ¹² τοῦ Ἀτωνάκη ὑποκάτωθε. Τὸ αὐτὸ χωράφι τὸ που¹³λοῦμ(ε) τοῦ Θεοδωρῆ τοῦ Κοκκινάκη, ὅσο ἔχει ἀρ¹⁴μα(ρ)κωμένο ἀπόξω ἀπὸ τὸ τοιχίον καὶ ἐπουλήσα¹⁵μὲ το πουλησία καθολικὴν στὸν αἰῶνα τὸν ἁπα(ν)το¹⁶, δι' (ἄ)σπρ(α) ρ, λέγω ἑκατό· καὶ ἐλάβαμ(ε) ἐμ(εῖς) οἱ γεγαρ¹⁷μμένοι τὰ (ἄ)σπρ(α) εἰς τὰ χέρια μ(ας), σῶα καὶ ἀνε(λλ)πᾶ καὶ ¹⁸ ἀπὸ τὰ σήμερα γινόμεσθε ἐμ(εῖς) ξένοι καὶ ἀμέτο¹⁹χοι τοῦ αὐτοῦ χωραφίου καὶ ὁ Θεοδωρῆς κύριος καὶ ν[οικ]οκύρις ²⁰ καὶ οἱ παῖδε(ς) τῶν παίδων αὐτοῦ· καὶ εἰς ²¹ αὐτὸν ἐδώσαμ(ε) τὸ παρὸ μ(ας) γρ(ά)μμα εἰς ἐκ²²λὸν(ς) ἀνθρώπους μάρτυρας(ς).

²³ [† κ]εγο μιχαλ(ης) εγαρψα μ(ε) θελισσο τον γε²⁴[γαρ]μενο † κεγο διμίτρι στιληνο μαρι το ανοθε

²⁵ πετρος ρο διμ(ος) κισιρα

²⁶ πακι μαρις κικ μ(α)ρις

4. Ἀντὶ Λίας 5. Ἀντὶ Δρακούλης 9. ἀργὸ = ἀργὸ (βλ. καὶ 1, 14.) 11. Ἀντὶ Τούρκου 16-17. Ἀντὶ γεγραμμένοι 23. Ἀντὶ ἔγραψα.

V

Πώλησις τῆς 4 Νοεμβρίου 1618. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου ὀλίγον ἐφθαρμένου, διαστάσεων $0, 223 \times 0, 105$.

Ἔτους ζρκζ', μηνὶ Νοεμβρίου ζ'.

¹ † Ὁμολογῶ ἐγὼ Θεοδωρῆς Καλαμαρᾶς μα³ζι μὲ τὸν νιόν μου καὶ μὲ τὴν συμβία μου, ⁴ πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ μὲ οἰκείας μου βου⁵λῆς καὶ θελήσεως καὶ ἐρωτησεως τῶν ἐδικῶ⁶ μου, μήτε βίας, μήτε δυναστείας, ἐπιπρά⁷σκω καὶ ἀπεπονλῶ τὸ χωράφι, ὄνπερ ἔχω, ⁸ ἐξώτοπο εἰς τοῦ Κιμούλη τὸ λακάδι, τὸ ⁹ μερτικὸ μου τὸ τρίτο καὶ τῆς συκέα(ς) τὸ ¹⁰ μερτικὸ μου, ὅσο καὶ ἂν ἔναι τὸ(ν) αὐτὸ τόπο καὶ συ¹¹κέα

τὸ πονλῶ τοῦ Δημήτρη τοῦ Σέρβου, δι' ἃς¹² πρὰ δέκα, πονλησία καθολικὴ εἰς τὸν αἰῶ¹³να τὸν ἄμπατον· καὶ διὰ τοῦτο ἔδωσα τὴν ὁ¹⁴μολογία μου.

¹⁵ γιανης βα	γεοργος	στρατηγη	καζης
¹⁶ πισμένος	μιχολιν(ας)	ματρι	πονχαλ[ης]
¹⁷ μαρτιρ(ας)	μαρτιρ(ας)	μαρτιρ(ας)	μαρτιρ(ας)

¹⁸ † καὶ ἐγὼ παπα νιαρχος σερβος ηπεγραψα]

¹⁹ Ἀκόμη ἔδωσα καὶ ἐγὼ ἡ Πουχαλῖνα μὲ ²⁰ τοὺς γαμπροὺς μου ἐπούλησα τὸ μ[ερ]²¹τικό μου.

²² † Καὶ ἐγὼ Καλογερος με τον α²³δελφο μου ἐπονλυσάμε το ²⁴μερτηκο μας.

⟨*Οπισθεν⟩

²⁵ † κε ἐγὼ ρουσετος μακρις μα²⁶ζι με τον ιο μου πονλο το μερ²⁷τικό μου
οσο κε αν εχο

²⁸ † κε ἐγὼ καρυς ἐπονλυσα το μ²⁹ερτικό με τυ συνκ(αι)εα

8. λακάδι = λαγκάδι

VI

Πώλησις βεβαρυσμένου διὰ δουλείας τῆς 10 Ἰανουαρίου 1622. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου, ἐφθαρμένον, διαστάσεων 0,222 × 0,101.

1622, μηνὶ Γεναρίου 10.

²⁹ Ομολογῶ ἐγὼ Πιποπέρος μὲ τὰ π[αι]³⁰διά μου καὶ μὲ τῶν ἐδικῶν μου τῇ βου[λή], ³¹ἐπ(ρ)ιγράσκω καὶ ἀποπονλῶ τὸ ἐμὸν <ν> χ[ω]³²ράφι, ὅπερ ἔχω, τόπο λεγόμενον εἰς τὴν ³³ν Ἀγία Σοφία τῇ ῥάχη, ὡς τ' ἄλῶνι τοῦ ³⁴Δημήτρη τοῦ Δημάκη καὶ τὸ πονλῶ πρὸς ³⁵τὸν Α[ημή]τρη τὸ Δημάκη καὶ τὸν Α[ημή]³⁶τρη τὸ Σέρβο καὶ τοῦ πατῆ Βασίλη [καὶ τοῦ] ³⁷πατῆ Μιχαλάκη καὶ τοῦ Καζῆ καὶ [...]. ³⁸τῶν τοῦ Δημάκη καὶ τοῦ Χόσαρη καὶ ὁ [...]. ³⁹μετετηρῶς γὰ πε<ρ>γὰ καὶ ὁ Μιχάλη ὁ Τρουπά[κης]. ⁴⁰καὶ τὸ πονλῶ, δι' (ἃς)πρ(α) 60, πονλησία κα⁴¹θολικὴ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπατον· καὶ ὅπ[οι]⁴²ος ἀπὸ τὰ δύο μέρη χαλάσει τὴ μ[ο]⁴³λογία, γὰρ τὴ κατάρα τῶ τρι[αχο]⁴⁴σίων δέκα καὶ ὀκτὼ τῇ[ς Νικαίας]. ⁴⁵καὶ διὰ πίστεως ἀληθείας ἐπ[οι]⁴⁶ήσαμε εἰσὲ καλὸν <ς> ἀθρόπον[ς]. ⁴⁷ἀκόμη καὶ ὁ Αημ(ή)τρη(η) ὁ Τρουπάκη.

⁴⁸ † κ ἐγὼ γηανς Βαπτισμενος μαρ[τιρ]ω

⁴⁹ † κ ἐγὼ παπαδιμι(τρης) μαρτιρο κ(αι) οιογρα[φω]

⁵⁰ † Ἀκόμα ἐπούλησα ἐγὼ Πέτρος τοῦ πατῆ ⁵¹Μιχαλάκη τὸ σπίτι, ὅσο καὶ ἂν ἔχη, δι' (ἃς)πρ(α) [μ], ⁵²λέγω σαράτα, πονλησία καθολικ[ή].

⟨*Οπισθεν⟩

⁵³ † Ἀκόμη γράφομαι εἰσὲ τοῦτο ⁵⁴ὅτι ὁ πᾶς μὲ κλέπτει ἀπὸ τὸ ⁵⁵χειμαδία

νά τὸν ἀγάγωμαι |²⁹ἀκόμη καὶ κανεὶ νά μὴν ἔχη δικό |³⁰κ(αι) δ [.] γοιὸς βοτίσει
νά ἔχη τὴ |³¹κατάρτα τῆς Ἀγίας Σοφίας.

⟨Πλαγίως ἀριστερά⟩

|³² Θύμησι διὰ τοῦ Βασί[...] τοῦ ἴ β[.]λαμε[α] το |πα|παπ[α]λα |³³..... ἴ

⟨Δι' ἄλλης χειρὸς⟩

|³⁴ ἡ ὁ(ν)μολογία(ν) εἰς τὸ Γ(γ)ού |³⁵⟨ρ⟩νιτ[ζ]α εἰς τὴ ράχη.

⟨Ἀντιστρόφως γεγραμμένον⟩

|³⁶χα⟨ρ⟩τι διὰ τὸ πασίδια τὸ χεῖμα[δίο]

2. Ἀντι παπᾶ Πέτρος 12. Ἰσως Μετετήρης 29. κανεὶ = κανεῖς, δικ(αίωμα)

30. βοτίσει = ψευτίσει

VII

Πώλησις τῆς 13 Ὀκτωβρίου 1663. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου, ὀλίγον ἐφθαρμένου, διαστάσεων 0,150 × 0,111.

1663, μηνὶ Ὀκτωβρίου 13. Ὁμολογῶ ἐγὼ |² ὁ Στρατήγης ὁ Ματρίτάκης, πὼς
μοῦ ἐφά[3]ρη καλὸ, μὲ οἰκείας μου βουλῆς καὶ θελήσε(ως) |⁴ τῶν ἐδικῶ μου τὴ βολή,
ἀπεπράσκω καὶ ἀ[3]πεπωλῶ τὸ σπίτι μου, ὡς καθὼς ἔναι, μὲ |⁶ τὰ πασίδ(ι)α καὶ μὲ
τὸ μισὸ τόπο τοῦ πάρ[7]πα μας· καὶ πονλῶ το πρὸς τὸν Σέρβο |⁸ καὶ πρὸς τοὺς
παῖδας αὐτῶν, διὰ γρόσα |⁹ δεκατέσσερα καὶ κοσάρι, πονλησία |¹⁰ καθολική, εἰς τὸν
αἰῶνα τὸν ἄπατον, |¹¹ καὶ οἱ παῖδες τῶν παίδων αὐτῶν· νά ἔναι ὁ |¹² Σέρβος κύριος
καὶ νοικοκύρις, εἰς τὸν(ν) αἰῶ[13]να τὸν ἄπατον, καὶ ὁ Στρατήγης ὁ ἄνωθε |¹⁴ Ματρι-
τάκης τὰ ἄσπρα εἰς τὰ χέρ(ι)α του

|¹⁵ ἱ Γιανης μαριτακις μαριτηρας.

|¹⁶ ἱ ταβουλαρης σερβος μαριτηρας.

|¹⁷ ἱ νηκολας χονλαρης μαριτηρας.

|¹⁸ ἱ στρατιΓης σερβος μαριτηρας.

|¹⁹ ἱ παπα Γιανης εγραψα με θελησι τον |²⁰ διο.

VIII

Πώλησις Ὀκτωβρίου 1666. Τὸ ἔγγραφον εἶναι ἐν μέρει τονισμένον μὲ περισπωμένην, γεγραμ-
μένον δὲ ἐπὶ τῆς ἐτέρας σελίδος τοῦ χάρτου τοῦ ὑπ' ἀρ. VII ἐγγράφου (13 Ὀκτωβρίου
1663) δι' ἄλλης χειρὸς.

1666, μηνὶ Ὀκτωβρίου.

|² ἱ Πονλῶ ἐγὼ ὁ Σερεμέτης τὴ Σφύρα |³ εἰς τὴ Γιάννιτ[ζ]α, πονλησία, σιῶ
Μι[4]χολινάνω τὴ λαχίδα, πρὸς σιῶ |⁵ ξαδρεφό μου τὸ παπᾶ Σέρβο, γιὰ |⁶ ἄ(σπρα)

γρόσια δύο, λέγω δύο, και δια⁷ τουτο στρέγω τοῦ ἔδωσα τὴν δ⁸ μολογία μου εἰς τὰ χέρια του.

5. Ἀντὶ ξάδερφο 7. Ἀντὶ στέργω

IX

Πώλησις Νοεμβρίου 1666. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Εἶναι δὲ γεγραμμένον ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπ' ἀρ. VIII ἔγγρ. (Ὀκτωβρίου 1666) καὶ δι' ἄλλης χειρὸς. Αἱ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως.

† 1666, μηνὶ Νοεμβρίου. Ὁ(μο)λογῶ ἐγὼ ὁ Νικό²λας ὁ Δρακάκης, πὼς μου ἔφάνη καλὸ, μὲ³ οἰκείας μου βουλῆς καὶ ἡθελήσεως καὶ ὀρω⁴ τήσεως τῶν ἐδικῶν μας, καὶ πουλῶ τὸ λαχί⁵ δι εἰς τὸ Γυριζέ, πλησίον τῶ Ματριτέω, ἀπὸ κά⁶ τω ἀπὸ τῆ στράτα, πουλῆσιν καθολικῇ, εἰς⁷ τὸν αἰῶνα τὸν ἅπατο· νὰ ἔναι ὁ Παπᾶς κύρι⁸ος καὶ νοικοκύρις καὶ ὁ Νικόλας ξένο(ς) καὶ ἀμέ⁹ τοχος, γι' ἄσπρα γρόσια τρία

¹⁰ † κεγο Θεοροχὸς σεβαστακὶς μαρτιρας

¹¹ † κεγο διμιτράκι ματζονκομιτακὶς μαρτιρο

¹² † κεγο παπας σερβος εγραψα ενεμπροστε του νικ(ο)λ(α)

10. Ἀντὶ Θεοδωρῆς

X

Πώλησις τῆς 24 Ἰανουαρίου 1670. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,107 × 0,113.

† 167(0), μηνὶ Γεναρίον εἰς τὴ(ς) 24.

² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Στρατήγης ὁ Μουσαληκά³ κης μὲ τὸν ἀφέντη μου τὸ Δημήτρη, πὼς μου⁴ ἔφάνη καλὸ καὶ οἰκείας μου βουλῆ(ς) καὶ θε⁵ λήσεως καὶ ἐρώτησα τοὺς ἐδικού(ς) μου ὅ⁶ λους καὶ τοὺς σέπρους μου καὶ πουλῶ μία μέ⁷ ρα μύλο εἰς τὸ Σονκάμνο, γιὰ γρόσια ἐ⁸ ννέα, λέγω ἔννέα. Τὸν ἀπὸ μύλο τὸ(ν) πουλῶ τοῦ⁹ Μανολάκη τοῦ Μελισσαράκη, πουλῆσι¹¹ α καθολικῇ, εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπατο·¹¹ καὶ ὅποιος ἡθελε τὸν αὐτείνει, νὰ τὸ¹² κεφαλῶνῳ ἐγὼ ὁ Στρατήγης ὁ Μουσα(λικάκης)

3. Ἀντὶ ἀφέντη 6. Ἀντὶ σέμπρους 12. Ἀντὶ κεφαλῶνῳ

XI

Δάνειον τῆς 1 Ἰουνίου 1670. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον διὰ στιγμῶν, ἀτάκτως τεθειμένων, γεγραμμένον δὲ ἐπὶ τῆς ἐτέρας σελίδος τοῦ ὑπ' ἀρ. X ἔγγραφου (24 Ἰαν. 1670). Ἡ δευτέρα ὑπογραφή ἐτέθη δι' ἄλλης χειρὸς.

℥† 167(0), μηνὶ θεριστῇ εἰς τὴ πρώτῃ.

² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Δημήτρης ὁ Μουσαλίμης, πὼς χρεω³ στῶ τοῦ Μανολάκη τοῦ Μελισσαράκη γρόσια δέ⁴ κα ἡμιον νὰ τοῦ τὰ δώσω ⁵ ἔως τὴν Κυριακῇ, εἰτέ,

ἂν ἀπομείνου, γὰ περπα|⁶τοῦ μὲ τὸ διάφορό τους, τὰ δύο τρία ἀπάνω μου.]] |⁷ K(αἰ)
ἐγὼ τὸ σ<τ>έρω τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογία |⁸ μου εἰς τὰ χέρια του.

|⁹† K(αἰ) εἰς διμιτρακίς στεφανακίς με εβαλα|¹⁰η διο κ(αἰ) εγραφα:—

|¹¹† K(αἰ) εἰς μιχαλὴ ματηρας

<Ἄνω δι' ἄλλης χειρός>

μὲ θέλημα

XII

Ἐναλλαγή προικίου τοῦ Ἰανουαρίου 1677. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ἡ δευτέρα ὑπογραφή ἐτέθη δι' ἄλλης χειρός. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,093 \times 0,108$

† 1677, μηνὶ Γενναρίον. Δίδω ἐγὼ |² ὁ Θεοδωράκης ὁ Στέφανος τῆς |³ γυναι-
κός μου τὸ Σοπωτὸ εἰς τὴ Σούτο|⁴βα μὲ τὸ στενούλι γὰ τὸ προικίον δ|⁵πον ἔδωκε
εἰς τὰ Βλικοβία κ' ἐπῆ|⁶ρα τὰ πρόβατα κ' ἔδωσέ μου τὸ |⁷δικό του γὰ τὸ ὀρίζω.

|⁸† παπα σερβος εγραφα

|⁹† κε γ' ρ' ο' θεοδορακίς σεργομε.

<Ὅπισθεν καὶ διὰ τρίτης χειρός>

|¹⁰ τοῦ Θεοδωράκη τοῦ Στεφάνου ἡ ὁμολογία

3. Ἀντὶ Σούντοβα 9. Ἀντὶ στέργομαι

XIII

Πώλησις τῆς 9 Μαρτίου 1679. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ ὁλόκληρον γεγραμ-
μένον διὰ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐπὶ φύλλου χάρτου, ὀλίγον ἐφθαρμένον, διαστάσεων
 $0,105 \times 0,108$.

1679, Μηνὶ [Μαρ]τίον 9.

|²† Ἐφάνη ἐμένα λαλὸ τοῦ Παναγιώ|³τη τοῦ Πολλαβετιζῆ καὶ πωλῶ τὸ
σοπωτὸ |⁴τὸ χωράφι, ὅπου ἔχω στή Γιάννιζα στή |⁵Μοβρίνια μὲ τὴν ἐλαία καὶ
πουλῶ|⁶το τοῦ παπᾶ Σέρβου, δι' ἅσπρα 25<0>, ἤγουν δι|⁷ακόσια πενήτα, καὶ ἔναι
σύντορο τοῦ |⁸Στυλιανάκη γὰ ἔναι ὁ παπᾶ Σέρβος κ' |⁹ριος νοικοκύρης καὶ ἐγὼ
ὁ Παναγιώ|¹⁰της ξένο<ς> ἀπὸ αὐτὸ χωράφι καὶ ὄγοι|¹¹ος τὸν ἀντιτείνει γὰ τότε
κεφαλῶ|¹²ρω ἐγὼ Παναγιώτη καὶ εἰσὲ αὐτὸ τοῦ ἔδω|¹³σα τὴν ὁμολογία μου στὰ
χέρια του.

|¹⁴ κεγο λιας ματηρας

|¹⁵† καὶ εἰς παπᾶμαβροδὴ νομιτζὴ εχα καὶ ε|¹⁶γραφα με θεληση το δηο μερο.

<Ὅπισθεν>

|¹⁷ Θύμηση ὅσο περν[. . . .] πέρνω ἀπὸ τῆ |¹⁸ α[. . .]χης γαστέρες δ[έκα] μισή

|¹⁹ ὁμοῦ γαστέρες 50

<Ὅμοιως ὀπισθεν καθέτως>

|²⁰ ἡ ὁμολογία<α> Πολλα<βε>τιζῆ

2. Ἀντὶ καλὸ 4. Ἀντὶ Γιάννιζα

XIV

Πώλησις τῆς 20 Ὀκτωβρίου 1680. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,300 × 204.

1680, μη<ν> Ὀκτωβρίου 20.

|²Τῇ σήμερον ἡμέρα ἐφάνη καλὸ τοῦ Μανολίτζη τοῦ |³Καμάνη μὲ τῇ γυναικα
μον τῇ Γιαννούλα καὶ |⁴ἐπούλησα τὰ ροῦχα, ὅσα ἐπῆρα ἀπὸ τ' ἀτρό|⁵μον καὶ ἀπὸ
τῆς|⁶ σύκρη μου τῆς|⁷ Γιαννίστιζα· |⁸τὰ ἐπούλησα τῷ κουνάδω μου τοῦ Ἀναστάση
καὶ |⁹τ' Αλεξατρή, ἀπελαχώραφα, ἐλές, νὰ τὰ |¹⁰ἔχον εἰς τελεί<α> πόπρασι, ἔξω ἀπὸ
τὸ χωράφι|¹¹ στὴ Γιάννιζα καὶ τὰ συκάμυνα στὴ Γί|¹²ζα ἀπὸ τὰ ἄλλα ὅλα ἀπὸ
Ζάβαλη πελᾶ|¹³ με ψωμί καὶ κρασί, ὅπου τύχομε καὶ εἰσέ |¹⁴αὐτὸ τοὺς ἔδωσα τὴν
ὁμολογία μου εἰς τὰ χέ|¹⁵ρια τοὺς ἐνέπρ<ο>τε καλῶν ἀ<ν>θρώπων μα|¹⁶<ρ>τύρω.

|¹⁵κ(αί) ἐγὼ ἐξαρχος ζαβαλνς μαρτυρο το ανοθε

|¹⁶ταβονλαρνς μπουβαλνς μαρτυρο το ανοθε

|¹⁷Δικεος καμαννς μα<ρ>τηρο

|¹⁸κ(αί) ἐγὼ σταματισ νηκολις μαρτυρω το ανοθε γεγρα|¹⁹μενω

|²⁰αναγνωστης Ζαβαλη εγραφα με θεληση το δι|²¹ο μερο.

(Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χάρτου κάτω ἀριστερὰ δι' ἄλλης χειρὸς)

|²²† χωρίο Κεχρένικα]

|²³Γράφεται ὁ Γιάννη Ἀλεφατζῆ, ἡ |²⁴γυνὴ Εἰρήνη, ὁ υἱὸς <τοῦ> Λεοῦτζη
Κυριάκη, |²⁵ ἡ θυγατρὶ Καλῆ<ς> Παρασκή, ὁ πατὴρ |²⁶Λεοῦτζη ἡ μητὶ Καλῆ

5. Ἀντὶ σύγκρη 22. Ἀντὶ Κεχρένικα

XV

Πώλησις Ἰανουαρίου 1681. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι.
Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,210 × 0,154.

† 1681, μηνὶ Γεναρίον. Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γι|²άννης ὁ Λαμπιράκης ὁ Κον-
λουράκης μὲ τῇ μάννα |³μον καὶ μὲ τ' ἀδέ<λ>φ<ι>α μου, πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ
|⁴μὲ οἰκείας μου βουλῆς καὶ ἡθελήσεως καὶ ρωτή|⁵σεως τῶν ἐδικῶν μου τῇ βουλή,
ἀπεπράσχω καὶ που|⁶λῶ τὸ λαχίδι τὸ μερικὸ μου, ὅπου εἶχα, εἰς τὴ |⁷Γιάννιζα
εἰς τ' ἀπέλια πὸ πάνω εἰς τὸν Ἅγιο Θε|⁸όδωρο, ὅπου τὸ εἶχα μὲ τὸ παπᾶ Σέρβο
μαζί καὶ |⁹πουλῶ τοῦ Γιάννη τοῦ Παπᾶ Σεργάκη, γι' ἄσπρα γρόσια |¹⁰τρία, λέγω
τρία, πουλησιὰ καθολικὴ εἰς τὸν αἰ<ῶ>να |¹¹τὸν ἅπατο· καὶ ὁ Γιάννης κύριος καὶ
<νοικοκύ>ρις· καὶ ἐγὼ Λα|¹²μπιράκης ξένος καὶ [ἀμέτοχος]· καὶ ἐλάβαμε |¹³τὰ
ἄσπ<ρ>α εἰς τὰ χέρια μας

|¹⁴κε ἐγὼ νικητα σερβος μαρτυρο τανοθε γεγρα/μενα

|¹⁵† κε εγω Βασηλης κρητζηγχανειζης ματηρα

|¹⁶† πα<πα>σερβος εγραψα με τον ιδιο τι βουλι

⁷ ἀπέλια = ἀμπέλια

<Κάτω δι' ἄλλης χειρός>

|¹⁷ γηανης λα|¹⁸ μπιρακης

XVI

Πώλησις τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1681. Τὸ ἔγγραφον εἶναι μερικῶς καὶ πλημμελῶς τονισμένον. Αἱ υπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων 0,150×0,098.

|²† Ὁμολογοῦμε ἐμεῖς οἱ καλόγεροι τῆς Πωγωνίτζας τ(οῦ) Σω(τῆ)ρος, |³πὼς μᾶς ἐφάνη καλὸ καὶ που/λοῦ/με τὸ λαχίδι|⁴, ὅπου ἔχομε εἰς τὴ Γιάννιζα ἀπὸ τὸ Γιώργο τὸ Μελά. Τὸ |⁵πουλοῦμε πρὸς| τὸ πα|πᾶ| Σέρβο καὶ πρὸς τὸ Λία τὸ Λαμπι|⁶ράκη, δι' ἄ(σπρα) γρόσια ἐνάμισυ, λέγω ἐνάμισυ, |⁷πουλησία καθολικὴ εἰς τὸ<ν> αἰῶνα τὸ<ν> ἅπαντον |⁸καὶ εἰς<σ>ε τοῦτο ἐδώσαμε τὴ ὁμολογία μας εἰς |⁹τὰ<ς> χεῖρας του καὶ ἐλάβαμε τὰ ἄσπρα εἰς τὰ<ς> χεῖ|¹⁰ρας μας, σὺα κα(ὶ) ἀνελλιπᾶ, καὶ καλοὺς ἀν(θρώπ)ους |¹¹μάρτυρας.

|¹²† Διο(τυ)σι(ος) τρουπακυσ μ(αρ)τη(ρας)

|¹³† κ εγο πα|πα| Πηλαλῆς μαρτηρο το α(νω)θε |¹⁴γεγραμμενον

|¹⁵† μελέτιος ἱερομοναχος κ(αὶ) υγιουμενος της μο|¹⁶νης του σοτιρος με τη

ευχη μου.

<Ὁπισθεν διὰ ξένης χειρός>

|¹⁷† Τῆς Πωγωνί|¹⁸τζας ἡ ὁ|¹⁹μολογία

XVII

Πώλησις τῆς 30 Αὐγούστου 1689. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ γεγραμμένον ὁλόκληρον διὰ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων 0,207×0,070.

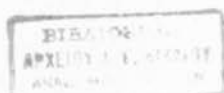
† 1689, μηνὶ |² Αὐγούστου εἰς τὲς τρι|³άτα. Ὁμολογῶ |⁴ ἐγὼ Στυλιανὸς |⁵ὁ Καραμπάτος ὁ |⁶Καρόγερος, πὼς |⁷μου ἐφάνη καλὸ |⁸μὲ οἰκείας μου βο|⁹λῆς καὶ ἠθέλησε|¹⁰ως καὶ ἐρωτήσεω |¹¹τῶν ἐδικῶ μου, ἀ|¹²πεπράσχω καὶ πουλῶ |¹³τοῦ Γιάννη τοῦ παπᾶ Σε|¹⁴ρβάκη τὸ λαχίδι εἰς |¹⁵τὰ Βρικοβία εἰς |¹⁶τοῦ Στάτη εἰς τὸ γεορ|¹⁷(sic) πλησίον καὶ εἰς τὴ Γιά|¹⁸ννιζα εἰς τὸν Ἅγιο |¹⁹Θεόδωρο ἀπὸ πάν[ω] |²⁰γι' ἄσπρα γρόσι<α> πέ|²¹<ν>τε, πουλησία καθο|²²λική, εἰς τὸν αἰῶνα |²³τὸν ἅπαιον καὶ ὁ Γ<ι>|²⁴άννης κύριος καὶ νοι|²⁵κοκύρι<ι>ς κ<αὶ> ὁ Κα|²⁶ρόγερος ξένο<ς> καὶ

<Ὁπισθεν>

|²⁷† κεγο νικι|²⁸τα μαριρας

|²⁹† κεγο παπα σερ|³⁰βος μαρτηρο |³¹κε ηπεγραψα

6 καὶ 26 Ἀντὶ Καλόγερος 16 Ἀντὶ Στράτη

XVIII

Πώλησις Μαρτίου 1691. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ γεγραμμένον ὀλόκληρον διὰ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0.149×0.099 .

1691, μηνὶ Μαρτίου.

|²† Ὁμολογοῦμε ἐμεῖς οἱ Μα|³τριτέοι δύο ἀδελφοί, ὁ Νι|⁴κόλας καὶ ὁ Θεο-
δωρῆς, |⁵πὺς μᾶς ἐφάνη καλὸ |⁶μὲ οἰκείας μου βουλῆς καὶ |⁷ἡθελήσεως καὶ ἐρωτή-
σε|⁸ως τῶν ἐδικῶν μας ἀπε|⁹πράσκομε καὶ πουλοῦμε |¹⁰τοῦ Γιάννη τοῦ παπᾶ Σέρ-
βα|¹¹ τὸ λαχίδι εἰς τὸν ἀπάνω|¹² Ἅγιο Θόδωρο τὲς δῶ Με|¹³ρασίεες μὲ τὲς ἐλὲς ὅσε
|¹⁴καὶ <ἀν> εἶναι γι' ἄσπρα γρόσι|¹⁵ α ἔξι που<λη>σία καθο<λι>κὴ εἰς|¹⁶ τὸ <αῶ>να
τὸ <ᾶ>πατο

|¹⁷† κε εγὼ καρᾶπα|¹⁸τος στηληανακῆς |¹⁹ματηρας

<Ὁπισθεν>

|²⁰† κε εγὼ κοστα ἀπο τα Ληα|²¹σηνοβα κουνουσητῆ|²² ματηρας

<Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σελίδος δι' ἄλλης χειρός>

|²³ ἡ ὁμολογία τῶν Ματριτέωνε

20. Ἀντὶ Κωστα<ντῖνα>

XIX

Πώλησις τῆς 15 Ἰουνίου 1699. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ ὀλόκληρον γεγραμ-
μένον διὰ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0.200×0.100 .

1699 μηνὶ Ἰουνίου 15.

|²† Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ παπᾶ |³Σπανὸς μὲ τῶ πατέρων |⁴τὴ βουλή, πὺς που-
λοῦμε |⁵τὸ μύλο εἰς <σ>τὸ Σουκάμ|⁶μ|⁷ρο, ὅρες τέσσερες, λέγω τέ|⁸σερες· τὸ που-
λοῦμε τοῦ |⁹Γιάννη τοῦ παπᾶ Σερβά|¹⁰κη, γιὰ γρόσια τέσσερα, |¹¹λέγω τέσσερα,
πουλησία |¹²καθολικὴ εἰς <σ>τὸν αἰ|¹³ῶνα τὸν ἄμπατον· |¹⁴καὶ γροικέται ὁ μύλος
|¹⁵ἀπὸ τοῦ Κωστατῆ τοῦ |¹⁶Μουσαλήμη· γὰ εἶναι |¹⁷κύριος ροικοκύρις καὶ |¹⁸ἐμεῖς
οἱ καλόγεροι ξένοι |¹⁹καὶ ἀπόξενοι.

|²⁰† υρομωναχος δηω|²¹νησιως σπανος εγρα|²²ψα με το χερη μου.—

<Ὁπισθεν, πλαγίως δι' ἄλλης χειρός>

|²³ ἡ ὁμολογία τοῦ Σουκάμινου

<Ὁμοίως ὀπισθεν δι' ἑτέρας χειρός τὰ ἐξῆς:>

|²⁴† Ταβονλάρης Πλαβῆς γαζέτιες 61

|²⁵† Γιάννης Κουλουράκης γαζέτιες 8

|²⁶† Παπᾶ Σπανὸς 27

|²⁷† Φούκαινα γαζέτιες 3

|²⁸† Λίας Ναχάκης γαζέτιες ἀπὸ τὸ τομάρι 8

|²⁹† ἐλάβαμε ἀπὸ τὸ κριῶρι γαζέτιες 36

XX

Συμφωνία γάμου τῆς 21 Ὀκτωβρίου 1700. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ γεγραμμένον δλόκληρον διὰ τῆς αὐτῆς χειρός. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,300 \times 0,200$.

1700, μηνὶ Ὀπτιωβρίου 21.

²† Τῇ σήμερον ἡμέρα δίδω ἐγὼ ὁ Νικόλας ὁ Ματό³λης με τὸν υἱό μου τὸ Αἰς⁴α τὸ γρά<μμα> μας τοῦ Γιάννη τοῦ ⁴παπᾶ Σερβάκη(ς) καὶ τοῦ Παναγιώτη τοῦ Νικητά⁵κη ἀπάνω γιὰ τὴ ξαδέλφη τους νὰ τὴ πάρῃ ὁ γι⁶ός μου(ς) ὁ Αἰας γυναικα καὶ με τοῦτο τοὺς γράφω⁷ γιὰ τὰ παππουτζῆ, ὅς' ἀπὸ τοῦ πάππου του τοῦ Μιχα⁸λάκη τὰ ροῦχα, ἀπὸ τὸ μεγάλο γλακάδι καὶ ⁹δῶθε ἀπὸ βουνὶ ἕως γιάλὸ εἴ τι καὶ ἂν εὐρίσκεται νὰ ¹⁰μὴν ἔχω τίποτα κινήτὰ καὶ ἀκίνητα· ἀκόμα καὶ τὸ σπῖτι τὸ μετρίκὸ μου ¹¹νὰ εἶναι καὶ κεῖνο δικό τους τοῦ πεθεροῦ μου· ἀκόμα γρά¹²φομαι καὶ τὸ χωράφι εἰς τὸ Βράνοβο, ὅπου τὸ ἐπῆρε ὁ Γι¹³άννης μερσά του ἀπὸ τοῦ Μιχαλάκη καὶ γιὰ τὸ Βράνο¹⁴βο τὸ χωράφι π' ¹⁵ἐπῆρε ὁ Αἰας ὁ Ματολάκης τὴ Πεπρὴ τοῦ Μιχαλά¹⁵κη τοῦ πεθεροῦ του τὸ μετρί(ρ)ικό καὶ τῶχω ἀφήσει ὁ Βράνοβος¹⁶ νὰ γροικέται μαζικό(ς) τους, τοῦ Γιάννη καὶ τοῦ Παναγιώτη καὶ ¹⁷ὅποιος ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἤθελε ἀνασεῖσει ἀπὸ ¹⁸ὅ, τι ἐγράψαμε νὰ χρεωστῇ τῆς ἀφειτίας γρόσι¹⁹α ἑκατό· καὶ εἰσὲ αὐτὸ τοὺς ἔδωσα τὸ γράμμα μου εἰ²⁰ς τὰ χέρια τους γιὰ τὴν ἀλήθεια

²¹† Κ(αὶ) ἐγὼ δημητρακῆς βασηλακῆς μαρτηρο ²²το ἀνοῖθε

²³† ἐξαρχος περὸς στηληανος ματηρο το ἀνωθε

²⁴† γηανης Τραβλετζης με παρακαλεσα τα δυο μερυ²⁵ κε εγραψα

3. * Ἀντὶ Αἰας 7. Παππουτζῆ = ἴσως παππουδικὰ (παππῶα). 8. * Ἀντὶ λαγκάδι

XXI

Ὑπόσχεσις τῆς 3 Αὐγούστου 1712. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,300 \times 0,200$

1712, μηνὶ Αὐγούστου 3.

²† Δίδω ἐγὼ ὁ Παπᾶ Γιώργης τὸ γράμμα μου τοῦ υἱοῦ μου τοῦ παπᾶ Στρατήγη ἀπάνω ³γιὰ τὸ Μοναστήρι, ὅπου ἔναι Γούμενος ἕωστε ζῇ καὶ μᾶς (σ)εἰ-ρί(σ)κον κάποι⁴ες ἀφορμές, πὼς χαλοῦμε ἐμεῖς τὸ Μοναστήρι· τὴν ὥρα τοῦ δι⁵δομε τὸ γράμμα μας νὰ μὴ ἡθέλαμε πάει ἕωστε ζῇ, ἢ μῆτα ἐά(ν) μᾶς ⁶καλέση εἰς (σ)ε κανένα θείλ(η)μα καὶ ὅποιο ἀπὸ τὰ παιδιά μου ἦθε⁷λε ἀθετήσῃ τὸ γράμμα μου, νὰ ἔχη τὴν κατάρα τοῦ Σωτήρος ⁸καὶ ἐμένα τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

⁹† κ(αὶ) ἐγὼ παπα γιοργις σπανος εγραψα με το χειρι μου κ(αὶ) ¹⁰στεργομε

(Ἐπεται μονοκονδυλιά τοῦ γραφέως)

XXII

Πώλησις τῆς 25 Μαΐου 1718. Τὸ ἔγγραφον εἶναι τονισμένον ἐν μέρει καὶ πλημμελῶς. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χαρτου διαστάσεων 0,220 × 0,150.

1718, Μηνὶ Μαΐου εἰς τὶς 25.

†² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Νικολάκης ὁ Καβλαντζάκης ἡμεῖς τὰ ῥῥῳγία μου³ καὶ μὲ τῶν ἐδικῶν μου τῇ βουλῇ ὁλονῶν, πῶς⁴ μοῦ ἐφάνη καλὸ καὶ μὲ καλὴ μου γνώμη, μήτε⁵ βία, μή(τ)ε δυναστεία, ἀπεπεπρώσκει καὶ πονλῶ τὸ ἀ⁶μπέλι μου εἰς τὴ Γιάννιτσα, ὅσο καὶ ἂν ἔχω τὸ που⁷λῶ τῶν ἀνιψιῶν μου τοῦ παπᾶ Τζαννέτου καὶ τοῦ Ἐξάρχου⁸ τοῦ Σερβάκη καὶ τοῦ ἐγγόνου μου τοῦ Γιωργαντᾶ, γὰ⁹ ἄσπρα γρόσια 18, ρούμερο δεκοκτῶ, νὰ εἶναι πονλη¹⁰σία καθολικὴ καὶ ἀπὸ πάροις ὡς ἥλιος σταθῇ¹¹ σεται καὶ ὅποιος τοὺς ἀντιτείνει τοὺς πρόσθεν γεγραμμένους ἐγὼ ὁ Νικολάκης¹² μὲ τὰ ἐγγῶνία μου νὰ τὸ κεφαλιώνω καὶ εἰσὲ¹³ αὐτὸ τοὺς ἔδωσα τὴν ὁμολογία εἰς τὰ¹⁴ χέρια τους μὲ καλὴ μου γνώμη.

†¹⁵ καὶ ἐγὼ τρεβος δηα τρε σιη ματηρας

†¹⁶ δάσκαλλος Τζουβαβάντζης με εβαλαι ο καβλαντζῆς παρα¹⁷ καλαῖτό καὶ ἔγραφα.

(Ὅπισθεν δι' ἐτέρας χειρὸς)

†¹⁸ Τοῦ Νικολάκη Καβλαντζάκη ἡ ὁμολογία

XXIII

Διαθήκη τῆς 9 Αὐγούστου 1720. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ, εἶναι δὲ γεγραμμένον ἐπὶ τῆς ἐτέρας σελίδος τοῦ φύλλον χαρτου τοῦ ὑπ' ἀριθ. XIV ἔγγράφου (20 Ὀκτωβρίου 1680). Αἱ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν δι' ἄλλων χειρῶν.

† 1720, μηνὶ Αὐγούστου εἰς (σ)τέ(ς) 9

†² Εἰς (σ)τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³ καὶ τῆς Ἀέσποινας τῆς (σ) Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ πάτω τῶν⁴ (ν) Ἁγίων ἔστο(ν)τας ἐγὼ ἡ Φρονιμίτσα τοῦ παπᾶ ἡ θυγατέρα ἡ Με⁵τάξω, ὅπου μὲ ἤρρε εἰς τὸ κοιλοποιητὸν μεγάλος κίνδυνος καὶ φο⁶βονμένη τὸ θάνατο, κάνω τὴ διαταγὴ μου νὰ εἶναι ξεχωρ⁷ιτό, εἴ τι φέρω ἀπὸ τοῦ πατέρα μου. Ἀρχή⁸ φροστάνια πέ⁸τε, ποκάμισα πέτε⁹ ἀκόμα ἄλλα τρία ποκάμισα, ρτοῦφες¹⁰ τρεῖς, πόλιες τρεῖς, μα(ν)τήλια τέσσερα, ἀ(ν)τρομίδες δύο, βελέτζα¹¹ μία, μεσάλι ἓνα, ἓνα φόρεμα αἰφαστο κομμάτι. Ἀκόμα ἀφίνω¹² ἓνα σαρατᾶρι εἰς τὰ δύο Μοναστήρια, εἰς τὸ Βράνοβο καὶ εἰς (σ)τὴ Μπω¹³γωνίτσα. Ἀφίνω τοῦ ἀ(ν)τρός μου τὴ ἀτρομίδα καὶ ἓνα κοιμήθιο, καὶ ἓνα¹⁴ ποκάμισο, καὶ ἓνα ματήλι. Καὶ ὅποιος ἀθετήσῃ τὴ διαθήκη μου νὰ¹⁵ ἔρθῃ εἰς τὸ κάτω κόσμον νὰ κριθοῦμε. Μόντε ἂς μὲ συχωροῦ ὅλοι καὶ¹⁶ ὁ θεὸς συχω(ρε)σῇ τους. Κάμνοτα(ς) τέλος προσκαλῶ καὶ μά(ρ)τη¹⁶ρας.

|¹⁷† εξαρχος πα πα| σερβακης μαρτηνρο η τη(ν) ακου|¹⁸σα αποντης γηνεκος
τον στομα μαρτηνρο

|¹⁹† νηκολας κοντζημαρρης μαρτηνρο τον α|²⁰ροθε

|²¹† κοσταντης σγουρακης μαρτηνρο τον ανοθε

|²²† γηαννης ματζουκομητης μαρτηνρο |²³τον ανοθε.

|²⁴† [[πα|πα| κοσταντακας]]

|²⁵† πα|πα| γληγοριος σπανος κ(αι) ηγουμενος οδιτρος πωγοντζα με προ-
|²⁶σκαλεσεν κ(αι) γραφα οσα ηκουσα απο της αστεινς το στομα.

(“Οπισθεν πλαγίως δι’ ἄλλης χειρός)

|²⁷της Μετάξως |²⁸ή διαταγή

XXIV

Διαθήκη τῆς 23 Σεπτεμβρίου 1726. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,292×0,200.

† Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καὶ τῆς Κυρίας Θεοτόκου· ἔστο(ν)τας ἐγὼ ὁ Στασινὸς ὁ Σέρβος εὐρισκόμενος εἰσὲ μεγάλη ἀσθένεια καὶ φοβούμενος τὸ ⁴θάνατο, μὴ στείλῃ ὁ Κύριος τὸν Ἀρχάγγελόν του καὶ πάρῃ ⁵τὴν ἐλε(ει)νή μου ψυχή. Ἐν πρώτοις ἀφίνω τὴν ἐ(ν) Χριστὸν ἀγάπῃ ⁶καὶ τελεία συχώρεσι εἰσὲ ὅλους τοὺς χριστιανούς· τὸ ὅμοιο ⁷καὶ αὐτοὶ ὡς μὲ συχωροῦ καὶ ὁ Θεὸς συχωρέσῃ τους· ἀκόμα ⁸γράφω εἴ τι μοῦ χρεωστοῦ καὶ εἴ τι χρωσιῶ. Ἀρχῆς· χρεωσιῶ τοῦ Ἀλ ⁹πάνη ἀπὸ τῆ Ζαρνάτα λάδι πότιζες 3, τοῦ Τραγώνου τοῦ ¹⁰Πυρῆ χρωσιῶ ριάλι -1-, τοῦ Φόπου ἀπὸ τὸ Πύργο λάδι κε ¹¹τήρια -8-, τοῦ Στρατήγη τοῦ Σιάτη λάδι γαστέρα μία, τῆς ¹²Γρᾶ κομφῆς λάδι γαστέρα μία· θέλω καὶ τοῦ Πισκόπου γιὰ τὸ ¹³σαρατάρι τῆς γυναικὸς μου ριάλι -1- καὶ μισὸ ἅ μοῦ ¹⁴ἔρη θάνατος, ρὰ ἑταφιασιῶ εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαο καὶ βάνω μία ¹⁵ἐλαία εἰς τὸ Κρίγιο, ὅπου εἶναι ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ Πόσινα, τίς ἐλέξ ¹⁶γιὰ τὴ ψυχὴ μου· ἀκόμα δίδω καὶ τοῦ ἀναδεξιμοῦ μου τοῦ Νικολά ¹⁷κη τοῦ Ποσινάκη ἐλὲς τρεῖς, ἐκεῖνες ὅπου ἔχω ἀγοραστές ἀπὸ τῆς ¹⁸Θεοφίλης· ἀκόμα καὶ διὰ τὰ ροῦχα μου ἀφίνω κληρονόμο τὸν ἅ ¹⁹νοπίο μου τὸ Νικολάκη τὸν Ἐξαρχάκη, ρὰ τὰ κληρονομᾶ ὅλα, εἴ τι ²⁰καὶ ἂν ἔχω, σπῖτι, ἐλὲς καὶ χωράφια, εἴ τι καὶ ἂν ἔχω ἀγορασιά, ἄγρια ²¹καὶ ἥμερα, ρὰ τὰ ἔχη ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα του ροῦχα, διὰ ρὰ μὲ μνημο ²²νέψη· καὶ εἰσὲ αὐτὸ ἐποίησα τὴ παροῦσα μου διαταγὴ εἰσὲ ἃ ²³σφάλεια ἐνέπροσθε καλῶ μαρτύρων, ὅπου θέλουνε γραφτῇ ὃ ²⁴ποκάτωθε

|²⁵1726 - Σεπτεμβρίου - 23 -

|²⁶† γηοργως μποσηνας μρατηρω τω ανοθε γεγραμενω -

|²⁷† μανουσως μαρτηρω τω ανοθε γεγραμενω -

|²⁸† γερω μονθρεας μαρτηρω τω ανοθε γεγραμενο

|²⁹† παναγιωτης ματζουκομητας μαρτηρο το ανοθε
<Ώπισθεν>

|³⁰† παπα νηκωλας νηαρχακης προςκαλεςμενος εγραψα|³¹ η τη ακουσα απο
του ασθενη το στομα.

9 Άντι μπότζες, Δραγώνου 10 και <Μ>πίρη, Φώτου; 11 Στ<ρ>άτη; 12 Γριῶς.

XXV

Άπόφασις τοῦ Κοινοῦ τῆς 18 Μαρτίου 1730. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,145×0,122.

1730—μηνὶ Μαρτίου—18

|² [† Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐσυνάφθημα ὅλη ἡ|³ χώρα Ἀδρούβιστα με τὰ Ξεχώ-
ρια|⁴ πάνω γὰ τῆς Κατζηγιαννοῦς τῇ λαβω|⁵ μῇ, ὅπου τῆς λείπουνε γρόσια δέκα ἡ|⁶ τα
νὰ τὰ λάβη ἀπὸ τὸν Ἐξαρχο τὸ|⁷ Σερβάκη, ὅπου τοῦ τὰ εἶχε ἡ Χώρα ἀ|⁸ πὸ τοῦ
Ψυχούλῃ τὸ φονικό, νὰ ἔχη|⁹ νὰ τὰ δώση ἕως (σ)τοῦ Ἀγίου Γεωργίου |¹⁰ ἀδιαφόρι-
στα, εἴτε καὶ ἂν ἀπομείνουν ἀ|¹¹ πὸ κεῖ καὶ (ἐ)πέρα, νὰ τὰ δίδῃ με τὸ δι|¹² ἀφορό τους·
καὶ εἰς αὐτὸ ἐποιήσαμε |¹³ τὸ παρὸ ἐνέπροστε ὅλη ἡ Χώρα ὁ|¹⁴ <πον> θέλομε γρα-
φτῇ ὑποκάτωθε.

|¹⁵† εξαρχος τρουπακης με τους περεους βεβονομε

|¹⁶† και εμης [τοις χορας] απο τη μπαναγη τη παν|¹⁷το βεβεονομε]

<Ώπισθεν>

|¹⁸† και εμης η σταιφανηανη βεβεονομε το |¹⁹ οπησθαι.

|²⁰† και εμης υ ξεχορητες βεβεονομε το |²¹ οπηστε.

|²²† γιανακης πετρονλακης με εβαλε |²³ ὅλη χωρα και εγραψα την οπηστε
ομο|²⁴ λογηα.

XXVI

Δωρεὰ ὑπὸ ὄρον διατροφῆς τῆς 6 Ἰανουαρίου 1733. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπο-
γραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,279×0,195.

1733, μηνὶ Γεναρίου εἰς τὶς ἔξι.

|²† Τῇ σήμερο ἐγὼ ὁ Ἐξαρχος ὁ πατῆ Σερβάκης |³ κρατῶ τὰ γεροτόρφα τῇ
λαχίδα καὶ τὸ γι|⁴ ἀλὸ καὶ τὶς τρίτες ἐλέ<ς>· τῶρα τὰ παραδίδω τὰ |⁵ παιδίω μου τοῦ
Νικολάκη καὶ τοῦ Θεοδωράκη καὶ |⁶ εἴ τι χρέη χρωστῶ νὰ ἔχον νὰ τὸ ξοφ<λ>οῦ τὰ
παιδιά |⁷ μου καὶ νὰ μοῦ δίδον τὴν ἀποκοπή μου κον[γρ]βέ|⁸ λα γέννημα, τὴ μία
χρονία, εἴκοσι τέσσερα καὶ τοῦ |⁹ ἄλλοινοῦ κονβέλια σιτάρι δέκα τέσσερα καὶ γέ|¹⁰ ννεμα
δέκα καὶ ἓνα κονγκία καὶ λάδι χρ|¹¹ τῆρα τριάτα κάθε χ<ρ>όνο, γενῇ δὲ γενῇ, καὶ

πῆχες |¹² παννὶ δώδεκα· καὶ ἀπὸ τοῦτα ποὺ ἐγ<ρ>άψαμε |¹³ καὶ δὲ τοῦ τὰ δίδου νὰ
εἶναι ξουσιαστής, εἴ τι θῆ|¹⁴λῃ νὰ τὰ κάμῃ τὸ γεροτόρφι του καὶ εἰσὲ α|¹⁵ὕτὸ ἐποιή-
σαμε τὸ παρὸ εἰσὲ ἀσφάλεια.

|¹⁶ † ἐξαρχος τρουπακης |¹⁷ ἡμου παρο και μαρ|¹⁸τηρο

|¹⁹ † † παναγοιτης σε<ρ>βο |²⁰ ματηρο το ανοθε

|²¹ † πα|πα| τζανετο με εβαλα κε τα δεο μερη κε |²² εγραφα.

<Ὁπισθεν δι' ἐτέρας χειρὸς>

|²³ ἡ ἀπονκοπή

<Ὁμοίως ὀπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς>

|²⁴ ἡ ἀποκοπή τοῦ πα<πᾶ> |²⁵ Σε<ρ>βάκη

3 καὶ 14 Ἀντὶ γεροτόρφι(α) 10 Ἀντὶ γέννημα 11 Ἀντὶ κρατῆρα 21 Ἀντὶ δύο

XXVII

Πώλησις τῆς 7 Ἰανουαρίου 1733. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου δια-
στάσεων $0,207 \times 0,150$.

1733, μηνὶ Γεναρίου εἰς τὴς ἐ<π>τά.

|² † Ὁμολογῶ ἐγὼ Αἰοῦ ἡ Τράβλαινα |³ μὲ τὴς θυγατέρες μου τὴς τρεῖ<ς>, |⁴
πὼς μᾶς ἐφάνη καλὸ καὶ μὲ ρω|⁵τήσεως τῶν ἐδικῶν μας τῇ βοῦ|⁶λῇ ἀπεπράσκομε
καὶ πουλῶ|⁷με τὸ μύλο μας εἰς τὸ Σουκά|⁸μνο ὄρε<ς> δέκα τρεῖ<ς>, ἥτοι δέκα |⁹
τρεῖς· καὶ τὸ πουλῶμε τοῦ Θεοδω|¹⁰ράκη τοῦ Ἐξαχράκη γιὰ γρό|¹¹σια ἐξήμισ<ν>,
ἥτοι ἐξήμισ<ν>, νὰ |¹²εἶναι ὁ Θεοδωράκης κύριος νοι|¹³κοκύρι<ς> καὶ ἐμεῖ ξένε<ς> καὶ
ἀπό|¹⁴ξένε<ς>· καὶ ὁποιο<ς> ἐ<β>γεῖ νὰ τὸν ἀπ|¹⁵τεῖ<ν>η, νὰ τὸ κεφαλῶνῶμε ἐμεῖς.

<Ὁπισθεν>

|¹⁶ † κε εγὼ παναγιωτης ορεβο με |¹⁷εβαλα κε εγραφα εν επροστε |¹⁸ το δηγο
κε κρατηρο

<Ὁμοίως ὀπισθεν δι' ἐτέρας χειρὸς ἀντιστρόφως γεγραμμένον>

|¹⁹ τῆς Α<ι>οῦς τῆς Τ<ρ>άβλαινας |²⁰ ἡ ὁμολογία

XXVIII

Πώλησις τῆς 22 Φεβρουαρίου 1733. Ὁλόκληρον τὸ ἔγγραφο εἶναι γεγραμμένον διὰ χειρὸς
τοῦ γραφέως καὶ ἄνευ τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,143 \times 0,098$.

1733, Φεβρουαρίου 22.

|² † Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιώργης ὁ Γκιουζάκης |³ πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ καὶ
πουλῶ τὸ |⁴ λαχίδι μου εἰς (ο)τὴν Ἀγί Μάμα ἀπὸ |⁵ μέσα | στὰ Βλικοβία | πλη<σί>ο
τοῦ ἀγοραστή Θεοδωρά|⁶κη Κατζηράκη καὶ τοῦ τὸ πουλῶ τοῦ |⁷ ἄνωθε Κατζηράκη

Θοδωράκη διὰ ⁸ γρόσια δύο, ἤτοι δύο, γὰ εἶναι ὁ ἄνω⁹θεν γεγραμμένος εἰς τὸ ἄνωθε λαχίδι ¹⁰ κύριος νοικοκύρις καὶ ἐγὼ ὁ Γιώργης ὁ ¹¹ Γκιουζάκης ξένος καὶ ἀμέτοχος· καὶ ὄγοι¹²ος ἐβγῆ γὰ τὸν ἀπεινή, ἐγὼ ὁ που¹³λητῆς γὰ τὸ κεφαλίωνω καὶ εἰς¹⁴ τὸ τοῦ ἔδωσα <τὴν> ὁμολογία μου εἰς (σ)τὰ ¹⁵ χέρια του καὶ ἔλαβα τὰ ἄσπρα.

¹⁶† γρια καιφαλου με τα πεδια μου ¹⁷ στεργομε το ανοθεν

¹⁸† στρατηγῆς νηκολουλακῆς με εβα¹⁹λαν τα διο μερι και εγραψα και μαρ²⁰-
τηρο:—

XXIX

Πώλησις τῆς 30 Ἰανουαρίου 1735. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,286×0,197.

1735, Γεναρίον 30.

²† Ὁμολογοῦμε ἐμεῖς οἱ σύγαπροι, ὁ Ἀγαγνώστης ὁ Μποσινά³κης καὶ ὁ Μαιζονκομντέας καὶ ὁ Δημητρούλης καὶ ὁ Στέ⁴φανος μὲ τίς γυναικες μας πὼς μᾶς ἐφάνη καλὸ μὲ ⁵ καλή μας γνώμη καὶ πουλοῦμε τὸ σπίτι μας εἰς (σ)τὴ ⁶ Χώρα εἰς (σ)τὴ Μπαναγία ἀπὸ κάτω εἰς (σ)τὴ Νιαρχέω κο<ν>τὰ ⁷ καὶ τὸ πουλοῦμε τοῦ Νικολάκη τοῦ Κατζηρέα γι⁸ὰ γρόσια 23, ἥγον εἴκοσι τρία, γὰ εἶναι ὁ Νικο⁹λάκης νοικοκύρις εἰς (σ)τὸ αἶθνα τὸν ἀ¹⁰ν¹¹πα¹²το καὶ ἐμεῖς οἱ σύγαπροι ξένοι καὶ ἀμέτοχοι καὶ ἐλά¹³βαμε τὰ ἄσπρα του εἰς (σ)τὰ χέρια μας καὶ τοῦ ἐδῶ¹⁴σαμε τὴν ὁμολογία μας εἰς (σ)τὰ χέρια του δι¹⁵ὰ πίστεως ἀληθείας.

¹⁶ Πέτρος τρουπάκης ἤμουν παρὸν καὶ μαρτυρῶ.

¹⁷† αναγνωστής μπουσηρακῆς με εβαλα ο ματζουκο¹⁸μητας και ο δημητρο-
λης κε ο στεφανο με θεληση ¹⁹ τους κε εγραψα.

9. Ἀντὶ ἅπαντο 16. Ἀντὶ Δημητρούλης

XXX

Διαθήκη τῆς 21 Μαρτίου 1736. Τὸ ἔγγραφον εἶναι μερικῶς καὶ πλημμελῶς τονισμένον. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,284×0,193.

1736, Μαρτίον 21.

²† Εἰς τὸ σπίτι καὶ κατοικία τοῦ ποτὲ Στρατήγη Καλαποθάκη ³ ἐγράκτιμε οἱ ποκάτωθε γεγραμμένοι ἀπὸ τὴν Καλαπόθαι⁴να Στρατηγοῦ Κοτζημαρίτζα ὀνόματι Ἀντωνία καὶ ἐνδρὼν ⁵ αὐτὴ <κει>τομένη καὶ φοβουμένη τὸ κοινὸ ποτήριον τοῦ θανάτου μήπως ⁶ καὶ στείλῃ ὁ φοβερός κρητῆς καὶ πάρῃ τὴν ἐλεεινὴ μου ψυχὴ καὶ πάω ἀ⁷διάτακτῃ. Ἐν ⁸μ⁹πρώτοις ἀφίνω τὴ συχώρησι εἰς ἀ¹⁰ν¹¹παντας χρῆστια¹²ρούς· τὸ ὁμοῖο ἄς μὲ συχωροῦ καὶ ἐμένα τὴν ἁμαρτωλὴ καὶ κάνω καὶ ¹³ τὴν ξεχώρησι, ἥγον

εἰς τὶς θυγατέρες μου καὶ εἰς τὶς ἐγγόνες μου. Ἀρ¹⁰χῆς· εἰς τὴν μτέρα Λονκά
τὸ στρέμμα εἰς τοῦ Τζουβαβᾶ τὴν λαχί¹¹δα καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὸ Μπισιντίστε εἰς τοῦ
Τρουπάκη ἀπὸ πάνω ¹²τὶς λαχίδες καὶ τὸ Πολιτζέ, ὅσο καὶ ἂν ἔχον, νὰ τὸ μερά¹³-
ζον μὲ τὶς ἐγγόνες μου εἰς τὴν μέση καὶ εἰς τὰ Βλικοβία εἰς τὴν ¹⁴τζερα(ν)τζέα τοῦ
Κορδοπάτη ἀπὸ κάτω τὸ λαχίδι καὶ ¹⁵εἰς τὸ Κάλαλλο εἰς τὴν στρένα τὴν κάτω
πέντε γουμαριῶν λα¹⁶χίδι καὶ εἰς τὴν ἀπάνω Γιάννιτσα τοῦ Στάκη κοντὰ τὸ λα¹⁷-
χίδι καὶ εἰς τὸ Γκρίγιο ἐλὲς δώδεκα καὶ τοῦ Κύριλλον ¹⁸τὸ λαχίδι μὲ τὶς ἐλὲς καὶ
ἄλλες ὁκτώ, ὅπου θελήσουν οἱ ξαδέ(λ)¹⁹φοί μας· ἀκόμα καὶ ὁκτὼ στρέμμα εἰς τοῦ
Ξανάκη ἀπὸ κάτω ²⁰τὴν λαχίδα καὶ τὴν σφύρα εἰς τοῦ Καστανιώτη (τὴν) λαχίδα
μὲ²¹σα μὲ τὴν μιὰ (ἐ)λαία κ' ἕνα μερόνυκτο μύλο ²²εἰς τὸ γκάτω Πλαβέικο νὰ
τὰ ἔχον τὰ ἄνωθε, ὅπου τοὺς ἔβ²³γαλα οἱ δύο μου θυγατέρες μὲ τοὺς γαμπροὺς μου
μὲ ²⁴τὴν εὐχή μου. Τὰ δὲ ἀποδέλοιπα, κινήτὰ καὶ ἄ²⁵κίνητα, νὰ εἶναι εἰς τί' γγόνες
μου μὲ τὴν (εὐχή μου). Ἀκόμα ἄ²⁶φίνω καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ μου νὰ μοῦ κάμουν οἱ
θυγατέρες ²⁷μου ἕνα σαραντάρι καὶ ἄλλα δύο οἱ ἐγγόνες μου τῶν τέ²⁸σσερων
ἱερέω τοῦ Μαχαλᾶ μας, τοῦ παπᾶ Οἰκονόμου καὶ ²⁹τῶν τριῶν τῶν ἱερέω καὶ
ὅποιος ἀνατρέξει ἀπὸ τὴν ἄνω³⁰θε παροῦσα μου διαταγὴ νὰ ἔχη τὴν κατὰ(ρα) τοῦ
Χριστοῦ καὶ ³¹τῆς Παναγίας καὶ ἐμένα τῆς ἁμαρτωλῆς καὶ εἰς³² αὐτὸ ἐποίησα
τὴν παροῦσα μου εἰς ἀσφάλεια.

³³† παπα ηκωνώνως μράτηρῶ η τη ακουσα α³⁴πο τη γερωτισια

³⁵† παπα σακελαριος ημου παρο στη ακουσα απο(ς)της α³⁶τονιας το στομα
μαρτηρῶ

³⁷† παπα κρηνακης Βαφεακης μαρτηρῶ ητη ακουσα απο της α³⁸σθνημενης
το στομα.

³⁹† παναγηοτη κοιζιμαρης με το ρουσω ημεσιανε ⁴⁰παρο ης τη θια μας και
σιεργομεσια.

〈Ὁπισθεν ἡ συνέχεια τῶν ὑπογραφῶν〉

⁴¹† γερο καφροκελλεις μαρτηρῶ ητη ακουσα απο της ασθαινης το ⁴²στόμα

⁴³† ρηκολακης κατζηρακης με το σηγαπρο μου στεγο⁴⁴μαστε

⁴⁵† Φουντητσα με τα πεδηα μου και με το σῆμπεθερο μου ⁴⁶στέργόμασαι

⁴⁷† εξαρχος γηατρακης κ(αι) καλογερος κοιζιμαρης ημα⁴⁸...⁴⁹].στε παρο
κ(αι) μρατηρῶμε

⁴⁹† πα|πα| θεοδοριτος τζουβακεις εγραφα εναιμπροστε ηεραι⁵⁰ον και προε-
στον ητη ακουσαμα απο της ασθηνεις το στόμα

⁵¹Πέτρος Τρουπάκης εἶμουν παρὼν καὶ μαρτυρῶ.

XXXIII

Πώλησις τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1742. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,141 \times 0,098$.

1742, Σεπτεμβρίου 29.

² Ὁμολογῶ ὁ Παραγιώτης ὁ Τρουπάκης ³ πὼς πουλῶ τοῦ Γιαννάκη τοῦ Κατζη ⁴ ῥάκη καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του τὸ μερτι ⁵ κό μου εἰς τοὺς Ἁγίους Πάντες καὶ μὲ ⁶ μία κολενίτζα γιὰ γρόσι ⁷ α δύο, λέγω δύο. Παραγηοτης τρου ⁸ πακης εγραφα κ(α) επουλησα.

XXXIV

Πώλησις τῆς 12 Φεβρουαρίου 1749. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ὁλόκληρον τὸ ἔγγραφον εἶναι γεγραμμένον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,150 \times 0,103$.

1749 Φλεβαρίου 12.

² Ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Κανέλλα ἡ Χειλε ³ ἴτσα μὲ τὰ παιδιά μου, πὼς πουλῶ τὸ ⁴ αὐλάκι μου πλησίον σιῶ Σερβέω τὸν ⁵ κῆπο εἰς τὸ σύνορον τῆς κο(ν)τά· τὸ πουλῶ ⁶ τῆς Νικολάκαινας τῆς Κατζηρόννεφης ⁷ γιὰ παράδες δέκα, πουλησιὰ καθο ⁸ λικῇ εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἄπατα καὶ ⁹ ὅποιος εὔρεθῃ γὰ τὴν ἀ(ν)τείνῃ γὰ ἀ ¹⁰ ποκρένωμαι ἐγὼ Νικολάκαινα καὶ ¹¹ εἰς αὐτὸ ἔδωσα τὴ ὁμολογία ¹² εἰς χεῖρας του.

¹³ προτοσηγγελος Τζουτζουλακης με ¹⁴ εβαλανε τα δηα μερη εγραφα.

XXXV

Διαθήκη τοῦ ἔτους 1750. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,296 \times 0,236$.

Θ(εός). 175(0).

² Ἐἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος, τῆς Κυρίας ³ τῆς Θεοτόκου, τοῦ τιμίου ἐδόξου Προφήτου Προδόμου καὶ Βαφ(τις)τοῦ Ἰωά ⁴ ννου καὶ τῶν Ἁγίων Πά(ν)των. Θυμοῦμαι τὸ θάνατον καὶ κάμνω τὴ διαταγή ⁵ μου γὰ μὴν ἔ(ρ)τη αἰφνίδιος θάνατος καὶ πάρη τὴν ἐλενή μου ψυ ⁶ χή· καὶ ἀφίνω τὰ ροῦχα μου τοῦ νιοῦ μου τοῦ Γιάννη, κινητὰ καὶ ἀκί ⁷ νητα καὶ τὰ φηληκὰ τὰ ἔχω ξεπροικισμένα. Εὐχή καὶ ⁸ εὐλογία εἰς ὅλη τὴ Χώρα, μεγάλοι καὶ μικροὶ γὰ ἔχουνε τὴ εὐχή ⁹ μου καὶ ὅλος ὁ κόσμος γὰ μὲ συχωροῦ καὶ θεὸς συχωρέσῃ τους· ¹⁰ καὶ θέλα τοῦ μπά(ρ)πα μου τοῦ Ταβούλη ἄσπρα δύο, μοιολογίες, μία ¹¹ δική μου κ' ἄλλη τοῦ μπάρπα μου, κάμνα οἱ δύο γρόσια δέκα τέσ ¹² σερα καὶ ἔδωσα τὸ λιτριβεῖο μου ἀπὸ τὰ τέσσερα ἓνα γιὰ ¹³ ἄσπρα γρόσι(α) δέκα καὶ τέσσερα τοῦ τὰ ἔδωσα, ὅπου

| τὰ | ξέρει καὶ ὁ Σιράτῃ(ς)|¹⁴ γης· καὶ(ἀ)φίνω τους ἐνχρή, ἐνλογία καὶ (ὁ)ποιος ἀ(ντι)-
τείνει (εἰς) τῇ δευτέρᾳ παρον|¹⁵ σία νὰ κριθοῦμε εἰς τῇ μέλλουσα κρίσι καὶ πῆρα
ἀπὸ τοῦ |¹⁶ Τογατζῆ ἄσπρα καὶ τοῦ ἔχω μολογία μὲ τὸ χέρι μου κ' ἔ|¹⁷ χω τον
ξωφλημένο καὶ διὰ τῇ Βενετία κ' ἔναι ἡ μο|¹⁸ λογία χαστή· ὅπου εὑρεθῇ, ἔναι
ξωφλημένη καὶ γράφω |¹⁹ μὲ τὸ θεὸ καὶ μὲ τῇ ψυχῇ μου, καὶ (ἀν) μοῦ ἔκαμε
(κα|²⁰ με) κανεῖς κακό(εἶ)ναι συχωρεμένος. Παπᾶ Νικόλαος Σέρ|²¹ βος ἔχο(ν)τας
τὸ νοῦ, τὰς φρένας μου ἔγραφα μὲ τῇ ψυχῇ |²² μου καὶ νᾶχη μεγάλοι μικροί, πέτρες,
ξύλα ὁ(λα) νᾶχον τὴν ἐν|²³ χή μου καὶ ἄς μὲ συχωροῦ καὶ θεὸς (συχωρέ)ση τους.

7. Ἀντι θηλυκά

XXXVI

Πώλησις τῆς 16 Ἰανουαρίου 1762. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ὀλόκληρον τὸ ἔγγραφο
εἶναι γεγραμμένον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως, ἐκτὸς τῶν 20 22 στίχων. Ἐπὶ φύλλου
χάρτου διαστάσεων 0,154×0,106.

1762, Γεναρίου 16.

|² † Τῇ σήμερον ἡμέρα δίδομε ἐ|³ μεῖς οἱ δύο ἀδελφοὶ οἱ Ταμπουρέ|⁴ οι, Ἀνα-
γνώστης καὶ Νικολάκης, |⁵ τοῦ ξαδέλφου μας τοῦ Παναγι|⁶ ῳτή τοῦ Κατζηρέα, ἀπάνω
γι|⁷ ἀ τις πέτ(ρ)ες, ὅπου ἔχομε εἰς |⁸ σ) τις Κά|⁸ λυβες τοῦ πύ(ρ)ου μας καὶ τις ἐπον|⁹-
λοῦμε νὰ τις ἐπάρῃ, ὅσες καὶ ἂν ἐ|¹⁰ ῥίσκονται τοῦ γύρου τοῦ σπιτι|¹¹ οῦ μας, ὅξω
ἀπὸ τὰ θεμέλια |¹² νὰ μὴ τὰ ἐβγάλλῃ καὶ τοῦ τις πον|¹³ λοῦμε γιὰ γρόσια - 4 - ἢ|¹⁴ (τοι)
τέσσερα καὶ μισό καὶ ὅμοιος ἐ|¹⁵ βγεῖ νὰ τὸν ἀτιτείνῃ νὰ ἔχω|¹⁶ με ἐμεῖς νὰ τὸ κεφα-
λιώνωμε |¹⁷ καὶ εἰς (σ) ἐ ἀπὸ τοῦ ἐδώσαμε |¹⁸ τὸ γράμμα μας εἰς (σ) τὰ χέρια |¹⁹ του
γιὰ κάθε φανέρωσι.

|²⁰ ἐξαρχος νικολετζακίς κε |²¹ μουτουλεας ἡμῶστε παρον κε |²² μαρτυροῦμε
ὡς ἀνοθε.

|²³ ἀναγροστη κε νικολακίς ἐλα|²⁴ βαμε κε εἰς τὴν ψυχῇ μου.

XXXVII

Πώλησις τῆς 14 Σεπτεμβρίου 1771. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελῶς.
Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,220×0,188

1771, Σεπτεμβρίου 14.

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Παναγιώτης Μπετζινέας Κατζημπι|³ άκης, πὼς μοῦ ἐφάνη
καλὸ καὶ μὲ καλὴ μου γνώμη καὶ πονλῶ τὸ |⁴ ἀλλάκι μου εἰς τὰ Τζερονίσοβα σιὸν
Σερβεῖκον κῆπον |⁵ στὸ δικό του κοντὰ, πονλησία καθολικὴ· τὸ αὐτὸ ἀλλάκι |⁶ τοῦ
πονλοῦμε τοῦ Παναγιώτη Κατζηρέα γιὰ γρόσια 8, ἥγουν |⁷ ὀκτώ, νὰ εἶναι κύριος
νοικοκύρης καὶ ἐγὼ ξένος καὶ ἀπόξενος· καὶ |⁸ ὅμοιος ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀτιτείνει νὰ ἔχω

ἐγὼ νὰ τὸ κεφαλιώνω, ὅπου |³ τῷχε ὁ πατέρας μου ἀμανάτι εἰς τὴν πρώτην ὁμολογία |¹⁰ καὶ εἰς ἐκείνῃ τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου γιὰ φά|¹¹ νέρωσι.

|¹² πα(πα) σωφρονιος ρουσεας με εβαλε ὁ μπετζηνεας |¹³ περικαλετα και εγραφα

|¹⁴ 1771, Σεπτεβρίου.

|¹⁵ Ἀκόμα τοῦ δίδω ἐγὼ ὁ Παναγιώτης Μπετζινέας τοῦ Κατζη|¹⁶ ρέα στοῦ Κατζηρή τοῦ μερικὸ μου, ὅσο καὶ ἂν ἔχω, γιὰ γρόσι ἕνα |¹⁷ μὲ τὰ δειντικά του

|¹⁸ πα(πα) σωφρονιος εγραφα.

⟨ *Οπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς ⟩

|¹⁹ ἡ ὁμολογία|²⁰ α ἀδελκίου τοῦ |²¹ Πετζινέ|²² ωνε

⟨ *Ομοίως ὀρίζοντίως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὀπισθεν σελίδος καὶ δι' ἑτέρας χειρὸς ⟩

|²³ Τω εκλαμπροτατο αρχον Κιριο Κιρ παναγιωτι |²⁴ μενακη κ(αι) αγιανι του μορεος προςκη|²⁵ νιτος |²⁶ εις καλαματα

XXXVIII

Πώλησις τῆς 10 Μαρτίου 1772. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων $0,148 \times 0,110$.

1772, Μαρτίου 10.

|² Ἐφάνη ἐμένα καλὸ τοῦ Στρατήγη Κα|³ τζημπεάκη μὲ τὸν ὑγιό μου καὶ πον-
λοῦμε |⁴ τ' ἀδελφί μας εἰς τὰ Τζερονίσοβα στοῦ |⁵ Σερβέωνε τὸν κῆπον εἰς τὰ δικά
του μέ|⁶ σα· καὶ τὸ πονλοῦμε τοῦ Παναγιώτη Κατζηρῆ|⁷ α, πονλήσια καθολική, εἰς τὸν
αἰῶνα τὸν |⁸ ἅπαντο· καὶ ὅποιος ἐβγῇ νὰ|⁹ ν) τὸν ἀντιτεῖν |⁹ νὰ|⁹ ν) τὸ κεφαλιώνω
ἐγὼ ὁ γέρο Στρατήγη· |¹⁰ καὶ τῷδωσα τὸ γράμμα μου εἰς χεῖρας του.

|¹¹ αἰονις τρουπακис βαλμενος απο τον |¹² γερο τζεροκολι εγραφα καὶ μαρτιρο.

⟨ *Οπισθεν ⟩

|¹³ Τοῦ γέρου Τζεροκώλη |¹⁴ ἡ ὁμολογία διὰ τ' αὐ|¹⁵ λάκι

XXXIX

Πώλησις τῆς 5 Αὐγούστου 1772. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ ἔγγρα-
φου εἶναι αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων $0,195 \times 0,142$

1772, Αὐγούστου 5.

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Παναγιώτης |³ ὁ Κανελέας, πὼς μοῦ ἐφάνη κα|⁴ λὸ καὶ
πουλῶ τὸ μύλο μου, ὅπου |⁵ ἔχω εἰς τοῦ Ροῦπα, ὄρες ὀκτώ· καὶ |⁶ τὸ μπουλῶ
τοῦ Παναγιώτη |⁷ τοῦ Κατζηρῆ γιὰ ριάλια |⁸ ὀκτὼ, ἥτοι 8, νὰ εἶναι |⁹ κύριος ροικο-

κύρις καὶ ἐγὼ ξέ¹⁰νος καὶ ἀπόξενος καὶ διὰ π¹¹στεως ἀληθείας τοῦ ἔδωσα ¹²τὴν
ὁμολογία μου εἰς τὰ χέ¹³ρια του.

¹⁴ ἀναγνωστης καρουννακίς ἡμου μπαρο καὶ μαρτη¹⁵ρο

¹⁶ Παναγιώτης κανελαί¹⁷ας ἐλάβει καὶ ἐγραψα.

〈Ὁπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς〉

¹⁸ Τοῦ Πανα¹⁹γιώτη τοῦ ²⁰Κανελέα ²¹ἡ ὁμολογί²²α τοῦ μύλον ²³εἰς
τοῦ Ροῦπα.

XL

Πώλησις τῆς 21 Ἀπριλίου 1773. Τὸ ἔγγραφον εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ διὰ στιγμῶν. Αἱ
ὑπογραφαὶ τοῦ ἐγγράφου εἶναι αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων 0,202 × 0,145.

1773, Ἀπριλίου 21.

²† Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Σταμάτης ὁ Ξενέας μὲ τὸ παιδί μου ³καὶ μὲ καλή μου
γνώμη καὶ ρωτήσεως τῶν ἐδικῶν μου, ⁴πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ καὶ πονλῶ τὴ λαχίδα
μου εἰς ⁵τὴν ⁶κάτω Γιάννιτσα, ὡς καθὼς εὐρίσκεται, μὲ τὰ λουρία της· τὴν
⁷πονλῶ τοῦ Παναγιώτη Κατσηρέα γιὰ γρόσια 70, ἢ⁸τοι ἐβδομῆτα νὰ εἶναι
ὁ Παναγιώτης Κατσηρέας κύρι⁹ος νοικοκύρις καὶ ἐγὼ ὁ Σταμάτης ξένος καὶ ἀμέ-
τοχος· ¹⁰καὶ ὁ¹¹ς¹²ποιος ἐβγεῖ νὰ τὸν ἀντιτείνῃ νὰ ἔχω ἐγὼ ὁ Σταμάτης νὰ ¹³τὸ
κεφαλαιώνω καὶ εἰς ¹⁴τὸ αὐτὸ τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου ¹⁵εἰς ¹⁶τὴν ¹⁷χει¹⁸ρας ¹⁹τοῦ.

¹² ἀναγνωστη σγουρεας ἡμου μπαρο κε μαρτι¹³ρο

¹⁴ γιαννακίς Θεοδορεας ἡμου παρο ¹⁵καὶ μαρτιρο

¹⁶ γιαννακίς κροδοπατεας μωρατηρο τον ανωθε.

¹⁷ πα(πα) παρθενηως ταβουλαρετζης μεβαλε ω στα¹⁸ματης κα<ι> ἐγραψα.

〈Ὁπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς〉

¹⁹ Τοῦ Σταμάτη ²⁰ἡ ὁμολογία ²¹τῆς λαχίδος

XLI

Πώλησις τῆς 6 Μαρτίου 1775. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστά-
σεων 0,142 × 0,101.

1775, Μαρτίου 6.

²† Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάννης ὁ Ποιηρέας, πὼς ³μοῦ ἐφάνη καλὸ καὶ πονλῶ
ἕνα ἀντάκι σιὰ ⁴Τζερονίσσοβα πλησίον στοῦ Παναγιώτη Κα⁵τσηρέα καὶ εἰς ⁶τὸν
πα(πα)Γληγορέα τὸ πονλῶ τοῦ Πα⁷ναγιώτη τοῦ Κατσηρέα γιὰ γρόσια δύο, νὰ ⁸
εἶναι κύριος νοικοκύρις καὶ γὼ ξένος· καὶ ὁποι⁹ος ἐβγεῖ νὰ τὸν ἀντιτείνῃ, νὰ ἔχω
ἐγὼ νὰ τὸ κε¹⁰φαλαιώνω καὶ εἰς ¹¹τὸ αὐτὸ τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογία ¹²μου εἰς
χει¹³ρας ¹⁴τοῦ.

¹¹πα(πα) παρθενηως ταβονλαρε¹²τζης μεβαλε ω γηανης ω πωνη¹³ρεας
κ(αι) γραφα.

⟨Ώπισθεν δι' ἄλλης χειρός⟩

¹⁴Τοῦ Γιάννη | ¹⁵τοῦ Πονη¹⁶ρέα ἢ ὁμο¹⁷λογία τοῦ | ¹⁸αὐλακίον

XLII

Πώλησις τῆς 27 Ἰανουαρίου 1776. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου
διαστάσεων $0,135 \times 0,095$.

1776, Ἰανουαρίον 27.

²†Ομολογῶ ἐγὼ ὁ Πέτρος ὁ Ματزون³κομνιάκης, πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ ⁴
καὶ πουλῶ τοῦ Παναγιώτη τοῦ Κατζηρέ⁵α⁶ τὸ μερικὸ μου τὸ σπήλο μου ⁶εἰς στὸ
πλάγο του στὸν μπεσμένο ⁷σπήλο | κοντὰ | με τὸ ⁸τὸ πάλγο του γιὰ μί⁸α μπό-
τζα λάδν νὰ εἶναι κύριος ροι⁹κοκύρις καὶ εἰς¹⁰σ¹⁰ ἐ αὐτὸ τοῦ ἔδωσα ¹⁰τὴν ὁμολογία
μον εἰς¹¹ χειράς του.

¹¹πα(πα)παρθενηως ταβον¹²λαρετζης μεβαλε ο πε¹³τω κ(αι)γραφα.

⟨Ώπισθεν δι' ἄλλης χειρός⟩

¹⁴Τοῦ Κω¹⁵λοτούρη ἢ ὁμο¹⁶λογία τοῦ | ¹⁷σπήλον.

5, 7, 17. Ἀντὶ σπήλιο 6, 7. Ἀντὶ πλάγιο

XLIII

Πώλησις τῆς 7 Ὀκτωβρίου 1778. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελῶς
(ὀξεῖα). Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,198 \times 0,145$.

1778, Ὀκτωμβρίω 7.

²Ομολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάννης ὁ Κοτζημαρέας με τὴ ³γυναῖκα μου καὶ με τὰ
παιδιά μου, πὼς μᾶς ἐφάνη ⁴καλὸ καὶ πονλοῦμε ὥρες μύλο-6-, ἤγουν ξῆι,
στοῦ ⁵Ροῦπα, γιὰ γρόσια ξῆι,-ἤγουν 6- τὸν αὐτὸν μύ⁶λο τὸν πουλῶ τοῦ Ἐξάρχου
Κατζηρέα νὰ εἶναι ⁷κύριος νοικοκύρις καὶ ἐγὼ ξένος καὶ ἀμέτοχος ⁸καὶ ὄγοις
ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀντιτείνει⁹ν⁹ νὰ τὸ κεφαλε¹⁰ώνω ἐγὼ καὶ εἰς αὐτὸν τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμο-
λογία ¹⁰μον γιὰ τὴν ἀλήθεια.

¹¹πα(πα) σωφρονίος ταβούλαρέας με ἐβαλε ο πάρ¹²πας μου ο γιάνης καὶ
εγραφα.

⟨Ώπισθεν δι' ἐτέρας χειρός⟩

¹³ἢ ὁμολογί¹⁴α τοῦ Γιάννη | ¹⁵τοῦ Κοτζη¹⁶μάρη γιὰ | ¹⁷τὸ μύλο.

XLIV

Δωρεά τῆς 20 Ἰουλίου 1780. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελῶς. Ὁλόκληρον τὸ ἔγγραφο εἶναι γεγραμμένον διὰ τῆς χειρὸς τοῦ γραφέως. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,196 \times 0,145$.

1780, Ἰουλίου 20.

|²† Εἰς |¹σ|τὴν χαρὰ τοῦ κὺρ Ἐξαρχον Σέρβου |³ εἰς |¹σ|τὰ βαφπίσια τοῦ ὕγοῦ του· τὸ ὄνομά |⁴ του Ἡλίας. Θέλουν οἱ νονοὶ του καὶ οἱ δικοὶ του |⁵ νὰ τὸ κεράσουν ὥς καθὼς προαιρεῖται |⁶ ὁ καθένας.

|⁷ ὁ νονός του πα(πᾶ) Θεοδόσιος ἡγούμενος |⁸ τοῦ Ανκάκη γρ. 1 ἄσπρα 20.

|⁹ ὁ νονός του Ἀναγνώστης Κωσταντινάκης γρ. 1

|¹⁰ ὁ νονός του ὁ Πέτρος Ματζουκομυτάκης —

|¹¹ ἡ νονά του ἡ Μαρουδοκινίτσα —

|¹² ὁ μπάρπας του ὁ Μᾶρκος γρ. 2

|¹³ ὁ μπάρπας του ὁ Γιάννης γρ. 1

|¹⁴ ὁ μπά(ρ)πας του ὁ Ἀντώνης γρ. 2.

|¹⁵ ὁ μπάρπας του ὁ Βαλαχέας γρ. 1.

|¹⁶ ὁ μπάρπας του ὁ Γιαννάκη Φασέας γρ. - 1-20

|¹⁷ ὁ ξάδελφός του Περονκανέας γρ. - 1-

|¹⁸ ὁ μπάρπας του ὁ Γιάννης Ἀγενέας γρ. - 1 -

|¹⁹ † Οὕτως ἐποιήσαμε τὸ παρὸν γιὰ ἐ(ν)θύ²⁰μη[σι]

|²¹ πα(πα) παρθενηως ταβουλαρετζης εγρα²²ψα αναπρωθε των ανωθε.

XLV

Πώλησις τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1780. Τὸ ἔγγραφο στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,140 \times 0,096$.

1780, Ὀκτωβρίου 3.

|²Ἐφάνη ξμένα καλὸ τοῦ Λιάκον τοῦ |³ Ψωροκωλέα καὶ πονλῶ τὸ μύλο μου ⁴ εἰς |¹σ|τοῦ Ροῦπα, ὧρες ὀκτώ, γιὰ γρόσι|⁵α ὀκτώ, ρούμερο-8· τὸν ἄνωθε |⁶ μύλο τὸ μπουλῶ τοῦ Ἐξαρχον Κατζη|⁷ρέα νὰ εἶναι κύριος ροικοκύρης καὶ |⁸ τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου εἰς |¹σ|τὰς |⁹ χεῖρας |¹σ|τον.

|¹⁰ αναγροστης καροντακας |¹¹ με εβαλε ο ξαδενφος |¹σ|μον ¹² ο ληακο κ(αι) εγραψα.

⟨ Ὅπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς ⟩

|¹³ ἡ ὁμολογί|¹⁴α τοῦ μύλου |¹⁵ τοῦ Ψωρο|¹⁶κωλέα.

XLVI

Ἐνυπόθηκον δάνειον καὶ ἐξόφλησίς του τῆς 8 Ἀπριλίου 1782—1 Μαρτίου 1785. Τὸ ἔγγραφο εἶναι μερικῶς καὶ πλημμελῶς τονισμένον. Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ ἔγγραφου αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,140 \times 0,100$.

1782, Ἀπριλίον 8.

|² Ἐδανείστηκα ἐγὼ ἡ Λιοῦ ἡ Κα|³τζούλαινα μὲ τὸ παιδί μου [πὼς μου |⁴ ἐφάνη καλὸ μὲ] ἀπὸ τὸν Πανα|⁵γιώτη τὸν Σαμπατέα ριάλια |⁶ 3, ἤγον τρία, γὰ περπατοῦν μὲ τῇ |⁷ διαφορὰ τους κατὰ τῇ σίμα |⁸ τῆς Χώρας μας ἀπὸ δύο ἄσπρα |⁹ τὸ γρόσι τὸ μῆνα καὶ διὰ σιγουριὰ |¹⁰ τῆς ὁμολογίας του τοῦ βάνω ἄμα |¹¹ γὰτι τὰ λουρία μου στήν Πάνω |¹² Ράχη στή νότοκα ἀπόξω μὲ τὴν |¹³ τζερα-τζίεα καὶ μὲ τῇ γλιστερνίτζα |¹⁴ καὶ διὰ πίστεως ἀληθείας τοῦ ἔδωσα τὴν |¹⁵ ὁμολογία μου διὰ φανέρωσι.

|¹⁶ νικολακίς ματολεας ἱμου παρο κε |¹⁷ ματιρο

|¹⁸ πα(πα) σωφρονίος Ταβουλαρέας |¹⁹ με ἔβαλε ἡ Λιοῦ περικαλετος |²⁰ κ(αι) εγραψα.

(Καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ στίχου δι' ἑτέρας χειρὸς)

1785 Μρατί|²¹ον-01 (sic) - Τὴν ὅπιστε ὁμολογί|²²α τὴν {ν} ἐπλήρωσε ὁ Ἐξαρχος δ |²³ Κατσηρέα διὰ ριάλια δ(κτὼ) |²⁴ - 8 - καὶ ἐπῆρε τὸ λουρι μὲ |²⁵ τῇ τζερατζέα, ὡς καθὼς ἀ|²⁶γροικέται τὸ ἀμανάτι.

|²⁷ λιας καμηνεας ἱμου παρο κε μαριτρο

|²⁸ νικολακίς ματολεα ἱμου πα|²⁹ρο κε μαριτρο

|³⁰ γιανakis θεοδορεα εγραψα κ(αι) |³¹ μαριτρο.

XLVII

Πώλησις τῆς 18 Ὀκτωβρίου 1784. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελῶς.

Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,140 \times 0,097$.

1784, Ὀκτωβρίω - 18 -

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Παναγιώτης ὁ Ψεντο|³γιωργέας, πὼς μου ἐφάνη καλὸ καὶ |⁴ ρωτήσεως τῶν ἐδικῶν μου πουλῶ ἔνα |⁵ σοπωτὸν στὸν Ἅγιον Ἰωάννη στὸ Σελι|⁶τζε ἀπὸ κάτω μὲ ἑλὲς δύο· καὶ εἶναι |⁷ σύνουρο τοῦ Γιαννάκη Κορδοπατέα |⁸ καὶ ἄλλο ἔνα λουρι ἀποκάτω μὲ μία |⁹ κολενίτζα τὰ αὐτὰ λαχίδια |¹⁰ τὰ πουλῶ τοῦ Ἐξαρχου Κατσηρέα διὰ |¹¹ γρόσια 12 + , ἤγον δώδεκό· μισιν |¹² γὰ εἶναι κύριος νοικοκύρης καὶ ἐγὼ ξέ|¹³ρος καὶ ἀμέτοχος· καὶ ὅμοιος ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀ|¹⁴ιτείνει, γὰ ἔχω γὰ τὸ κεφαλώνω ἐ|¹⁵γὼ καὶ διὰ πίστεως ἀληθείας τοῦ ἐ|¹⁶δωσα τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖρας του.

|¹⁷ πα(πα) σωφρονίος ταβουλαρέας με ε|¹⁸βαλε ὁ ἀνοθεν παναγιότης κ(αι) |¹⁹ εγραψα.

XLVIII

Πώλησις τῆς 26 Μαρτίου 1788. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλον χαρτοῦ διαστάσεων $0,140 \times 0,097$.

1788, Μαρτίου 26.

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Μαρία ἡ Τα|³μπονρίτζα μὲ τὸν ἄντρα μου καὶ ρω|⁴τή-
σεως τοὺς ἐδικούς μας καὶ πον|⁵λοῦμε τὰ λαχίδια μας εἰς τὸ Σε|⁶λιτζέ καὶ τὰ πον-
λοῦμε τοῦ συμπεθέ|⁷ρου μας τοῦ Κατζηρέα γιὰ γρό|⁸σια - 35 - νούμερο | τριῖτα | πέτε
νό|⁹περ| εἴ|⁹ναι κύριος νοικοκύρης καὶ ὄγοι|¹⁰ος ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀπιτείνει νὰ ἔχω|¹¹με
νὰ τὸ βεβαιώσωμε καὶ εἰς αὐτὸν |¹² τοῦ ἐδώσαμε τὴν ὁμολογία μας |¹³ εἰς τὰς
χεῖρας του.

|¹⁴ γηανακὺς κωρδωπατας |¹⁵ με βαλανε ω ανωψηως μου |¹⁶ κ(αι) εγραφα.

XLIX

Πώλησις τῆς 8 Μαΐου 1788. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλον χαρτοῦ διαστάσεων $0,148 \times 0,100$

1788, Μαΐου - 8.

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Νικολάκης |³ ὁ Ροματζέας μὲ τὴ γυναῖκα |⁴ μου, πὼς μοῦ
ἐφάνη καλὸ καὶ κα|⁵λή μου νογομ (sic) καὶ πονλῶ τὰ λαχί|⁶δια μου εἰς τὴ κάτω
Γιάννιτζα |⁷ τοῦ Ἐξαρχου τοῦ Κατζηρέα γιὰ |⁸ γρόσια - 22 -, τὰ ὁποῖα λαχί|⁹δια κατὰ
ὄνομα: τὴ <σ>φύ|¹⁰ρα σιὸ Σοπωτὸ σιὸν παπᾶ Τζα|¹¹νιέτα τὴ λαχίδα ἀπὸ κάτω |¹²
καὶ τὸ μερικὸ μου εἰς τὶς λαχίδες |¹³ καὶ ἕνα ρουρὶ εἰς τοῦ Κατζηρέα |¹⁴ τὴ νότοκα
ἀπὸ κάτω καὶ |¹⁵ τὶς ἀγκωνὲς εἰς τὴ κά|¹⁶τω Κάλυβα ὅσε καὶ ἂν ἔχω πονλησί|¹⁷α
καθολικὴ εἰς το<ν> αἰῶνα τὸν |¹⁸ <ν>ᾶπατο καὶ ὄγοις ἐβγεῖ καὶ τοῦ |¹⁹ <ν>ἀπιτείνει
νὰ ἔχω νὰ τὸ κε|²⁰φαλιώσω καὶ διὰ φανέρω|²¹σι τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογί|²²α μου
εἰς χεῖρας του, νὰ φα|²³νερώνῃ τὴν ἀλήθεια.

|²⁴ γιανακὺς θεοδορεας με |²⁵ εβαλε ο νικολακὺς ο ρομα|²⁶τζεα κ(αι) εγ(α)γραφα.

5. Ἀντὶ γνώμ<η> 13. Ἀντὶ λουρὶ

L

Πώλησις τῆς 30 Ἰανουαρίου 1794. Τὸ ἔγγραφον εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελὲς.
Ἐπὶ φύλλον χαρτοῦ διαστάσεων $0,155 \times 0,105$.

1794, Γεναρίου 30.

|² Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Ἀναγνώστης ὁ Ρου|³σέας μὲ τὸν ἀδελφὸ μου καὶ μὲ τὴν |⁴
μάννα μου, πὼς μᾶς <σ>ἐφάνη καλὸ |⁵ καὶ πονλοῦμε τὴν σφύρα μας εἰς |⁶ <σ>τὴ
Λάκκα σύνουρο εἰς |⁷ τοῦ νονοῦ μου |⁷ τοῦ Κατζηρέα τὴν ἀπὸ τὴ σφύρα |⁸ τὴν
μπονλοῦμε τοῦ νονοῦ μου τοῦ Κα|⁹τζηρέα διὰ γρόσια 16, ἥτοι δεκά|¹⁰ξι, καὶ διὰ

τὴν ἀλήθεια τοῦ ἐδόσα¹¹ με τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖρας¹² του.

|¹³ ἀναγροστis ρουσεας εδοσα¹⁴ με και ελαβαμε.

⟨Ὅπισθεν δι' ἄλλης χειρὸς⟩

|¹⁵ ἡ ὁμολογία |¹⁶ τῆς σφύρας εἰς τ¹⁷ ἡν ἀπάνω Γιάννιζα |¹⁸ τοῦ Ρουσέ¹⁹ ὡνε.

L I

Πώλησις τῆς 25 Φεβρουαρίου 1797. Τὸ ἔγγραφο εἶναι μερικῶς καὶ πλημμελῶς τονισμένον.

Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,155 × 0,108.

1797, Φεβρουαρίου - 25 -

|² Ἐφάνη ἐμένα | καλὸ τοῦ Στρατήγη τοῦ Καρβελέα με³ | καλὴ μου γνώμη καὶ ρωτήσεως τοὺς ἐ⁴ δικούς μου καὶ πουλῶ τὸ μύλο, ὅπου ἐ⁵ χω, εἰς τοῦ Ροῦπα, μισὴ μέρα, διὰ ρι⁶ ἄλια 6, ἥτοι ἔξι. Τὸν αὐτὸν μύ⁷ λον τὸν ἐπούλησα τοῦ Ἐξαρχου τοῦ Κα⁸ τζηρέα ἀπὸ Κάλυβες γὰ εἶναι κύ⁹ ριος τοικοκύρης καὶ ἐγὼ ξένος καὶ ἀπό¹⁰ ξενος· καὶ ὅποιος ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀνι¹¹ τείνει ἐγὼ γὰ τὸν κεφαλαιώνων καὶ δι¹² ⟨ἀ⟩ τὴν ἀλήθεια ἐποιήσαμε τὸ πα¹³ ρὸν γράμμα διὰ φανέρωσι.

|¹⁴ πα(πα)γεώργηος θά¹⁵ νηλέας με βα¹⁶ λε ὡ ἀνωθέ στρατῇ¹⁷ γης κ(αι) ἐγραφα.

L II

Πώλησις τῆς 1 Ἰανουαρίου 1803. Τὸ ἔγγραφο εἶναι τονισμένον μερικῶς καὶ πλημμελῶς. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων 0,215 × 0,153.

1803, Ἰανουαρίου πρώτη.

|² Τὴν σήμερον ἐφάνη ἐμένα καλὸ τοῦ Παναγούλη τοῦ Μαυρουδέα³ πὺς μου ἐφάνη καλὸ καὶ με καλὴ μου γνώμη καὶ με ρωτήσεως τῶν ἐ⁴ δικῶ μου καὶ πουλῶ τὴν Κίκα μου τοῦ Ἐξαρχου τοῦ Κατζηρέα ὅλη ὡς⁵ καθὼς εὐρίσκεται ἄγρια καὶ ἡμερὰ ἀκόμα ὅ,τι ἔχω καὶ εἰς τοῦ Μπο⁶ σινέουνε τὸ μερικὸ μου εἰς τὸ ἄγριωμα ἀπὸ τὸ Καταφύχι ἕως τίς⁷ Κοκκινόλαχίδες καὶ τὴ Λουκᾶ με τοὺς σπήλιους καὶ με τίς τζερατζές,⁸ ὡς καθὼς εὐρίσκεται, με τὴν Κίκα ὅλη, ὡς καθὼς κόβει τὸ στεφάνι τῆς⁹ ἴσια με τίς ἐλιές. Τὴν αὐτὴ πουλησίαν τὴν δίδω τοῦ Ἐξαρχου τοῦ Κα¹⁰ τζηρέα καὶ τῶν παιδιῶν του διὰ γρόσια - 100, ἥτοι ἑκατό. καὶ γὰ εἶναι ὁ¹¹ Ἐξαρχος ὁ Κατζηρέας κύριος τοικοκύρης καὶ ἐγὼ ὁ Παναγούλης Μα¹² υρουδέας ξένος καὶ ἀπόξενος· καὶ ὅποιος ἐβγεῖ καὶ τὸν ἀπεινεί γὰ ἐ¹³ χω ἐγὼ ὁ Παναγούλης Μαυρουδέας γὰ τὸ ἀποκρένωμα καὶ διὰ πᾶσαν ἀ¹⁴ λήθειαν τοῦ ἔδοσα τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖρα του διὰ γὰ φανερώνη κάθε¹⁵ καιρὸν τὴν ἅπασαν ἀλήθειαν.

|¹⁶ πανάγος θεοδορεας ημου μπαρο καὶ μαρτηρο

|¹⁷ πα(πα) σωφρονιος Ρισέας βαλμένος ἀπο τὸν¹⁸ παναγονλη μαβρουδέα κ(αι) ἐγραφα.

LIII

Ἐξόφλησις τῆς 8 Ἰανουαρίου 1805. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,156 \times 0,107$.

1805, Ἰονναρίου 8.

|² Ἐπλερώθηκα ἐγὼ ὁ ὑποκάτωθεν ἀπὸ τὸ Γκα|³κηρέα ἀπὸ Κάλυβα τὰ για-
τρικά μου, |⁴ ὅπου τὸν εἶχε ὁ Πυργέας βαρεμένον· καὶ |⁵ τοῦ πῆρα γιατρικά γρόσια
πενήντα, λέω |⁶ 50· καὶ οὕτως τοῦ ἔδωκα τὸ παρόν μου διὰ |⁷ χειρὸς μου.

|⁸ παναγοῖτης τρηπα|⁹κ(αι)ας

2·3. Ἀντὶ Κασηρέα

LIV

Πώλησις τῆς 15 Ἀπριλίου 1809. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,157 \times 0,105$.

1809, Ἀπριλίου 15|. |² Τὴν σήμερον φανερώνω καὶ |³ ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Στρατήγης
ὁ Γλη|⁴γορέας, πὼς μοῦ ἐφάνη καλὸ καὶ με|⁵ καλή μου γνώμη καὶ με ρώ(τη)σι τῶν
ἐ|⁶ δικῶ μου καὶ πουλῶ τὴ γλιστέρνα|⁷ τῆς καλόγορις τῆς Κουσίτζας|⁸ με τὸ τόπο της|,
διὰ γρόσια -33· καὶ τὴ |⁹ μπουλῶ τοῦ Λία τοῦ Κατζηρέ¹⁰ α νὰ εἶναι κύριος νοικοκύρης|¹¹
καὶ γὼ ξένος καὶ ἀπόξενος· καὶ ὅγοι|¹² ὅς ἐρεθῇ καὶ τὸν ἀτιτείνει νὰ|¹³ τὸ(ν) κεφα-
λιώνω ἐγὼ καὶ διὰ τὴν ἀ|¹⁴ λήθεια τοῦ ἔδωσα(ν) τὴν ὁμολογί|¹⁵ α εἰς χειρ(ας) του.
πα|πα|παρθενηως|¹⁶ ματαγαρεας με εβαλε ω ανωθε|¹⁷ κε εγρα(ν)ψα(ν)
|¹⁸ στ(ρ)ατηγη πα(πα)ληγορεα βαι|¹⁹ φειονο το ανοθε

6. Ἀντὶ γλιστέρνα. 18-19. Ἀντὶ βεβαιώνω.

LV

Ἀπόφασις τοῦ Κοινοῦ τῆς 12 Μαρτίου 1810. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ ἐτέθησαν διὰ χειρὸς τοῦ γραφέως πλὴν τῆς τελευταίας, ἣτις εἶναι αὐτόγραφος. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,282 \times 0,195$.

1810, Μαρτίου 12.

|² Τὴν σήμερον ἐσυμφωνήσαμε ἡμεῖς οἱ Καλυβιώτες με καλή μας |³ γνώμη
καὶ κρατίζομε ἐφημέριον τὸν (μ)πα(πᾶ) Παρθένιον Μα|⁴ταγρέα νὰ μᾶς ἐφημερεύῃ
χρόνους 10· καὶ νὰ ἔχωμε νὰ(ν) τοῦ δώσω|⁵ με τὰ ἐγκλησιαστικά, ἐλῖες καὶ λαχίδια,
ὅσα καὶ εὐρίσκονται, νὰ εἶναι|⁶ (κύ)ριος νοικοκύρης· καὶ οὕτως ὑπογραφοῦμαστε
κατὰ ὄνομα

|⁷ ἐξαρχος κατζίρεας στεργουμε εἰς το ανοθε

|⁸ παγιοις κατζερεας στεργουμε εἰς το ανοθε

|⁹ παναγονλῖς μαβρουνδεας στεργουμε εἰς το ανοθε

- ¹⁰ παναγενα θοδορου στεργομε εις το ανοθε
¹¹ αναγνωστις μανουσεας στεργομε εις το ανοθε
¹² αντονις πυργεμας στεργομε εις το αναθε
¹³ γιανις διμακ(αι)ας στεργομε εις το ανοθε
¹⁴ γιανις ξιμιτεας στεργωμε εις το ανοθε
¹⁵ ντζανετος ξιμιτεας στεργωμε εις το αναθε
¹⁶ κυριακις ζουρεας στεργομε εις το ανοθε
¹⁷ νικολακις λεκ(αι)ας στεργομε εις το ανοθε
¹⁸ νικολακις ξενεας στεργομε εις το ανοθε
¹⁹ διμνιτρακις ντελιγιανεας στεργομε εις το ανοθε
²⁰ παναγιωτις μαστρογιανεας στεργωμε εις το ανοθε
²¹ πα|πα| παρθενειωσ ματαγαρεας στρεγωμε εις στα ανωθε

LVI

Πώλησις τῆς 20 Ἀπριλίου 1814. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,193 \times 0,129$.

1814, Ἀπριλίον 20.

²² Εφάνη ξιμένα καλὸ τοῦ Γιωργάκη τοῦ Μαρι³κέα καὶ τῆς γυναικὸς μου καὶ
 πουλῶ τὸ λαχίδι μου⁴ εἰς τὴν Γιάννιτζα τὴν ἀπάνω στὴ Λουκᾶ, ὅπου ἔχω ἀπὸ τοῦ⁵
 πεθεροῦ μου καὶ τὸ πουλῶ τοῦ ξαδέλφου μου τοῦ Λια Κα⁶τζηρέα διὰ γρόσια 150,
 ρούμερο ἑκατὸν μπε⁷νῆτα καὶ νὰ εἶναι κύριος νοικοκύρις καὶ ὅγοι⁸ος ἐβγεῖ καὶ
 τὸν ἀντι(τεί)νει νὰ ἔχω νὰ τότε κεφαλιώνω⁹ ἐγὼ καὶ διὰ τὴν ἀλήθεια τοῦ ἔδωσα
 τὸ γράμμα μου δι¹⁰ὰ κάθε καιροῦ φανέρωσι.

¹¹ γηοργακις μαρκαιας¹² εγραφα και βεβεονο

¹³ Ἀκόμα τοῦ δίνω μιὰ σφῦρα στὰ Βλικοβία σὺς¹⁴ Πορετιζίνες στὰ δικὰ του
 ἀπὸ κάτω σύνορο στοῦ Δη¹⁵μητρονλέα διὰ γρόσια 12, νὰ εἶναι κύριος¹⁶ νοικοκύρις.

LVII

Δάνειον τῆς 12 Ἰανουαρίου 1815. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,155 \times 0,107$.

1815, Γεναρίον 12.

²³ Εδανείστηκα ἐγὼ ἢ Ἀναγνωστοῦ ἢ³ Νικολόνυφη ἀπὸ τὸ γαπρό μου τὸ
 Κα⁴τζηρέα γρόσια τριάτα, ρούμερο 30, νὰ⁵ περπατοῦνε μὲ τὴ διαφορά τους⁶ ἀπὸ
 δύο ἀπὸ ἄσπρα τὸ μῆνα τὸ κα⁷θε γρόσι, ὅσο καιρὸ σταθοῦνε ἀπ⁸ά⁹νω μου καὶ διὰ
 πίστεως ἀληθείας ἔδω⁹σα τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖρας του¹⁰ σὲ κάθε καιρὸ νὰ
 φανερώνη τὴ¹¹ν ἀλήθεια.

¹² αναστασης τζηανετεας βαλμενωσ ¹³ απω την ανωθε αναγνωστου εγραφα

LVIII

Ἐξόφλησις τῆς 18 Ἀπριλίου 1817. Τὸ ἔγγραφον εἶναι τονισμένον, αἱ δὲ ὑπογραφαὶ αὐτοῦ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων $0,193 \times 0,130$.

1817, Ἀπριλίου 18.

|²Ἐξοφλήθηκα ὁ ὑποκάτωθε γε|³γραμμένος ἀπὸ τὸν συμπε<θε>ρό μου |⁴Ἡλία
Καιζηρέα, ἀπὸ ὅ,τι κινή|⁵σεις καὶ ἂν εἶχα μὲ αὐτόν, ἀ|⁶πὸ τὰ χίλια ἕως τὸ ἕνα
καὶ |⁷ἀπὸ τὸ ἕνα ἕως τὰ χίλια· καὶ |⁸οὕτως τοῦ ἔδωσα τὸ παρόν μου |⁹ἐξοφλητικὸν
εἰς χεῖρας του διὰ|¹⁰βεβαίωσίν του.

|¹¹† Ὁ Ἀνδροῦβιστας θεόκλητος

|¹²δάσκάλος σώφρονης ἔγραψα.

LIX

Πώλησις τῆς 15 Ἰουλίου 1823. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ αὐτοῦ αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων $0,136 \times 0,098$.

Ἐφάνη ξμένα καλὸ τοῦ Λιάκου τοῦ Γιαννα|²κέα καὶ πουλῶ τὸ μύλο στοῦ
Βαλαχέα, διὰ γρόσι|³α 80, τοῦ Λία τοῦ Καιζηρέα καὶ τοῦ ἀ|⁴νιψιοῦ του. Ὅπ<οι>ος
ἐβ<γ>εῖ κ(αι) τὸν αἰτεῖναι νὰ ἔ|⁵χω νὰ τὸ κεφαλαιώνω τὸ ἄνωθε μερόν|⁶(χ)τα δύο·
† ἐπηδιση† νὰ μοῦ δώσῃ τὸ χωρά|⁷φι του κ(αι) τὸ κάνομε ἀλλαγὴ στὴ Πέρα με|⁸ρία.
ληακο γηανακ(αι)ας {α} εγραψα |⁹κ(αι) βεβεονο

|¹⁰1823 Ἰουλίου 15

|¹¹στεφανος πηγεας μαρ|¹²τιρο

|¹³πανα(να)γισις μαριατεας |¹⁴μαρις

|¹⁵αναγνωσις προαίκοπέας μάρτις

LX

Δάνειον τῆς 25 Ἰανουαρίου 1824. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Ἐπὶ φύλλον χάρτου διαστάσεων $0,157 \times 0,136$.

1824, Γεναρίου 25.

|²Ἐλαβα ἐγὼ Γιωργάκη Λεκέας |³ἀ(ν)πὸ τὸ κουπάρο μου τὸ Λίαν τὸ |⁴
Καιζηρέαν — γρόσιαν — 30, λέγω |⁵τρ<ι>ά<ν>τα, νὰ περπατοῦνε μὲ τὴ δια|⁶φορά τους
τὰ δέκα, δώδεκα τὸ |⁷χρόνο, ὅσο καιρὸ σταθοῦνε |⁸ἀπάνω μου· καὶ διὰ τὴν ἀλή-
<θει>αν |⁹τοῦ ἔδωσα τὴν ὁμολογίαν μου |¹⁰εἰς χεῖρας του.

|¹¹γηωργακης λεκ(αι)ας ελαβα κ(αι) γρα|¹²ψα.

LXI

Δημογεροντιακὸν ἔγγραφον τῆς 15 Δεκεμβρίου 1830. Τὸ ἔγγραφον στερεῖται τονισμοῦ. Αἱ ὑπογραφαὶ τοῦ ἔγγράφου εἶναι αὐτόγραφοι. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,206 \times 0,160$.

Κύριε Ἡλία Κατζηρέα

|² Ἐδῶ ἦλθε ὁ ἀντιπρό σου καὶ μᾶς εἶπε διὰ τοὺς σπῆ|³ λινους ὅπου ἐμοιράσατε καὶ τὶ ξεχώρισες ἐκάμα|⁴ τε διὸ τὰ μπισόδια καὶ πῶς εἰς ὅλα αὐτὰ|⁵ εἴχατε καὶ τὸν Δημακέα ἐ|⁶ μπρός· καὶ ἂν εἶναι ὡς μᾶς|⁷ (σ)εἶ|⁸ πε ὁ ἀντιπρό σου ἔχεις ἄδικον ὅπου ἐσήμερις ἐ|⁹ μποδίζεις τὸ κοπάδι του νὰ μὴ περνᾷ|¹⁰ μὲ ὅλον τοῦτο σᾶς λέμε νὰ μείνετε ἥσυχοι|¹¹ καὶ μὲ τὸν κατεβασμό μας εἰς Καρδαμουλά θέλει|¹² στείλωμε νὰ ἔλθῃτε καὶ τοῦ λόγου σου καὶ ὁ ἀντιπ|¹³ ὁ σου καὶ ὁ Δημακέας καὶ ἀκούοντας τὴν ἀλήθεια|¹⁴ θέλει δοθῇ τὸν δίκαιον εἰς ὅποιον ἀνήκει. Ταῦτα

|¹⁵ Τῇ 15 Δεκεμβρίου 1830.

Οἱ δημογέροντες

|¹⁶ Τζέρια

στρατιγὶς κίτριναρις

|¹⁷ παναγητοῦς σοτηρεας

LXII

Ἀρχιερατικὴ ζητεία. Τὸ ἔγγραφον ἀχρονολόγητον. Εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φύλλου χάρτου τοῦ ἔγγρ. XV (1681).

† Ἐδλαβέστατοι ἱερεῖς, χρήσιμοι γέροντες καὶ οἱ λοιποὶ εὐλογη|¹ μένοι χριστιανοὶ Ἀρδουβιστιανοὶ Μεγάλη—χώρας, εὐχομαι|² καὶ εὐλογῶ σας· τὴ ζητεία σας ἤρθαμε νὰ μᾶς ἐδώσετε καὶ δε|³ ντεριάσαμε· ὅστερα ἤρθανε οἱ παπάδε|⁴ (ς) σας καὶ ἐπλερώ|⁵σανε κάθε <ἱ>ερεὺς τῆς νορίας|⁶ (ς) του καὶ ἐδώσανε ὁ παπᾶ Οἰκονό|⁷μος σπίτια δεκαέξι καὶ ὁ παπᾶ Μαθαῖος σπίτια 13 καὶ ὁ παπᾶ|⁸ Σπανὸς ἄλλα δεκατρία καὶ ὁ παπᾶ Σέρβος μὲ τὸ παπᾶ|⁹ Τζιλιβῆ σπίτια 45 καὶ ὁ παπᾶ Βουτζέας μὲ τὸ Κολησμέ|¹⁰νον ἐξηταπέτε, γίνονται ὅλα ἐκατὸ πενήντα, καὶ νὰ τοὺς|¹¹ τὰ δώστε ἀπὸ ἑξὶ γαζέτες καὶ τὰ ἐπίλοιπα νὰ τὰ συνάξε|¹²τε νὰ τὰ δώσετε εἰς ἓνα χέρι νὰ μᾶς τὰ δώσῃ ὁ Ἐξάρχος|¹³ μὲ τὸ παπᾶ Οἰκονόμο καὶ ὅποιος ἱερε|¹⁴ς κρατήσῃ, εἶναι ἀργὸς|¹⁵ πάσης ἐκκλησιαστικῆς ὑπηρεσίας, λαϊκὸς δὲ ἀφωρεσ|¹⁶μένος καὶ ἀσυνώρητος καὶ μετὰ θάνατο ἄλντος, οἱ πέτρες|¹⁷ τὰ ξόβλα λύσουνσι αὐτὸς ο|¹⁸ (ς) δαμῶς ἕως νὰ ἐπιστρέψουν|¹⁹ καὶ τότες τυχὸν συχωρήσῃ· οὕτω γενῇ ἐξάπατος καὶ μὴ ἀλλέως.

|²⁰ † Ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Πλάτζης καὶ Μαῖν|²¹ (ης) Λανηλ

|²² ὁ παπᾶ Οἰκονόμος σπίτια 30, ὁ παπᾶ Μαθαῖος 15, ὁ Σπανὸς 14.

|²³ ὁ Τζιλιβῆς 22, ὁ παπᾶ Σέρβος 27, ὁ παπᾶ Βουτζέα|²⁴ καὶ ὁ Κολησμένος 72

|²⁵ καὶ συνάξετέ τε οἱ παπάδες νὰ τὰ δώσῃ τοῦ Ἐξάρχου.

LXIII

Ἀπογραφὴ προικῶν. Ἀχρονολόγητος. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,160 \times 0,106$.

Θύμηση διὰ τὰ σκουτία τῆς μακαρίτι²σας τῆς Ἀναστασοῦλας τὰ σκουτία, ὅσα μεινέσκουν. —

⁴ Καθάριο πράσινο	—	1.
⁵ Λαγκιαστό	—	1.
⁶ Πράσινο	—	1.
⁷ Μπαβὸ	—	1.
⁸ Ἀσπρα	—	3.
⁹ Μεταξωτὸ παννὶ	—	1.
¹⁰ Ἀσπρο σαμὶ	—	1.
¹¹ Μπόλιες	—	2.
¹² Ζωνάρι χιώτικο	—	1.
¹³ Μιτέρια	—	2.
¹⁴ Μποκάμισα πράσινα	—	2.
¹⁵ Ἀσπρο	—	1.
¹⁶ Κόκκινο	—	1.
¹⁷ Κίτρινο	—	1.
¹⁸ Προσκεφαλάδες	—	2.
¹⁹ Πισκίρια	—	2.
²⁰ Μεσάλι	—	1.

LXIV

Ἀγγραφεία. Ἀχρονολόγητον. Ἐπὶ φύλλου χάρτου διαστάσεων $0,125 \times 0,097$.

Ἀγαπημένοι μου καὶ δικοὶ² Καλυβῶτες, Νικολῆ παπᾶ³ Γιαννετιά καὶ Κακη-
ρέα⁴ καὶ Πανάγαυα Θεοδωρόνυφη.⁵ Πάρτε τὰ μουλάρια καὶ σα⁶ κκία σας νὰ ρθῇτε
νὰ μοῦ ἀλλέστε⁷ ἓνα φόρτωμα κάθε ἓνα σας⁸ καὶ ἂν μὲ ἀγαπᾶτε ἀλλέως μὴν
γκά⁹ νετε, τι ἔχω χρεῖα. Ταῦτα.¹⁰ Ἐδικόσας.

¹¹ διονίσιος τρου¹² πᾶνις

2. Ἀντὶ Καλυβῶτες

3. Ἀντὶ Τζαννετιά, ἀντὶ Κατσηρέα

Γ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. 3. Τὸ ἐπώνυμον *Πατζῆς*, παραδίδεται ἀπὸ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Μ. Κριτῆς Πατζῆς ὑπῆρξε βυζαντινὸς νομικός, συντάξας συστηματικὴν περίληψιν τῶν Βασιλικῶν, φέρουσιν τὸ ὄνομα «*Τιπούκειτος*». Τούτου ἐξέδωσαν μέρος μὲν (L. I - XII) οἱ C. Ferrini καὶ J. Mercati (Ρώμη 1914), μέρος δὲ (L. XIII - XXIII) ὁ Fr. Doelger (Ρώμη 1929). Ὡσαύτως ἀπαντᾷ «*Ἰωάννης εὐτελὴς ἱερεὺς καὶ ταβουλάριος ὁ Πατζὸς*» ἐν Πάτμῳ τῷ 1197 (MIKLOSICH - MÜLLER, *Acta et Diplomata Graeca medii aevi*. Vindobonae 1860 vol. VI, 136). Ὁμοίως φρονεῖ ὅτι Πατζῆς εἶναι καὶ ὁ Νικολὸς Παγγῆς, ὅστις ἀναγράφεται ὡς 59ος εἰς τὸν κατάλογον Μανιατῶν, τῶν μεταναστευσάντων ἐν ἔτει 1675 εἰς Γένοβαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κορσικὴν (Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, Μεγάλη Ἑλλάς. Ἀθήναι 1944 σ. 132) Τὸ ὄνομα κατὰ τὸν ΑΘ. ΜΠΟΥΤΟΥΡΑΝ (Τὰ Νεοελληνικὰ κύρια ὀνόματα. Ἐν Ἀθήναις 1912 σ. 80) εἶναι ἀγώνυμον (: *Παρασκευῆ* — *Πατῆ* καὶ — *ῆς*). Ὁ ΣΤ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ κρίνων τὴν ἐργασίαν τοῦ Μπούτουρα (*Λαογραφία* τ. Ε (1915) σ. 352) παρατηρεῖ ὅτι τὸ «*Πάντζος*» δέον νὰ προστεθῇ εἰς τὰ παραγόμενα ἐκ τοῦ «*Παναγία*». Ὁμοίως ὁ Ι. ΣΤΑΜΝΟΠΟΥΛΟΣ (*Λαογραφία* Γ' (1917) σ. 432) φρονεῖ ὅτι πιθανώτερον τὸ «*Πατῆς*» νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ «*Υπάτιος*».
4. Ἡ κατάληξις—ου εἶναι ὑποκοριστική, δηλοῦσα κατὰ τὸν Σ. ΜΕΝΑΡΔΟΝ (Περὶ τοπικῶν ἐπιθέτων τῆς Ν. Ἑλλ. ἐν Ε.Ε.Β.Σ. τ. Δ (1927) σ. 332-41) σύζυγον ἢ κόρην. Ἐν Μάνῃ ὁμοῦς τὴν κόρην δηλοῖ ἡ καταλ. — *ιτσα* (ιτζα). Πρβ. τὰ ἐν τοῖς ἐγγράφοις: Κουνουσίτζα (XVIII, 21), Φρονιμίτζα (XXIII, 4), Κουτζουμαρίτζα (XXX, 4) Χειλεῖτζα (XXXIV, 2-3), κ.ά. Τὸ ἐπιφανὲς Βυζαντινὸν ἐπώνυμον Φωκάς, ἀπαντῶν καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, Κρήτῃ, Κύπρῳ, Ἑπτανήσῳ, ἀνευρίσκω εἰς Μάνην καὶ ἐνωρίτερον ἐν Δογικῷ ἐγγράφῳ τῆς 30 Ἀπριλίου 1495 (Ἐφημ. «*Αὐγή*» 5 Ὀκτωβρίου 1861), ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπονέμονται τίτλοι εἰς τὸν *Καπετὰν Θωμᾶν Φωκᾶν, Πρόκριτον Κελεφᾶς*. Εἰς Πελοπόννησον καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν Μάνην κατέφυγον πολλοὶ ἄρχοντες τοῦ Βυζαντίου (Μ. Π. ΒΡΕΤΟΥ, Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον, Παρίσι 1866 σ. 199, Πρβ. καὶ ΑΝΤ. ΧΑΤΖΗΝ, ἔ.ά. σ. 28· ΑΠ. ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΝ, ἔ.ά. σ. 19)· ὁμοίως *Καλοπόθος Φωκάς* ὑπογράφεται μετ' ἄλλων προκρίτων τῆς Μάνης εἰς ἀναφορὰν πρὸς τὸν Πάταν Γρηγόριον ΙΓ' (Ν. Ἑλλ. Β. (1905), 397, Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, ἔ.ά. σ. 123, Μ. ΛΑΜΠΡΥΝΙΔΟΥ, Οἱ Μεδικοὶ ἐν Ἑλλάδι (Ἐφ. Ἀθῆναι, μηνιαῖον παράρτημα ἔτος Δ. Σεπτέμβριος 1911 ἀρ. 9 σ. 3498). Ὁ Καλοπόθος Φ. ἐκ Μάνης ἀπαντᾷ καὶ ἐν Ἑνετικῷ ἐγγράφῳ τοῦ 1571 (Κ. ΣΑΘΑ, V. 38, 35). Ὡσαύτως Πατρίκιος Φωκάς ὑπογράφεται (1618) εἰς τὴν πρὸς τὸν Δούκα τοῦ Νεβέρ ἐπιστολὴν τῶν Μανιατῶν (Acta III 271, Κ. ΣΑΘΑ, Τουρκοκρατομένη Ἑλλάς, Ἀθήναι 1869 σ. 206). Περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἐπωνύμου: Βλ. Ἀνακοίνωσιν Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Περὶ Βυζαντινῶν Νεοελληνικῶν ἐπιθέτων ἐν Ε.Ε.Β.Σ. τ. Δ. (1927) σ. 379. Τοπωνύμια προερχόμενα ἀπὸ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἐπιθέτου ἀπαντῶμεν ἐν Μάνῃ (Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΥ, ἐν «*Αθηνᾷ*» ΝΓ' (1949) σ. 192, (8), καὶ ἀλλαγοῦ. ΧΡ. ΣΟΥΛΗ, ἐν Ἠπ. Χρ. Ζ' (1932) 223, ΗΛ. ΤΣΙΤΣΕΛΗ, Κεφ. Συμμ. σ. 196.
5. *Πατζιτῆνο*, τό· τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ἴσως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ἐπώνυμον Πατζῆς.

7. Δουλεύεται ἐλέγοντο ἐν Βυζ. οἱ ὑπηρετοῦντες κατὰ ξηρὰν ἢ θάλασσαν τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ ΠΑΧΥΜΕΡΗΣ (II, 503) καλεῖ τοὺς Μονεμβασιώτας «βασιλικούς κατὰ θάλασσαν δουλευτάς». Ἐνταῦθα μᾶλλον ἐργάται.
11. Πρβ. Προλεγ. (σ. 63 (1)). Μιχολίνας ἦτο καὶ ὁ μετασχὼν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Ἐπίσκοπος Ἀνδρουβίστης Θεόκλητος. (Βλ. ἔγγρ. LVIII, 11 τῆς 18 Ἀπρ. 1817). «Μιχολίνα» οἶκογ. ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐν Πετροβουνίῳ Καρδαμύλης ὑπὸ τὸ παρωνύμιον «Ἀλεπουδέας».
- 11-12. Πουχαλαῖοι (= Μποχαλαῖοι). Ἐπιφανεῖς στρατιῶται Λακωνίας Βλ. Γ. ΦΡΑΝΤΖΗΝ (Βον. 1838) 406, 6. ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗΝ (Βον. 1843) 408, 8 καὶ 475, 4, Κ. ΣΑΘΑΝ, V. 34, 8. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται ἐν τῇ Δύσει, εἰς περιοδικὸν «Ἐστία» 1885, καὶ εἰς ἀνάτυπον σ. 60 καὶ 68, Α. ΧΑΤΖΗΝ, ἔ. ἀ. σ. 42. Ἐμμ. Μπόκαλην, (1510), ἐκ Πελοποννήσου παρασχόντα σημαντικὰς ἐκδουλεύσεις εἰς τὴν Ἐνετίαν σημειοῖ ὁ Ι. ΒΕΛΟΥΔΟΣ, Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων ἀποικία ἐν Βενετίᾳ, Βεν. 1872 σ. 17. Ἐκτὸς τοῦ ἐν τῇ σελ. 65 ἀναφερομένου τοπων. ἔτι καὶ εἰς Καλαμάταν τῆς «Μπουχαλίνας τὸ πηγάδι».
13. Ἀνάστημα (συνηθ. ἀνάστεμα). Ἐνταῦθα ἡ φράσις «ἀνάστημα ἀναστήσουσι» δηλοῖ τὴν πρόσοδον ἐκ τῆς ἐμφυτεύσεως καὶ καλλιεργίας γῆς τινος. (Βλ. Λεξικὸν Ἀκαδημίας τ. 2 (1939) ἐν λ. ἀνάστημα, 2, ἀναστένω, 7).
22. Χοντίνας ἐπώνυμον ἄγνωστον ἄλλοθεν. Σήμερον ὑπάρχει οἶκογ. Χοτανινέων.
- 22-23 Ἰωάννης de Brizano ἀπαντᾷ ὡς ὑπουργὸς τοῦ Γουίδα d'Engien, Κυρίου τοῦ Ἀργους καὶ Ναυπλίου (1376) (Μ. ΛΑΜΠΡΥΝΙΔΟΥ, Ἡ Ναυπλία. Ἐν Ἀθήναις 1898 σ. 73. Καὶ Χωρίον δὲ Βριζιάτσιο Ν.Α. τῆς Δόλιανης — Ἡπείρου. (Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ ἔ. ἀ. σ. 58).
23. Εἰς θέσιν Ἐπάνω Γιάννιτσα (Κάλυβες) καὶ νῦν τοποθεσία «τοῦ Ρέμπου». Ρέμπους καλοῦν οἱ Καλυβίται τοὺς Σγουρέους καὶ Κλαγγέους, οἶκογ. τοῦ χωρίου των. Ἐν Μάνῃ καὶ ἔπων. Ρεμπάκος.
- II 3-4, 12, 14. Ἡ «συγκλητικὴ ἀρχοντικὴ» οἶκογ. τῶν Καβακαίων ἀπαντᾷ εἰς Λακεδαίμονα. Οἱ Καβάκαι ἐσυγγένευον καὶ πρὸς ἕτερον ἐπιφανῆ τῆς Λακεδ. οἶκον τῶν Ραοῦλ-Ραλῶν, διὸ ἐλέγοντο καὶ Ραοῦλ-Καβάκαι. Ὁμοίως ὁ Δημήτριος Ραοῦλ-Καβάκης ἔλαβε σύζυγον, τὴν Θωμαῖδα Μπόχαλη (Α. ΧΑΤΖΗ, ἔ. ἀ. σ. 41, Κ. ΣΑΘΑ, Νεοελληνικὴ Φιλολογία ἐν Ἀθήναις 1868 σ. 76. Γενεαλογικὰ Καβακαίων Βλ. Ν. Ἑλλήν. Δ' (1907) σ. 331-342 καὶ ΙΔ' (1917-20) σ. 217, ἐνθα ἀργυροβόλλον Θωμᾶ Παλαιολόγου περὶ Μιχαὴλ Καβάκη. Ἀξιοπρόσεκτον ὅτι οἱ ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ Καβάκαι τῆς Ἀνδρουβίστης φέρουν ὡς βαπτιστικά των Μανουήλ, Θεόδωρος, Δημήτριος, δηλ. τὰ ὅμοια τῶν ἐν Λακεδ. συνωνύμων των. «Καλὴ Καβόκαινα» παραδίδεται ἐξ ἐπιγραφῆς ἐπὶ τοῦ νοτίου τοίχου τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (Μυστρά). (Κ. ΖΗΣΙΟΥ, Ἐπιγραφαὶ Χριστ. Χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Μερ. Α. Πελοποννήσου, ἐν Ἀθήναις 1917 σ. 68). Ἐτι «Καβακέοι» ἀναφέρονται μεταξὺ τῶν ἀρχόντων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῷ «ὀρίσμῳ» τοῦ Μωάμεθ II (26 Δεκεμβρίου 1454) (Acta III, 290).
5. Γιάννιτσα, ἡ τοποθ. παρὰ τὸ χ. Κάλυβες καὶ τὰ πέριξ. Ὁμοίως καὶ χ. τῆς Μεσσηνίας Γιάννιτσα καὶ Γιαννιτσάνικα. Προφανῶς προήλθεν ἐκ τῶν κατὰ τόπους ἐκκλησιδίων τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Ὁ Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις 1856-7, σ. 308) τὸ ἐν Ἡπείρῳ χ. τῆς Γιαννίτισης ὀρθῶς ἐταύτισε πρὸς τὸ χ. Ἰωαννίτισης. Καὶ

- αὐτὸς ὁ FASMER (ἔ.ά. 27, 62) ἀντιτίθεται πρὸς τὸν HILFERDING (Sobranije sočinenij, Petersburg. 1868 I. 289) ἐκλαμβάνοντα, χωρὶς μνείαν τῆς ρίζης, τοῦτο ὡς σλαβικόν, καὶ συντάσσεται πρὸς τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ ('*Αθηνᾶ* ΜΗ (1938) 67, —Beiträge... σ. 359).
7. Πλὴν τῶν ἐν σ. 61, σημειῶ ὅτι τὸ ἐπώνυμον Κατσήρης ἀπαντᾷ εἰς Μάνην (Κίτταν, Κοῦνον, Ἀβίαν), ἐν Μεσσηνίᾳ (Πλατὺν-Ἀριος, Καλαμάταν). Τοὺς ἐν Μεσσηνίᾳ θεωρῶ προερχομένους ἐκ Μάνης. Πρβ. Δ. ΦΕΡΕΤΟΝ, Ἐφημ. «*Ἡζὼ τῆς Μεσσηνίας*» Ε (1950) φυλλ. 57).
17. Τὸ *Χαροκόπος* ὡς βαπτιστικόν. Στυλιανέοι καὶ σήμερον εἰς τὴν Σελίνιτσαν-Λεύκτρον. (Βλ. καὶ ἐγγρ. IV, 24).
20. Ὁ Νικολὸς Πέχχλης (= Πούχχλης) μὲ ἄγει εἰς τὴν κατωτέρω πιθανὴν ἐτυμολόγησιν: Ἐπειδὴ ἐγγὺς τοῦ προμνησθέντος (σελ. 65) τοπωνυμίου «Πούχχλη» κεῖται καὶ τοποθεσία «Νοκολός», εἰκάζω ὅτι τὸ τελευταῖον τοῦτο προήλθε κατὰ προληπτικὴν ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ «Νικολός» (Πρβ. σεισουράδα — σουσουράδα, λειτουργία — λουτουργία, λεχούνα — λουχούνα). Τὴν ἐκδοχὴν αὐτὴν ἐνισχύει καὶ τὸ πλησιόχωρον τοπων. τοῦ Νικλότερας (ἀρσ. προπαροξύτονον καὶ οὐχί, ὡς κατεγράφη, (χειρ. Ἰστ. Λεξ. 628,27) Νικλοτέρας (Βλ. Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΝ ἔ.ά. σ. 193).
- III 3-4. Ὑπὸ τὸ ἐπώνυμον τοῦτο γνωστὴ οἰκογένεια λογίων ἐκ Σπάρτης. Δημήτριος Τριβόλης (γρ. ο καὶ ω) ὁ ἐκ Σπάρτης βιβλιογράφος, ἔφυγεν εἰς Κέρκυραν μετὰ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ὑπερμεσοῦντος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (1462-1492). ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΟΥ-ΛΑΜΠΡΟΥ, Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν τ. Β (1904) σ. 287 (1), Ν. Ἑλλήν. Δ (1907) σ. 316-325, VOLGEL u. V. GARDTHAUSEN, Die Griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance, Leipzig 1909 σ. 105-106, 322, ἔνθα καὶ Μιχαὴλ Τρ. Καὶ νῦν εἰς χωρίον Τσέρια Τριβολέοι (οἰκογ.) καὶ Τριβολέζια (τοπ.).
8. *Μπαρτζάβαλος*, ὁ. Χεῖμαρρος τῆς περιφέρειας, προερχόμενος ἐκ Λεφτινίου καὶ καταλήγων εἰς τὴν θάλασσαν παρὰ τὴν Καρδαμύλην λέγεται ἔτι καὶ νῦν «(Μ)Πρατσαβέλος», ὁ.
- 10 Ἐκτὸς τῶν περὶ Σέρβων λεχθέντων (σ. 61-62) προσθετέα καὶ ταῦτα: Ἀλέξιος Σερόπουλος, βασιλικὸς νοτάριος τοῦ σεκρέτου τῆς θαλάσσης (Acta, III, 143 ἔγγρ. XLI ἔτους 1199), Francesco Servo stratioto (1513), στρατ. Michali Serva τοῦ ποτὲ Δομενίου ἀπὸ τὴν Μονεμβασίαν (1543) (Κ. ΣΑΘΑ, VII, 110, 7 καὶ 14, VIII, 383, 23), Νικόλαος Σέρβος, 73ος ἐν τῇ καταλόγῳ τῶν μεταναστευσάντων Μανιατῶν εἰς Κορσικὴν (Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΥ, ἔ.ά. 132). Ὁμοίως ἐκ τοῦ ἐπιθέτου, χωρία: ἐν μὲν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως, Σέρβια τά, (στ. 5205 ἔκδ. Καλονάρου Π.), Σεργιανὰ (ἢ Σεργιανὰ) τά, (στ. 5046, 57), Σέρβου τοῦ, (οἱ κάτοικοι Σερβαῖοι) χωρίον τ.δ. Ἡραίας — Γορτυνίας ἐπὶ τοῦ Μαινάλου (Θ. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, Στατιστικὴ κ.λ.π. ἐν Πάτραις 1871, 61), Σερβούλα, ὄρεινόν χωρίον ἐπ. Πατρῶν (Leake, ἔ.ά. III 192) Σεργιανῶν (ἢ Σεργιανῶν ἢ Σεργιανῶν) ἐν Ἡπείρῳ (Ν. Ἑλλήν. IB (1915) 36-40, Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ, ἔ.ά. 39, 49), Σερβωτά τά, Τρικκάλων (Στατιστικὴ Πληθυσμῶν Ἑλλάδος Μαΐου 1928 Ἀθ. 1929 σ. 318), Σεργούλα ἡ, (πιθανῶς τῆς ἰδίας ἐτυμολογίας) Δωρίδος (Γρ. ΣΤΕΦΑΝΟΥ, ἔ.ά. 422). Ὁμοίως καὶ νησίς παρὰ τὰς Βοιᾶς — Ἐπιδάουρου Λιμηρᾶς ἐλέγετο Σέρβη (ἢ Σέρβι) νῦν Ἐλαφονήσι (κ. Κάμπος) τὸ πάλαι ἀκρωτήριον Ὄνου γνάθος (ΑΔ. ΚΟΡΑΗ, Στράβωνος Γεωγραφικά. Παρίσιος 1819, Δ, 151, Π. ΚΟΜΝΗΝΟΥ, Λακωνικά. Ἐν Ἀθήναις 1896, 23). Ὁρθὸν Σέρβοι, οἱ.

20. Ἐπεχωρίαζε ἐν Μάνη ὡς βαπτιστικὸν τὸ «Πουλημένος», «Πούλος» (Ν. ΒΕΝ, Χριστιανικαὶ Ἐπιγραφαὶ Μεσσηνίας ἐν Δ.Ι.Ε.Ε., τ' (1904) 386).
- IV 6. Καὶ νῦν τοπων. Κουτρούλη, τοῦ παλαιότερον καὶ συνοικισμὸς τὰ Κουτρολαίικα (Α. ΔΡΑΚΑΚΗ - ΣΤ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΥ, ἔ.α., 171).
- 8, 9. Λάζος, ὁ (κυριώνυμον). Συνιετμημένος τύπος τοῦ ὀνόματος Λάζαρος (Π. ΠΟΥΛΙΤΣΑ, Ἐπιγραφαὶ καὶ Ἐνθυμήματα ἐκ τῆς Β. Ἠπείρου, ἐν Ε.Ε.Β.Σ. 5 (1928) 96. Παλαιότερον παρὰ τὸ χωρίον Κάλυβες καὶ συνοικισμὸς τοῦ Λάζου.
- V 8. Νικόλαν Κιμούλην ἀπαντῶ εἰς πωλητήριον ἔγγραφον, ἀνέκδοτον παρ' ἐμοί, πιθανῶς τοῦ ἔτους 1589, μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ γερόντων τοῦ χωρίου Νικόβου καὶ Κιμούλη τῆς αὐτῆς περιφερείας.
- VI 6. Τὸ τοπωνύμιον ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας εἰς γ. Γούρνιτσα. Ἀδρομερῇ περιγραφὴν ταύτης ἔχει ὁ R. TRAQUAIR, The Churches in Western Mani ἐν BSA XV (1908-9) 208. (Ἐνταῦθα κρίνω κατάλληλον ἵνα ἐπανορθώσω τὴν ἐν σελ. 64 σημ. 4 παρεμφερήσαν ἐσφαλμένην παραπομπὴν περὶ Ἁγ. Σοφίας εἰς τὸν Megaw, ὅστις δὲν κάμνει μνησίαν αὐτῆς, ἐνῶ ἔδει νὰ παραπέμψω εἰς τὸν TRAQUAIR, ἔ.α.). Ἐκ τοῦ κτιτορικοῦ (ἀνέκδοτον) τῆς ἐπάνω Ἁγίας Σοφίας διδασκόμεθα ὅτι «εἰς τοὺς ἀχ' (=1630) ἐκτίστη ὁ Ναὸς οὗτος καὶ στοὺς ἀψ' (1700) ἀπογραφίστη. Ἡ εἰκονογράφησις ἐγένετο διὰ χειρὸς Γεωργίου Μακρομάλλη ἀπὸ χώραν Νησί».
- 12, 20. Μιχάλης καὶ Δημήτρης Τρουπάκης (1622). Ἡ παλαιότερα, τὸ γε νῦν ἔχον, μνησίαν τῆς ἱστορικῆς οἰκογενείας τῶν Τρουπάκηδων ἢ Μουρτζίνων. Ἐπομένως τὰ γραφέντα κατὰ καιροῦς ἐν τοῖς Ἐγκυκλοπαιδικοῖς καὶ Ἱστορικοῖς Λεξικοῖς, ὅτι γενάρχης τῆς οἰκογενείας ἦτο ὁ Μιχάλης, μεταναστεύσας εἰς Καρδαμύλην περὶ τὸ 1690, ἐλέγχονται, ἀνακριβῆ. (Βλ. Σ. ΒΟΥΤΥΡΑ, Λεξ. Ἱστ. καὶ Γεωγρ. Κ/λς 1890, Η 1271 κἑξ., Ν. ΠΟΛΙΤΟΥ, Λεξ. Ἐγκυκλ. τ. 6, 598, Ε.Α. (Ἐλευθερουδάκη), IB, 311. Ἑλλισπὴ καὶ τὰ ἐν τῇ Μ.Ε.Ε., ΚΓ. 373. Καὶ τῆς οἰκογενείας ἢ παραδόσεως, ἣν ἀπηχεῖ ὁ βιογράφος «τῶν ἐπὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῆς Ἑλλάδος διατρεψάντων ἀνδρῶν» ΑΝ. ΓΟΥΔΑΣ (Βίοι Παράλληλοι, Η (1876) 401 κἑξ.) ἀσαφής. Ἐκ τῶν μετὰ χειρὸς ἔγγραφων προστίθενται εἰς τοὺς ἄχρι τοῦδε Τρουπάκηδες: 1) Μιχάλης καὶ Δημήτρης (αὐτ. 12, 20 τοῦ 1622) 2) Διονύσιος (XVI, 12 τοῦ 1681) 3) Ἐξαρχος (XXV, 15 τοῦ 1730 καὶ XXVI, 16 τοῦ 1733, 4) Πέτρος (XXIX, 14 τοῦ 1735 καὶ XXX, 51 τοῦ 1736) καὶ 5) Ἀντώνης (XXXVIII, 11 τοῦ 1772. Ὡσαύτως ἐξ ἔγγραφου, τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ὁ Α. ΖΩΗΣ (Μοῦσαι, Ζάκυνθος, 8/βριος 1937) παραδίδεται «ὁ Κύρ Ἐξαρχος Τροῦπος ἀπὸ τὴν Ἀρδοῦβιζα» (1717). Ὁ τελευταῖος οὗτος, φρονῶ, εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον πρὸς τὸν Ἐξαρχον τῶν ὑπ. ἀρ. XXV καὶ XXVI, ὡς ἀνωτέρω, ἔγγραφον. Κατὰ τὴν παράδοσιν τὸ γένος τῶν Τρουπάκηδων ἀνάγεται εἰς τοὺς Παλαιολόγους. Πρὸς τούτοις ἐκ χειρογράφου τῶν Γ.Α.Κ. (Συλλ. Βλαχογιάννη, Ἀρχ. Ρήγα Παλαμῆδη σ. χειρ. 32-33) μεταφέρω διάφορον γνώμην, ἔχουσαν οὕτως: «Υἱὰρχουσι καὶ σήμερον ἀπὸ τὰς ἰδίας αὐτὰς οἰκογενείας τῶν ἐναπομεινάντων Κομνηνῶν, οἱ Στεφανοπουλιᾶνοι καὶ οἱ Ἰατρᾶνοι εἰς Οἰτυλον, Στεφανοπουλιᾶνοι λεγόμενοι καὶ Ἰατρᾶνοι. Ἐκ τῆς αὐτῆς τῶν Κομνηνῶν κατάγεται καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν Μουρτζίνων (δηλ. Τρουπάκηδων) περὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκονται ἀποδείξεις.» Ἀνυχοῦς τὸ χειρόγραφον δὲν κάμνει μνησίαν τῶν «ἀποδείξεων» περαιτέρω, οὔτε καὶ διαφωτίζει ποῖος ὁ κάτοχος τούτων.

- VII 18. 'Ο Δ. ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ, ('Αποικία Μανιατών, ἐν 'Επετηρίδι Μεσαιωνικοῦ 'Αρχείου τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν) δημοσιεύει ἔγγραφον τῆς 19 Σ/βρίου 1674, τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖ ἀποπειραν ἀποικισμοῦ Μανιατῶν τῆς περιφερείας 'Αρδουβίστης εἰς Τάραντα ἢ 'Οτραντο. 'Η ἀπόβασίς των θὰ ἐγίνετο «εἰς τὸ πόρτο Καλαμίτις στὸ Πραστίο». 'Ο ὑπογραφόμενος εἰς τὸ ἔγγραφον τοῦτο Στρατήγης Σέρβος φρονῶ ἀδιστάκτως ὅτι εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς μετὰ ἔνδεκα ἔτη ἐπιχειρηθείσης μεταναστεύσεως.
- VIII 2. 'Εν Μ. Μάνη βαπτιστικὸν «Σερεμέτης» καὶ ἐπώνυμον «Σερεμετάκης».
2. «*Σφῆρα*» ἢ, καὶ πλ. «*σφῆρες*» κυρίως λέγονται μικρόστενα τεμάχια καλλιεργησίμου γῆς, κείμενα εἰς ξένον κτῆμα.
4. «*Λαχίδα*» ἢ, «*λαχίδι*» τό, καὶ πλ. «*λαχίδια*» λέγονται στενόμακρα τμήματα γῆς, δυνάμενα νὰ ἀροτριωθοῦν. Ταῦτα εὐρίσκονται ἐπὶ ἀνωφεροῦς ἐδάφους, ἵνα δὲ μὴ παρασύρεται τὸ χῶμα των ὑπὸ τῶν βροχῶν διαχωρίζονται κατὰ μικρὰ διαστήματα ὑπὸ ἐξ ἀργῶν λίθων τοίχων. Τὸ «*λαχίδι*», ὅταν εἶναι πλάτους 1-2 μέτρων ἐπὶ ἀνωμάλου καὶ πετρώδους ἐδάφους καὶ δὲν καλλιεργεῖται δι' ἀρότρου, λέγεται «*λουρί*» καὶ πλ. «*λουρία*». Τὸ μεγαλύτερόν πως εἰς διαστάσεις λαχίδι, λέγεται «*λαχίδα*» (μεγάλῃ λαχίδα, μικρῇ λαχίδα κ.λ.π.). Πλὴν τούτων ἐν Δ. Μάνη εἶναι ἐν χρήσει τὰ κάτωθι προσηγορικά ὀνόματα πρὸς διάκρισιν τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων γῆς: χωράφι τό, καὶ χωραφάκι, ἀγκωνὴ ἢ, πλ. ἀγκωνές, στρέμμα, σοπωτός ὁ, αὐλάκι (ποτιστικόν), μοστάνι τῶν ἀκαλλιεργητῶν ἐκτάσεων: ἄγριωμα, ἀγριόρραχη, ἀγριολάγκαδο, λουκά ἢ, (=θαμνώδης εἰς κρημνὸν περιοχὴ), τράφος.
- IX 11. «*Πατρίκιος Ματζούκης*» παραδίδεται ἀπὸ τοῦ ΙΑ'. αἰῶνος (Acta VI, 4). 'Εν Μάνη καὶ λοιδορία τὸ «*ματσουκομύτης*».
- X 2. Μᾶλλον ὁ γραφεὺς ἤθελε νὰ γράψῃ Στρατήγης ὁ Μουσαλιμάκης. Τοῦτο συμπεραίνω ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι παλαιογραφικῶς τὸ *κ* ὁμοιάζει πρὸς τὸ *μ*, ἀφ' ἑτέρου δέ, διότι ἅπαξ μόνον ἐνταῦθα ἀπαντᾷ τὸ Μουσαληκάκης, ἐνῶ τὸ Μουσα(ε)λίμης καὶ τὸ ὑποκοριστικὸν Μουσαλιμάκης ἀπαντοῦν συχνότερον (βλ. XI, 2, XIX, 15).
3. 'Αφέντης' ἐνταῦθα ὁ πατὴρ (Λεξ. 'Ακαδ. τ. 3(1941) ἐν λ. ἀφέντης, 8).
6. Σέμπροι ἐν τῇ Μάνη (περιφ. Καρδαμύλης) λέγονται δύο ἢ καὶ περισσότεροι (ἄτομα ἢ οἰκογένεια) συμβαλλόμενοι ἵνα φέρουν εἰς πέρας ὠρισμένην ἐργασίαν ἢ ἐπιχείρησιν ἀγροτικὴν, τεχνικὴν, γεωργικὴν, ποιμενικὴν.
7. Σουκάμνο (=Συκάμνο) τὸ τοπ. προήλθε ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου, εἶδους μορέας. 'Ο 'Αγγλος Περιηγητὴς MORRITT (ἔ.ἀ. σ. 49) ἀπομνημονεύει ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καρδαμύλης καὶ «εἰς τὰς μικροτέρας ρωγμὰς τῶν βράχων εἶναι φυτευμέναι ἐλαῖαι καὶ συκαμινεῖαι».
- XI 'Ο τοῦ ἐγγράφου γραφεὺς Δημητράκης Στεφανάκης φρονῶ ὅτι εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον μὲ τὸ ἀναφερόμενον ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς μεταναστεύσεως, τῷ ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ Δ. Βαγιακάκου (βλ. σημ. VII, 18). Οἱ Στεφανεοὶ καὶ οἱ Δημαγγελοὶ κατὰ τὴν τοπικὴν παράδοσιν λογίζονται «*ριζιμοί*», δηλ. αὐτόχθονες, ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλους, πού ἦσαν «*φερτοί*» δηλ. ἐπήλυδες.
- XII 3. Σού(ν)τοβα, ἢ τοπων. δις καὶ τρις ἀπαντῶν ἐν τῇ γύρω περιοχῇ.
5. Βλικοβία, τὰ τοπων. εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χ. «*Κάλυβες*» ἀπαντᾷ καὶ Βρικοβία ('Εγγρ. XVII, 15).

XIII 5. *Μορβίνια*, ἡ τοπων. ὑπαγόμενον εἰς περιοχὴν τῆς Γιαννίτσας.

15. «*Νομιτοῦς*» ἐπώνυμον ἐξ ὧων γνωρίζω, τὸ πρῶτον παραδίδεται γραπτῶς ἐνταῦθα. Ὡστε καὶ τὸ ὁμώνυμον χωρίον Νομιτοὶ τ.δ. Λεύκτρου εἶναι κυριόνημον. (Περὶ Δ. Βαγιακάκου, Περὶ Νίκλων, 193).

XIV 4. *Ροῦχα*, τὰ ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος περιουσία.

5. Ἐνταῦθα, μολονότι τὸ ἔγγραφον ἔνεκα φραστικῆς ἀδυναμίας τοῦ γραφέως εἶναι δυσνόητον, ὡς σύκρα=σύγγρια (συν-γραῖα) καὶ σύγκρια (συν-κυρία) (Περὶ τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως Βλ. Δ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΝ, Δεξιοχορ. Δελτίον Ἀκαδημίας 2(1940) 131-132: Αὐτόθι *σύγγρια* ἐκ τοῦ *γραῖα* ὡς β' συνθετικοῦ), ὑπονοεῖται ἡ ἀποθανοῦσα πρώτη σύζυγος τοῦ Καμάνη. Σύγκριαν κυρίως ἐκάλει ἡ πρώτη ἐν ζωῇ σύζυγος τὴν δευτέραν. Διότι, κατ' ἔθιμον, ὁ Μανιάτης, ὁσάκις ἡ πρώτη σύζυγος ἔμενε στείρα ἢ ἐγέννα μόνον θήλεα, συνεχωρεῖτο νὰ παραλαμβάνη, τῇ συγκαταβάσει πολλάκις τῆς πρώτης συζύγου, καὶ ἐτέραν. Ἡ τοιαύτη συμβίωσις ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ τὸν ἴδιον ἄνδρα δύο γυναικῶν δὲν ἦτο πάντοτε καὶ τόσον ἁρμονικὴ. Ἡ πρώτη σύζυγος ὑπεῖχε τὴν θέσιν τῆς πενθερᾶς καὶ τῆς τροφοῦ τῶν γεννωμένων παιδίων παρὰ τῆς δευτέρας. Ἐν Μάνῃ ἀπέβη παροιμιῶδες ἐπὶ τῶν συχνὰ διαμαχομένων ὅτι «*μαλλώνουν*» σὰ *σύγγριες*. Κατωτέρω παραθέτω, ὡς ἔχει, τὸ ἀπόσπασμα ἀνεκδότου ἔγγραφου, λίαν διαφωτιστικοῦ εἰς τὸ τῆς «*σύγκριας*» ἐν Μάνῃ ἔθιμον:

Ἐν Γυθείῳ 12 Ἰανουαρίου 1864

Ἀναφορὰ Ἐπισκόπου Γυθείου

Πρὸς

τὴν Ἱερὰν Σύνοδον

Ἐκτὸς δὲ καὶ τινῶν ἄλλων, ὡς μὴ ὄφειλε, συνειθίζουσι τινες, ἐνταῦθα, Σεβαστὴ καὶ Ἱερὰ Σύνοδος, ἐκείνοι δηλονότι τῶν ὁποίων αἱ νόμιμοι σύζυγοὶ τῶν μένουσι στείραι καὶ δὲν γεννῶσιν αὐταὶ διόλου τέκνα καὶ ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων γεννῶσι μόνον θήλεα, οὐχὶ δὲ ποσὺς ἄρρενα, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅμως τοῦ νὰ ἀποκτήσωσιν αὐτοὶ καὶ τέκνα ἄρρενα, καὶ νὰ τὰ ἀφῇσωσιν ὡς κληρονόμους τῶν (διότι καὶ τὰ θήλεα δὲν τὰ θεωροῦσι ποτε αὐτοὶ ἐνταῦθα καὶ ὡς κληρονόμους τῶν), συνειθίζουσι, λέγω, οὗτοι τότε καὶ παραλαμβάνουσι καὶ δευτέρας γυναῖκας ἔπειτα εἰς τὰς οἰκίας τῶν, τῇ συγκαταθέσει καὶ τῶν γονέων ἀμφοτέρων αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν συγγενῶν τῶν, τῇ συγκαταθέσει δὲ ἐνίοις καὶ αὐτῶν τῶν νομίμων γυναικῶν αὐτῶν, διὰ τῆς βίας ἢ καὶ ἐκουσίως καὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ τῶν καὶ οὕτω συνοικοῦσιν αὐτοὶ καὶ μετ' αὐτῶν καὶ συζῶσιν ὡς ἀνὴρ καὶ γυνὴ παρὰ νόμον. Ἐὰν ὅμως εὐρίσκουσι καὶ ἱερεῖα τινά, καὶ τοὺς ἐλόγη καὶ αὐτὸς εἰς γάμον κοινωνίαν κρυφίως καὶ ἐν παραβύσει, τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν ποτε καὶ νὰ ἀποδειχθῇ καὶ νὰ βεβαιωθῇ ἐνταῦθα. Προσκαλοῦνται μὲν οἱ τοιοῦτοι παρ' ἐμοῦ πολλάκις καὶ προτρέπονται καὶ συμβουλευόνται πνευματικῶς τὰ δέοντα, ἀλλ' ὡς μὴ ὑπακούοντες οὐδὲ παραδεχόμενοι ποσὺς αὐτοὶ καὶ τὰς πνευματικὰς ταύτας συμβουλὰς καὶ προτροπὰς μου, καταμηνύονται ἔπειτα καὶ ὅπου δεῖ, ἀλλὰ δικάζονται καὶ καταδικάζονται, κατὰ τὸ ἄρθρον 658 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου, εἰς μόνον πρόστιμα καὶ πάλιν συζῶσιν οὗτοι μεταξὺ τῶν πρὸς κοινὸν σκάνδαλον καὶ παραδειγματίζονται οὕτω πως ἀπὸ αὐτοῦ καὶ ἄλλοι κλπ.

Ὁ Γυθείου Ἰωσήφ

(Ἐπισυνάπτεται κατὰστασις τῶν παρὰ νόμον συζῶντων ζευγῶν, ἀνερχομένων εἰς 30, τῶν δῆμων Λαγίας, Κολοκυνθίου, Μαλαυρίου, Καρυνιπόλεως, Γυθείου.)

- Τοῦ αὐτοῦ Ἐπισκόπου Γυθείου, Ἰωσήφ Κωνσταντινίδου, (Περὶ τοῦ ἁγίου ἀνδρὸς Βλ. Περ. «*Ἱερὸς Σύνδεσμος*» 1 Ἰανουαρίου 1916 τ. ΙΘ' φ. 256 σ. 45), κατέχον καὶ ἐτέραν (ἀνέκδοτον) ἀπὸ 4 Ἰουλίου 1860 ἀναφορὰν πρὸς τὴν Ἱερὰν Σύνοδον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου. Προέκρινα νὰ παραθέσω ἀνωτέρω τὴν κατὰ 4 ἔτη νεωτέραν, διότι αὕτη εἶναι διεξοδικωτέρα τῆς πρώτης. (Πρβ. Ι. ΠΑΤΣΟΥΡΑΚΟΝ, Ἡ Μάνη καὶ οἱ Μανιάται. Ἐν Πειραιεῖ 1910 σ. 58 κέξ., Π. ΚΑΛΟΝΑΡΟΝ, Ἡθογραφικὰ Μάνης. Ἀθῆναι 1934 σ. 45).
9. *Γίζα*, ἡ πιθανῶς κακὴ γραφή, ἀντὶ Ρίζα, ὅπου καὶ νῦν διατηροῦνται συκάμينا.
- XV 2. *Λαμπίρης* «ακς» τὸ Κουλουράκης παρωνύμιον. Ἐν τῇ περιφερείᾳ σώζεται τοπωνύμιον «Λαμπίρη» εἰς τινὰ τῶν ὄρεινῶν περιοχῶν τοῦ Ταυγέτου. Ὁμοίως καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ (Leake, ἔ.δ. ΙΙΙ, 194).
- XVI 13. Πηλάλης καὶ ρῆμα πη(ι)λαλῶ (=τρέχω). (Μ)πιλαλάκος ὡς ἐπώνυμον ἀπαντᾷ εἰς Μ. Μάνην. (Βλ. Ἀθηνᾶ ΚΘ'. Λεξ. Ἀρχ. 39 καὶ 191, ΚΣΤ'. 30).
- XXIX 3. *Σπανός*. Τὸ οἰκογενειακὸν τοῦτο ἐπώνυμον εἶναι τὸ ἀρχαιότερον γραπτῶς παραδιδόμενον τῆς Μάνης. Κατετάνιος τῆς Ἀρδουβίτης Μ. Σπανός παραδίδεται ἐξ Ἑνετικοῦ ἐγγράφου τοῦ 1278, (TAFEL - THOMAS, ἔ.δ. ΙΙ, 63). Ὡσαύτως καὶ ἕτερον ἐπώνυμον Ἰωάννου Φαβατᾶ εἰς Βοΐτυλον ἐξ ἄλλου ἐγγράφου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (Αὐτ. 176). Καὶ ἐπιγραφή τοῦ Ἁγίου Νικολάου Πλάτσας ἀναγράφει Κωνσταντῖνον Σπανὴν, τζαούσιον (=ἄρχοντα) τοῦ Δρόγγου τῶν Μελιγκῶν (1338) (Σ. ΚΟΥΓΕΛ, ἔ.δ. σ. 4 καὶ 18 κέξ.). Τὸ ἐπώνυμον Σπανός ἦτο συνηθέστατον κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, ὅπως καὶ σήμερον. Ἡ τοπικὴ παράδοσις ἀνάγει τὴν καταγωγὴν τῶν Σπανῶν εἰς ἐξορισθέντα πρίγκιπα, ἐκ τοῦ βασιλικοῦ Οἴκου τῆς Ἰσπανίας. Ὑπῆρχον μάλιστα, λέγεται, καὶ ἔγγραφα μὲ τὴν βασιλικὴν βοῦλλαν, τὰ ὅποια οἱ ἀπόγονοι μὴ δυνάμενοι πλέον νὰ ἀναγνώσουν ἄς ἦσαν νὰ καταστραφοῦν.
- XX 12, 14, 15. *Βρ(ι)άνοβο*, τὸ (καὶ *Βριάνοβος*, ὁ) Τοπωνύμιον ἐγγὺς τοῦ χ. Κάλυβες, ὅπου μικραὶ πηγαὶ καὶ κηποί τινες (αὐλάκια).
14. *Ρεμπρή*, ἡ τοπων. συχνὰ ἀπαντῶν εἰς καλλιεργημένας ἢ ἐλαιοφύτους ἐκτάσεις τῆς περιφερείας τ. δ. Καρδαμύλης.
23. *Ἐξαρχος* πατριαρχικὸν ὁφφίκιον συνοδευόμενον βεβαίως καὶ ὑπὸ Πατριαρχικῆς εὐνοίας, ἦτοι τῆς παραχωρήσεως μιᾶς ἢ καὶ πλείονων ἐνοριῶν, μονῶν, χωριῶν, ἢ ἐκπεσοῦσων ἐπισκοπῶν εἰς ἄτομόν τι, τὸ ὅποιον ἐξαρχοῦτο τὰ εἰσοδήματα, δηλ. τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ἐκκλησιαστικὰ δοσίματα. Αἱ Ἐξαρχαὶ ἐδίδοντο συνήθως ἰσοβίως, σπανιότερον δὲ καὶ κληρονομικῶς. (Πρβ. Μ. ΓΕΛΕΩΝ, ἐν Ἐκκλησ. Ἀληθείᾳ ΛΒ (1912) 148, Γ. ΡΑΛΛΗ καὶ Μ. ΠΟΤΑΝ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, Ε, 534). Ἐνταῦθα μᾶλλον πρόκειται περὶ ὁφφικίου τοῦ Ἐξάρχου, διδομένου ὁμοίως ὑπὸ Μητροπολίτου ἢ Ἐπισκόπου ἐντὸς τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας του, καθ' ὃν τρόπον καὶ παρὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας (Βλ. ἔγγρ. LXII). Οὐχ ἦττον ἐν τοῖς ἐγγράφοις ἀπαντᾷ ἀπλῶς καὶ ὡς βαπτιστικὸν καὶ ἐπώνυμον.
- XXII 2. *Καβλαντζάκης* Ἐπίθετον σχετιζόμενον πρὸς τὸ *κανλός*. Λήγοντος τοῦ Θ' αἰῶνος γνωστὸς εἶναι ὁ Πατριάρχης Ἀντώνιος Β', ὁ Κανλέας. (893-895) (Μ. ΓΕΛΕΩΝ, Πατριαρχικοὶ Πίνακες, Κ/λς 1890 σ. 294, Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, ἔ.δ. σ. 250).
16. Παρὰ τὰ ἀντιθέτως λεχθέντα, ὑπῆρχον διδάσκαλοι καὶ ἐν Μάνῃ κατὰ τοὺς στυγνοὺς τῆς δουλείας χρόνους. Εἶχον καταγράψει ποτὲ παράδοσιν περὶ τῆς λειτουργίας Σχολείου εἰς

σπῆλαιόν τι ὀλίγον κάτω τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας· Γουρνίτσων Ἐγνῶριζον καὶ οἱ εἰς τὸ τέλος τῆς Ἐπαναστάσεως ἐπὶ Καποδιστρίου συνεστήθη εἰς Γούρνιτσα Ἑλληνικὸν Σχολεῖον ὑπὸ τὸν διδασκαλὸν Ἀνδριάδην (Ἐφ. *Πελοπόννησος*, 26 Ἰανουαρίου 1861 φυλλ. 30). Ἦδη μὲ τούτους διδασκάλους· Τζουβαβάντζην (1718) καὶ Σωφρόνιον (1817) (Ἐγγρ. LVII, 12) διαπιστοῦται πλήρως τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονός.

XXIII 19. *Κουτσουμαραίκα*· συνοικισμὸς τῆς Κοιν. Τσεριῶν.

XXIV. 9 *Zagrata*, ἡ· Β.Δ. παρακειμένη καπετανία ἡ καὶ ἄλλως τοῦ Σταυροπηγίου (Περὶ αὐτῆς Βλ. Σ. ΚΟΥΓΕΑΝ, ἐν *Ἑλλην. ΣΤ* (1933) σ. 270 κέξ.). *Τραγῶνος* ἀντὶ Δραγῶνος. Τὸ ὄνομα προήλθεν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀξιώματος, Ἐν Μ. ἀπαντοῦν ὡς ἐπίθετα· Δραγῶνας, Δραγωνάκος, Δραγωνέας.

10. *Κε(ν)τήρι*, τὸ μέτρον χωρητικότητος ὕγρων καρπῶν Ἐν Λακεδαιμόνι ἴσον πρὸς 12 ὀκάδα· (Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Οἶνονυνιακά, ἐν Χανίοις 1908 σ. 81).

11. *γαστέρα* ἡ· δοχεῖον ἐκ κασιτέρου καὶ μολύβδου, πεπλατυσμένον στρογγύλον, πεποικιλμένον δι' ἀναγλύφων παραστάσεων, χωρητικότητος 1-3 ὀκάδων.

13. *Σαρα(ν)τάρι*, τὸ· ἐννοεῖ τὸ «Σαρανταλείτουργον» (Βλ. Γ. Κ. ΣΠΥΡΙΔΑΚΗΝ, Ὁ ἀριθμὸς τσσαράκοντα παρὰ τοῖς Βυζ. καὶ Ν. Ἑλλήσι, Ἀθῆναι 1939 σ. 32 κέξ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕΝ, Βυζ. νεκρικά ἔθιμα, ἐν Ε.Ε.Β.Σ., ΙΣΤ' (1940) 62). *Ριάλι* καὶ *ρεάλι*· νόμισμα ἰσπανικὸν ἴσον πρὸς τὸ 1/8 τοῦ Ἰσπ. ταλλήρου (Ν. Ἑλλην. Β (1905) 406 σημ. 1).

15. (Μ) *Πόσινας* - αχης - εας· Παραδίδονται ὡς οἰκογενειακά ἐπιθ. εἰς χωρία Α καὶ Δ τοῦ Ταυγέτου.

XXV. Ἐνταῦθα γίνεται μνεῖα ἔθιμον, καθ' ὃ ἐξηγοράζετο ἡ τιμὴ τοῦ αἵματος, οὐχί, ὡς συνήθως, δι' αἵματος, ἀλλὰ διὰ χρηματικοῦ τινος ποσοῦ. Ἀνάγεται δηλ. εἰς τὸ δευτέρον στάδιον τῆς ἐκδικήσεως (Βεντέττας). ὅπερ ἐπακολουθεῖ μετὰ τὴν διάπραξιν φόνου ἐν Μάνῃ. Τὸ θέμα τοῦτο παρέμενε σκοτεινόν. Naί μὲν ὁ MAURER (ἐ.ἄ. I, 141) εἶχεν ἀναγράψει ὅτι «καὶ αὐτὴ ἡ ἀνθρωποκτονία ἠδύνατο νὰ διευθετηθῇ καὶ μὲ χρήματα», ἀλλ' οἱ ἐιδικώτερον μεταγενεστέρως ἀσχοληθέντες, ἰδίᾳ δὲ ὁ Β. ΒΑΛΒΙΑΝΟΣ (Zur Lehre von der Blutrache. Jena 1924, σ. 74) ἀποφαίνεται ὅτι οὐδέποτε ἐνεφανίσθη περίπτωσις ὑποσχέσεως ἢ πληρωμῆς χρηματικοῦ ποσοῦ πρὸς ἐξιλέωσιν φόνου· ἴσχυεν δὲ πληρῶς ὁ στίχος τοῦ Νηφάκη «κι' ἄλλος φρονικὸν χρωστῆ, κι' ἄλλου τοῦ χρεωστοῦνε» (στ. 251-2) ἢ ἡ περίπτωσις τῆς συγγνώμης («ψυχικοῦ»). Νεωστὶ τὸ θέμα διεσαφήνισεν ἡ ὁμιλία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Δ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ Πολιτικὴ Δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδίστρια, ἐν *Πρακτ. τῆς Ἀκαδ. Ἀθηνῶν*, ΚΓ (1948) 480 καὶ σημ. 5). Ὁ Κ. Τ. φέρει εἰς φῶς ἐκ τῶν Γ.Α.Κ. ἀνεκδότους ἐγκυκλίους καὶ ἔγγραφα τοῦ Ὑπουργ. Δικαιοσύνης πρὸς τὰ Δικαστήρια τῆς Σπάρτης, δι' ὧν χαράσσονται κατευθύνσεις ἐν σχέσει μὲ τὰ φρονικά ἔθιμα τῆς Μάνης, καὶ ἐξ ὧν διαπιστοῦται τὸ βάσιμον τῶν γραφέντων ὑπὸ τοῦ Μάουρερ. Ἦδη τὸ παρὸν ἔγγραφον ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ καὶ τὴν παλαιότητα τοῦ ἔθιμου (1730) καὶ νὰ καθορίσῃ τοὺς ἐπιβάλλοντας τοῦτο εἰς τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη.

3. *Ἀδρούβιστα*· διάμεσος τύπος. Ἀρδούβιστα) Ἀδρούβιστα) Ἀνδρούβιστα. Περὶ τοῦ ἐτύμου καὶ τῆς ἱστορικῆς γλωσσικῆς ἐξελίξεως τῆς λέξεως Βλ. ἐμὰ ἄρθρα «Ἀρδούβιστα ἢ Ἀνδρούβιστα» εἰς Ἐφην. «*Ἠχώ τῆς Μεσσηνίας*» ἀρ. φυλλ. 55-57 τοῦ 1950. Προσέτι παραδίδονται ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἐπομένως ἐκ τῶν Ἑνετικῶν ἐγγράφων καὶ ἄλλοθεν οἱ τύποι: Arduuista, Arduischa, Orduista (TAFEL · THOMAS ἐ.ἄ. III 233 καὶ 234, Κ. ΣΑΘΑ VI. 221, 15 καὶ 226, 31), Ἀρδούβιτσα (1621) Β. ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ, Ὅκτω κεφάλαια ἀναφε-

- ρόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Σχολείων κατὰ τὸν ιη' καὶ ιθ' αἰῶνα, ἐν 40^{τη} ἐκδ. Κ. Σ. Κόντου, (Ἀθ. 1909) σ. 400. Εἰς τὴν κατ. Ἀρδ. ὑπήγετο καὶ τὸ χ. Κουτήφαρι (F. ROUQUEVILLE, Voyage en Morée. Paris 1805 I, 213).
4. *Λαβωμή*, ἡ τὸ λαβεῖν, ἐνῶ ἡ «λαβωμά» (=ἡ λαβωματιά), «τὸ λάβωμα», ὁ «λαβωμός» σημ. ἐν Μ. τὸ τραῦμα.
- XXVI 3. *Γεροτρόφι(α)*, τὸ (τά)· Τὸ κρατούμενον μέρος τῆς περιουσίας ὑπὸ τῶν γονέων διὰ τὴν συντήρησίν των μετὰ τὴν διανομὴν τῆς πρὸς τὰ τέκνα, φθάνον τὸ $\frac{1}{3}$ αὐτῆς. Συνῆν οἱ γονεῖς, εἰς προβεβηκυῖαν ἡλικίαν ὄντες, δὲν ἐκράτουν περιουσίαν ὡς γεροτρόφι των, ἀλλ' ὑπεχρέωνον τὰ τέκνα, ἵνα τοὺς παρέχουν τὰ πρὸς ζωάρκειάν των· Τότε ἐλέγετο ὅτι ἐλάμβανον «ἀποκοπήν» (Βλ. στ. 7).
9. *Κουβέλι*, τὸ μέτρον χωρητικότητος ξηρῶν καρπῶν, ἴσον πρὸς 12-24 ὀκάδας (24 ὀκ. ἐν Μ. Μάνη).
10. *Κρετήρας*, ὁ μέτρον χωρητικότητος ὕγρων. (Βλ. Ε.Ε.Β.Σ. I (1933) 116, 119 καὶ 123 σημ. 1) Ἐν Καρδαμύλῃ ἴσον πρὸς μπότσαν.
- XXVIII 4. *Ἄγι Μάμα*, στή· καὶ νῦν λέγεται. Ὅμοιον πιν. ἀπαντᾷ καὶ ἐν Εὐβοίᾳ, χωρία Ἀετὸς καὶ Πλατανιστὸς (Ἀγιομάμα).
- XXIX 14. *Πέτρος Τρουπάκης*. Ὁ πλέον ἐγγράμματος ἐξ ὅλων τῶν ὑπογραφομένων εἰς τὰ ἐγγραφα προσώπων. Φωτοτυπία τῆς ὑπογραφῆς του βλ. εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. II πιν. Ὁ Πέτρος οὗτος, φρονῶ, ἔγινε γενάρχης τῆς ἰσχυρᾶς οἰκογενείας τῶν Πειτρώων, κλάδου τῶν Τρουπάκηδων (Πρβ. ΑΝ. ΓΟΥΔΑΝ ἐ. ἄ. σ. 403).
- XXX 2. *Καλαποθάκης* καὶ *Καλαποθέας* (ἔγγρ. XXXI⁴) ἀπαντᾷ ὡς ἐπώνυμον καὶ ὡς βαπτιστικὸν ἐν Μάνῃ (Βλ. Ν. Ἑλλην. ΙΑ (1917) 70, ἐνθα τοῦτο ἐτυμολογεῖται ἐκ τοῦ Βυζ. ὄνομ. Πόθος).
11. (Μ) *Πισοντίστης*, ὁ νῦν Μπισοντίστης· τοποθ. δεξιὰ τοῦ δρόμου Καρδαμύλης - Καλύβων.
12. *Πολιτζές*, ὁ συνώνυμος τοπ. «Πολιτζαί» καὶ «Πολιτζιαῖς» ἐν Ἡπείρῳ πρὸς Ν. τῆς Βελλᾶς καὶ τῶν Γρεβενῶν (Π. ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ, ἐ.ἄ. Β. 132 καὶ 344).
15. *Κάλλαλο*, τὸ τὸ τοπ. ἄγνωστον ἄλλοθεν· ἴσως ἐσφαλμένη γραφὴ ἀντὶ τοῦ γνωστοῦ «Καλό, τό».
17. (Γ) *Κρίγιος*, ὁ τοπων. σύνθητες τῆς περιφερείας.
47. *Ἐξαρχος Γιατράκης*. Παλαιὰ οἰκογένεια. Κατὰ χειρογρ. τῶν Γ.Α.Κ. (Ἀρχ. Γιατράκου), προερχόμενον ἀπὸ τὸν Ἡλ. Γιατράκον ἐκ Καρδαμύλης (1903), καὶ ὁ κλάδος οὗτος τῶν Γ. κατήγετο ἀπὸ τοὺς Μεδίκους. (Βλ. Ε. YEMENIZ, Le Magne et les Maïnotes ἐν *Revue des Deux Mondes* τ. 56 (1865) 31, ΓΡΗΓΟΡΟΒΙΟΥ - ΛΑΜΠΡΟΥ ἐ.ἄ. Γ. 232). Ὁ τοῦ Εἰκοσιένα ἥρωος ὅμως Π. Γιατράκος διὰ τὴν καταγωγὴν του λέγει: Πατρικὸν ὄνομα Δημακιάνοι, τῆς κυρούλας (μάμης) Κυριακιάνοι ἀπὸ τὴν Μάνην (Αὐτ.).
- XXXIII 2. *Παναγιώτης Τρουπάκης*· ἄγνωστος ἄλλοθεν. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ κρατοῦν ἐἰς Μ. ἔθιμον νὰ δίδεται τὸ ὄνομα τοῦ πάππου εἰς τὸν πρωτότοκον ἔγγονον, ἐπεὶ δὲ καὶ χρονιῶς δὲν ἀντίκειται, δυνατόν ὁ Παναγιώτης οὗτος νὰ εἶναι ὁ πάππος τοῦ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν πρωταθλήσαντος Παναγ. Τρουπάκη ἢ Μουρτζίνου (Πρβ. ἔγγρ. LIII, 8).
- XXXIV 2. *Χειλέτζα*, ἡ κόρη τοῦ Χειλᾶ. (Πρβ. Ι. ΒΟΓΙΑΤΖΙΑΝ, Οἱ Πρίγκηπες Χειλάδες τῆς Λακεδαιμόνος, ἐν Ν. Ἑλλην. ΙΘ' (1925) 192 κέξ.)
- XXXV 10. *Ταβούλης*· ἀπαντᾷ Νταβούλης καὶ Δαβούλης· ὑποκ. τοῦ Ντάβος ἢ Δάβος, ἐπωνύμου καὶ βαπτιστικοῦ ἐν Μάνῃ καὶ Ἀρκαδίᾳ.

16. *Τογατζής*· *Ντογατζής* καὶ *Δογατζής*· Ὁρθῶς ἀποφαίνεται ὁ Σεβ. Θεσσαλιώτιδος ΙΕΖΕΚΙΗΛ ('Ανέκδοτα Ἑγγραφα Καλαμάτας. ἐν Ἀθήναις 1936 σ. 5) ὅτι ἡ οἰκογένεια Δογατζή δὲν εἶναι Καλαματιανή· ἐπομένως καὶ ὁ τοῦ ἁγίου Μονεμβασίας Πρωτοσύγκελος Ἱερεμίας Δογατζής. Ὡς καὶ ἐκ τοῦ παρόντος ἐγγράφου δείκνυται ἡ οἰκογ. προέρχεται ἐκ τοῦ χ. Χώρας - Ἀρδουβίστης. Καὶ νῦν οἰκογεν. Δογέων.
- XXXVI 7. *Κάλυβες*· περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν συνουκισμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο· Βλ. Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ ἔ.δ. σ. 28.
20. *Νικολετζάκης*. Ὁ Γ. ΚΕΑΡΙΝΟΣ (II, 453, 20) ἀναφέρει ὅτι τὸν Νικόλαον ὑποκοριζόμενον διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας ἐκάλουν «Νικολιτζᾶν». Ὁμοίως ὁ Ι. ΖΩΝΑΡΑΣ (IV. 119, 1 (17, 8) τὸν Νικόλαν «Νικολιτζην» ὡς βραχὺν τὴν ἡλικίαν ἐκάλουν» (Βλ. MORITZ, Henrich die Zunamen bei den Byz. Hist. u. Chronisten. Landshut 1896 σ. 26).
- XXXVII 23. Ἐνταῦθα παρεμπιπτόντως ἀναφέρεται ὁ Παναγιώτης Μπενάκης, ὁ γνωστός πρόκριτος τῆς Καλαμάτας· Φαίνεται ὅτι ὁ γραφεὺς ἔκαμε χρῆσιν τμήματος τοῦ λευκοῦ χάρτου ἐπιστολῆς ἀπευθυνθείσης ποτὲ πρὸς τὸν Μπενάκην· ἄγνωστον πότε, ὑπὸ τίνος καὶ πῶς περιῆλθε εἰς τὴν κατοχὴν κατοίκου τινὸς τοῦ χωρίου Κάλυβες τῆς Μάνης. Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ὁ Μπενάκης εὐρίσκετο εἰς σχέσεις πρὸς τοὺς Μανιάτας τῆς Ἀρδουβίστης, Μανιάτης ὧν καὶ οὗτος. (Βλ. Π. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΝ, Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β'. Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον 1768 - 1774. Ἐν Ἀθήναις 1903 σ. 57 κξ., Δ. ΔΟΥΚΑΚΗΝ, ἔ.δ. Γ. σ. 190 κξ.).
- XXXIX 5. *Ρούπα*, τοῦ· κυριώνυμον· «*Χρόνη Ρούπα*» μνημονεύει ἐπιγραφὴ ἀχρονολόγητος εἰς τὸν νάρθηκα Μονῆς τοῦ χ. Μελισουργοῖ - Ἡλείου (Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ, ἔ.δ. σ. 18).
- XLIV 8. *Λυκάκη*· Μονή, ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Εἶναι κτίσμα τοῦ ΙΣΤ'. αἰῶνος (1570). Ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ κτίτορος. Οἰκογένεια Λυκάκη κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν ἐπιφανῆς παραδίδεται καὶ ἐν Μάνῃ (τ.δ. Λεύκτρου) καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ (Ἐμπλάκια).
- XLVI 7. *Στίμα*, ἡ· ('Ἐκ τοῦ Ἱταλ. stima = ἐκτίμησις). Ἡ χρῆσις τῆς λ. ἐν Ἡλείῳ καὶ Ὁρθῶς διώρθωσεν ὁ Δ. ΣΑΡΡΟΣ (Ἡπειρ. Χρον. Β (1927) 30) τὸν Π. Βιζυνοκίδην κακῶς ἀναγνώσαντα (Αὐτ. σ. 26) «το παρον ηναι δια τας πρικας κατασιμα (=καταστατικόν; θεωρεῖ ὁ Βιζ.), ἐνὼ ἔδει νὰ γράψῃ «κατὰ στίμα». Ἐνταῦθα ἡ λ. σημαίνει τὰ ἰσχύοντα περὶ τόκου εἰς τὴν χώραν.
9. *Σιγουριτά*, ἡ· Ἱταλ. *Securità* (Ἑντ. *Segurta*) = ἡ ἀσφάλεια.
12. *Νότοκα*, ἡ· οὕτω καλεῖται καὶ νῦν τὸ ἔξω τοῦ ἁλωνίου, ὅπερ ἐν Μ. εἶναι πλακόστρωτον κάτω καὶ γύρω. Ὁμοίως *νόσταβα*, ἡ, λέγεται ἡ ἐπιφάνεια τῶν πλακῶν, αἵτινες κύκλω φράσσουν τὸ ἁλώνι.
- LII 4. *Κίκα*, ἡ· Τοποθ. δις ἀπαντῶσα ἐν τῇ περιφερείᾳ ἐπὶ θαμνώδους γηλόφου.
6. *Καταφύχι*, τὸ (καὶ *καταφύγι*)· συνήθη τοπωνύμια καθ' ὅλην τὴν Μάνην ἐπὶ σπηλαίων κειμένων εἰς ἀποτόμους φάραγγας καὶ κρημνούς.
8. *Στεφάνι*, τό· ἡ πρὸς τὴν βᾶσιν κυκλοτερεῶς νοητὴ γραμμὴ τῶν λόφων καὶ κρημνῶν.
- LIII 8. *Παναγιώτης Τρουπάκης*. Εἶναι ὁ ἰσχυρὸς Καπετὰν Παναγιώτης Τρουπάκης ἡ Μούρτζινος, ὁ κηρύξας μετὰ τοῦ Πετρόμπετη καὶ τῶν ἄλλων τῆς Μάνης ὀπλαρχηγῶν τὴν Ἐπανάστασιν. Ἡ ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ ὑπογραφὴ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ περιφήμου συμφώνου Χρ. Πετραιβοῦ τῆς 1 Ὀκτ. 1819, ἧς φωτοτυπίαν ἔχει ὁ Ι. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗΣ (Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τ. Α σ. (Ἱστ. Σχολ.) 16). Ὁ διαπρεπὴς τοῦ ΙΗ'

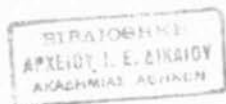
αἰῶνος βοτανολόγος Sibthorp, ἐπισκεφθεὶς μετὰ τοῦ περιηγητοῦ Morritt τὴν Καρδαμύλην τὴν 14 Ἀπριλ. 1795, παρέχει ἐνδιαφερούσας εἰδήσεις περὶ τοῦ Καπετὰν Παναγιώτη, ὃν εὗρεν ἐλευθερόφρονα, γνώστην ἱατρικῆς καὶ μεγάλου ἀριθμοῦ βοτάνων. Δὲν ἦτο τότε καπετάνιος, ἀλλὰ ἀπολαμβάνων δημοτικότητος μεταξὺ τῆς «σειριᾶς» τοῦ ἀντικαθίστα τὸν θεῖον του (WALPOLE, ἔ.ἀ. σ. 61. Πρβ. ROQUEVILLE, ἔ.ἀ. σ. 213).

LVIII 11. Ὁ Ἀνδρούβιστας Θεόκλητος (Ἀλεπουδέας). Μεμνημένος εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρίαν, μετέσχεν εἰς τὴν Ἐπανάστασιν, συντηρῶν ἐξ ἰδίων σώμα στρατιωτῶν. Ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον τῷ 1828 (βλ. Β. ΜΕΞΑ, Οἱ Φιλικοί, Ἀθῆναι 1937 σ. 43 (277) καὶ Φ. Ἀρχ. Ἀγων. Ἐθν. Βιβλ.).

LXII Τὸ παρὸν ἔγγραφο, μολονότι ἀχρονολόγητον, δυνάμεθα θετικῶς νὰ κατατάξωμεν εἰς τὰ τοῦ ΙΖ'. αἰῶνος καὶ δὴ πρὸ τοῦ 1681, ἀφοῦ ἡ ἐτέρω τοῦ χάρτου κενὴ σελὶς ἐχρησιμοποιεῖται μεταγενεστέρως διὰ τὴν ἐγγραφὴν τοῦ ὑπ' ἀριθ. XV ἐγγρ. τῆς παρούσης συλλογῆς, γραφέντος τὸν Ἰανουάριον 1681. Εἶναι ἱστορικῶς λίαν ἐνδιαφέρον, διότι διασαφηνίζει καὶ συμπληρῶνει τὰ γραφέντα περὶ ἐπισκοπῆς Πλάτσης ὑπὸ τοῦ Π. ΖΕΡΑΕΝΤΟΥ (ἔ. ἀ. σ. 43 κέξ., ἰδίᾳ δὲ τὰ ἐν σελ. 44 καὶ 45). Ἐνῶσιν ἐπισκοπῶν Πλάτσης καὶ Μαΐνης δὲν γνωρίζομεν ἄλλοθεν, οὔτε καὶ τὸν Δανιὴλ ἐπίσκοπον Πλάτσης.

LXIII, 2 Σκουτία, τὰ (=ρουχισμὸς ἐν γένει) ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀπογραφῆς εἰδῶν ρουχισμοῦ πρὸς ἐπιστροφὴν. Διότι κατ' ἔθιμον ἐν Μάνῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου, οὔσης ἀτέκνου, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ «κρεββατοστρώσι», ἀπεδίδοντο ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, οὐ μόνον ἡ εἰς ἀκίνητα ἢ χρήματα προίξ, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἀπομείναντα κινητὰ, ἥτοι ἐνδύματα, ρουχισμὸς οἴκου, σκευὴ κ.λ.π. (ΖΕΠΟΥ, Jus Graecoromanum VIII (Ἀθ. 1931) 485-6).

LXIV. 11. Ὁ Διονύσιος Τρουπάκης ἦτο υἱὸς τοῦ Παναγιώτου. Μετέσχεν εἰς τὴν κήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ὅπλων τῆς περιφερείας. Διετέλεσεν Ὑπουργὸς τοῦ Πολέμου (1824) καὶ ἐπὶ Καποδιστριαίου Ὑπουργὸς καὶ Γερουσιαστής. Ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ τῇ 12 Φεβρουαρίου 1830 (Νεκρολογίαν βλ. εἰς Γεν. Ἐφημ. τῆς Ἑλλάδος, ἐν Αἰγίνῃ 26 Φεβρουαρίου 1830 ἀρ. φυλ. 17 σ. 66).

Δ

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

(Εἰς τοὺς κατωτέρω πίνακας οἱ μὲν λατινικοὶ ἀριθμοὶ ἐμφαίνουσι τὸ ἔγγραφον, οἱ δὲ παρ' αὐτοῖς ἀραβικοὶ τὸν στίχον. Ἀπεκατεστάθη ἐπίσης καὶ ἡ ὀρθὴ γραφὴ τῶν ὀνομάτων, ἅτινα ἐν ταῖς ὑπογραφαῖς διετηρήθησαν ὡς εἶχον).

Ἀγενέας Γιάννης XLIV, 18
 Ἀγιάννης Μορέως XXXVII, 24
 Ἀγία Σοφία στὴ Ράχη VI, 6
 Ἀγι Μάμα XXVIII, 4
 Ἀγιοι Πάντες XXXIII, 5
 Ἀγιος Θε(ό)δωρος XV, 7 XVII, 18
 » Θεόδωρος XVIII, 12
 » Ἰωάννης XLVII, 5
 » Νικόλαος XXIV, 14
 Ἀλεξάνδρῳ, XIV, 7
 Ἀλεφάντζης Γιάννης XIV, 23
 Ἀλπάνης XXIV, 8
 Ἀναστασοῦλα LXIII, 2
 Ἀναστάσης XIV, 6
 Ἀ(ν)δροῦβιστα XXV, 3
 Ἀντώνης XLIV, 14
 Ἀπάνω Γιάννιτσα XXX, 16 L, 17 LVI, 4
 Ἀπάνω Μερέα I, 9
 Ἀρδουβιστιανοὶ LXII, 2
 Βαλαχέας XLIV, 15 LIX, 2
 Βασιλάκης Δημητράκης XX, 21
 Βασίλης παπᾶς VI, 9
 Βαπτισμένος Γιάννης V, 15, VI, 21
 Βαφεράκης Κυριάκης παπᾶς XXX, 37
 Βενετία XXXV, 17
 Βλικοβία XII, 5 XXVIII, 5 XXX, 13
 LVI, 13
 Βουτζέας παπᾶς LXII, 8
 Βρ(ι)άνοβο(ς) XX, 12, 15
 Βρικοβία XVII, 15
 Βριτζᾶνος Ἡλίας I, 22
 Βριτζιᾶνος παπᾶς III, 10, 15
 Γάννιτσα XIII, 4
 Γεωργαντᾶς XXII, 8
 Γεώργος σκευοφύλακας III, 20
 Γιαννακέας Λιάκος LIX, 1
 Γιάννιτσα XIV, 9
 Γιαννίστιτσα XIV, 5
 Γιάννης XLIV, 13
 Γιάννης παπᾶς VII, 19
 Γιάννιτσα II, 5 III, 8 VIII, 3 XV, 7 XVI, 4
 XVII, 17 XXII, 6
 Γιαννούλα XIV, 3
 Γιατράκης Ἐξαρχος XXX, 47
 Γῆα XIV, 9
 Γκακηρέας βλ. Κατξηρέας
 Γιαννετέας βλ. Τζαννετέας
 Γκιουζάκης Γιώργης XXVIII, 2

(Γ)κρίγιος XXIV, 15 XXX, 17
 (Γ)ληγορέας παπᾶς XLI, 5
 » Στρατήγης LIV, 3
 Γούρνιτσα VI, 34
 Γρά κουφή XXIV, 12
 Γρονάτης παπᾶς II, 18
 Γρυτζᾶ IX, 5
 Δημακέας LXI, 5
 Δημακέας Γιάννης LV, 13
 Δημάκης Δημήτρης VI, 8
 Δημήτρης X, 3
 Δημητρουλέας LVI, 14
 Δημητρουλῆς XXIX, 3
 Δημήτρης Παπᾶς VI, 22
 Δρακάκης Νικόλας IX, 2
 Εἰρήνη XIV, 24
 Ἐξαρχάκης Θεοδωράκης XXVII, 10
 » Νικολάκης XXIV, 19
 Ἐξαρχος LXII, 11
 Ἐπίσκοπος Πλάτης LXII, 17
 Ζάβαλη XIV, 10
 Ζάβαλης Ἀναγνώστης XIV, 20
 Ζάβαλης Ἐξαρχος XIV, 15
 Ζαρνάτα XXIV, 9
 Ζαφίρης Νικόλας III, 3
 Ζουμπούνης Δρακούλης III, 9
 Θαναηλέας Γεώργιος παπᾶς LI, 14
 Θεοδόσιος π. ἡγούμενος XLIV, 7
 Θεοδωράκης XII, 9
 Θεοδωρέας Γιαννάκης XL, 14 XLVI, 30
 XLIX, 21
 Θεοδωρέας Πανάγος LII, 16
 Θεοδωροῦ Πανάγαινα LV, 10
 Θεόκλητος ὁ Ἀνδροῦβιστας LVIII, 11
 Θεοφίλη XXIV, 18
 Θεοδωρόνυφη Πανάγαινα LXIV, 4
 Καβάκης Δημήτρης II, 14
 » Θεωρῆς II, 12
 » Μανόλης II, 3
 Καβλαντζάκης Νικολάκης XXII, 2
 Καβλαντζῆς XXII, 16
 Καζῆς VI, 10
 Κακηρέας βλ. Κατξηρέας
 Κάλλο XXX, 12
 Καλαμαράς Θεοδωρῆς V, 2

- Καλαμαράς Πουλημένος III, 21
 Καλαμάτα XXXVII, 26
 Καλαπόθαινα Στρατήγου Κοτσημαρίτζα
 XXX, 3-4
 Καλαποθάκης Στρατήγης XXX, 2
 Καλαποθέας 'Αναγνώστης XXXI, 4
 Καλή XIV, 25
 Καλογέρω τὸ νερὸ IV, 10
 Καλογραίας τὸ νερὸ IV, 9
 Κάλυβα XLIX, 16 LIII, 3
 Κάλυβες XXXVI, 7 LI, 8
 Καλυβιώτες LV, 2 LXIV, 2
 Καμάνης Δικαῖος XIV, 17
 » Μανολίτης XIV, 2
 Καμινέας Λίας XLVI, 27
 Καμινέας παπᾶς XXXI, 11
 Κανελέας Παναγιώτης XXXIX, 3
 Καραμπάτος Στυλιανὸς XVII, 5
 Καρβελέας Στρατήγης LI, 2
 Καρδαμουλά LXI, 9
 Κάρης V, 28
 Καρουνάκης 'Αναγνώστης XXXIX, 14
 XLV, 10
 Καστανιώτης XXX, 20
 Καταφύχι LII, 6
 Κατσηγιαννοῦ XXV, 4
 Κατσημπιάκης Στρατήγης XXXVIII, 2
 Κατσηράκης Γιαννάκης XXXIII, 3
 » Θεωράκης XXVIII, 6
 » Νικολάκης XXX, 43 XXXII, 8
 Κατσηρέας XLVIII, 7 XLIX, 13 L, 7
 LIII, 2 LVII, 3 LXIV, 3
 Κατσηρέας 'Εξαρχος XLIII, 6 XLV, 6
 XLVI, 23 XLVII, 10 XLIX, 7 LI, 7
 LII, 4 LV, 7
 Κατσηρέας ('Η)Λίας LIV, 9 LVI, 5 LVIII, 4
 LIX, 3 LX, 4 LXI, 1
 Κατσηρέας Νικολάκης XXIX, 7 XXXII, 10
 » Παναγιώτης XXXVI, 6 XXXVII, 6
 XXXVIII, 6 XXXIX, 7 XL, 6 XLI, 4
 XLII, 4 LV, 8
 Κατσηρη. ετοῦ XXXVII, 16
 Κατσηρης Γιάννης II, 7
 Κατσηρόνωση Νικολάκαινα XXXIV, 6
 Κατσούλαινα Λιού XLVI, 2
 Κάτω Γιάννιτσα XL, 5 XLIX, 6
 Κάτω Μερέα I, 10
 Κάτω Πλαβέικο XXX, 22
 Καψοκούλης XXX, 41
 Κεφαλοῦ XXVIII, 16
 Κεχρένικα XIV, 22
 Κίκα LII, 4
 Κιμούλη V, 8
 Κισιράκης Δήμος IV, 25-26
 Κιτρινιάρης Στρατήγης LXI, 14
 Κοκκινάκης Θεωδωρὸς IV, 13
 Κοκκινολαχίδες LII, 7
 Κολησμένος LXII, 8
 Κολιβραδέοι IV, 2-7
 » Βελισσάρης 3
 » Δρακούλης 6
 » Κωνσταντῆς, 2
 Κολιβραδέος Καρῆς, 5
 » Λίας, 4
 » Μιχάλης, 2
 » Νικόλας, 3
 » Νικόλας τοῦ Στρατήγῃ, 7
 » Πέρος, 3
 » Σγουῖρος, 4
 » Σιδέρος 4
 Κοντσημάρης Νικόλας XXIII, 19
 Κορδοπατέας Γιαννάκης XL, 16 XLVII, 7
 XLVIII, 14
 Κορδοπάτης XXX, 14
 Κοτσημαρέας Γιάννης XLIII, 2
 Κοτσημάρης » XLIII, 15
 » Καλόγερος XXX, 47
 » Παναγιώτης XXX, 39
 Κοτσημαρίτζα 'Αντωνία XXX, 4
 Κουνοσιόζα XVIII, 21
 Κουλουράκης Γιάννης XV, 2 XIX, 24
 Κουρτάκης Οἰκονόμος παπᾶς XXXI, 10
 Κουσιόζα Καλόγρια LIV, 7
 Κούτσης Γεώργιος II, 15-16
 Κουτρούλης Δημήτρης IV, 6
 Κρητσηγιαννέτης Βασίλης XV, 15
 Κροδοπατέας Γιαννάκης βλ. Κορδοπατέας
 Κυριάκης παπᾶς XXXI, 12
 Κυριάκης τοῦ Λεούτση XIV, 24
 Κύριλλου XXX, 17
 Κωλοτούρης XLII, 14
 Κωσταντάκης Παπᾶς XXIII, 24
 Κωσταντινάκης 'Αναγνώστης XLIV, 9
 Κώστα ἀπὸ τὰ Λιασινοβα XVIII, 20
 Λάζος IV, 8
 Λάκκα L, 6
 Λαμπιράκης Γιάννης ὁ Κουλουράκης XV, 2
 » Λίας XVI, 5
 Λεκέας Γεωργάκης LX, 2
 » Νικολάκης LV, 17
 Λεούτση XIV, 24
 Λίας XIII, 14
 Λίας τοῦ 'Αντωνάκη IV, 11-12
 Λιασινοβα XVIII, 20
 Λουκά XXX, 10 LII, 7 LVI, 4
 Λυκάκη (Μονή) XLIV, 8
 Μαθαῖος παπᾶς LXII, 6
 Μακρῆς Ρουσέτος II, 15 V, 25
 Μανιατέας Παναγιώτης LIX, 13
 Μανολίτης τοῦ Καμάνη XIV, 2
 Μανουσιέας 'Αναγνώστης LV, 11
 Μανούσος XXIV, 27
 Μαρκέας Γεωργάκης LVI, 2
 Μάρκος XLIV, 12
 Μαρουδοκινιτῆς XLIV, 11
 Μαρούλα XXXI, 19
 Μαρτάκης Γιάννης VII, 15
 Μαστρογιαννέας Παναγιώτης LV, 20
 Ματαγαρέας Παρθένιος παπᾶς LIV, 16 LV, 3
 Ματζουκομυτάκης Δημητράκης IX, 11
 » Πέτρος XLII, 2 XLIV, 10
 Ματζουκομυτέας XXIX, 3

- Ματζουκομυτιάς Παναγιώτης XXIV, 29
 Ματζουκομυτιάς Γιάννης XXIII, 22
 Ματολάκης Λίας XX, 14
 Ματολέας Νικολάκης XLVI, 16
 Ματόλης Λίας XX, 3 XXXII, 5
 * Νικόλας XX, 2
 Ματριτάκης Στρατήγης VII, 2
 Ματριτέοι Νικόλας - Θεοδωρής XVIII, 2-4
 Ματριτέω(νε) IX, 5 XVIII, 23
 Ματριτή Στρατήγης V, 15 - 16
 Μαυρουδέας Παναγούλης LII, 2
 Μαυρουειδέας Παναγούλης LV, 9
 Μεγάλη χώρα LXII, 2
 Μελάς Γιώργος XVI, 4
 Μελέτιος ιερομόναχος XVI, 15
 Μελισσαράκης Μανολάκης X, 9 XI, 3
 Μερασίος XVIII, 12
 Μετετήρης VI, 12
 Μικρούλης IV, 6
 Μιχαλάκης XX, 7
 Μιχαλάκης παπᾶς VI, 10
 Μιχάλης IV, 23 XI, 11
 Μιχολιναῖοι I, 8
 Μιχολινάνων ἡ λαχίδα VIII, 3-4
 Μιχολίνας Γεώργιος III, 20 - 21 V, 15 - 16
 * ιεροδιάκος I, 20
 * κονόμος I, 20-21
 Μοβρίνια XIII, 5
 Μοναστήρι εἰς τὸ Βράνοβο XXIII, 11
 Μονὴ Σωτήρος Πωγωνιτῆς XVI, 15 XXI, 3
 XXIII, 11
 Μουθρέας XXIV, 28
 Μουσαλικάκης Στρατήγης X, 2
 Μουσαλίμης Δημήτριος XI, 2
 * Κωνσταντῆς XIX, 15
 Μουτουλέας XXXVI, 21
 Μπαρκάκης παπᾶς XXXI, 12
 Μπαρτζάβαλο III, 8
 Μπενάκης Παναγιώτης XXXVII, 24
 Μπετζίνας Παναγιώτης Κατσημπεάκης
 XXXVII, 2
 (Μ)Πετζίνας XXXVII, 21
 Μπισιντίστε XXX, 11
 Μποσινάκης Ἀναγνώστης XXIX, 2
 Μποσινάς Γιώργος XXIV, 26
 Μποσινέουνε LII, 5
 Μπουβάλης Ταβουλάρης XIV, 16
 Μπογωνίτσα βλ. Πωγωνιτῆς

 Ναχάκης Λίας XIX, 27
 Νιαρχάκης Νικόλας XXIV, 30 XXXI, 14
 Νιαρχέω XXIX, 6
 Νικητα XVII, 27
 Νικητιάκης Παναγιώτης XX, 4
 Νικόλας τοῦ Στρατήγῃ IV, 7
 Νικολετζάκης Ἐξαρχος XXXVI, 20
 Νιολῆς Σταμάτης XIV, 18
 Νικολόννη Ἀναγνώστου LVII, 3
 Νικολουλάκης Στρατήγης XXVIII, 18
 Νομιζῆς παπᾶ Μαυροδῆς XIII, 15
 Ντεληγιαννέας Δημητράκης LV, 19

 Ξανάκης XXX, 19
 Ξενέας Νικολάκης LV, 18
 * Σταμάτης XL, 2
 Ξεχώρια XXV, 3
 Ξεχωρίτες XXV, 20
 Ξυμυτιάς Γιάννης LV, 14
 * Τζαννέτος LV, 15

 Οἰκονόμος παπᾶς XXX, 28 LXII, 5

 (Μ)Παναγία XXIX, 6
 Παναγία πάνω τῆς χώρας XXV, 16
 Πάνω ῥάχη XLVI, 11
 Παρασκή XIV, 25
 Πατῆς Σταμάτης I, 3
 Πατζιτῖνο I, 5
 Περέοι XXV, 15
 Πεφουκανέας XLIV, 17
 Πέτρος τοῦ παπᾶ Μιχαλάκη VI, 23-24
 Πετρουλάκης Γιαννάκης XXV, 22
 Πέγαλης Νικολός II, 20
 Πηλάλης Παπᾶς XVI, 13
 Πιτοπέρος VI, 2
 Πισεστίστες XXXII, 4
 Πίσκοπος XXIV, 12 XXXI, 13
 Πλαβέϊκος μύλος XXX, 22
 Πλαβῆς Ταβουλάρης XIX, 23
 Πλάτσης Ἐπίσκοπος LXII, 17
 Πολλαβιτῆς Παναγιώτης XIII, 3
 Πολιτῆς XXX, 12
 Πονηρέας Γιάννης XLI, 2
 Ποσινάκης Νικολάκης XXIV, 17
 Πόσινας XXIV, 15
 Πουχαλαῖοι I, 8, 11 - 12
 Πούχαλης Καζῆς V, 15-16
 Πούχαλης Χαρτοφύλακας I, 21
 Πουχαλίνα V, 19
 Πρεκοπέας Ἀναγνώστης LIX, 14
 Πυργέας LIII, 4
 * Στέφανος LIX, 11
 Πυργέ(μ)ας Ἀντώνης LV, 12
 Πύργος XXIV, 10
 Πυρῆς Τραγῶνος XXIV, 10
 Πωγωνιτῆς τοῦ Σωτήρος XVI, 2 XXIII, 11

 Ρεμπρή XX, 14
 Ρομαντζέας Νικολάκης XLIX, 3
 Ροπάκης Πέτρος IV, 25
 Ρούπα XXXIX, 5 XLIII, 5 XLV, 4 LI, 5
 Ρουσέας Ἀναγνώστης L, 2
 * Σωφρόνιος παπᾶς XXXVII, 12
 LII, 17
 Ρουσέτος II, 15
 Ρούσος XXX, 39

 Σακελλάριος παπᾶς XXX, 35 XXXI, 10
 Σα(μ)πατέας Κυριακούλης XXXII, 16
 * Παναγιώτης XLVI, 5
 Σγουράκης Κωνσταντῆς XXIII, 21
 Σγουρέας Ἀναγνώστης XL, 12
 * Κυριάκης LV, 16
 Σεβαστάκης Θεοδωρῆς IX, 10

- Σελιτζέ XLVII, 5 XLVIII, 5
 Σεοβάκης Γιάννης παπᾶς XV, 9 XVII, 13
 XIX, 8 XX, 4
 Σεοβάκης *Εξαρχος XXII, 8 XXV, 7
 » *Εξαρχος παπᾶς XXIII, 17 XXVI, 2
 » Θεοδωράκης XXVI, 5
 » Νικολάκης XXVI, 5
 Σέρβας Γιάννης παπᾶς XVIII, 10
 Σεοβέικος κήπος XXXVII, 4
 Σεοβέω(νε) XXXIV, 4 XXXVIII, 5
 Σέρβος VII, 7
 Σέρβος *Αναγνώστης III, 23
 » Γιάννης XXXV, 6
 » Δημήτρης V, 11 VI, 9
 » *Εξαρχος XLIV, 2
 Σέρβος *Ηλίας XLIV, 4
 » Νιάρχος παπᾶς V, 18
 » Νικήτας XV, 14
 » Νικόλαος παπᾶς XXXV, 20
 » Παναγιώτης XXVI, 19 XXVII, 16
 » παπᾶς, III, 19 VIII, 5 IX, 12 XII,
 8 XIII, 6 XV, 8 XVI, 5 XVII, 29 LXII, 7
 Σέρβος Στασινός XXIV, 2
 » Στρατήγης VII, 18
 » Ταβουλάρης VII, 16
 Σερεμέτης VIII, 2
 Σοπωτός XI, 3 XLIX, 10
 Σουκάμινος X, 7 XIX, 5 XXVII, 7
 Σού(ν)τοβα XII, 3
 Σπανός Γιώργης παπᾶς XXI, 9
 » Γληγόριος » XXIII, 25
 » Διονύσιος Ιερομόναχος XIX, 20
 » παπᾶς XIX, 3 LXII, 7
 » Στρατήγης παπᾶς XX, 2
 Σρέβος Παναγιώτης βλ. Σέρβος II.
 Στάκης XXX, 16
 Στάτης XVII, 16 XXIV, 11
 Στεφανάκης Δημητράκης XI, 9
 Στεφανιάνοι XXV, 18
 Στέφανος XXIX, 3
 Στέφανος Θεοδωράκης XII, 2
 Στρατήγης XXXV, 13
 Στρατήγης τοῦ Στάτη XXIV, 11
 Στυληνὸς Δημήτρη IV, 24
 Στυλιανάκης XIII, 8
 » Καραπάτος XVIII, 18
 Στυλιανὸς παπα-σκευοφύλαξ I, 24
 » Πέρος *Εξαρχος XX, 23
 » Χαροφύλακας I, 6
 Σωτηρέας Παναγιώτης LXI, 15
 Σωφρόνιος δάσκαλος LVIII, 12
 Ταβουλαρέας Σωφρόνιος παπᾶς XLIII, 11
 XLVI, 18 XLVII, 17
 Ταβουλαρέτζης Παρθένιος παπᾶς XL, 17
 XLI, 11 XLII, 11 XLIV, 21
 Ταβούλης XXXV, 10
 Ταμπουρέοι *Αναγνώστης XXXVI, 4
 » Νικολάκης XXXVI, 4
 Ταμπουρίτζα Μαρία XLVIII, 2
 Τζαννετάς Νικολῆς παπᾶς LXIV, 3
 Τζαννετάς παπᾶς XLIX, 10
 Τζαννέτος παπᾶς XXVI, 21 XXXII, 7
 Τζέρια LXI, 14
 Τζεροζώλης XXXVIII, 12
 Τζερονίσσος XXXVII, 4 XXXVIII, 4 XLI, 4
 Τζιαννετάς *Αναστάσης LVII, 12
 Τζιλιβῆς παπᾶς LXII, 8
 Τζουβαβά λαχίδα XXX, 10
 Τζουβαβάντζης δάσκαλος XXII, 16
 Τζουβάκης Θεοδώρητος XXX, 49
 Τζουτζουλάκης Πρωτοσύγκελος XXXIV, 13
 Τογατζῆς XXXV, 16
 Τράβαλα Λιού XXVII, 2
 Τραβλετζῆς Γιάννης XX, 24
 Τραγώνος XXIV, 9
 Τράφος IV, 11
 Τρέβος XXII, 15
 Τριβόλης Στρατήγης III, 4
 Τρούζου IV, 11
 Τρουπάκης *Αντώνης XXXVIII, 11
 » Δημήτρης VI, 20
 Τρουπάκης Διονύσιος XVI, 12 LXIV, 11
 » *Εξαρχος XXV, 15 XXVI, 16
 » Μιχαῆλης VI, 12
 » Παναγιώτης XXXIII, 2
 » Πέτρος XXIX, 14 XXX, 51
 Τρυπακέας Παναγιώτης LIII, 8
 Φάσσινα Γιαννοῦ XXXII, 2
 Φασέας Γιαννάκης XLIV, 16
 Φόπος ἀπὸ τὸν Πύργο XXIV, 10
 Φούκαϊνα XIX, 26
 Φουκοῦ *Αντρεοῦ I, 4
 Φουντίτζα XXX, 45
 Φρονιμίτζα ἡ Μετάξω XXIII, 4
 Χαροκόπος Στυλιανὸς II, 17
 Χελιέιτζα Κανέλλα XXXIV, 2
 Χοντινίνας Νικόλας I, 22
 » Ρεμπάκης I, 23
 Χόσαρης VI, 11
 Χούλαρης Νικόλας VII, 17
 Χώρα XXV, 7 XXIX, 6 XXXV, 8
 Ψευτογιωργέας Παναγιώτης XLVII, 2
 Ψυχούλης XXV, 8
 Ψωροκολέας Λιάκος XLV, 3
 ἀπεπουλῶ, ἀποπουλῶ, ἐπεπουλῶ II I, 7 κ. ἀ.
 VI, 4 κ. ἀ. VII, 5 κ. ἀ.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

- ἀγάγωμαι VI, 28
 ἄγκωνες XLIX, 15
 ἀγριωμα LII, 6
 ἄγρὸ IV, 9
 ἀδιάτακτῃ XXX, 6
 ἀδιαφόριστα XXV, 10
 ἀλλαγή LIX, 7
 ἀνασείσει XX, 17
 ἀμινάτι XXXII, 5 XXXVII, 9 XLVI, 10
 ἀνάστημα I, 13
 ἀπεπράσκω, ἐπεπεπράσκω, ἀπεπράσκω, ἐπι-
 πράσκω VII, 4 κ. ἀ. XXII, 5 XXVI, 6
 V, 6. κ. ἀ.
 ἀποκοπή XXVI, 7
 ἀποκρένωμαι XXXIV, 7
 ἀργὸς I, 14
 ἀρμακωμένο IV, 14
 ἄσπρα (γρόσια) II, 7 III, 11 IV, 16 V, 12 VI,
 13 VII, 14 VIII, 6 XIII, 6 XV, 9 κ. ἀ.
 ἀφέ(ν)της, ἀφέ(ν)τία X, 3 XX, 18
 βοτήσαι VI, 30
 γαζέττες XVIII, 14 XIX, 9 κ. ἀ.
 γεροτόρφυ(α) XXVI, 3, 14
 γράμμα IV, 21 XX, 3 κ. ἀ.
 γράφομαι VI, 26 XX, 11
 γρόσ(ι)α VII, 8 X, 7 XI, 3 κ. ἀ.
 δεσπόζου III, 17
 δημογέροντες LXI, 13
 διαθήκη XXIII, 13
 διαταγή XXIII, 6 XXIV, 22 XXXI, 30
 XXXV, 4
 διαφορά, διάφορο XI, 6 XXV, 12 XXXI,
 15 XXXII, 7 XLVI, 7 LVII, 5 LX, 5
 δουλεπιάδες I, 7
 δυναστεία III, 6 V, 6 XXII, 5
 ἐξοφλητικὸν LVIII, 9
 ζητεία LXII, 3
 κατεβασμὸς LXI, 9
 κε(ν)τήρια XXIV, 10
 κεφαλ(ι)ώνω X, 12 XIII, 11 XXII, 12 κ. ἀ.
 κινήσεις LVIII, 4
 κοιμήθιο XXIII, 12
 κολενίτζα XXXIII, 6 XLVII, 9
 κοπέλλι XXXI, 20
 κοσάρι VII, 9
 κουβέλ(ι)α XXVI, 7
 κρετήρα XXVI, 10
 λαβωμή XXV, 4
 λουρί(α) XL, 5 XLVI, 11 XLVII, 8 κ. ἀ.
 μαζικός XX, 16
 μαχαλᾶς XXX, 28
 μερασ(ι)α, μερασίες XX, 13 XVIII, 12
 (μ)πασίδι(α) VI, 36 VII, 6 LXI, 4
 (μ)πότζα XXIV, 9 XLII, 8
 μιτέρια LXIII, 13
 νιτεριάσαμε LXII, 4
 νότοκα XLVI, 12 XLIX, 14
 ξεπροικισμένα XXXV, 7
 ξεχώριες LX, 3
 ξουσιαστής XXVI, 13
 (ὀ)μολογία V, 14 VI, 15 VIII, 8 κ. ἀ.
 παράδες XXXIV, 7
 πάροις XXII, 10
 πισκίρια LXIII, 19
 πόπρασι XIV, 8
 πουλησία καθολική III, 12 IV, 15 κ. ἀ.
 προικίον, XII, 4
 προσκεφαλάδες LXIII, 18
 ρεάλι(α), ριάλι(α) XXIV, 13 XXXIX, 7
 XLVI, 5 κ. ἀ.
 ροῦχα XIV, 4 XX, 8 XXIV, 18 κ. ἀ.
 σαρα(ν)τάρι XXIII, 11 XXX, 27 XXXI, 9
 σέ(μ)προνς X, 6
 σιγουριτά XLVI, 9
 σκουτία LIII, 1
 σοπωτός XIII, 3 XLVII, 5 XLIX, 10
 στίμα XLVI, 7
 στρέμμα XXX, 10
 σύ(γ)γρα XIV, 5
 σφύρα VIII, 2 XXX, 20 XLIX, 9 L, 5
 LVI, 13
 τράφος IV, 11
 φαρμελία III, 3
 φηλυκά XXXV, 7
 φονικό XXV, 8
 χαστή XXXV, 18
 χειμαδιά VI, 28
 χώρα XLVI, 8

ΠΩΛΗΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΔΗΜΗΤΣΑΝΑΝ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ (1626 - 1787)

Ἡ παρὰ τὴν Δημητσάναν παλαιὰ μονὴ Παναγίας τοῦ Φιλοσόφου, ἰδρυθεῖσα περὶ τὸ 966, ἀνεπτύχθη ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον χιλιετηρίδα καὶ ἀνεδείχθη μνημεῖον ἐθνικὸν ἐξαίρετον, ἰδίᾳ μάλιστα κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς χρόνους τῆς δουλείας Ἀτυχῶς δὲν ἀφῆκαν αἱ ποικίλαι περιστάσεις τῆς μακροαίωνος ἱστορίας τῆς μονῆς τὰ γραπτὰ μνημεῖα. Ἐκ τοῦ ἀρχείου αὐτῆς ἀπέμεινε μόνον μικρὰ συλλογὴ ἐγγράφων τοῦ ΙΖ' - ΙΘ' αἰῶνος καὶ σχεδὸν τὸ σύνολον τῶν ἀπολυθέντων κατὰ καιροὺς συνοδικῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων, ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶναι ἀντίγραφον τοῦ κατὰ τὸ ἔτος 966 ἀπολυθέντος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Πολυεύκτου σιγίλλιου. Σώζονται ὅμως ἀκέραια τὰ δύο καθολικὰ τῆς μονῆς, τὸ παλαιὸν τοῦ Ι' αἰῶνος, ἀληθὲς κομψοτέχνημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τὸ νεώτερον μὲ τὰς ὥραϊας τοιχογραφίας τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος¹.

Ἐκ τοῦ περισωθέντος ἀρχείου τῆς μονῆς ταύτης, ἀποκειμένου ἤδη εἰς τὸ παρὰ τῇ Δημοσίᾳ Βιβλιοθήκῃ τῆς Σχολῆς Δημητσάνης Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Γορτυνίας, ἀποσπῶμεν 35 πράξεις ἀγοραπωλησίας κλπ. τοῦ ΙΖ' καὶ ἐτέρας 22 τοῦ ΙΗ' αἰῶνος καὶ ἐκδίδομεν αὐτὰς κατωτέρω μετὰ βραχυτάτων σημειώσεων. Ἐξ ὅλων αὐτῶν πληροφοροῦμεθα, ὅτι ἡ προκειμένη μονὴ εὐρίσκεται κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην εἰς σπουδαίαν οἰκονομικὴν ἄνθησιν καὶ ἀγοράζει ἱκανὰς ἐκτάσεις κτημάτων ἐγγὺς τῆς ἐν ἣ κεῖται περιοχῆς. Τὰ κτήματα ταῦτα καὶ ἄλλα ἔτι μεγαλυτέρων ἐκτάσεων, ἐξ ἀφιερώσεων χριστιανῶν προερχόμενα, ἀναδεικνύουν τὴν μονὴν πλουσιώτατον ὄργανισμὸν δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὴν πνευματικὴν

¹ Περί τῆς προκειμένης μονῆς ἔχομεν παρασκευάσει ἴδιον διεξοδικὸν μελέτημα, ἐν ᾧ καὶ τὰ ἤδη ἐκδοθέντα πατριαρχικὰ γράμματα ἀπηλλογμένα σφαλμάτων καὶ μετὰ τῶν ὑπογραφῶν τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων ἐπανεκδίδονται, καὶ ἄλλα ἐγγράφα θέλουν περιληφθῇ. Ἐπομένως ἐνταῦθα δὲν παρατίθεται ἡ γνωστὴ περὶ τῆς μονῆς βιβλιογραφία, οὔτε καὶ ἄλλαι περὶ αὐτῆς πληροφορίες προστίθενται, τοσοῦτο μᾶλλον ἀφοῦ δὲν πρόκειται περὶ ἐιδικῆς ἱστορικῆς μελέτης περὶ τῆς μονῆς, ἀλλὰ περὶ ἐκδόσεως ἐγγράφων, χρησίμων εἰς τὴν περὶ τὴν μονὴν ἐιδικὴν ἔρευναν, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον ἐχόντων ἐνδιαφέρον. Πρὸς τὸ παρὸν βλ. τὴν σημειουμένην βιβλιογραφίαν ἐν ἄρθρῳ Τ. Α. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀρκαδικὰ ἱστορικὰ μνημεῖα. Ἡ μονὴ τοῦ Φιλοσόφου, Ἐπιθ. «Ἡώς», Ἔτ. Β' (1940), σελ. 35.

καὶ ἐθνικὴν ἀποστολὴν τοῦ. Πράγματι δ' ἐνωρίτατ' ἀπέβη ἡ μονὴ παιδευτήριον ἐθνικὸν μοναδικὸν ἐν Πελοποννήσῳ, τὸ κατ' ἐξοχὴν κρυφὸ σχολειό, ὡς μέχρι σήμερον, ὅτε δὲν λειτουργεῖ πλέον ὡς μοναστήριον, καλεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἐκεῖ κατὰ τοὺς δούλους αἰῶνας προστρέχοντες οἱ ἑλληνόπαιδες ἐδιδάσκοντο γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ ἐθνικὴν ἱστορίαν. Ἄνδρες ἐκεῖ διδαχθέντες ὀλίγα γράμματα ἐξενιτεύθησαν βραδύτερον καὶ κατέλαβον ἀνωτέρας θέσεις ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ, γενόμενοι πατριάρχαι καὶ μητροπολίται, πρόδρομοι τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναστάσεως τοῦ Ἑθνους. Βραδύτερον, ὅταν ἰδρῦθῃ ἐντὸς τῆς Δημητσάνης ἡ γνωστὴ αὐτῆς Σχολή, ἡ μονὴ τοῦ Φιλοσόφου ἐπλούτισεν αὐτὴν διὰ χειρογράφων καὶ ἐντύπων βιβλίων καὶ ἐν τέλει ἀνέλαβεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν συντήρησιν αὐτῆς δι' ἰδίων ἐξόδων.

Τὰ παρὰ πόδας ἐκδιδόμενα ἔγγραφα, αἱ ὁμολογίαι, ὡς ὀνομάζονται, εἶναι πολλαπλῶς ἐνδιαφέροντα. Διότι πλὴν τοῦ εἰδικοῦ τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς, εἶναι ἀληθεῖς πηγαὶ τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἀφ' ὧν πολλὰ διδασκόμεθα. Ἐν πρώτοις ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὸν ἀφελῆ τρόπον καὶ τύπον τῆς συντάξεως τῶν κατὰ τὴν περίοδον τῆς δουλείας ἐν Πελοποννήσῳ δικαιοπρακτικῶν ἐγγράφων, τὴν ἐκπροσώπησιν τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπογραφῆς, ἀλλὰ πλειστάκις καὶ διὰ χειρὸς ἄλλου, ὅστις «*ἔγραψε παρακαλετός*», ἢ καὶ δι' ἐπιθέσεως τοῦ δακτύλου μελανοβαφοῦς ἐν τέλει τοῦ ὁμολόγου, ἔστιν ὅτε καὶ τῆς σφραγίδος προκειμένου περὶ ἐπισήμων προσώπων. Ἐπίσης διδασκόμεθα τὴν χρῆσιν νομικῶν ὅρων κατὰ τὴν διατύπωσιν συμφωνιῶν. Οὕτως αἱ φράσεις «*πρᾶσι-ἀπόπρσι*», «*ξένος-ἀπόξενος*» κλπ. ἔχουν ἴδιον νομικὸν νόημα. Τὸ ἀντίτιμον τῆς γενομένης ἀγοραπωλησίας καταβάλλεται «*χειροδοτῶς*», καὶ ὁ πωλητὴς κτήματός τινος μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ὁμολογίας «*ἐξενώθη*», τὸ συμφωνητικὸν οὕτω γίνεται «*ἀνέκοπτον*» καὶ «*ἀνέσκαπτον*». Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ περιγραφή τῶν πωλουμένων κτημάτων καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν ὁρίων αὐτῶν. Ταῦτα εὐρίσκονται «*ὡς καθὼς εὐγαίνει τὸ σαμάρι τὸν ἀνήφορο*», ἢ «*συναύλακα*» τοῦ τᾶδε καὶ ἔχει «*συναύλακῶρη*» τὸν δεῖνα, ἢ κεῖται «*ἀπανώβλακα*», ἄλλοτε δὲ ἔχει «*τὰ σύνορα τῆς ἀδελφομοιρασιᾶς*», «*μιά πέτρα ριζιμὰ στὴ μέση*», ἢ «*ξοπίσω τὸ καλογεφρικὸ*» κλπ. Συναγὰς τίθεται ἡ ρήτρα, ἂν τὰ καταβαλλόμενα ὡς ἀντίτιμον τοῦ πωλουμένου κτήματος χρήματα ἐπιστραφοῦν ἐντὸς τακτῆς ἢ μὴ προθεσμίας, νὰ ἐπανερχεταὶ ἡ ἰδιοκτησία εἰς τὸν πωλητήν. Εἰς συμφωνητικὸν ἀνταλλαγῆς κτημάτων τοῦ ἔτους 1752 τίθεται ὡς ποινικὴ ρήτρα, ἂν τις τῶν συμβαλλομένων μετανοήσῃ, νὰ καταβάλλῃ ὡς πρόστιμον ποσὸν 50 γροσιῶν «*στοῦ τζαμί τῆς Καρύταινας*». Αἱ πράξεις δὲν ἀφοροῦν εἰς ἀγορὰς μόνον κτημάτων καὶ ἀνταλλαγάς, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀγορὰς δένδρων ἐντὸς ξένων κτημάτων καὶ ἐξόφλησιν δανείων διὰ τῆς περισυλλογῆς τῶν καρπῶν ἐκ δένδρων ὀπωροφόρων, προσφερομένων ὑπὸ τύπον ἐνεχύρου, κλπ.

Ίκανόν ὡσαύτως ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν τὰ ἐκδιδόμενα ἔγγραφα καὶ ἀπὸ πλευρᾶς γλωσσικῆς, λαογραφικῆς καὶ ἱστορικῆς, διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ λεκτικοῦ, τὴν χρῆσιν, τοὺς τύπους καὶ τὸ εἰδικὸν νόημα τῶν λέξεων καὶ τῶν ὀνομάτων, π.χ. *ὀρίζω* = ἔχω εἰς τὴν κατοχὴν μου, *πάλε* = *πάλιν*, *ἔναι* = εἶναι, *μηδε* = οὔτε, *παλιόθεν* = ἀπὸ παλαιά, *στέργω* = ὑποδέχομαι, *ὑπομάρτυρον* = ἐμμάρτυρον, πονησία, σιγούριτα, τινάς, ἐξενώθη κ.ἄ., ἐπίσης διὰ τὴν ποικιλίαν τῶν τοπωνυμίων καὶ τῶν βαπτιστικῶν καὶ οἰκογενειακῶν ὀνομάτων τῶν συμβαλλομένων, τῶν «*συναλλακαίων*» καὶ τῶν «*καλῶν ἀνθρώπων*», ἔμπροσθεν τῶν ὁποίων, ὡς μαρτύρων, συνετάγησαν αἱ ὁμολογίαι. Ἐξ ἄλλου πρὸς τὸ περιεχόμενον πολλῶν ἔγγράφων συνδέονται ἐπιφανῆ πρόσωπα, οἷον ἀρχιερεῖς, πρὸνχοντες, καπεταναῖοι κλπ.

Ἀξίον σημειώσεως εἶναι ὅτι καὶ τουρκικὰ ὀνόματα συναντῶμεν οὐχὶ σπανίως μεταξὺ τῶν μαρτύρων, οὐχ ἥττον καὶ τῶν πωλητῶν, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι εἰς τὴν πέριξ τῆς μονῆς χώραν ἢ συμβίωσις μεταξὺ κατακτητῶν Τούρκων καὶ ὑποδούλων Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ἀρμονική, πρᾶγμα βεβαιούμενον καὶ ἐξ ἄλλων περιστατικῶν καὶ ὀφειλόμενον τόσον εἰς τὴν συντηρητικότητα καὶ προσαρμογὴν τῶν κατοίκων πρὸς τὰς περιστάσεις, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτῶν νὰ ἐνεργοῦν μετὰ περισκέψεως καὶ πολιτικότητος.

Τὸ κείμενον τῶν ἐν λόγῳ ἔγγράφων ἐκδίδεται ὁμαλῶς καὶ ἀπηλλαγμένον τῆς ὀρθογραφίας αὐτοῦ. Αἱ λέξεις, κατὰ τὸ πλεῖστον κεχωρισμέναι εἰς συλλαβὰς, συνηνώθησαν, ὥστε νὰ παρουσιάζωνται πλήρεις. Ὁ σύνδεσμος καὶ συνήθως βραχυγραφικῶς γεγραμμένος, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ διὰ τοῦ ε, κατὰ κανόνα σημειοῦται ἐνταῦθα ὀρθῶς καὶ χωρὶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βραχυγραφίας. Τὸ γνωστὸν διπλοῦν γράμμα *Ϟ* δὲν δηλοῦται ἰδιαιτέρως ἀναπτυσσόμενον. Ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων ἀποκατέστη κατὰ τὸ ὀρθὸν ὅσον τὸ δυνατόν. Πρὸ ἐκάστου ἔγγράφου μικρὰ σημειώσεις, ἀναφερομένη εἰς τὸ περιεχόμενον, τὸ ἔτος καὶ τὴν βραχυτάτην περιγραφὴν τοῦ ἔγγράφου, ὡς καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀναγκαίαν παρατήρησιν, κατατοπίζει τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ. Ἡ στίξις τέλος δὲν εἶναι ἡ τοῦ ἔγγράφου, ἀλλ' ἡ ἀπαράιτητος λογικὴ καὶ συντακτικὴ τοιαύτη, πρὸς κατανόησιν τοῦ κειμένου. Τὰ χάσματα, αἱ συμπληρώσεις καὶ τὰ δυσξύμβλητα ἀντιμετωπίζονται διὰ τῆς ἀνεγνωρισμένης παλαιογραφικῆς μεθόδου, χρησιμοποιουμένων τῶν ἤδη διεθνῶς καθιερωμένων σημείων, τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦνται καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐκδιδόμενα διὰ τῆς παρουσίας Ἑπετηρίδος ἔγγραφα¹. Τὰ ἐκδιδόμενα ἔγγραφα εἶναι πάντα πρωτότυπα, αἱ δὲ τῶν μαρτύρων ὑπογραφαὶ ἰδιόχειροι καὶ παρατίθενται ὡς ἔχουν.

¹ Βλ. ΙΑΚ. Τ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Αἱ μεταξὺ τῶν συζύγων περιουσιακαὶ σχέσεις εἰς τὴν Χίον κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν, «*Ἑπετηρίς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου*», τευχ. 1 (1948), σελ. 77.

ΕΓΓΡΑΦΑ

I

Ἀγορὰ ἀγορῶ, κατὰ τὸ ἔτος 1626. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,195×0,151 μ.

Διὰ τῆς παρούσης(ης) ὁμολογί(ας) ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Παναγιώ(της) |²ὁ Σφεντιόνας
 πῶς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου ὅπερ |³εἶχα στὰ Τυροκομιάνικα ἐγγὺς τοῦ Μιχά(λη)
 τοῦ Κλαδᾶ ὁ⁴πὸν ἔχει βαλμένο στὴν Παναγί(αν) τοῦ Φιλοσό(φου), τὸ ἐπώλησα |⁵καὶ
 ἐγὼ τῆς Παναγί(ας), ἤγουν τῶν καλογέρων δι' ἄσπ(ρα) 960 |⁶ἤγουν ἐνακόσια ἐξήντα,
 καὶ ἔγραψα τὸν π(ατέ)ρα μου καὶ τὴν |⁷μ(ητέ)ρα μου στὴν ἀγί(αν) πρόθεσιν καὶ
 ἐπῆρα τὰ ἐπίλοιπα ἄ(σπρα) καὶ ἐξώφλησα. |⁸Καὶ εἰς αὐτὸ ἐγενεν ἡ παροῦσά μου
 ὁμολογία ἔμπροσθεν τῶν |⁹ἐδρεθέν(των) ἀν(θρώπ)ων : ἐν ἔτει ζρλδ' ἐν(δικτιῶν)ος θ'ης.
 |¹⁰+ ἀναστάσις ιερε(ύς) μ(α)ρτυρας + ρήγας μαρτυρας
 |¹¹+ συναδηνός λέκας μαρ(τυς) + σπηλιοι(ης) ψομωρις μάρτυς
 |¹²+ ἀνδρούτζος του πα(πα) μαρτυρας + φραντζῆς κονιδᾶς μάρτυς :
 |¹³+ παναγιοι(ης) τοῦ παπᾶ πολυχρό(νη) + χαρι(ος) του πα(πᾶ) ἀναστάσι|μ(α)ρτυς
 μαρτυρας :
 |¹⁴+ ἡοανης μᾶρτηρας.

2

Ἀγορὰ ἀγορῶ, κατ' Ἀπριλίον τοῦ 1641. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,199×0,150 μ.

Διὰ τῆς παρούσης μου ὁμολογί(ας) ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Παναγιώ(της) Κλαδᾶς
 πῶς |²τὸ χωράφι ὅπερ ἔχω στ(ήν) Καρία κοντὰ συνα(ύλακα) τοῦ Γιάννου Θεοδω-
 ρα|³κοπουλου καὶ ἄλλη μεριά τοῦ Γιάννου Κατσομιγᾶ καὶ ἄλλη μεριά λα|⁴⟨γ⟩κάδι
 καὶ τὸ ἐπούλησα τοῦ μοναστηρίου τ(ῆς) Ὑπεραγί(ας) Θε(οτό)κον διὰ ἄσπρα |⁵ἑκατὸν
 ἑβδομήντα, πλέον γὰ μ(ήν) ἔχω γὰ κάμω εἰς ἐδαῦτο μὴδ' ἐγὼ |⁶μήτε τὰ παιδιὰ μου,
 μήτε ἄλλ(ος) τιν(άς) καὶ διὰ βέβαιον τῆς ἀληθεί(ας) ἐγρά|⁷ψαμ(εν) τὴν ὁμολογίαν
 κατέμπροσθεν ἀξιολύσι(του)ς μαρτύρ(ους) ὅπερ ὑπογρά|⁸φον ὑποκάτωθ(εν). Ἐν ἔτει
 αχμα⁹—ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ.

|⁹+ παναγηοτης σαπουνας μ(α)ρτηρο τα ανοθε
 |¹⁰+ στασινός φρακγοπουλος μαρτηρω τα ανοθεν γραμένα
 |¹¹+ στασιнос λοταφητης μαρτηρο τα ανοθεν γραμενα
 |¹²+ λαμπαρδοπουλ(ος)
 |¹³+ φιλοσοφ(ος) γραφο καὶ μαρτυρῶ πῶς τὸ χωράφι ἀληθὲς τὸ |¹⁴επου-
 λησαν τ(ῆς) παναγί(ας) τῆς ἐπονομαζωμένης φιλοσ(ό)φον.
 |¹⁵+ παναγιωι(ης) πελαικαν(ος) μαρτηρ(ας) + θανάσης ρωμαῖ(ος) μάρτυρ(ας).

3

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1643. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,208×0,085 μ.

αχμγ |²+ Ὁμολο(γῶ) ἐγὼ ὁ Γιάν(νος) τοῦ Θεοδωρά³κη καὶ ἀνιψιὸς μου
ὁ Νικήτας |⁴πὼς ἐπουλήσαμεν τὸ χωράφι |⁵τὸ μερδικό μ(ας) στήν Μυγδαλεὰ |⁶ἀπα-
νώβλακα ὁπού τὸ εἶχα⁷μεν ἀντάμα τὸ πουλήσαμεν |⁸τῶν καλογέρων τῆς Παναγί(ας)
|⁹στοῦ Φιλοσόφου στοῦ μοναστήρι¹⁰ |¹⁰πρᾶσι ἀπόπρασι δι' ἄσπρα¹¹ πεντακόσια ἤγουν
πεντα¹²κόσια καὶ εἰς αὐτὸ ἐδώσαμ[εν]¹³ |¹³τὴν ὁμολογία μ(ας) ἐνπροσθεν¹⁴ |¹⁴καλῶν
ἀν(θρώπ)ων νὰ μαρτυροῦν¹⁵ |¹⁵τὴν ἀλήθειαν.

|¹⁶ γιῶνος του θεο φηλου μαρτιρας

|¹⁷ ἄντονης του γιανου μαρτηρ(ας)

|¹⁸ νηκολος του διμητρη

|¹⁹ στεγομε εγο ο νυκτητας²⁰ |²⁰ τα ανοθε.

4

Ἀγορά ἀμπελοτόπου, κατὰ Μάρτιον 1644. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,151×0,102 μ.

Ἔτους αχμδ, ἐν μηνὶ Μαρτί(ῳ), 25. |²Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Πολυχρόνης ὁ Μάρ-
τιζελος πὼς |³διὰ τὸν τόπον ὅπερ εἶχαμ(εν) εἰς στοῦ Βαρδουβᾶ, |⁴ὁποῦ ἔχει φντεμένο
ὁ Φιλόσοφος Λαμπαρδό⁵πουλος καὶ τὸν ἐπίλοιπον ὅλον ὅθεν ὠρίζαμ(εν)⁶ |⁶τὸν ἐπού-
λησα τοῦ μοναστηρίου διὰ ἄσπρα |⁷πεντακόσια καὶ νὰ μ(ὴν) ἔχη πλέ(ον) νὰ κά⁸μη
τιν(άς) εἰς στὸν τόπον, μήδε παιδιὰ μου |⁹μήτε ἄλλος ἐδικός μου, μόν(ον) εἶναι
μούλκι |¹⁰τοῦ μοναστηρίου, διατὶ καὶ ἀπὸ παλιόθ(εν) |¹¹εἶχαμ(εν) ἀκουστὰ πὼς ἦταν
τοῦ μοναστη¹²ρίου καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ πάλε τοὺς τὸ |¹³ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρασι
νὰ |¹⁴μ(ὴν) ἔχη τιν(άς) ἀπὸ τὰ παιδιὰ μου νὰ |¹⁵κάμη, μήδε ἀπὸ τ(οὺς) ἐδικ(οὺς)
μου ἀπὸ¹⁶ |¹⁶δαῦτι(ο), καὶ διὰ βέβαιον ἐγράψαμ(εν):—

|¹⁷+ φιλόσοφ(ος) γράφω καὶ μαρτυρῶ

|¹⁸ θανασις θεοδορακη μαρτηρο απο ατζη¹⁹ |¹⁹χολο

|²⁰ διακ(ος) κατζου(λος) |²¹μαρτηρο τα ανωθεν |²²παναγιώτης |²³διαλογος

|²⁴ νηκολος τερ²⁵ |²⁵ης απο στεμνητζα

|²⁶ γιανος ραπηνηοτης

|²⁷ παναγιωτης του κατζηα

|²⁸ δημοσ γιοργουλας του θεοδορου ηος.

5

Ἀγορά ἀγροῦ τῆς 10 Μαρτίου 1645. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,212×0,155 μ.

1645 ἐν μηνὶ Μαρτίου 10.

|²+ Διὰ (ς)τῆς παρούσης μας ὁμολογίας ὁμολογοῦμεν |³ἐμεῖς οἱ δύο ἀδελφοὶ

τοῦ παπα-Πολυχρόνη υἱοί, ὁ Πα⁴γαγιώτης καὶ ὁ Νικολός, πὼς ἐπονλήσαμεν τὸ χωράφι ⁵στοῦ Καρκαλιάνικο, στοῦ Σεργόπουλου τὸ ἀ⁶λώνι καὶ τὸ ἄλλο ὁπίσω μεριά στοῦ βουνὸ ἤγουν ⁷ὅθεν εἶναι τὸ μεριδικό μας, ὁποῦ εὐρίσκεται (τ)σιτῆς ⁸Δημησζάνας τὸ σύνορο καὶ τὸ ἐπονλήσαμεν εἰς τὴν ⁹Παναγία στοῦ Φιλοσόφου γι' ἄ(σπρα) χιλιάδες 2000 ¹⁰ἤγουν δύο χιλιάδες τρακόσια καὶ τὸ ἐπονλήσα¹¹μεν πρᾶσι ἀπόπρασι νὰ μὴν ἔχωμεν νὰ κά¹²μωμεν πλέον τίποτες σὲ δαῦτα καὶ διὰ τοῦτο ἐδώ[σα]¹³μεν τὴ παροῦσά μας ὁμολογία (ὁμολογία) ἔμπροσθεν¹⁴τῶν ὑποκάτωθεν γεγραμμένων μαρτύρων καὶ γιά(α)¹⁵νὰ μὴν ἡξέρωμεν νὰ γράψωμεν ἐβάλαμεν τὸν¹⁶ γερο-Πόθο τοῦ παπᾶ τὸν πατέρα ἀπὸ τ' Ἀναζήρι¹⁷καὶ (καὶ) ἔγραψε παπαδημητρεῖς ιωστον μαρτηρο ¹⁸χρηστοδουλο σεργιοπουλος ατρουτζος |παπαδοπου|λος ζατουνη|οιτης| γηανης κοκο|ρας | ¹⁹σταθης |σαρης κοστας σεργιοπουλος| γηωργης πλα|σαρας |αγγελος ατζη|χολητης | ²⁰διμος βαλ|μας αναστασης| κομετουρος |χασανης γημπτος

²¹ + παπα πολι..... μαρτηρο τὰ οπισθεν

²² διμος καρκαλος μαρτηρο + νικητας σεργιοπουλος μαρ(τυς)

²³ νηκολος καρκαλος μαρτηρο ταν(ωθεν)

²⁴ + παναγοιτης λαζαροπουλος μαρτηρο τα ανοθεν

²⁵ ονηκολος σεργιοπουλος μαρ(τυ)ρω τα ανοθεν

²⁶ ιωαννης βλαχος μαρτηρο |

²⁷ πολιδορ(ος) πα(πα)διακ(ος) μαρτιρο τα ανοθε.

6

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1615. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,215×0,151 μ.

αχμε

² Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάννος τοῦ Θεοφί³λου πὼς ἐπῆραμε ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ Φιλοσό⁴φου ὡς τὸν πνευματικὸν κνρ-⁵Ιωάσαφ ἄσπρα 825⁶ ἤγουν ὀχτακόσια εἰκοσιπέντε καὶ τὰ ἐδώσα⁷με στοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ Παναγιώτη τὰ χρῆη καὶ ⁸γιά νὰ μὴν ἔχωμε ἄσπρα νὰ τοῦ δώσωμε τοῦ ἐπονλή⁹σαμεν τὸ χωράφι στοῦ Μπαρμπουτζᾶ ἀπάνω με¹⁰ρία τὸ δικό τους καὶ ὡς στοῦ Κανέ(λλον) Σοφῇ ἀπο-
πο...¹¹καὶ ἀπὸ κάτω τοῦ Ρήγα, πρᾶσι ἀπόπρασι καὶ ὅποιο(ς) φα¹²νῇ ἐναντίος ἀπὸ μ(ᾶς) ἢ μικρὸς ἢ μεγάλος ᾧς ἔχη τὸ ἀνάθεμα.

¹² γηάνος κ(αὶ) διμήτρης στέργωμε τὰ ἀ[νωθεν]

¹³ + Ἰωάσαφ πν(ευματικ)ὸς μαρτυρὸ τα αν(ω)θ(εν)

¹⁴ + μαρτῖρὸ γιαν(νος) θεοδωράκοῦ τάνοθεν.

7

Ἀγορά ἀγροῦ, ἔτους 1648. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,217×0,153 μ.

+ Διὰ τῆς παρούσης μου ὁμολογίας ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάνν(ος), ²θε Θεοδω-

ράκης και ὁ Κανέλλος ὁ Λαζαρόπουλος και ὁ Ρήγ(ας) ¹²ὁ ἀδελφ(ός) στον, πὼς ἐδώ-
σαμεν τὸ χωράφι τοῦ Πολυ¹⁴χρό(νη), στήν Παπαρουνίτζα, τοῦ Μιχάλη τοῦ νιοῦ τοῦ
Πολυ¹⁵χρό(νη), τὸ ἐπουλήσαμεν τοῦ παπᾶ κυρ Ἰγναντίου ὡς τοῦ Φιλοσό¹⁶φου τῆς
Παναγί(ας), διὰ γρόσ(ια) δέκα ἤγουν δέκα και διὰ¹⁷ πίστε(ως) ἀληθεί(ας) ἐδώσαμεν
τὴν ὁμολογία μ(ας) ἔνπρο¹⁸σθεν καλῶν ἀν(θρώπ)ων, νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν
καὶ ¹⁹ὅποτες κυρὸν ἠθέλαμεν δώσει ποτὲ τὸ χωράφι νὰ [εἶναι] ¹⁰ὁ ἴδιος νοικοκύρης
καὶ ἂν ἔχη πειράξει τίπο(τα)] ¹¹ὁ παπᾶ κυρ Ἰγνατί(ος) σὲ κακὲς ἔξο-
δες, νὰ ἔχωμεν νὰ πλ[ε]¹²ρῶνωμεν χώρις λόγον και ἀντίλογον:

γιάν(ος) Θεοδωρά¹³κοι στεργο τανοθεν και ηπογραφα εν(δικτιῶν)ος ᾱ ¹⁴1648.

¹⁵ + στεργο εγο ο κανέλος ο λαζαροπουλος τα ανοθεν

¹⁶ + πα(πα) - Ιω(άννη)ς σεργοπουλος μαρτιρο τα ανοθε

¹⁷ + χριστοδουλος σεργοπουλος μαρτιρο

¹⁸ + χρηστοδουλος ροκ(ας) μαρτιρο τανοθεν

⟨ὅπισθεν⟩

+ Καθιγουμ(ενος) φιλοσόφου Ιωάσαφ Ἱερομοναχος μαρτυρὸ τα ἀνοθεν

+ φιλοσοφ(ος) λαμπαρδοπουλος μαρτυρ(ῶ) τὰ ἀνοθεν γεγραμμένα

8

Ἄγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1654. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,152×0,102 μ.

1654

²+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάν(ος) Θεοδωρακάκη και ἀ³νιψιός μου ὁ Νικήτας
πὼς ἐπουλήσαμεν ⁴τὴν Καρία τῆς (ῆ) Παναγί(ας) τοῦ Φιλοσόφου, ⁵διὰ γρόσ(ια)
τριάντα τὸ κάτω και τ' ἀπάνω, ⁶τὰ δώσαμεν πρᾶσι ἀπόπρασι [καὶ]⁷ διὰ πίστε(ως)
ἀληθεί(ας) ἔγινε ἡ παροῦσ(ά) μ(ας) ὁμολογ(ία)⁸ ἔνπροσθεν καλῶν ἀν(θρώπ)ων, νὰ
μαρτυρ⁹οῦν τὴν ἀλήθεια στέργω ἐγὼ γιάν(ος) ¹⁰καὶ ὑπόγραφα :-

¹¹ στεγο και ε(γ)ο (ο νη) ο νηκητας

¹² γιανois μαρτιρη γιωρ(γος) μαναρίσ κ[α]λαντζης

¹³ σταθης καλατζης.

9

Ἄγορά ἀγροῦ, κατ' Ἰούνιον 1658. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,210×0,134 μ.

Ἐπὶ ἔτους 1658 ἐν μηνὶ Ἰουνίου 26

²+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Ἀναστάσης ὁ Σεργόπουλος πὼς ἐπούλησα τὸ χω³ράφι
ὁποῦ ἔχω στοῦ Μπογλάτζη στήν δαδίνι τὴν φρύ⁴ση, ἀπουπ(ά)νω συναυλακάρη(ς)
ὁ πα(πα)-Πολυχρό(νης), πλε⁵υρὰ και ἀπουπάνω ὁ Χρυστόδουλος ὁ Σεργόπουλος, τὸ
ἐπούλησα⁶ τοῦ μοναστηρίου στήν Παναγία τοῦ Φιλοσόφου ⁷πρᾶσι ἀπόπρασι δι' ἄσπ(ρα)
500, ἤγουν πεντακό⁸σια, τὸ ἐπούλησα μὲ ἰδιό μου θέλημα νὰ μὴν ἔχω νὰ ⁹κάμω

σὲ δαῦτο πλέον καὶ διὰ τοῦτο ἔδωσα |¹⁰ τὴν ὁμολογία μου ἔνπροσθεν τῶν ὑποκά-
τωθε |¹¹ μαρτύρων νὰ μαρ(τυ)<ρ>οῦ<ν> τὴν ἀλήθεια μὲ φόβον |¹² θεοῦ.

αντρονικος μαλεσις μαρ(τυ)ρ(ο) καὶ εγραφα

|¹³ + πολιδορ(ος) παπαδιάκος μαρτιρο τανοθεν

|¹⁴ νικητας σεργόπουλος | [μα]ρτιρο τανοθεν + αναστασι<ς> σερεγωπουλος
στεργω τα|νοθε

|¹⁵ † χρηστοδουλος <σ>εργοπουλος μαρτιρο τανοθε

|¹⁶ γηοργος βλαχος μαρτιρο + βελισαρις βλαχος μαρτιρο

|¹⁷ † παπα πολυχρονις μαρτιρο τα ανοθεν + παπαγιανης μ[αρτιρ]ο

|¹⁸ + παπαχαντζις μαρτι(υρῶ) + νηκολος καρακαλος μαρτιρο τανοθεν

|¹⁹ + θεοφιλι(ς) κουνουπος μαρτιρο τα ανοθεν

|²⁰ + ἰωαννης καρακαλος μαρτις. —

10

Ἀγορά ἀμπέλου, κατὰ τὸ ἔτος 1658. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,120×0,148 μ.

+ 1658

|² Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ Ἀντώνης ἀ|³πὸ τὸν Ἀτζίχωλον πὼς ἐπούλησα
τὸ |⁴ἀμπέλι μου στοῦ Βαρδουβᾶ, στῶν καλο|⁵γέρων ἀπονκάτω, τὸ ἔδωσα σὴν Πανα-
γία |⁶ τὸ μοναστήρι πονλησία, πρᾶσι ἀπόπρα|⁷σι γι' ἄσ(πρα) γρόσια τριανταδύο, μὲ τὸ
ἔ|⁸διό μου θέλημα καὶ σ' αὐτὸ ἔδωσα τὴν |⁹παροῦσά μου ὁμολογίαν εἰς ἀσφάλειαν
|¹⁰ ἔνπροσθεν ἐνδρισκομένων ἀν(θρώπ)ων κα|¹¹λῶ<ν> νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν

|¹² Γρηγοριος ἱερόμοναχος μαρτιρω παναγιωτης πολητο|πουλος μαρτιρο

|¹³ + νηκητας <σ>εργοπουλος νηκητας μαρτιρο | τα ανοθε | + φιλοσοφ(ος)
μαρτυρῶ τὰ | ανοθεν ὁδορακοπουλος

|¹⁴ + παναγιωις πελεκανος μαρτιρο τανοθεν

|¹⁵ και ἐγὼ γιανος του θεοφηλου που εγραφα μαρτιρο τανοθ(εν)

|¹⁶ αντρονικος | μαρτιρο παναγιωις μπογασαρις

11

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1661. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,214×0,145 μ.

1661

|² + Διὰ τῆς <σῆ>μερο ἡμέρα (ομο) ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Αἰῆμος ὁ Κατζούλης |³
πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι ὁποῦ εἶχα ἀγορασμένο |⁴ ἀπὸ τὸν Σπηλιώτη τὸν Χαλασο-
χώρη, τὸ ἐπούλησα τ[οῦ] |⁵ τοῦ μοναστηρίου εἰς τὴν Παναγία στοῦ Φιλοσόφου |⁶ γιὰ
γρόσια δέκα καὶ δὲν ἔχω πλέον νὰ κάμω |⁷ τίποτα εἰς ἑδᾶυτο καὶ εἰς ἐτοῦτο ἔδωσα

τὴν |⁸ ὁμολογία μου, τῶν ὑποκάτωθε γεγραμμένων |⁹ νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθεια.
 |¹⁰ + Ἱερὲς Ἱερεμί(ας) μαρτ(υς) εἰς τα ἀνοθε
 |¹¹ + μαρτυρὸ ἐγὼ γιάν(ος) θεοδωράκοι τανοθεν: ~
 |¹² + γιῶργος μπατουνη(της) μαρτιρο τα ανοθεν.
 |¹³ μακαριος ιερομοναχος στέργο τανοθεν.—

12

Μισοφυτεψία ἀμπέλου, κατ' Ἀπρίλιον 1664. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,212×0,167 μ.

Ἐν ἔτει — 1664, ἐν μηνὶ Ἀπριλίου εἰς τὴς — 18.

|² + Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Βελισάρης ὁ Φασονλῆς μὲ τὸν νίγιό μου [τὸ]|³ Δημήτρη
 καὶ μὲ τὸν νίγιό μου τὸν Θανάση καὶ ἐγὼ ὁ Γιώργ(ης) |⁴ ὁ Φασονλῆς, ὁ γιὸς τοῦ
 Γιάννη, πὼς ἐπήραμεν ἀπὸ τὸν |⁵ τόπον τοῦ μο(να)στηρίου ἀπουκάτω τὴν γκολαριά
 τοῦ |⁶ ἀμπελίου, ὅπου ἐφύτεψαν οἱ γιοὶ τοῦ παπα-Κώστα |⁷ ἀπὸ τὴν Ζάτουνα
 τὸ ἐπήραμεν μὲ ἴδιό μας θέλημα |⁸ ἐγὼ ὁ Γιώργης ὁ Φασονλῆς καὶ ἐγὼ ὁ Δημή-
 τρης νὰ τὸ φυτέψω |⁹ με μισιακό, ὥσάν τὸ ξέρεῖ ἡ χώρα μας, ὅσο ποὺ νὰ καρ|¹⁰ πίση
 τὸ ἀμπέλι καλὰ καὶ μετ' αὐτὸ νὰ μοιράζωμεν τὸ |¹¹ ἀμπέλι στὴν μέση, τὸ μισὸ νὰ
 παίρῃ τὸ μοναστήρι καὶ τὸ |¹² ἄλλο μισὸ ἐμεῖς, ὅσοι ἠθέλαμεν φυτέψῃ τὸ ἀμπέλι |¹³
 καὶ γιὰ τὸ βέβαιον ἐδώσαμεν τὴν ὁμολογία μας, εἰς ἀσφά|¹⁴ λεια καὶ ἐκάμαμεν
 συμφων(ία) μὲ τὸν ἅγιον καθηγούμενον |¹⁵ κυρ-Θοδόσιον καὶ μὲ τοὺς ἐπιλοῖτους
 ἱερομο(νά)χους καὶ μοναχοὺς |¹⁶ τοῦ μοναστηρίου καὶ μὲ τοὺς ἱερεῖς καὶ ἄρχοντες
 καὶ κληρικοὺς |¹⁷ τοῦ μο(να)στηρίου, ὅπου εὐρίσκονται εἰς τὴν μπολιτεία, |¹⁸ νὰ δίδῃ
 τὸ μο(να)στήρι βοηθὸν σὲ κάθε χίλια κλή|¹⁹ ματα δύο σονίκια σιτάρι καὶ δέκα κρεν-
 τήρια |²⁰ κρᾶσι καὶ ἓνα κρεντήρι λάδι, χωρὶς καμμίαν ἀπό|²¹ φᾶσι στεργο ἐγὼ γιωργίς
 ὁ φασονλῆς τανοθε |²² γεγραμενα, στεργιο καὶ γο ὁ δημητρίς τανοθεν

|²³ + νηκητας <σ>εργόπουλος γραφο κ(αὶ) μαρτηρο

|²⁴ + κοστ(ας) γαβρονλωπονλος μαρτιρο

|²⁵ + γηοργακίς σαιργοπονλος μαρτιρω

|²⁶ + ατονης σεργιοπονλος μαρτιρο

|²⁷ + παναγιου<ς> λαζαροπονλο<ς> μαρτιρο

|²⁸ + γηανης κοντρονμτηλας μαρτηρας

|²⁹ + θοδορος σεργιοπονλος

|³⁰ + μηχαηλος καρακαλω<ς> μαρτιρω

|³¹ + καρακαλ(ος) μαρτι(ρω).—

<ἐν τῇ ᾧ> + καριοπολεος παρθενιος μαρτι(ρω) τα ανοθεν.—

13

*Αγορά ἀμπελοτόπου, κατὰ τὸ ἔτος 1664. Φύλλον χάρτου διαστ. 0,213×0,152 μ.

αχξδ

|² + Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Χρὶ³στόφιλη τοῦ Μιχάλη τοῦ Ψώμορη
ἢ δυ⁴χατέρα τοῦ Ἀτζίχωλίτη, πὼς ἐ⁵πούλησα τὴν προῖκά μου τὸν ἀμπελό⁶τοπον
ὅπου μοῦ τὸ εἶχε ὁ πατέρ(ας) |⁷ μου δομένο, τὸ ἔδωσα στὸ μοναστήρι |⁸ στὴν Πανα-
γία τοῦ Φιλοσόφου γι' ἄσ(πρα) 450 |⁹ ἥγουν τετρακόσια πενήντα, πρᾶσι ἀ¹⁰πόπρᾶσι,
κανεῖς λακὰ νὰ μὴν ἔχη τί¹¹ποτες καὶ σ' αὐτὸ ἔδω(σα) τὴν ὁμολογία μου εἰς |¹²
ἀσφάλειαν : --

|¹³ + καλή(ν)κ(ος) ιερομο(να)χος μαρτυρο τανοθ(εν)

|¹⁴ + θανάσις στρικλος μαρτηρο τανοθεν

|¹⁵ + παναγιότης καλκανας απο την τρησιενα

|¹⁶ + νηκολος του δημητρη μα(ρ)τηρο τανοθε

|¹⁷ + και γο ὦ γᾶντος του θεοφη(λον) μαρτηρο τανοθεν. —

14

*Αγορά ἀγροῦ, κατ' Ἰανουάριον 1664. Περιεχομένον φύλλον χάρτου διαστ. 0,209×0,115 μ.

αχξδ μην<ι> Ἰ(αν)ουα[ρίω] πρώτη

|² + Τὴν σήμερον ὁμολογοῦμε ἐμεῖς [.] Ἀτζίχω³ λίτες, ἐγὼ ὁ Γιάννος
τοῦ Θεοφίλου [.] τοῦ |⁴ Θανάση ὁ γιὸς καὶ ὁ Νικολὸς τοῦ Δημήτρη
[.] |⁵ ὁ Σῆμος καὶ ὁ Γιάννος τοῦ Ἠλία καὶ ὁ [. . .] |⁶ τόπουλος, πὼς ἐπον-
λήσαμε [τὸ χωράφ] |⁷ τοῦ Ἀλεβίζου τοῦ Ψώμορη ο[.] |⁸ στὸ Κουρτε-
λιάνικο γι' ἄσ(πρα) [.] |⁹ κόσια πρᾶσι ἀπόπρᾶσι καὶ [ᾶν ἦθε] |¹⁰ λε τοὺς
δώσει κανεῖς πάλι τὰ [ἄσπρα, νὰ παίρνῃ] |¹¹ τὸ χωράφι καὶ σ' αὐτὸ ἔδω(σα)με [τὴν
παροῦσάν] |¹² μας εἰς ἀσφάλειαν, ἔμπροσθεν [τῶν ἐδρισκο] |¹³ μένων ἀνθρώπων
καλῶ(ν), νὰ μαρτυροῦν τ[ὴν ἀλήθειαν.] |¹⁴ Τὸ ἐπονλήσαμε τῶν καλογέρων [τοῦ
Φίλο] |¹⁵ σόφου στὴν Παναγία. Παναγιότης α

|¹⁶ πανταζης απο τον ραντη

|¹⁷ μεαιμετης καπουτζουν μαρτηρ(ῶ)

|¹⁸ νηκολος κολοτουρος μαρτηρ(ῶ). —

15

*Αγορά ἀγροῦ, κατὰ Μάιον 1666. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,194×0,139 μ.

α χ ξ ζ' Μαίον 10 Ἀτζίχωλο

|² + Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Θεοδωράτζης Γαϊτανά³ ρης πὼς τὸ χωράφι

ὁποῦν ἔχω κοντὰ εἰς τὸ Κα⁴ μίνι τὸ ἐπούλησα τῶν πατέρων τοῦ μοναστηρίου⁵ Φιλοσό-
φου, διὰ γρόσια πέντε, ἥ(γουν) 5, τὸ ὁποῖο⁶ χωράφι τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρassi
νὰ εἴ⁷ναι νοικοκυραῖοι οἱ ἄνωθεν πατέρες καὶ ἐμεῖς νὰ⁸ εἴμαστεν ξένοι καὶ ἀπόξενοι,
στὸ ἄνωθεν χωράφι⁹ εἶναι συνανλακαραῖοι τὸ ἓνα μέρος οἱ πατέρες¹⁰ καὶ ἀπὸ
πάνω εἶναι οἱ Βλαχομανολαῖοι καὶ τὸ ἄλλο μέρος¹¹ Στεμιτζιώτικο ἀπὸ τὴν κάτω
μεριὰ τὸ Χαντάτζι¹² καὶ ἐνγαίνει τὸ Σαμάρι τὸν ἀν(αν)ήφορο ἕως τὴν δημο¹³σιὰ
ἀγνάντιο τὴν Ἀργιλιά καὶ ἔχει καὶ δυὸ μου¹⁴ριές μέσα καὶ τίς μουριές τίς ἔδωσα διὰ τοὺς
γονέους¹⁵ μου νὰ μνημονεύονται καὶ οὕτως ἔγινε τὸ παρὸν εἰ¹⁶πομάρτυρον ἄξιον
Θοδωράτιζης Γαῖτανάρης¹⁷ βεβαιώνω τὰ ἄνωθεν καὶ μὴ ἡξέροντας γράμματα¹⁸
ἔβαλα περικαλετὸν τὸν πα(πα)-Χριστόδουλον καὶ ἔγρα¹⁹ψε διὰ ὄνομά μου, οὕτως
καὶ ἐγὼ μαρτυρῶ τὰ²⁰ ὅπισθεν. ἀναστασης γγoσας μαρτυρο τὰ ἀν(ω)θεν

²¹ για(ν)οις σοιμος μαρτοιρο τα ανοθαιν

²² θεοδορακις σοφης μαρτοιρο τα ανοθεν

²³ διμιτρης κατελουζος μαρτυρο τα ἀν(ω)θε.—

16

Ἀγορὰ ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1667. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,153×0,106 μ.

Ἔτους $\overline{a} \overline{x} 67$

²+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Κώστας ὁ Σεργόπουλος³ πὼς τὸ χωράφι ὁποῦν εἶχα
στοῦ πα⁴πᾶ τὸ (ἀ)λώνη πὸν τὸ εἶχα ἀντάμα μὲ τὸν⁵ Ἀντροῦτζο τὸ Σινόπουλο, τὸ
ἐπούλη⁶σα τῶν καλογέρων τῆς Παναγίας μου τοῦ⁷ Φιλοσόφου, γι' ἄσπ(ρα) 600
ἡγουνε ἔξα⁸κόσια, τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρassi, νὰ μὴν ἔχω νὰ κάμω τίποτε καὶ
σ' αὐ¹⁰τὸ ἔδωσα τὴν ὁμολογία νὰ μαρτυροῦν¹¹ οἱ ποκάτωθεν γραμμένοι τὴν ἀλήθει(αν).

¹²+ ο προηγουμενος θεοφανης ιερομ(όνα)¹³χος μαρτηρο

¹⁴+ θεοδορακης
ζοπολας μαρη
τηρο το ανεθε

γηγορηγος

απο ληκουρεση

17

Δύο ἀγοραὶ ὄγρων, κατὰ τὰ ἔτη 1659 καὶ 1673. Αἱ πράξεις γεγραμμέναι ἐπὶ τῶν δύο ὄψεων
τοῦ ἐνὸς φύλλου χάρτου, ἔχοντος διαστ. 0,234×0,158 μ.

Α

+ 1659 Διὰ τῆς παρούσης μ(ας) ὁμολογοῦμε² εἰ³μεις οἱ δύο, ἐγὼ ὁ Γιάννος Θεο-
δωράκη καὶ ἀν³τις μου ὁ Νικήτας, πὼς ἐπουλήσα⁴μεν τῆς Παναγίας τοῦ Φιλο-
σόφου τὰ χωράφι⁵α στὴν Παπάριτζα τὰ ὅσα ὀρίζομεν ὅλα,⁶ ἀπὸ τὸ ἔ(μ)πα ὡς
τοῦ Λουκᾶ τὴν βρύση, τὰ ἐπον⁷λήσαμεν πρᾶσι ἀπόπρassi δι' ἄσπ(ρα) δύο χι⁸λιάδες,

νά μὴν ἔχωμεν νά δρίζωμεν πλιά⁹ τίποτες, καὶ διὰ πίστεως ἀληθείας ἔγινε ἡ πα-
ροῦ¹⁰σά μας ὁμολογία ἔμπροσθεν καλῶν ἀν(θρώπων)ν¹¹ νά μαρτυροῦν τὴν ἀλήθεια.

στεγο τα αν νοθε (α)¹² κε εγο νηκητας του θα(νά)ση το πεδη

|¹³ + εγο ο νηκολος ο τερζης μαρτηρο τα ανοθεν

|¹⁴ + κ(αί) εγο ο γηος του ο ασημακης μαρτηρο τα ανοθεν

|¹⁵ + νηκολός σιμ(ος) μαρτῖρη τανοθεν

|¹⁶ + παναγιотης λαζαροπουλος μαρτηρο τανοθεν + αντονης σεργο|πουλος
μαρ(η)τηρει.

|¹⁷ + αλεβηζος μαρτιρο τανοθε + κοσι(ας) γαβρουλοπουλος

B

+ Διὰ τῆς παρούσης μ(ας) ὁμολογί(ας) ὁμολογοῦμ(εν) ἐμεῖς, ὃ τε Νικήτας καὶ
οἱ θυγα²τέρες τοῦ Γιάννου, Ἀγγέλω καὶ Ἀνέστω, καὶ μὲ τὴν ὀπισθεν ὁμολογία³ πὼς
τῆς Παπαρ(ου)νίτζας τὰ χωράφια καὶ τὸ ποτιστικὸν στὴν Κοπρίαν τὰ⁴ ἐπουλήσαμεν
πρᾶσι ἀπόπρασι καὶ δὲν ἔχομ(εν) πλέ(ον) νά κάμωμ(εν)⁵ σὲ ἐδαῦτα, μόν(ον) εἴμα-
σθεν ξένοι καὶ ἀπόξενοι, παρὰ τοῦ μοναστηρίου εἶναι⁶ μούλκι καὶ ὄχι ἀμανάτι καὶ
ἐπήραμ(εν) καὶ εἰς τὰ δύο γρόσια ἐξήντα⁷ καὶ σὲ αὐτὸ ἐγράψαμ(εν) ἐν μηνὶ
Ἀπριλίον 1673: ~

|⁸ + φιλοσοφ(ος) μαρτυροῦ

|⁹ σταματος | μαλακοῖς + αντρονικος μαρτιρο + αλεβίζος σεργιοπ(ου)λος
μαρτιρο

|¹⁰ + παναγιотис καρκαλος

|¹¹ νηκολος λαζαρο|πουλος μαρτηρας

|¹² + κ(αί) εγο ο νηκητας στεργο τα ανοθε

|¹³ + γιοργος κοκορης στρεγο + ως μεραισέας.

18

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1673. Καὶ ἐτέρου, ἄνευ ἔτους, καταχωρισθεῖσα ἐν τῷ δευτέρῳ
φύλλῳ τοῦ ἰδίου ἐγγράφου. Διαστ. 0,213×0,147 μ.

A

Ἔτος αχ73 ἐ(ν) μηνίου Θεριστίου 1

|² + Τῇ σήμερο ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Δημητράκης³ ὁ Κο(ν)τογιάννης, τὸ χωράφι
ὁποῦ ἔχω στὴ Βου⁴τῆζαροῦ στὴ λιλακά τοῦ Φρά(γ)κον, τὸ μερ⁵δικό μου τὸ ἐπούλησα
στὴ Παναγία στοῦ Φι⁶λοσόφου, γὰ ἄσπρα 300 ἥγουνε τρακόσια⁷ πρᾶσι ἀπόπρασι, νά
μὴν ἔχω πλιά ἱλα⁸κὰ εἰς ἐδαῦτα, μήτε ἐγώ, μήτε κανεῖς⁹ ὡς τὰ παιδιά(α) μου καὶ
σὲ το(ῦ)το ἔδωσα τῇ¹⁰ παροῦσά μου ὁμολογία ἔμπροστε καλῶ(ν)¹¹ ἀ(ν)θρώπων(ν)
νά μαρτυροῦ(ν) τῇ(ν) ἀλήθεια.

- |¹² + απο χορι(ο) ιρεστε(να) χρηστοδουλος καραπασις μρατιρα(ς)
 |¹³ + παπα νεοφητος μαρτηρο και εγραφα τανοθε
 |¹⁴ + πανταζης κουστενης μαρτιρο τα α|¹⁵νοθεν.

B

+ 'Ομολογῶ ἐγὼ ὁ Δημήτριος ὁ Κοντο|²γιάννης, πὼς τὸ μερδικό μου τὸ χωρά|³φι ὁποῦ εἶχα στοῦμ Πανλωτῆ, τὸ λεγόμε|⁴νο τοῦ Φρά(γ)κον, τὸ ἐπούλησα τῶν καλογέ|⁵ρων στὴ Παναγί(α) τοῦ Φιλοσόφον γι' ἄσ(πρα) |⁶ 500 ἤγουνε πε(ν)τακόσια, τὸ ἐπούλησα |⁷ πρᾶσι ἀπόπρασι καὶ δὲν ἔχω νὰ κάμω πλιὰ |⁸ σὲ δαῦτο τίποτε καὶ σὲ αὐτὸ ἔδωσα τὴν πα|⁹ρ(ο)σά μ(ον) ὁμολογία, νὰ μαρτυροῦ(ν) οἱ ποκάτω-θεν|¹⁰ γεγραμμένοι τὴν ἀλήθεια.

- |¹¹ + χρηστοδουλος κοντουλας μαρτηρο
 |¹² + αργηρης καψάλης μαρτηρο
 |¹³ + γηανη(ς) γαρατζηοτης μαρτηρο. —

19

Ἄγορά ἀγοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1673. Τὸ ἔγγραφο ἐπὶ φύλλου χάρτου περιεχομένου, διαστ. 0,148×0,10 μ. Αἱ ὑπογραφαὶ τῶν μαρτύρων ἐλλείπουν.

Ἔτος (ο) 1673

|² + 'Ομολογοῦμε ἐμεῖς(η) οἱ δύο ἀδελ(ε)φοί, τοῦ|³ Κανέλλον τοῦ Κοντούρη οἱ γ(ι)οί, ὁ Παπαθανάση(ς)|⁴ καὶ ὁ Λίας (α)πὼς(ο) ἐπουλήσαμε τὸ χωρά|⁵φι σ(τ)ὸν Ἄγιο-Τ(η)ρύφωνα τῆς (η) Παναγία|⁶ς(α) σ(τ)οῦ Φουλονσόφον τῶ(ν) καλογέρων(ο) γιὰ [γρό]|⁷σια δέκα 10 καὶ ὅποτε ἤθελε [τοὺς δώσωμε]|⁸ τὰ ἄ(σπρα) νὰ παίρ(ε)νωμε τὸ χωράφι μας(α) καὶ ἂ|⁹ ἤθέλαμε.... τίποτα νὰ μα|¹⁰ρ(α)τυροῦνε οἱ μάρ(α)τυρες (ε)πὼς(ο)ς) εἶναι που|¹¹λῆμένο καὶ γιὰ τὸ ἀληθές(ε) ἔγινε τὸ πα|¹²ρὸν(ο) εἰς (ε) <ἄσ> φά-λειαν(α) ἔδωσα τὸ πορὸ μου γρά|¹³μμα νὰ μαρ(α)τυροῦνε οἱ μάρ(α)τυρες(ε) τὴν ἀ|¹³λήθεια.

- |¹⁴ κοντουρ(ης) στεργο.

20

Πράξις ἐπαναλαμβάνουσα τὴν αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω ἀγοραπωλησίαν τοῦ ἔτους 1673. Τὸ ἔγγραφο ὡσαύτως περιεχομένου, διαστ. 0,149×0,099 μ.

Ἔτους αχ73

|² + 'Ομολογῶ ἐγὼ ὁ παπα-Ἀθανάσης τοῦ Κανέλλον τοῦ|³ Κοντούρη ὁ νιός, πὼς τὸ χωράφι ὁποῦ ἔχω στὸν Ἄγιον|⁴ Τρύφωνα στὴν λάκκα ἀπὸ τῶν Ἐ(γ)κλε-νεωτῶν [...]|⁵ τρανὸν καὶ κάτω τὸ ἐπούλησα τῶν καλογ(ε)ρων|⁶ τῆς Παναγίας τοῦ Φιλοσόφον [γιὰ ἄσπρα]|⁷ 400, ἤγου(ν)ε <τ>ετρακόσια καὶ ἂν ἤθελε δώσει τὰ [ἄσπρα,

μὲ καλή μας]⁸ προαίρεσι νὰ πάρῃ πάλι τὸ χωράφι καὶ ἂν⁹ ἤθελε κακοτροπήσει νὰ μαρτυροῦν οἱ ὑπο¹⁰κάτωθεν γεγραμμένοι, πὼς εἶναι πρᾶσι ἀπὸ¹¹ πρᾶσι καὶ σ' αὐτὸ ἔδωσα τὴν παροῦσά μου¹² γιὰ νὰ μαρτυροῦν¹³ οἱ ὑποκάτωθεν γεγρα¹⁴...¹⁵...
Στέργω τὰ ἄνωθεν ἐγὼ δ]πα(πα) θανασιω¹⁶ς¹⁷ κον[τούρης].

21

Ἀγορά ἀγοῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1675. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,30×0,212 μ.

Ἔτος 1675

|²+ Τὴν σήμερον ὁμολογοῦμε ἐμεῖς οἱ δυχατέ³ρες τοῦ Γιάννου τοῦ Θεοδω-
ρακόπουλου, ἡ Ἀγγέλω καὶ ἡ Ἀνέ⁴σιω, πὼς ἐπουλήσαμε τὸ χωράφι ὁποῦ ἔχομε
τὸ ⁵σπαρμένο ὁποῦ εἶναι ἀπὸ τὸν ληνὸν καὶ ἀπάνω ὡς στὸ ἄ⁶λλο χωράφι τῶν
καλογέρων, τὸ ἐπουλήσαμε τῶν ⁷καλογέρων τῆς Παναγίας τοῦ Φιλοσόφου, διὰ γρό-
σια ⁸δέκα, τὴν μία μεριά εἶναι ἡ στράτα καὶ τὴν ἄλλη μεριά ⁹εἶναι πάλι ἐδικό μας
καὶ τοὺς τὸ ἐπουλήσαμε καὶ τ' ἄσπρα τὰ ¹⁰ἐπήραμε καὶ πλέον σὲ δαῦτο ἱλακὰ
δὲν ἔχομε καὶ διὰ¹¹ τοῦτο τοὺς ἐδώσαμε τὴν ὁμολογία μας ἔμπροσθεν¹² εἰς σὲ
καλοὺς ἀνθρώπους νὰ μαρτυροῦν.

|¹³νηκολος ρετζηπερης μαρτιρο τανοθεν+αναστασης σαπουνας μαρτιρο τανοθεν

|¹⁴+ παπαηωανηκης μαρτηρω τα ανοθεν

|¹⁵+ κωστας απω τα μαγουληα<να> μαρτηρω τανοθεν

|¹⁶+ δημοσ ρετζηπερης μαρτηρω + γηοργακης κονλ.ας μαρτηρω τα.ανοθεν

|¹⁷παναγηωτης κουλοπουλος μαρτηρω τα ανοθε

|¹⁸βασιλης μαρανκουλοπουλο<ς> απο ραφτη μαρτιρο τα ανοθεν

|¹⁹+ κανελος κητσακας μαρτηρι τα ανοθε=

|²⁰+ μαβροηδης ψομας μαρτηρω τα ανοθε

|²¹αθανάσης πειρης απο στεμνείτζα μαρτηρω.

22

ἌΟμολογία γιὰ τοῦ Μεχμέτη τοῦ κουφοῦ τὸ χωράφι στὸ λιβάδι στὸν Ἀτζίχωλο», κατὰ τὴν
ἐν τῷ νώτῳ τοῦ ἐγγράφου σημειωθείσαν περιλήψιν, ἥτοι ἀγορὰ γενομένη κατὰ τὸ ἔτος
1675. Ἡ πρᾶξι φέρει τουρκιστὶ τὰς ὑπογραφὰς τῶν μαρτύρων, ἐν τέλει. Τὸ ἔγγραφο,
ἐπὶ φύλλου χάρτου, διαστ. 0,206×0,10 μ., ἐν μέρει ἐφθαρμένον.

α χ 75

|²[ἌΟμολ]ογῶ ἐγὼ ὁ Μεχμέτ πασιάς, ³πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου, ὁποῦ ⁴
ἔχω στὸ λιβάδι, τῶν καλογέρων ⁵τῶν Φιλοσοφιδῶν διὰ γρόσια⁶ ⁷τρία, τὴν κάτω μεριά
σύνορο ἡ ⁸στράτα, τὴν ἀπάνω μεριά τοῦ Κώστα ⁹τοῦ Ραφτιώτη, τὴν ἄλλη μεριά
τοῦ ¹⁰Μονσταφᾶ ἐφέντη τοῦ Καρνηνοῦ, ¹¹τὴν ἄλλη μεριά τοῦ Ἀναστάση τοῦ

Ρετζε^{|11} πόπουλον καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἔδωσα τὴν ^{|12} ὁμολογία μου ἔνπροστεν εἰς σὲ κα^{|13} λούς ἀνθρώπους νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀ^{|14} λήθεια.

23

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ Νοέμβριον 1676. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,212 × 0,149 μ. Οἱ πωληταί, Τοῦρκοι ὄντες καὶ μὴ γνωρίζοντες ἑλληνικά, βεβαιοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ πωλητηρίου δι' ἀποτυπώματος τοῦ δακτύλου ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐγγράφου, ἔνθα καὶ φράσεις τινὲς τουρκιστὶ ἔχουν γραφῇ. Ὑπογραφαὶ μαρτύρων ἐλλείπουν.

Ἔτος 1676 Νοε<μ>βρίον 13

|²+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Μέτος καὶ ὁ Γιαννουτίζος οἱ Σεφεραῖοι ἀπὸ τὸ Δαφνί, ^{|3} πὼς ἐπουλήσαμε τὸ χωράφι ὁποῦ εἴχαμε στοῦ Σουμά^{|4} νου τοῦ Τζιακίρη τὸ ἀ<ν>μπέλι ἀπουκάτω, ὅλο ὡς καθὼς τὸ ^{|5} ὀρίζαμε, τοῦ Ἀντρονίκου τοῦ Μάλεση καὶ τοῦ παπα-Χρι^{|6} στόδου τοῦ Σεργόπουλου, τὸ ἐπουλήσαμε γι' ἄ(σπρα) 430, ἤγουν^{|7} ἄ(σπρα) τετρακόσια τριάντα καὶ τὸ ἐπουλήσαμε πρᾶσι ἀ^{|8} πόπρασι νὰ μὴν ἔχωμε πλέον εἰς ἑδαῦτο νὰ κά^{|9} μωμε, μόνο νὰ εἴμαστε ξένοι καὶ ἀπόξενοι, μόνο ὁ Ἀντρο^{|10} νικος καὶ ὁ παπα-Χριστόδουλος νὰ εἶναι νοικοιζύροι καὶ σ' α^{|11} ντὸ ἐδώσαμε τὴν ὁμολογία ἔμπροσθεν κα^{|12} λῶν μαρτύρων νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθεια.

<Ἐν τέλει δι' ἄλλης χειρὸς προσετέθη>

|¹³ + τὰ ἀσπρα του χωραφίου τα εδοσε ο παπα^{|11} γιάννης ο μπαχανάς.

24

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ τὸ ἔτος 1678. Φύλλον χάρτου ἐφθαρμένον, διαστ. 0,215 × 0,147 μ.

+ 1678 ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Πα(να)γιώτης ὁ Σω[κομό]^{|2} λος, ἀπὸ τὸ Παλαιοχώρι, πὼς τὸ χωρ[άφι] ^{|3} ποῦ ἔχω στοῦ Μάρκου καὶ τὸ καλύ<βι>^{|4} στοῦ Κο<ν>τογιάννη τὸ σπῖτι ἀπουκ[άτω] τὸ ^{|5} ἐπούλησα τοῦ μοναστηρίου τῆς [Παναγί]^{|6} ας τοῦ Φιλοσόφου, διὰ γρόσια 5 ¹/₂ [ἤγουν] ^{|7} πέ<ν>τε ἡμισυ, τὸ ἐπούλησα πρᾶσι [ἀπό]^{|8} πρασι καὶ δὲν ἔχω πλέο νὰ κάμω σ[ε] δαῦ^{|9} το, μήτ' ἐγώ, μήτε τὰ παιδιὰ μου, μηδὲ [κα]^{|10} νεῖς ὡς τὸ γένος μου, παρὰ τὸ μ[ον]αστή[ρι] ^{|11} νὰ τὸ ἐξουσιάζη, καὶ σ' αὐτὸ ἐγινε τὸ ^{|12} παρὸν εἰς ἔνδειξι.

|¹³ + κανελ(ος) καρκαλ(ος) εγραφα και μαρτηρο

|¹⁴ + παναγιωτις μαρτιρας

|¹⁵ + θανασις πελεκανος μαρτιρο τανοθε

|¹⁶ + νικολ(ος) φιλοσόφου μαρτυρῶ.

25

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ Σεπτέμβριον 1678. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,21 × 0,155 μ.

Ἔτος α χ 78 ἐν μηνὶ Σεπτε<μ>βρίον ^{|2} εἰς 7

|³ + Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Χρυσοβέργης ὁ Ζαχαρίας πὼς ἐπούλη^{|4} σα τὸ χωράφι

τοῦ Τζαβατζάνου στζοῦ Πογλάτζη, συ⁵ναύ(η)λακα τοῦ Πισκόπου τῇ μά(ν)τρα, τὸ ἐπούλησα ⁶ τῶν καλογέρων στῇ Παναγίᾳ τοῦ Φιλοσόφου εἰς ⁷ τὸ μοναστήρι γὰρ ἄ(σπρα) 360, ἥγουνε τρακόσια ἐξή⁸(ν)τα καὶ ὅποτε ἤθελα δώσει τὰ ἄσπ(ρ)α τοὺς νὰ ἔχω τὸ χωρά⁹φι του καὶ ἄ(ν) δὲν ἤθελα δώσει τὰ ἄσπρα νὰ μαρτυροῦνε οἱ ¹⁰ ποκάτωθεν γεγραμμένοι πὼς εἶναι πουλημένο.

¹¹ + πα(να)γιώτης του αλεβήζου εγρα	+ δημίτρατζης λεο
¹² ψα καὶ μαρτηρο	πουλος μαρτήρο
¹³ + πανάγιότης κολοκουσι(ς)	+ γιόργος χαντας
¹⁴ μαρτηρο	μαρτηρο
¹⁵ + πλάνητερός στεφάνοπουλο(ς) ¹⁶ μαρτηρο	
¹⁷ αργη(γη)ρης καψα ¹⁸ λης μαρτηρο	+ θανασης καψαλῆς μαρτηρο.

26

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ Νοέμβριον 1680. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,158 × 0,108 μ.

1680 ἐν μηνὶ Νοε(μ)βρίου α΄

² Διὰ τῆς παρουσίας μου ὁμολογίας ὁμο³λογῶ ἐγὼ ὁ Νικολὸς ὁ Σῆμος, πὼς τὸ χωρά⁴φι ὁποῦ ἔχω στὴν Κοκκορεβιδιὰ συνα⁵ύλακα τοῦ Σπηλιώτη τοῦ Χαλασοχώρη καὶ τὴν ⁶ ἄλλη μεριά τοῦ Θεόδωρου τοῦ Τραν(ου)λοῦ ⁷ καὶ εἶναι εἰς τὴν μέση μιὰ πέτρα ριζιμιὰ ⁸ τὸ ὁποῖον χωράφι τὸ ἐπούλησα τοῦ μονα⁹στηρίου, ἥγουνε τῆς Παναγίας τοῦ Φιλοσό¹⁰φου, διὰ ἄ(σπρα) 480, ἥγουνε τετρακόσια ὄγ¹¹δοήντα λιανά, καὶ τὸ ἐπούλησα πρᾶ¹²σι ἀπόπρασι, νὰ μὴν ἔχω νὰ κάμω σὲ ¹³ δαῦτο πλέον μῆτε ἐγώ, μῆτε ἄλλος κανεῖς, ¹⁴ μόνον νὰ εἶναι τὸ μοναστήρι ἴδιος νοικο¹⁵κύρης καὶ διὰ βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔδω¹⁶σα τὴν παροῦσάν μου ὁμολογία ἐ(μ)προ(σ)θεν ¹⁷ καλῶν μαρτύρων τῶν ὑποκάτωθεν γεγρα¹⁸μμένων νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθειαν.

¹⁹ + σπηλιοτης φιλοσοφου γα(μ)προς εγραψα και μαρτηρο
²⁰ + παναγιότηκης τοῦ στασινου ο ηος απο²¹ τιν ακοβα μαρτηρο τα ανοθεν
²² + γιανης του λαζαροπουλου μαρτηρο απο αιζιχολο
 (ἡ συνέχεια τῶν ὑπογραφῶν ἐν φ. 2β)

²³ + κοστας αρσενοπουλος απο στεμνητζα μαρτηρο
²⁴ + θανάσης του μανολη απο τρηστε²⁵ να μαρτηρο τα ανοθεν
²⁶ + παναγιότης στρατηγόπουλος απο²⁷ μονλάτζη μαρτηρό τα ανοθεν
²⁸ + νηκολος λαζαροπουλος μαρ²⁹τηρο τα(νω)θεν
³⁰ + θεοδορακис | γαταναρη(ς) | μαρτηρο τα(νω)θεν
³¹ + κοστατης | και γιοργος με | τα πεδηα | μαρτηρουνε | τα(νω)θεν

27

Ἀγορά ἀγοῦ, κατ' Ἰούλιον 1685. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,15×0,106 μ.

+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Νικολὸς Λαζαρόπουλος, πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι¹ν¹ στήν² Δεργασούρα τῆς Παναγί(ας) τὸ μοναστήρι³ν¹ τοῦ Φιλοσόφου, διὰ γρόσια 11¹/₂ ³ ἤγουν ἔντεκα καὶ μισό, ἀπὸ τὸ ποτιστικὸ τὴν στράτα καὶ ἀπ' ⁴νω, ὡς στὸ ἀλώ(νι) καὶ ἀπάνω στὸ ἄλλο ἀλώ(νι) στὸ Χάλασμα καὶ τὴν ἄλλην μερι⁵ν¹ τὴν Κληματαριά ὅσο πο⁶ν¹ βγαίνει στὴ Λωβαπιδιά, ὅθεν εἶναι ἡ⁶κας μου σὲ κεῖνον τὸν τόπον καὶ τὴν λακκούλα πῶναι ἀπάνω στὸ ⁷ φύτευμα πῶρχειται ἡ στράτα, ὡς τὸ στρεσίλιν τὰ πούλησα πρᾶ⁸σι ἀπόπρασιν καὶ ἔλαβα τ' ἄνωθεν ἄσπρα ἐπὶ χεῖρας καὶ πλε⁹ον δὲν ἔχω νὰ κάμω ἐγὼ ἐκεῖ¹ν¹, μόνον εἶναι τοῦ μοναστηρίου ¹⁰ μούλκι¹ν¹ καὶ εἰς αὐτὸ οἱ Πατέρες πὺν εὐρίσκον¹ται μέσα εἶναι ¹¹ ἐξουσιασται¹ν¹ εἰς τὰ ὑπάρχοντα ὅλα καὶ ἔδωσα τὸ γράμμα εἰς τὰ ¹² ἰδιά τους χέρια διὰ τὸ ἀληθές — 1685 Ἰουλίου 14.

¹³ + βελισάρης λογωνθέτης μαρτιροῦ + παπα-ιω(άννης) μαρτιροῦ

¹⁴ + παναγιότης κονουλης μαρτηρο

¹⁵ + μαβρουδη(ς) πονλημενο(ς) μαρτηρο

¹⁶ + θεοδορατζης μαρτιροῦ + θανασις κουβαρ(ᾶς) μαρτιροῦ.

¹⁷ + γιοργος μαρτιροῦ

¹⁸ + φιλοσοφος μανούσος | μαρτιροῦ.

28

Συμβιβασμός, διὰ πωληθέντα ἀγρόν, κατὰ Δεκέμβριον 1685. Φύλλον χάρτου ἐφθαρμένον διαστ. 0,285×0,173 μ.

+ Ὁ Χριστιανουπ(όλεως) Ἀθανάσιος βεβαιοῖ.

² + Διὰ τῆς παρούσης μου ὁμολογίας καὶ καθολικῆς ἀποδείξεως ὁμολογῶ [ἐγὼ] ³ ὁ παπα-Παναγιώτης ἀπὸ τοῦ Ράφτη, τοῦ Δήμου ὁ υἱός, πὼς διὰ τὸ χωράφι ὅπου [. . . ⁴ . . . σ] τοὺς καλογέροντας τοὺς Φιλοσοφῖτες, τοῦ Γεώργου Κόκορη τῆς γυ[ναίκας του] ⁵ τῆς] Ἀνέστως, ὅπου εἶναι στήν Ἀγίαν Μαρίνη, συναύλακα στὸ καλύβι ἀπο [] ⁶ καὶ τὸ εἶχαμε ἀγορασμένο, ξοντιβάστηκα μὲ ταύτονε νὰ ἔχουν [τὸ μί] ⁷ σὸ ἐκεῖνοι καὶ τὸ μισὸ ἐγὼ, μὲ τὸ ἰδίον μου θέλημα. Ὅθεν εἰς [πίσωσιν τῆς] ⁸ ἀληθείας ἔδωσα τὸ παρὸν ὁμολογητικόν μου γράμμα ἔμ[προσθεν] ⁹ τοῦ πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου μ(η)τροπολίτου Χριστιανουπόλε(ως) [κνρίου] ¹⁰ Ἀθανασίου καὶ τ(ῶν) ὑπογραψάντ(ων) μαρτύρων καὶ ἔστω εἰς ἀσφάλειαν. ¹¹ [Ἐν εἵσει σω]τηρίῳ ἀχπε' Δεκεμβρίῳ κδ'.

¹² [. μαρτιροῦ] τανοθεν ¹³ [.] ἡως ηερομωναχως με(γας) πρω(τσού)κελος μαρτι(υρῶ) . . .]

¹⁴ [. . .] Θεωδοσιος μαρτιροῦ τα ἀνοθεν

|¹⁵ πα(πα)νηκήτας μαρτηρο τα ανοθεν

|¹⁶ + γριγορι(ος) και ιεροδιάκ(ονος) μαρτυς τ(ων) ανοθεν: ~

|¹⁷ + θανάσης κορφοινός μαρτωρω τάνωθεν.

29

Άγορά άγρων, κατά Φεβρουάριον 1686. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,214×0,152 μ.

αχπς' εν μηνι Φλεβαρίω 12.

|² Ομολογώ εγώ ο Νικολός Λα³ζαρόπουλος, πώς επούλησα |⁴ τών καλογέρων
 τω(ν) Φιλο⁵σοφιτών τα χωράφια μου |⁶ στον(ς) Σφε(ν)τονάδες, τις δύο λα⁷χίδες όπου
 είναι στον Μανολόπου |⁸ λου άπουκάτω και αποπάνω μερι⁹ά την Κοκκιναπιδιά πλα |¹⁰νά
 ως τη(ν) Παλιόστρ(α)τα και ως το ρε¹¹μα, και του ξαδε(λ)φοϋ μου το μοιρά¹²δι το
 επούλησα και εγώ ν' αποκρε¹³ρωμαι, α(σπρα) 360 με το ιδιό μου |¹⁴ θέλημα να μην έχω
 εγώ |¹⁵ να κάμω πλέον, μήτε παιδί |¹⁶ μου και εις αυ(η)τόν(ο) έδωσα την |¹⁷ παροῦσά
 μου όμολογία έ(μ)προστέν κα¹⁸ λων άνθρώπου(ς) να μαρτυροῦνε την |¹⁹ {ν} αλήθ(ει)α.

|²⁰ γιανη(ς) καρας απο ρα(ύ)τη ζαφρις κατζηα(ς) μαρτηριαν

|²¹ μαρτηρο τανοθεν τανοθεν

(όπισθεν φ. 2)

|²² + πολυχρονης γιοργουλας
 μαρτηρα τανοθε

30

Μαρτυρία, κατά Δεκέμβριον 1689, διά πρότερον γενομένην πώλησιν μύλου. Φύλλον χάρτου,
 διαστ. 0,197×0,142 μ.

+ Έμπροσθε(ν) τω(ν) ιερέων και γερό(ν)των χωρίο Δημητζάνα, |² ηλθε
 ο Γιάννος Γκληβόπουλος με τον Γιωργο τον Κό³κορη και η γυνή του {του} Θεο-
 δωράνα του Γιάννη από |⁴ τον Ατζίζωλο παρησιάζτησαν δια κάποιον μύ⁵λον που
 τον είχε πουλημένον ο πατέρας ης |⁶ άνωθεν γυναικός, τον είχε πουλημένον του
 Γι⁷άννη Γκληβα ως τ(όν) Ιωάννη και ηλθε ο υιός του και η⁸ φερε μα(ν)τάτο ως
 τον ύψηλότατον τζενερά⁹λε και μαρτύρησε ο Παναγιώτης Πελεκάνος από |¹⁰ τη
 Ζάιτουνα και Ανδρόνικος Μάλεσης από Δημη |¹¹τζάνα, πώς τον είχε πουλημένον
 ο άνωθεν Γι¹²άννος ο Θεωδωρακόπουλο(ς), δια ριάλια εξή(ν)τα πέ(ν) |¹³τε, τον είχε
 πουλημένον του Γιάν(νον) Γλήβα, (ό) όποιος |¹⁴ μύλος βρίσκεται εις τον Ατζίζωλο
 στο γεφύρι στο |¹⁵ ν Άγιον Ανδρέα και ο αυτό έγινε το παρόν εις |¹⁶ ε(ν)δειξι.
 1689 Δεκε(μ)βρίων 15

|¹⁷ + Ιω(άννης) ερεθες προσκίνο τινηψηλοτητα σου κ(αί) ετζι εμαρ |¹⁸ τιρισαν
 ομπρος στον

- |¹⁸ παπα-πωλληχρονης μαρτηρο τανοθεν
 |¹⁹ + κοστ(ας) προσκηνο τινιμιλουιτασου και ειξι εμαρι(ρησα)
 |²⁰ + πανάγιωτς προδσκινό σας: ~ + σπηληοτς μαρτηρο
 |²¹ + κανελος καρακαλ(ος) μαρτηρο + χριστωδονλως πελεκανωσ|
 |²² + κανελος προσκινò την ηψηλότη σου μαρτηρο
 |²³ + γιοργο(ς) προσκينو τιν ιψηλοτη σου + παναγιωτ(ης) μαρτιρω.

31

Δάνειον ἐπὶ ἐνεχύρῳ, κατὰ Νοέμβριον 1692. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,296×0,165 μ.

Ἐν ἔτει 1692 Νοε<μ>βρίου 9 Στεμνίτζα

|² + Με τὸ παρὸν φανερώνει ὁ Ἡλίας Κουντούρης, πὼς ἔλαβα ἀπὸ τὸν πνευ-
 μ[ατικὸν Πα]³χούμιον, τὸν προηγούμενον τοῦ Φιλοσόφου, γρόσια δεκατέσ[σερα καὶ
 ἔβαλα] |⁴ ἀμανάτι στὸ μοναστήρι διὰ τὰ ἄνωθεν ἄσπρα τὸ χωράφι μου στοῦ []
 |⁵ νὰ τ' ὀρίζουν οἱ Πατέρες καὶ ἐγὼ νὰ ᾿χω τ' ἄσπρα [καὶ ὅταν μπορέσωμε ἢ ἐγὼ]
 |⁶ ἢ τὰ παιδιά μου νὰ δίδωμε τ' ἄνωθεν δέκα τέσσερα γρόσια [νὰ παίρνω]|⁷ με τὸ
 χωράφι χωρὶς λόγῳ καὶ διὰ καλὴν βεβαίωσιν ἐγγράφη τὸ [παρὸν ἐπ'] |⁸ ἐμοῦ παπα-
 Ἰω(άννη) ροδάρου.

- |⁹ + ἡλίας κουντουρὶς στεργο τα ανωθεν τις ομολογίας
 |¹⁰ + παναγιωτις κίτροκας μαρτιρο
 |¹¹ + κοσταντις χαροκοπος μαρτιρο
 |¹² + θανασις κουβαρας μαρτιρας
 |¹³ + παπα Ιω(άννης) ροδάρος ἐγραφα κ(αι) βεβεόνο τανοθε[r].

32

•Αγορὰ ἀγροῦ, κατὰ Φεβρουάριον 1693. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,295×0,205 μ.

+ Τὴν σήμερον ἡμέραν ὁμολογῶ ἐγὼ ἢ Ἀνέστω τοῦ Γιάννου Θεοδωρακόπουλου
 ἢ θυγατέρα, τοῦ |² Γιώργου τοῦ Κόκορη ἢ γυνή, με τὸν υἱόν μου τὸν Παναγιώτη
 καὶ τὸν Γιάννον καὶ οἱ θυγατέρες μου ὅ³λες, πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι ὁποῦ εἶχα
 στὸ Λιβάδι στὴν λάκκα ἀπάνω στὴν Λωβοαπιδιά |⁴ καὶ εἶναι σύνορο ἀπάνω μεριὰ
 τῶν Ἀγριαννιώτων τῶν καλογέρων καὶ τ(ὴν) ἄλλη μεριὰ εἶναι στράτα |⁵ ἢ δημοσιὰ καὶ
 τὴν ἄλλη μεριὰ εἶναι τοῦ Νικίτα τοῦ Θεοδωρακόπουλου. Καὶ τὸ ἐπούλησα τῶν καλο-
 γέρων |⁶ τῶν Φιλοσοφικῶν, διὰ γρόσια ἑνδεκα, ἥγουν- 11-πρᾶσι ἀπόπρασι, νὰ μὴν
 ἔχω πλέον |⁷ νὰ κάμω σὲ δαῦτο μήτε ἐγὼ, μήτε ἀπὸ τὰ παιδιά, μήτε ἀπὸ τοὺς ἐδι-
 κούς μου τινάς, καὶ ἂν |⁸ ἤθελε τοὺς πειράξει τινάς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου, ν' ἀπο-
 κρένωμαι ἐγὼ ἢ Ἀνέστω καὶ σ' αὐτὸ ἔγινε |⁹ τὸ παρὸν εἰς ἀσφάλειαν ἔμπροσθεν
 τῶν ὑποκάτωθεν γεγραμμένων καλῶν ἀν(θρώπ)ων, νὰ μαρ¹⁰τυροῦν τὴν ἀλήθειαν

ὅσοι γράφουν κάτωθεν· καὶ ἂν ἤθελε τοὺς τραβήξει ἀπὸ τὶς ἀδελφά¹¹δες μου ἢ Πα-
ναγιώτα ἢ τ' ἀνιψίδια μου, νὰ τοὺς δίδω ἄλλο χωράφι καλύτερο.

¹²·Εἶτος Χ(ριστο)ῦ ἀρχή· Φεβρουαρίῳ εἰς 2, ἰνδ. ε'.

¹³+ πειρος κολοσατες ἀπο ζατουνα [μαρ]τηρω

¹⁴+ γιανος σπανος μα(ρ)τηρω ἀπο ζατουνα + καὶ ἐγὼ διός της ὃ πανα

¹⁵+ διμητρεις πατζης ἀπο ζατουνα(α) μαρτιρ(ω) γιωτη(ς) για να μην ηξαι

¹⁶+ φραιτζης χανδος μαρτηρο ἀπο ζατουνα ρο γραματα εβαλα παρα

¹⁷+ παναγιωτης χανδος ἀπο ζατουνα μαρτηρο καλειτος καὶ στεργω τα ανοθ(εν)

¹⁸+ διμητρεις γεριγουλοπουλος ἀπο ζατουνα μαρτηρο

¹⁹+ πανούσις ανοστάπουλος μαρτηρὸ ἀπο εγκλενοβα

²⁰+ πανουσις ιζεγκόπουλ(ος) μαρτηρὸ ἀπο εγκλένοβα

²¹+ σταθης κόκορης μαρτηρὸ

²²+ γιοργ(ος) κοκορης τοῦ σταθι ὁ εἰς του κυφου οπου τον νήχαμ(εν)

ξενγιηοι

33

Ἀνταλλαγή κτημάτων, κατὰ Μάρτιον 1696. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,299×0,212 μ.

+Ἐστο(ν)τας ἐγὼ ὁ Δημήτριος ὁ Γαβρᾶς, γιὰ νὰ ἔχω μι²σοφυτεψία, μὲ τοὺς
Πατέρες τοὺς Φιλοσοφῖτες³ εἰς τ(ὴν) Μούσνα· ἀλλάξαμε μὲ τὸ ἴδιό μου θέλημα, καὶ
τὸ ἔδω⁴σα τὸ ἀμπέλι μου, καὶ μοῦ ἔδωσαν οἱ Πατέρες τοῦ Ἀ⁵δαμῆ τὸ ἀμπέλι, ὅσο
εἶχε καὶ τοῦ παπα-Κώστα, καὶ ἐπῆρε ⁶ κλήματα ὁ Δημήτριος 2500, ἥγουν δυὸ
χιλιάδες πε(ν)τα⁷κόσια, καὶ ἐπῆραμεν ἡμεῖς οἱ Πατέρες κλήματα εἰς⁸ τ(ὴν) Μού(σ)γα
2300, καὶ ἐστέρξαμ(εν) καὶ τὰ δύο μέρη ⁹ καὶ τὸν τόπον νὰ ἔχη καὶ τὸν ληνὸν
ὅπου ὑπάρχει . . . χέ¹⁰ριον, νὰ μὴν ἔχη(ς) κανεῖς νὰ τὸν ἀντιτεῖνη καὶ εἰς ¹¹ αὐτὸ
ἔδωσα τ(ὴν) παροῦσά μου ὁμολογία ἐνπρο¹²σθεν καλῶν ἀνθρώπων νὰ μαρτυροῦν
τὴν ἀλήθειαν ¹³ καὶ ἂν ἤθελα μετανοήσω, νὰ χρωστίου τοῦ ἀγίου Μάρκου ¹⁴ γρό-
σια 50, ἥγουν πενή(ν)τα. — 1696 Μαρτίῳ 3

¹⁵+ ἐγὼ ὦ διμητρακοῖς με τω να μην ηξέρω γραματα ¹⁶ ἦπα καὶ εγραψε ὦ
αδελφως μου παπα κονσταντη¹⁷ ὡς διμητράκοις γανροπουλως στεργο τααν(ω)θεν.

¹⁷+ σπηληοτης μουρμουρις μαρτιρο τα ανοθεν

¹⁸+ θηοχαρης απω θαντη μαρτηρο τα ανοθ[εν]

¹⁹+ σταματη(ς) καρδαρ(ας) μαρτηρο.

34

Μισοφυτεψία, κατ' Ἀπρίλιον 1696. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,174×0,155 μ.

+Με τὸ παρὸν ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Ἀναστάσης ὁ Χειμῶνας, πὼς ἐπῆρα² ἀπὸ
τοὺς Πατέρες ὡς τὸ μοναστήρι τοῦ Φιλοσόφου τὸν τόπον ὅπου εἶχαν ³ ἀπουκάτω

στο ἀμπέλι τοῦ Φασουλῆ νὰ φυτέψω κλήματα |⁴ χίλια πεντακόσια καὶ νὰ τὸ δον-
λεύω ὥστε νὰ καρπίση καὶ τότες |⁵ νὰ μοιράσωμε μὲ τοὺς εὐρισκομένους Πατέρες
ὡσὰν ἀδελφοὶ καὶ |⁶ νὰ ἔχω νὰ τὸ ξοφλῶ εἰς τὴν φυτεία χρόνους τρεῖς καὶ οὕτως
ἔγινεν |⁷ τὸ παρ(όν) εἰς ἀσφάλειαν: — 1696 Ἀπριλίου — 26 — καὶ μὴ ἡξεύροντας |⁸ γρά-
ψαι ἔβαλα περικαλεῖτος τὸν Θεοδωράτση Κριτὴ καὶ ἔγραψε).

|⁹ + κόστι(ας) γαβρονλόπουλ(ος) μαρτιρο

|¹⁰ + σπηλιότης μονρμονρής μαρτηρο

|¹¹ + βελισαρις μαλεσις μαρτιρο.

35

Διανομὴ ἀμπέλου, νεωστὶ φυτευθείσης, γενομένη κατ' Ἀπριλίον 1696. Φύλλον χάρτου, διαστ.
0,216×0,145 μ.

+ Διὰ τοῦ παρ(όν)τος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ Δημητράκης Γαβρ(ᾶς), πὼς ἦλθα μαζὶ
μὲ τ[οὺς μοι]² γαχοὺς τῆς μονῆς τῆς Θ(εοτό)κου, ἐπονομαζομένης) Φιλοσόφου, καὶ
ἐκάμαμε μοιρασία [τὸ ἀμπέ]³ λι, πὺν εἶχε μισοφυτεψία εἰς τὸν τόπον τοὺς ὁ πενθερός
μου ὁ Συνίδωρ(ας) καὶ ἐπῆρα [τὸ με]⁴ ρίδιον μου καὶ ἀπὸ τὸ αὐτὸ μερίδι(ον)
ἔδωσα τῶν Πατέρ(ων) ἴσια μὲ τὴν |⁵ τὸ Κονταύλακο, κλήματα χίλια ἑκατὸν
εἴκοσι καὶ ἐπῆρα δι' αὐτὸ ἀπὸ [τοὺς]⁶ Πατέρες τὸ ἀμπέλι, στοῦ παπα-Κώστα ὀνομα-
ζόμενο, καὶ μερικὸν τόπον [χέ]⁷ ρισον, πὺν κατὰγεται ἄνωθεν τοῦ ἔως εἰς τὴν σιράτα.
Τὸ ἄνωθεν ἀμπέλι [ποὺ ἔδω]⁸ σα τῶν Πατέρ(ων) εἶναι ἀπὸ τὴν ἄνωθεν σκῆα καὶ
κάτω καὶ οὕτως ἔ[δωσα τὴν]⁹ παρ(οὔσαν) μου εἰς ἀσφάλειαν 1696 Ἀπριλῖω 26.

|¹⁰ + δημητράκης γαβρ(ᾶς) βεβαιόνο ὅς ἄνωθεν) καὶ μὴ ἡξεύροντας γρ[άμ-
ματα ἔβαλα] |¹¹ περικαλεῖτον τὸν νικολ(όν) τοῦ φιλοσόφου καὶ ἔγραψε:

|¹² + Θαϊόδωράτσης κρήτης μάρτηρ: ~

|¹³ + Κόστι(ας) Γαβρουλοπουλος μαρτιρο

|¹⁴ + σπηλιότης μονρμονρής μαρτηρο

|¹⁵ + βελισαρι(ς) μαλεσις μαρτιρο.

36

Ἄγορὰ ἀγροῦ, κατὰ Νοέμβριον 1710. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,165×0,209 μ.

Ἔτος 1710 Νοε(μ)βρίου 26 στοὺς μοναστήρι Φιλοσόφου. Μὲ τὸ παρὸν φανε-
ρῶνται ὁ Κωσταντῆς Πηρόπουλος, |² τοῦ ποτε μακαρίτη Χαρίτου ὁ νῖός, κάτοικος στῆ
χώρᾳ Στεμνίτσα, πὼς ἰδίῳ θελήματι πουλεῖ |³ ἓνα χωράφι προικοδοσιὸ τῆς μάννας
του, κείμενον στὸν Ἀτζίχωλο, ὀνομαζόμενον πλησί⁴ ὸν Ἀγίας Βαρβάρας, τὸ μερί-
διόν του ὡς καθὼς ἔχουν τὰ σύνορα τῆς ἀδελφομοιρασσιᾶς, ὡς |⁵ καθὼς τὸ δρίζει
ὅλον, τὸ ἐπούλησαν τοῦ παρόντος μονυνδρίου τῆς Ὑπεραγίας Λεαποῦνης τῶν |⁶ Πατέ-

ρων τοῦ Φιλοσόφου, ἡγουμενεύοντος ὁ παπα-κυρ-Παρθένιος, τὸ ἐπίκλιον Κλαδάς,⁷ διὰ ριάλια τὸν ἀριθμὸν —48— ἥ(γουν) σαράντα ὀχτώ, σωσιὰ ὅλα χειροδετῶς τὰ ἔλαβεν ὁ ἄνω⁸θεν πωλητῆς καὶ ἐξενώθη ἀπὸ τὸ αὐτὸ χωράφι καὶ δὲν ἔχει νὰ κάμῃ πλέον σὲ δαῦτο {μῆ}⁹μηδὲ αὐτός, μήτε τὰ παιδιὰ του, <μ>ηδὲ οἱ κληρονόμοι του, μήτε ἄλλος κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐδικοὺς σιου¹⁰, μόνε νὰ τὸ ἐξουσιάζῃ τὸ μονύδριον τὸ χωράφι ὅλον, ὡς καθὼς ἔναι εἰς {διο} τοποθεσίαν ὅπου¹¹ ἐγροικιέται τὸ ἀπάνω ὅπου εἶναι τὰ δέντρα, μὲ τὴν περιοχὴν του ὅλη καὶ πλέον δὲν ἔχει νὰ κάμῃ¹² εἰς ἐταῦτο καὶ εἰς τοῦτο ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ τὰ δύο μέρη καὶ ἐποιήθη τὸ παρὸν διὰ μαρτυρί¹³ας τῶν κάτωθεν ἀξιοπίστων μαρτύρων, ὥστε καὶ ὁ πωλητῆς βεβαιώνει κάτωθεν ἰδιοχείρως σιου, εἰς φα¹⁴νέρωσιν, διὰ νὰ εἶναι ἡ πωλησιὰ στερεωμένη καὶ ἀνέκοπτος.

|¹⁵+ κοσταντις πυροπουλος στεργο τανοθεν ηπο χειρος εμου του παναγιου μινκλαρι, ουτος |¹⁶ και εγο ο παναγιος μαρτιρο ος ανοθεν.

|¹⁷+ βελισαρις σπανοπ(ου)λ(ο)ς μαρτιρο

|¹⁸+ παναγιότης κηροκας μαρτιρο τανοθεν

|¹⁹+ μιχαλακης χαροκοπ(ος) παρακαλετος εγραφα και μαρτιρο ως ανοθεν.

37

*Αγορά ἀγοῦ, κατ' Αὐγουστον 1716. Φύλλον χάρτου ἐφθαρμένον, διαστ. 0,207×0,147 μ.

1716 Αὐγούστου 22, μὲ τὸ παρὸν ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάννης ὁ [Χα]¹ριτό-γαμπρος, πὺς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου σιὰ |³ Μπαρμποντζά, συναύλακα Φιλοσοφί-τικο καὶ Στά⁴θη Κολοτούρου, τὸ ἐπούλησα τοῦ Βέργου ἀπὸ χωρίο Ρά⁵φτη, τοῦ ποτὲ Γιάννη Κολοτούρου, τὸ ἐπούλησα διὰ ριά⁶λια σα⁷κα —12 ρούμερο δώδεκα καὶ νὰ μὴν [ἐ]⁷χω νὰ κάμω μήτε ἐγώ, μήτε ἡ γυναῖκά [μου μήτε] |⁸ τὰ παιδιὰ μου, μήτε ἄλλος ἀπὸ τὸ γένος μου, [μόνο] |⁹ νὰ ἔναι ὁ ἄνωθεν Βέργος ἴδιος τοικο-κύρης [] |¹⁰ση καὶ ὑστερήσῃ καὶ εἴ τι ἄλλο βούλεται, καὶ οὕτως ἔγινε |¹¹ τὸ παρὸν ἔμπ¹²ροσιν τῶ<ν> ὑποκάτωθεν γεγραμμέ¹²των μαρτύρων.

|¹³+ ρηκολος του παπαθανάση μπασακον | μαρτι(ρῶ).

|¹⁴+ βελισαρης σαλαρης μαρτιρο

|¹⁵+ λεοντης καραμπαζος μαρτιρο

|¹⁶+ γιάνης χαρηιόγαμπ(ος) στεργο τανοθεν μην ηξεν[ροτας] |¹⁷ γραματα εβαλα παρακαλεστηκον τον παπαθα[ρση] |¹⁸ απο το μοναστηρη τον αγιαν¹⁹τον και εγρα<ψε> δη ὄνομα μου

|²⁰+ παπαθανασις μπασιακος εγραφα και μαρτιρο.

Ἐν φ. 2β τοῦ παρόντος ἐγγράφου ἡ συνήθης περιλήψις διαλαμβάνει τὰ ἑξῆς:

+ *ομολογία Γιάννη Χαριτόγαμπρου* διὰ τὸ χωράφι στὰ Μπαρμπουντζὰ | καὶ τὴν
τὸ ἐπήραμεν | ἐμεῖς οἱ Φιλοσοφῖτες | 1721.

Ἡ μεταβίβασις, φαίνεται, ἐγένετο χωρὶς νὰ συνταχθῇ νέα πρᾶξις, ἀλλὰ διὰ τῆς παραδό-
σεως τοῦ παλαιοῦ τίτλου μὲ τὴν ὀπισθόγραφον μόνον προσθήκην, περὶ τῆς γενομένης μεταβολῆς.

38

Ἀγορὰ ἀγροῦ, κατὰ Νοέμβριον 1716. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,197×0,144 μ.

Τῇ<ν> σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιώργος Σαγιτόπουλος ἀπὸ ²χωρίο Μάρκον,
πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου στοῦ Πα³νλωτῆ, στοῦ Παναγιώτη τοῦ Θεοφιλόπου-
λου συναύλα⁴κα, τὸ ἐπούλησα τῶν Πατέρων τοῦ Φιλοσόφου ⁵ τοῦ μοναστηρίου, γιὰ
γρόσια δύο, ἥτοι 2, καὶ νὰ εἴ⁶ναι ἴδιοι νοικοκύριοι οἱ Πατέρες καὶ ἐγὼ νὰ εἶμαι⁷
ξένος ἀπὸ τὸ χωράφι καὶ ὅποτε καιρὸ ἤθελα τοὺς ⁸ δώκω τ' ἄ<σ>πρα τοὺς νὰ ἔναι
τὸ χωράφι δικό μου καὶ νὰ ⁹ ἔχουν νὰ σπέρνουν τὸ χωράφι οἱ Πατέρες τοῦ Φιλο¹⁰
σόφου, νὰ παίρνουν τὴ διαφορά τοῦ χωραφιοῦ ¹¹ καὶ εἰς αὐ<η>τὸ ἔγινε τὸ παρὸν
γιὰ καλὴν βεβαίωσι.

¹²νικολος προκοπης εγραψα κε μαρτηρο ¹³απο τρεστενα, γιοργος σαγιο-
πουλος β<ε>βεονο τα ¹⁴ανοθε νηκολα<ς> σαγιοτοπουλο<ς> μα<ρ>τηρο τα¹⁵νοθε
¹⁶κε μηνη ξεβροτας <να> γραματα εβαλαμε τον ¹⁷νηκολο προκοπη απο την τρεστενα
κε εγραφε ¹⁸για ονομα μας 1716 νοεβρηον 24.

<Καὶ περαιτέρω δι' ἄλλης χειρὸς>

¹⁹Ἐλαβα ἕτερα ἀκόμη γρόσια ἓνα καὶ ἂν δὲν ἤθελα τοὺς δύο ²⁰τὰ ἄσπρα
τοὺς ἕως τῆς παναγίας ἐρχόμενης τὸν αὐγουστον νὰ ²¹ἔχουν τὸ χωράφι πρᾶσι
ἀπὸ πρᾶσι καὶ ἐγὼ νὰ ἦμε ξενο<ς> ²²καὶ ἀπόξενος γιοργος σαγιτόπουλ(ος) βαι-
βαιονω :—

²³+ κανέλ(ος) τετουρης μαρτιρο τανοθεν.

39

Μισοφντεψία ἀμπέλου ἐπὶ χέρσου τόπου τῆς μονῆς, κατ' Ἀπρίλιον 1719. Φύλλον χάρτου,
διαστ. 0,145×0,098 μ.

[[1719]] Ἀπριλίου 20

²Τὴν σήμερον(ον) ὁμολογᾷ ὁ Παναγιώτ(ης) Γιώργονλ(ας) ἀπὸ ³τὴν Ζάιτουνα,
πὼς ἔλαβεν μερικ(όν) τόπον χέρι⁴σον τοῦ μοναστηρίου τοῦ Φιλοσόφου, διὰ νὰ τὸ⁵
φντέψη ἀμπέλι μισιακὸν ἀλλάκια δύο⁶ καὶ ὅχι περισσότερ(ον), ὀνομαζόμενον στήν
Φτέ⁷ρη, πλησί(ον) τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου καὶ εἰς τὰ τρία μέρη, ⁸καὶ ἄνωθέν του
Γιωργουλαῦκο, ἐγγίνει ὁ αὐτός ⁹τόπος ἢ παέλα ἕως τοῦ Γιαννάκη Μπούσιου,
¹⁰καὶ ἕως τοὺς πέντε χρόνους νὰ μοιράζουν, νὰ παίρ¹¹νῃ τὸ μοναστήρι τὸ μισὸ
καὶ ὁ ἄνωθεν Πανα¹²γιώτης τὸ ἄλλο μισό καὶ ὅποτε καιρὸς χαλά¹³σῃ τὸ ἀμπέλι νὰ

εἶναι ὁλος ὁ τόπος τοῦ μονα¹⁴στηρίου, ὥσπερ καὶ πρότερο(ν) καὶ οὕτως ἐγένετο τὸ παρ(όν) |¹⁵εἰς ἀσφάλειαν.

|¹⁶παναγιώτης γεώργου(λ)ας) βεβαιόνη ὡς ἄνωθεν

|¹⁷ἡπὸ χηρὸς ἐμου νικολον φιλοσόφου οὗτος μαρ¹⁸τωρ καὶ ἐγὼ

|¹⁹+ δημίτρις βασιλόπου(λ)ος ἀπὸ βλαχόραντη μαρ²⁰τηράει ὡς ἄνωθεν : ~

40

Ἀγορὰ ἀγροῦ, κατ' Ἰανουάριον 1720. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,202×0,145 μ.

+ 1720 Ἰουναρίου - 11. Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Θανάσης ὁ Λαζαρο²π(ον)λος ἀπὸ χωρίο Ράφτη, πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου, |³ ὅπου ἔχω σὶὰ Μπαρπουτζά, ὅλο ὡς καθὼς ἐναι μὲ |⁴ τὴν περιοχὴν του, συναύλακα τοῦ Βέργου, Κολοτούρου, Ἡλι⁵π(ον)λου καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ μοναστηρίου Φιλοσόφου, τὸ ὁποῖον τὸ |⁶ ἐπούλησα τῶν Πατέρων τοῦ ἄνωθεν μοναστηρίου Φιλοσόφου, διὰ γρο⁷σια γερά - 7¹/₂ ἥτοι ἑπτὰ ἡμισυ, πρᾶσι ἀπόπρασι, γὰρ εἶναι |⁸ ἴδιοι καὶ καθολικοὶ νοικοκυραῖοι οἱ ἄνωθεν Πατέρες εἰς τὸ |⁹ αὐτὸ χωράφι ἀπὸ τὴν σήμερον καὶ ἐγὼ γὰρ εἶμαι ξένος καὶ ἀπὸ |¹⁰ ξένος, γὰρ μὴν ἔχω γὰρ κάμω πλέον εἰς σὲ αὐτοῖς τίποτες, |¹¹ μήτε ἐγὼ, μήτε ἄλλος κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἐδικούς μου καὶ εἰς αὐτὸ |¹ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου εἰς τὰς χεῖράς τους γὰρ μαρτυροῦν οἱ ὅ |¹³ ποκάτωθεν γεγραμμένοι.

|¹⁴ + θανασις λαζαροπ(ον)λος βεβεονο τα ἀνωθεν ἡπο χηρὸς ἐμου |¹⁵ παπαδημίτρι δημόπ(ον)λον εγραψα καὶ μαρτιρο

|¹⁶ + ασειμακίς λαζαροπ(ον)λος μαρτιρο Ιω(άννης) ιερεις καὶ διμοπ(ον)-

|¹⁷ + σταθης κολοιουρος μαρτιρο λ(ος) μαρτιρο

|¹⁸ + κοστιαντς ἀθανασοπ(ον)λος μαρτιρο

|¹⁹ + αντρηας πικερνης μαρτιρο

41

Ἀγορὰ ἀγροῦ, κατ' Ἰούνιον 1720. Φύλλον χάρτου ἐφθαρμένον, διαστ. 0,30×0,203 μ.

Ἐν τῇ 1720 Ἰουνίου 6. Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ἡ Παναγιώ²τα ἡ Θεοδωρακοπούλα, θυγατέρα τοῦ ποτὲ Θανά(ση) Θεοδωρακόπου[λου] |³ ἀπὸ Ἀτζίχωλο καὶ γυνὴ τοῦ Ἡλία Βλάχου ἀπὸ Δημητζάνα, [ὁμολο]⁴ γοῦμε μαζὶ μὲ τὸν νιό μου τὸν Κωστα(ν)τὴ καὶ μὲ τοὺς εμα [|⁵] τοσο σεργινὰ [|⁶] καὶ εἰς τὸ σύντορο τοῦ μ[ονα]στη[ρίου] |⁷ τὸ δικό μας τὸ χωράφι ἡμερο καὶ χέρο μὲ τὴν περιοχὴν του [|⁸] μαζὶ μὲ κείνο ὅπου ὀνομάζεται Χαλικοσυριά, πλησίον ἀπου⁹ κάτω Κωστα(ν)τὴς Σπηλιωτόπουλος, ἀπὸ Ράφτη, τὴν ἀπάνω με¹⁰ριὰ ἕως τὸν Ἅγιο-Θόδωρο καὶ χωράφι τοῦ Γιάννη Σίμου καὶ |¹¹ τὸ ἕνα μέρος ἀ(μ)πέλι τοῦ μοναστηρίου τῆς Παναγίας |¹² τῶν Καλαμωιτῶν καὶ τὸ ἄλλο μέρος

τόπος χέρσος, περι¹³οχή τοῦ αὐτοῦ χωραφιοῦ, τὸ αὐτὸ χωράφι τὸ μερδικό μας ¹⁴τὸ μισὸ πὺν ἔχομε ἀντάμα μὲ τὸν Διαμαντὴ Μάμο, ¹⁵τὸ ἐπουλήσαμεν τῶν Πατέρων τοῦ μοναστηρίου Φιλοσόφον, πρᾶ¹⁶σι ἀπόπρασι, γιὰ γρόσια τριά<ν>τα, ἦτ<οι> — 30, γὰ εἶναι ἀ¹⁷πὸ τὴν σήμερο οἱ Πατέρες ἴδιοι καὶ καθολικοὶ ροικοῖζε¹⁸ραῖοι εἰς τὸ χωράφι καὶ εἰς τὴ περιόχῃ του καὶ ἐμεῖς γὰ [εἴμ]α¹⁹στε ξένοι καὶ <ἀ>πόξενοι γὰ μὴν ἔχομε γὰ κάμωμε [πλέον ²¹μῆτε ἐγὼ, μῆτε τὰ παιδιὰ μου, μῆτε] ἄλλος κανεῖς ἀπὸ τοὺς [ἐδικούς μας ²¹καὶ ἂν ἤθελε φανῇ] τινὰς ἐνα<ν>τίος γὰ πειράξῃ τοὺς²² [Πατέρες, ἔχομε γ' ἀπο]κρενώμαστε ἐμεῖς οἱ ἄνωθεν καὶ σὲ αὐτὸ ἐ²³δώσαμε τὴν ὁμολογί<α> μας εἰς χεῖράς τους, Παναγηοτα ²⁴θοδορακουπουλα βεβεονο ηπο χηρος εμου του ηου της του κο²⁵στα<ν>τη βλαχον, οντος κε εγο βεβεονο τα ανοθεν.

²⁶+ θανασις κατελουζον απο αιτζηχολο μαρτη[ρῶ]

²⁷+ βεργω(ς) κολωτωνροπουλ(ος) απο ραφτη | μαρτηρο

²⁸+ ος Ψηλωπουλ(ος) απω στεμνητιζα μαρτηρο

²⁹+ διαματις μαμος ανηρος τις αφτις παναγιωτας απο στεμνιτζα μαρτιρο

³⁰και εγραφα δια ονομα του εγο ο διμιτρις χαροκοπος οντος και εγο μαρτιρο

³¹[αρ]γιοις πικαιοις αποραφτι μαρτιρο — ∴

42

*Αγορά μιᾶς «κούπας», κατὰ Σεπτέμβριον 1722. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,195×0,145 μ.

*Ετος 1722 Σ<ε>πτεμβρίου — 8. Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Αἰῆμος ²ὁ Τετούρης, τοῦ ποτὲ Νικολοῦ ὁ υἱός, ἀπὸ χωρίο Ρά³φτη, ἔστο<ν>τας καὶ γὰ ἔχῃ ὁ ἀδελφός ὁ Παναγι⁴ώτης μία κούπα στὸ μοναστήρι τοῦ Φιλοσόφου ⁵βαλμένη ἀμανάτι, γιὰ γρόσια πέ<ν>τε, ἦ(γουν) 5 ⁶καὶ τὴν ἐπούλησα ἐγὼ ὁ Αἰῆμος καὶ ἔλαβα ⁷ἀκόμη γρόσια ἐνανήμισιν, γίνου<ν>ται ὅλα γρόσι⁸α σούμα ἐξήμισιν, ἦγ(ουν) 6 1/2 καὶ ὅποτε τζαι⁹ρὸς ἠθέλανε γυρέψει τ' ἀδέλφια μου γ' ἀ¹⁰ποκρένωμαι ἐγὼ ὁ Αἰῆμος ἀδελφό¹¹ς τους στοματικῶς καὶ μετὰ καλάμου ¹²καὶ οὕτως ἔδωσα τὸ παρόν μου γράμμα ¹³εἰς τὰς χεῖράς τους

¹⁴+ δημως τετουρει(ς) στεργω τανωθεν της ωμωλωγιας ειπω χειρος ¹⁵εμου του λα<μ>πρου τοῦ κητροκ(α) απο στεμνητιζα οντως και εγο ¹⁶μαρατιρο

¹⁷+ θηωφιλις πανοπου<λ>ος μαρτιρο

¹⁹+ γηοργακς σπηλητοπουλος εγραφα κε μ<α>ρτιρο.

43

*Ανταλλαγή κτημάτων, κατὰ Νοέμβριον 1724. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,193×0,145 μ.

1724 Νοε<μ>βρίου 16

²+ Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Νικήτας Μπογάρασης ³ἀπὸ τὴν Αἰμη-

τζάνα, τοῦ ποτὲ Χρυσοβέργη Ζαχα⁴ρία γαμπρὸς καὶ κληρονόμος τοῦ αὐτοῦ Χρυσοβέργη, πὼς ἔ⁵καμα ἀλλαξία μὲ τοὺς Πατέρες τοῦ μοναστηρίου Φι⁶λοσόφου καὶ τοὺς ἔδωσα δύο κομμάτια χωράφι εἰς τοῦ ⁷ Μπογλάτζη, πλησίον σὺν μετόχι τοὺς τοῦ Σοφριανοῦ, ⁸ τὸ ἕνα συναύλακα σὺν χωράφι του, ὅπου ὀνομάζεται Τρο⁹χάλια, μὲ τὴν περιοχὴ του καὶ τὸ ἄλλο στέ^ς Δέσες, συνα¹⁰ύλακα χωράφι δικό τους καὶ ἄνωθεν τοῦ Γιώργου Μανολόπ^{ον}λον, ¹¹ τὸ ὁποῖον τὸ ἔχω μὲ τοὺς Ζαχαραίους καὶ ὀρίζω τὸ μισὸ καὶ ἄ¹²πὸ τὴν σήμερον νὰ ἀγροικέται ἴδιοι καὶ καθολικοὶ νοικοκυρα¹³ι τοῦ μοναστηρίου Φιλοσόφου οἱ Πατέρες καὶ νὰ μὴν ¹⁴ἔχη κανεὶς νὰ τοὺς πειράξη, μήτε ἀπὸ τοὺς κληρονόμους μου ¹⁵μήτε ἄλλος κανεὶς, καὶ ἂν ἤθελε τοῦ^ς πειράξει κανεὶς νὰ ἔχω ἐγὼ ¹⁶νὰ ἀποκρένωμαι καὶ σὲ αὐτὸ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου ¹⁷εἰς χεῖράς του^ς καὶ τὸ χωράφι ποὺ μοῦ ἔδωσαν οἱ Πατέρες ¹⁸ <ζ>ενγὲς 2 σὲς Καστανὲς ὅπου ὀνομάζεται τοῦ Γούνα, πλησίον τῶν ¹⁹Γερουλαίων, μὲ τὴν περιοχὴν, ὅπου τὸ ἔχουν παλαιόθε^ν ²⁰ἀπὸ τοὺν Σπηλιώτῃ Μάρτζελο ἀπὸ τὴν Δημητζάνα.

²¹ νικοῦτας μπογασαρις στεργο ὡς ἀνοθεν με τοιν γινεκα ²²μον τοιν ἀναστο του χρισωβεργι ν θυγατερα υπο χιρος εμου ²³τον γιοργακοι ζαχαρια οντος και εγο μαρτιρο

²⁴ γιανακης καρκαλας μαρτιρο

²⁵ + πολληχρονης κολωκουσωπουλως μαρτηρο τα ²⁶οπησθεν

²⁷ γιοργακης καρκαλας μαρτιρο. —

44

Ἀγορὰ δύο συκαμινεῶν, κατ' Ἰούνιον 1726. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,147×0,096 μ.

1726 Ἰουνίου 4

² + Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιά³ννης Τζόλιης ἀπὸ τὴν Ἐ^ςκλένοβα, πὼς ⁴ἐπούλησα τῶν Πατέρων τοῦ μονα^ςστηρίου Φιλοσόφου σ^ςν κάμιντα δύο, ⁶ τὰ ὁποῖα συνκάμιντα εἶναι κο^ςντὰ σὺν ⁷σπίτι μου σὺν^ς κῆπο μέσα, τὰ ὁποῖα ⁸τὰ ἐπούλησα δι^ςν γρόσια δύο πρᾶ⁹σι ἀπόπρασι, νὰ εἶναι ἴδιοι νοικοκε¹⁰ραῖοι σὲ δαῦτα καὶ εἰς σὲ πέ^ςντε χρόνους ¹¹νὰ τοὺς δώσω τὰ ἄσπρα τοὺς μὲ καλὴ ¹²εὐχαρίστησι νὰ ᾗχω τὰ ροῦχά μου, περ¹³νώντας πέ^ςντε χρόν^ςι α ἄ^ςν δέ^ςν τοὺς δώκω ¹⁴τὰ ἄσπρα τοὺς, νὰ εἶναι πάλε νοικοκε¹⁵ραῖοι ὡς ἄνωθεν καὶ εἰς αὐτὸ ἔδωσα ¹⁶τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖράς τοὺς διὰ κα¹⁷λή τοὺς σιγούριτα. γηανης τζολιης βεβε¹⁸ογο τα ἀνοθεν ηπο χηρος εμου αντιρεας μπου¹⁹σιος μαρτηρο οσανοθε.

45

Ἀγορὰ ἀγοῦ, κατ' Ὀκτώβριον 1726. Φύλλον χάρτου, 0,203×0,145 μ., περικεκομμένον κατὰ τὴν δεξιὰν φαν, λόγφ φθοῦα.

1726 Ὀκτωβρίου 16 στὴν Δημητζάνα. Τὴν σ^ςήμε^ς ²ρον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Πολυ-

χρόνης Παπαδιάκ(ος), πώς ἐ³πούλησα τὸ μερδικό μου τὸ χωράφι ὁπὺν ἔχω |⁴ στοῦ Μάρκον μὲ τὴν περιοχὴ του, συναυλακά[ρης ἅ]|⁵ πὸ πάνω ὁ Θανάσης Ταμουραντζῆς καὶ ἀπὸ κά[τω ὁ Κωσ]|⁶ τῆς Λουμένης, τὸ ἐπούλησα τοῦ παπα-κυρ. Καλλίν[ικου] |⁷ Σπηλιωτόπουλον, διὰ γρόσια γερά ἐννέα |⁸ ἦτοι 9 ἄσ(πρα) 30, τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρσι [νὰ μὴν] |⁹ ἔχω νὰ κάμω ἀπὸ τὴν σήμερ[ον] εἰς ἐδαῦτο [μήτε] |¹⁰ ἐγώ, μήτε παιδιά μου, μήτε ἀδέλφια μου, μήτε ἄλ[λος] |¹¹ κανεῖς, παρὰ νὰ εἶναι ἴδιος νοικοκύρης ὁ ἄνωθεν κυρ-Καλ[λί]|¹² νικος καὶ ἐγὼ νὰ εἶμαι ξένος καὶ ἀπόξενος καὶ σὲ αὐτὸ |¹³ ἔδωσα τὴν ὁμολογία μου εἰς χεῖράς του, ἔμπροσθεν κα|¹⁴ λῶν μαρτύρων νὰ μαρτυροῦν τὴν ἀλήθεια.

|¹⁵ + πολλήχρονησ παπαδιακος βεβεονο [τά] |¹⁶ ανοθεν

|¹⁷ πάρθένι(ος) ιερομοναχ(ος) νικολὸν εγραφα καὶ μαρι[ρῶ].

46

*Αγορά ἀγροῦ, κατὰ Φεβρουάριον 1727. Φύλλον χάρτου μικροῦ, κατὰ τὸ ἥμισυ ἐφθααμένον ἐκ τῆς νοτίδος, διαστ. 0,14×0,093.

+ αψκζ' Φεβρουαρίον 2. Τὴν σήμε[ρον] ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Κωσταντῆς Νταῆς |³ Σπηλιωτόπουλος, πὺς τὸ χωράφι μου ὁ|⁴ πὺν ἔχω στὸν Ἀτζίχωλον στὸ Λιβιάδι κοντὰ |⁵ εἰς τὴν βρύση, συναύλακα τοῦ μοναστηρί[ου] Ἀγναντιοῦ καὶ τὸ ἄλλον μέρος μπασιᾶ |⁷ Μανροϊδῆ, τὸ ἐπούλησα τῶν Πατέρων |⁸ τοῦ μοναστηρίου Φιλοσό[φον] διὰ γρόσια 2¹/₂, |⁹ ἥ[γονν] δύο ἡμι[συ] καὶ ἔγραφα καὶ ὀνόμα|¹⁰ τα νὰ μνημονεύωνται, τὸ ὀνομά μου Κω|¹¹ σταντή, Γεωργίου καὶ Ἀσημίτζα, Βενετίτζα |¹² Γιαννούλα, τοὺς τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἅ|¹³ πόπρσι, νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν σήμερον |¹⁴ ἴδιοι καὶ καθολικοὶ νοικοκυραῖοι τοῦ |¹⁵ [μονα]στηρίου οἱ Π(ατέ)ρες καὶ ἐγὼ καὶ [ῶλο |¹⁶ τὸ] γένος μου νὰ εἵμαστεν [ξένοι |¹⁷ καὶ ἀ]πόξενοι καὶ εἰς αὐτὸ [ἔδωκα |¹⁸ τὴν ὁμολογ]ίαν μου εἰς χεῖ[ράς των δι']¹⁹ ἀσφάλειαν].

|²⁰ [κωστατης] σπηλιοτοπ[ουλος] στέργω τὰ ἄνωθεν]

|²¹ [] τῆς μιρ[ιτρῶ].

47

*Αγορά συκαμινεῶν, κατ' Αὐγούστον 1727. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,211×0,142 μ.

+ 1727 Αὐγούστον 24. Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Αἰ²μπρος Βελάσ(ας) ἀπὸ Σαρακίνη, πὺς ἐπούλησα |³ τῶν Πατέρων τοῦ μοναστηρίου Φιλοσόφον τὰ συνά|⁴ μ[ι]νά μου, ὁπὺν ἔχω εἰς τὸ χωρίον Σαρακίνη, εἰς τὸ |⁵ περιβόλι, κάτω ἀπὸ τὸ σπύι τοῦ Ἀνδρέα, |⁶ ὁπὺν εἶναι ρίζες ὀκτιῶ, τοὺς τὰ ἐπούλησα |⁷ διὰ γρόσια τρία ἥμισυ, ἥ[γονν] 3¹/₂, πρᾶσι ἀπόπρ|⁸ σι νὰ εἶναι νοικοκυραῖοι ἀπὸ τὴν σήμερον οἱ Π(ατέ)ρες |⁹ καὶ ὅποτε καιρὸν ἤθελα τοὺς δώσει τὰ ἄσπρα |¹⁰ τοὺς μὲ καλὴν εὐχαρί-

στησιν νά ἔχω πάλιν τὰ ^{|11}σुकάμ<ι>νά μου καὶ εἰς αὐτὸ ἔδωσα τὴν ὁμο^{|12}λογίαν μου εἰς χεῖράς τους.

^{|13} + λαπρος βελασας βεβεονο τανοθεν ^{|14} ειπο χειρος εμου εγραφα κε μαρτηρο

^{|15} παναγιους λεοπουλ(ος) απο μαρκου και διμητηρης ^{|16} κατελουζος και πολυχρονης τζηριόπουλ(ος) απο δι^{|17}μητζάνα μαρτυρουμε τα ανοθεν.

48

Ἀγορά συκαμινεῶν, κατ' Ἰανουάριον 1728. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,216×0,138 μ., ἐφθαρμένον ἐκ τῆς νοτίδος, μάλιστα ἐν τῇ ἀριστερῇ ὡς.

αψκη' μηνι' Ἰουναρίου κβ'. Τὴν σήμερον ὁμολο^{|2}γῶ ἐγὼ ὁ Θεόδωρος Βελάσ(ας), ἀπὸ Σαρακίνη, πὼς τὰ ^{|3}σुकάμ<ι>να ὅπου ἔχω εἰς τὴν Βρύση, ρίζες τέσσαρες καὶ ^{|4}μία ἀπάνω τὴν Βρύση καὶ μία εἰς τὸν Κῆπον μέσα^{|5} [γίνονται] ὅλα ἔξι, τὸ μερδικόν μου, τὰ ἐπούλησα τῶν ^{|6}Π(ατέ)ρων τοῦ μοναστηρίου Φιλοσόφου, διὰ γρόσια γερά τρία^{|7} ἤ<γουν> 3, τοὺς τὰ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρασι νά εἶναι ἴδι^{|8}[οι] καὶ καθολικοὶ νοικοκυραῖοι εἰς τὰ ἄνωθεν συκάμ<ι>να^{|9} [καὶ] ὅποτε καιρὸς ἤθελα τοὺς δώσει τὰ ἄσπρα τους^{|10} [μὲ] καλὴν εὐχαρίστησιν νά ἔχω πάλιν τὰ συκάμ<ι>νά ^{|11}[μου], ἔτι τὰ ἔχει καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Λάμπρος^{|12} [τὸ ἰ]δικόν του πουλημένο ρίζες ὅπιω 8 καὶ εἶναι^{|13} [ἡ ὁμο]λογία του, καὶ εἰς αὐτὸ ἔδωσα τὴν παρὸν^{|14} [εἰς] χεῖ<ρά>ς τους νά μαρτυροῦν οἱ κάτωθεν μάρτυ^{|15}[ρες] :

^{|16}θοδορος βεβεονο τα ανοθεν ο βελασας^{|17} ειπο χειρος εμου παναγιουτης χρηστοπλος^{|18} απο καρητενα κε μαρτηρο

^{|19}[αθα]γ[α]σις τασιάνις απω διμιτζανα ου^{|20}τος και εγο μαρτιρο

^{|21}+ γιόργατζις μιγ(ας) μαρτιρι' απο μαρκου

^{|22}[δη]μιτρης τριανταφιλοπ(ου)λ(ος) μαρτιρο.

49

Ἀγορά ἀγροῦ, κατὰ Σεπτέμβριον 1729. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,143×0,97 μ., φέρον μεταξὺ τῶν ἰδιοχείρων ὑπογραφῶν καὶ ὁμοίαν Τούρκου ἀγᾶ, ἐλληνιστὶ γεγραμμένην.

1729 Σεπτε<μ>βρίου 25, στοῦ Μάρκου

^{|2}+ Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Νικολὸς ὁ Μανολόπ<ου>λος, πὼς ἐπού^{|3}λησα τὸ χωράφι μου, ὅπου ἔχω στὴ Βυτζαροῦ, στοῦ^{|4} Κατζιλωνᾶ, συναύλακα τῶν καλογέρων, τὸ ἐπούλη^{|5}σα τοῦ ἀφέ<ν>του μας, τοῦ κνρ-³Αθανάση Κουλόπουλ(ου),^{|6} ἀπὸ τὴν Καρύταινα, γιὰ γρόσια τέσσερα ἡμῖς, ρούμερο^{|7} 4 ¹/₂, τὸ ἐπούλησα πρᾶσι ἀπόπρασι, νά τὸ κά^{|8}γη εἴ τι θέλει καὶ βούλεται ὁ ἄνωθεν ἀγοραστής, καὶ^{|9} ἂν ἤθελε μοῦ δώσει τὰ ἄσπρα μου ἕως τὸν ἐρχό^{|10}[μεν]ον Σεπτε<μ>βρη νά ἔχη τὸ χωράφι του, εἰ δὲ καὶ^{|11}

δ[έν] μου τὰ δώσει ἕως στοῦ ἄνωθεν τέρμινο, νὰ¹² εἶναι πονλή<μένο> κατιλακά, καὶ σὲ αὐτὸ ἔδωσα¹³ τὴν ὁμολογία μου εἰ<ς> τὰ<ς> χεῖρά<ς> του νικολος μα¹⁴νο-λοπ<ου>λος βεβαιωνο τα ανοθαιν ηπο χηρος ε¹⁵μου του παπα νηκιτα εγραψα και μαρτηρο

|¹⁶ασουμαναγας μαρτηρο ασιματσης τουλγε

|¹⁷Θεοδορις μα<ρ>τιρο ρις μαρτηρο

50

*Αγορά ἀγροῦ, κατὰ μῆνα Θεριστὴν τοῦ 1735. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,189×0,144 μ.

1735—Θεριστίου — 21 σὴν Δημητζίνα

|²Τὴν σήμερον ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιάννης ὁ Παπαδιάκος³ τοῦ Ἀντώνη, πὼς ἐπούλησα τὸ χωράφι μου στοῦ Μάρκου⁴ ὅσο ὀρίζω, ἀπὸ τὰ τέσσερα ἕνα, γιὰ γρόσια δώδεκα⁵ ἤτοι 12, τὸ ἐπούλησα τοῦ παπα<Πα>χουμίου Ἀντρονικόπ<ου>λου, πρᾶ⁶σι ἀπόπρασι κατιλακά, νὰ εἶναι ἴδιος νοικο⁷κύρης, νὰ τὸ κἀνὴ εἴ τι θέλει καὶ βούλεται καὶ ἐγὼ νὰ⁸ εἶμαι ξένος καὶ ἀπόξενος ἀπὸ δαῦτο, μήτε ἐγὼ⁹ μήτε τὰ παιδιά μου, καὶ ἂν τὸν πειράξῃ κανεὶς, νὰ¹⁰ ἀποκρένωμαι ἐγὼ ὁ Γιάννης, τὸ ὁποῖο χωράφι ἔχει¹¹ συναύλακα τοῦ<ς> Τζαναίους, ἀπὸ κάτω συναύλακα¹² τοῦ Προύστα ὁ λάζος καὶ πλευρὰ εἶναι ἡ βρύση καὶ ρωτηζά¹³μενοι εἶναι οἱ συνανλακαράιοι καὶ γιὰ βέβαιον τῆς ἀ¹⁴ληθείας ἔγινε τὸ παρόν, γιὰ νὰ μαρτυροῦν οἱ ὑπο¹⁵κάτωθεν γεγραμμένοι μάρτυρες

|¹⁶γιανης παπαδιακος του αντονη βεβεονο τα ανοθεν¹⁷ηπο χηρος εμου του γηνακη σαροπ<ου>λου ουτος κε γο μαρτιρο

|¹⁸νικολος του γηανοι βεβεονο

|¹⁹διμιτρις δηγενης μαρτηρω + γιανακος θεοφι

|²⁰διμοιτροις διαμα<ν>τοπουλος μαρτιρω λος μαρτιρο.

|²¹διαμα<ν>της στερηοπουλος μαρτηρο

51

*Αγορά ἀγροῦ, κατὰ Δεκέμβριον 1745. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,202×0,144 μ.

1745 Δεκε<μ>βρίου πρώτη, Καρύταινα

|²Τὴν σήμερον φανερώνομε καὶ ὁμολογοῦ³με ἐμεῖς οἱ Ἀτζίχωλῖτες, Δημήτ<ρ>ης Κα⁴τελοῦζος, Παναγιώτης Κατελοῦζος, Θανά⁵σης Γατανάρης, Καλόγερος Σῆμος,⁶ Δημήτρης Σῆμος, Νικολὸς Σῆμος, Πα⁷ναγιώτης Γατανάρης, Γιάννης Κόκορης,⁸ τὴν σήμερο ἐπουλήσαμε τὸ χωράφι,⁹ ὅπου ἔχομε στοῦ Λεῦ<η>κο, ἀπουπάνω Ἀγί¹⁰<α>ννιώτικο χωράφι καὶ ἀπουκάτω στράτα,¹¹ τὴν ἄλλη μεριὰ τὸ ρέμα, ἡ μία

με<ριά>|¹²τὸ Κεραμιδαριὸ καὶ τὴν ἄλλη μερι<ά>|¹³Ἀγιαννιώτικο, ἔχει τὸ χωράφι καὶ τέσσε|¹⁴ρες μονιρὲς μέσα, τὸ ὁποῖο χωράφι τὸ ἐ|¹⁵πονλήσαμε τοῦ κυρ-Διαμα<ν>τῇ Κουλᾷ, γι|¹⁶ὰ γρόσια εἴκοσι, καὶ νὰ ἔχωμε νὰ τοῦ|¹⁷δίδωμε καὶ τὸ ταπὶ καὶ ἂν ἦθελε<ε> ἐβγῇ|¹⁸κανέννας νὰ ἐνα<ν>τιωθῇ, νὰ ἔχωμε νὰ ἀ|¹⁹ποκρενώμαστε ἐμεῖς οἱ ἄνωθεν Ἀτζιχωλι|²⁰ῶτες, τόσο σὲ κρύσι, τόσο σὲ ἄλλον κανεῖ|²¹νε, καὶ σὲ αὐ<η>τὸ ἐδώσαμε τὴν ὁμολογί|²²α μας εἰς τὰ χέρια του, γιὰ βέβαιον τῇ<ς> ἀληθεί|²³ας καὶ βεβαιώνομε διὰ χειρὸς τοῦ Μάθον.

<ὁπισθεν>

|²⁴μαθος εγραψα κε οντος μαρ|²⁵τηρο τα οπησθεν (ηστε)

52

Ἀνταλλαγή ἀκινήτων, κατ' Ὀκτώβριον 1752. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,144×0,102 μ.

1752—ἐν μηνὶ Ὀκτωμβρίου πρώτη. Διὰ τοῦ παρ<όν>|²τος γράμματος καὶ καθολικῆς ἀποδείξε<ως> φανερώ|³νομεν καὶ ὁμολογοῦμ<εν> ἡμεῖς οἱ Πατέρες τοῦ μοναστηρίου|⁴ Φιλοσόφου, πὼς ἐσυμφωνήσαμε μὲ τὸν Πολυχρό|⁵ν καὶ Θανάση Τζανγγαραῖοι, οἱ δύο ἀδελφοί, καὶ ἐκάμα|⁶με ἀλλαξία, καὶ μᾶς ἔδωσαν αὐτοὶ τὸ ἀμπέλι, ὅπου|⁷εἶναι κοντὰ εἰς τὰ δικά μ<ας> καὶ εἶναι πλησίον ὁ Παπα|⁸χειμών<ας> καὶ ἐδώσαμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Πατέρες τὸ ἀ|⁹μπέλι, ὅπου ἔχομε εἰς τοὺς Ἀγνούς τῶν Τζανγγαραίων|¹⁰ ἀποκάτω, ἀκόμα τοὺς ἐδώσαμε καὶ δύο γρόσια νᾶ|¹¹χι καὶ ἐμεί-
ναμ<εν> εὐχαριστημένοι καὶ τὰ δύο μέρη|¹² καὶ διὰ βέβαιον τῆς ἀληθείας ἔγινε τὸ παρ<όν> καὶ ἂν ἦ|¹³θέλαν μετανοήσῃ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, νὰ χρεωστῇ|¹⁴ εἰς τὸ τζανμί τῆς Καρύταινας γρόσια πενήντα, καὶ τὴν|¹⁵ τζαρουχιά ὅπου εἶναι στὸ ἀμπέλι νὰ τὴν μαζώνῃ|¹⁶ ὁ Θανάσης. οἱ ἱγουμενος καὶ οἱ ληπη Π<ατέ>ρες τοῦ μοναστη|¹⁷ριου φηλο-
σωφον βεβεονομεν πωληχρωνης|¹⁸ καὶ θανάσης τζανγγαρεη βεβεονωμεν υπο χειρὸς
ε|¹⁹μου του παναγου μοιτζη καὶ μαρτηρω

<ὁπισθεν>

|²⁰γδιωργάκνς του διαμαντει μαρτηρο τα ο|πησθεν

|²¹Πανάγιους φάντις μαρτηρο| τα ὁπισθεν

|²²νικολὸς μαρτιρό υποτιζακος.

53

Ἀνταλλαγή κλημάτων, πρὸς κατασκευὴν δρόμου, κατὰ Φεβρουάριον 1765 γενομένη. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,207×0,132 μ.

1765 Φεβρουαρίου 19. Τὴν σήμερον φανερώνω καὶ|² ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ Γιαν-
νάκης Λεβεντόπουλος ἀπὸ Ζάτουνα,|³ μὲ τὸ νὰ ἦταν τὸ ἀμπέλι μου συναύλακα μὲ

τοῦ⁴ μοναστηρίου, ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπῆραν ἀπὸ τὸν κὺρ⁵ Πολυχρόνη Παπαδόπουλον καὶ ἠθέλησαν οἱ Πατέ⁶ρες νὰ κάμουν τὴν στράτα καὶ διὰ νὰ τοὺς κἀνῃ χρεῖα⁷ ἀπὸ τὸ ἐδικό μου ἀμπέλι μερικὰ κλήματα⁸ νὰ κοποῦν νὰ γενῇ ἡ στράτα, τοὺς ἔδωσα ἀ⁹πὸ τὸ ἐδικό μου ἀμπέλι κλήματα ἑκατὸν¹⁰ ἑξῆντα, ἥτοι λέγω κλήματα 160, ἀπὸ τὰ δ¹¹ ποῖα μερικὰ ἐκόπηκαν καὶ μερικὰ ἔμειναν¹² μέσα εἰς τὸ ἐδικό τους ἀμπέλι, ἀπὸ μέσα ἀ¹³πὸ τὴν στράτα, καὶ διὰ τὰ αὐτὰ κλήματα¹⁴ ὁποῦ ἔδωσα τῶν Πατέρων, μοῦ ἔδωσαν ἀπὸ¹⁵ τοῦ μοναστηρίου ὁποῦ εἶναι κολλητὰ στὸ δικό μου, σύνολο¹⁶ μὲ τὸ Πανταζαῖκο, κλήματα διακό¹⁷σια δέκα, ἥτοι λέγω κλήματα 210, καὶ οὕτως¹⁸ ἔμεινα εὐχαριστημένος καὶ ἔδωσα τὴν παρὸν¹⁹ ὁμολογίαν εἰς χεῖρας τῶν Πατέρων καὶ μοῦ²⁰ ἔδωσαν ντεσκερε²¹ μὲ τὴν βούλλα τοῦ μοναστη²²ρίου, διὰ νὰ εἶμαι νοικοκύρης εἰς τὰ διακόσι²³α δέκα κλήματα, ὡς ἄνωθεν γράφω, εἰς ἔν²⁴δειξιν τῆς ἀληθείας γιανάκνυς λεβεντοπ²⁵λος²⁶ βεβεόνη δια χιρὸς καμου του παπά αγγελῆ²⁷ οντος καὶ ἐγὼ μαρτιρὸ

²⁶κωνσταντὶς λογοθέτης μαρτιρὸ: ~

54

*Ανταλλαγή κλημάτων, γενομένη κατ' Ὀκτώβριον 1772. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,196×0,14 μ.

+ 1772: Ὁκτωμβρίου 9. Μὲ τὸ παρὸν δημοποιῶ² ἐγὼ ὁ Παναγιώτης Ντάλας, πὼς μὲ τὸ νὰ³ ἔχω συνορευόμενον ἓνα πατρικόν μου χωρά⁴φι τοῦ Μπογλάτζη, ἀνάμεσα εἰς τὰ καλογε⁵ρικά τοῦ μοναστηρίου, μὲ καλὴν μου θέλησι⁶ τὸ ἔδωσα καὶ ἐπῆρα ἓνα χωράφι Καλαῖ⁷κον, ἀφιερωμένον εἰς τὸ μοναστήριον, εὐρισκό⁸μενον εἰς τὰ Πενκάνια, καὶ μισὴν ζευγίαν⁹ εἰς τὰ Κοκκαλαραῖκα, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλάξαμ¹⁰(εν) καὶ νὰ μὴν ἔχη τινὰς νὰ τοὺς ἐνοχλῇ καὶ¹¹ ἔδωσα τὸ παρὸν εἰς χεῖρας τῶν Π(ατέ)ρων¹² καὶ τοῦ ἐδρεθέντος Ἐπιτρόπου κυρ - Παναγιώτη Γανρόπουλον καὶ βεβαιώων ἰδιοχείρ(ως). —

55

*Αγορά τοῦ 1/4 τοῦ χωρίου Μάρκου, κατὰ Ἰανουάριον 1787 γενομένη. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,333×0,224 μ. Τὸ ἔγγραφο ἐπιμελῶς καὶ ὑπὸ ἐγγραμμάτου γεγραμμένον.

Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος φανερώνω ἐγὼ ὁ κάτωθεν γεγραμμένος Εὐθύμ(ος) Μανούσης, ὅτι κατὰ τὸ ἐπιτροπικόν² γράμμα, ὁποῦ μοῦ ἔχει δοσμένον ὁ κὺρ - Παναγιώτης Παπαδόπουλος καὶ μὲ κατασταίνει Ἐπίτροπον καὶ καθολι³κὸν νοικοκύρη, ὅτι νὰ πουλήσω τὸ μισὸν ἀπὸ τὸ χωρίον Μάρκον, ὁποῦ εἶχε μαζὶ μὲ ἀδελφόν του⁴ Νικολῆν, κατὰ τὰ γράμματα ὁποῦ ἔχω εἰς χεῖράς μου, ὁποῦ μοῦ ἐπαράδωσε, ὁμολογίες Ρωμαίικες καὶ ταπία⁵ ἀπὸ Σπαῖδες καὶ χοτζέτια ἀπὸ μιχκιμέ καὶ κάθε ἄλλον ἀναγκαῖον γράμμα, τὴν σήμερον τὸ αὐτὸ⁶ μερίδιόν του τὸ μισὸν τὸ

επούλησα τοῦ ἀγίου) καθηγουμέν(ον) ἀπὸ μοναστήρι Φιλοσόφου, ὀνομαζομέν(ον) Διονυσίου)⁷ καὶ τὸ ἄλλο μισὸν ἀπὸ τὸ αὐτὸ μερίδιον τῶν χωρικῶν Μαρκιωτῶν, ὀνομαζομένων Εὐσταθίου) Δουληγέρι⁸ καὶ Δημητράκη Λιόπουλου, καὶ Ἀθανασίου) Χριστοδοπούλου, καὶ Παναγιωτάκη Ἀσημακόπουλου, καὶ Ἀναστασίου) Κακαβόπουλου,⁹ καὶ Νικολάου) Κακαβᾶ, καὶ Ἀναγνώστη Κακαβόπουλ(ον), καὶ ἔλαβα τὰ ἄσπρα ὅπου ἐσυμφωνήσαμε¹⁰ διὰ ἄσ(πρα) 650=καὶ τὰ μὲν ἄσ(πρα) 325 τὰ ἔλαβα διὰ χειρὸς τοῦ ἄνωθεν ἡγουμέν(ον) κὺρ Διονυσίου), καὶ τὰ ἄλλα ἄσ(πρα) 325¹¹ τὰ ἔλαβα ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν Μαρκιώτας, ὅπου αὐτὲς αἱ δύο σοῦμες ἔσθισαν τὴν ἄνωθεν ποσότητα ἄσ(πρων) 650=¹² καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ἐξῆς μένει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ἄνωθεν καὶ ἀγοικιόνται ἴδιοι καὶ καθολικοὶ νοικο¹³ κυραῖοι κατὰ τὸ ταπὶ ὅπου τοὺς ἔδωσα, ὡς Ἐπίτροπος τοῦ ἄνωθεν Παναγιώτη Παπαδόπουλου Ζατουνιώτη,¹⁴ φανερώοντος προσέτι ὅτι, εἰ μὲν καὶ οἱ λοιποὶ χωριανοὶ Μαρκιώτες, ὅπου δὲν εἶναι εἰς τὸ παρὸν διὰ τὰ ρω¹⁵ τηθοῦν, εἰ μὲν καὶ θέλουν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὰ χωράφια αὐτά, ὑπόσχονται οἱ ἄνωθεν τὰ ἔχουν τὰ τοὺς δίδουν¹⁶ καὶ τὰ λαμβάνουν τὸ ἀνάλογον τῆς ἄνωθεν ἀγορᾶς, χωρὶς τινος προφάσεως, καὶ οὕτως ἔγινε τὸ¹⁷ παρὸν καὶ ἔστω εἰς ἔνδειξιν—1787 20 Ἰανουαρίου) Τριπολιτζᾶ.

¹⁸ Εὐθύμιος Μανούσης Ἰωαννίτης βεβαιώνῃ τὰ ἄνωθεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ Παναγιώτου Πα(πα)δόπουλου

¹⁹ Νικολά(ος) παπαρηγωπουλος μαρτυρῶ

²⁰ σπηλῆος σακιλαρηον μαρτηρο

²¹ Ηλίας Ηλιοπουλος μαρτηρο

²² γηοργης σπηληοτου μαρτης

²³ πετρος κουρης μρατηρο

²⁴ διμητρις καζις μαρτιρο.

*Ανταλλαγή κτημάτων. κατὰ Σεπτέμβριον 1787. Φύλλον χάρτου, διαστ. 0,193×0,134 μ.

1787 Σεφτε(μ)βρίου 3 Μάρκου

² Τὴν σήμερον φανερόνουμε καὶ ὁμολογοῦμε ἐμεῖς τὰ δύο ἀ³ δέλφια, Νικόλας καὶ Θανάσης Παπαδόπουλλα, πὺς ἐ⁴ συμφώνησας μὲ τὸν ἡγούμενος τὸν Διονύ⁵σιον τοῦ Φιλοσοφίτη καὶ ἐκάμαμε ἄλλα⁶ ξιὰ τὰ χωράφια, ὅπου εἴχαμε καὶ ὠρίζαμε εἰ⁷ τῆς Ρούταινας τὴ Ράχη, ὀνομαζόμενο Μανο⁸ λαύκο, ὅλον τὸν ἱλακά μας ἀπάνω καὶ κά⁹τω, ὡς καθὼς ἀγοικιόνται, τὰ ἔλαβε τὸ μο¹⁰ ραστήρι ὅλα, ἔλαβα καὶ ἐγὼ μὲ θέλῃσι τοῦ ἡγου¹¹ μένου, ἕνα κομμάτι χωράφι ἀπὸνκάτω τὸν¹² Ἁγιον Ἡλία εἰς τὴν κεφαλὴ τὸ πατρικὸ μου,¹³ ὅπου ὀρίζομε, ὀνομαζόμενο τοῦ Καλπακῆ(ς) καὶ¹⁴ ἄλλο κομμάτι εἰς τὴν Μαραδοῦ, ἀπέξω τὴν μά(ν)τρα¹⁵ ὅπου περνάει (ἡ) στράτα τῆς

Τρεστενᾶς τὸ ἕνα μέρος καὶ¹⁶ τὸ ἄλλο ἀντίκρυ, καὶ εἶναι συναντακαραιῶι τὸ
 Ζαραί¹⁷κος καὶ ἀπάνω βουνὸς καὶ νὰ εἶναι ἀνέκασπαστα καὶ ἂ¹⁸ πείραχτα, καὶ
 οὕτως ἐγινε τὸ παρὸν διὰ καλὴ σᾶς¹⁹ σιγουνριτά μας καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, καὶ οὕτως
 βεβαί²⁰ ὠνομεν Ἰγούμενος Διονύσιος βεβεόνο τὰ ανοιθεν

|²¹νηκολας καὶ θανασης παπαδοπουλα(ς) βεβεονομεν τα ανοιθεν

|²²δημητρακης μαρτηρο

|²³θανασης χρηστοδουλοπουλος μαρτηρο σταθης μαρτιρο

|²⁴θεοδορακυσ μπακας μαρτηρο παναγιωτακυσ τ ασιμακν | μαρτηρο

(ἐν τῇ ψα)

|²⁵γιοργγυς τ ασιμακν | μαρτηρο.

57

Ἄγορά ἀμπέλου ὑπὸ τοῦ πνευματικοῦ παπα-Θοδόση. Τὸ ἔγγραφον ἀχρονολόγητον, ἐφθαρμέ-
 νον, διαστ. 0,153×0,096.

+ Διὰ τῆς παρούσας μου ὁμολογίας² καὶ ἀποδείξεως ὁμολογῶ ἐγὼ [δ'Αν]³ τώ-
 νης, πὼς ἐπούλησα τὸ μισὸ ἀ[μ]π[έ]⁴ λὶ σιτὴν Κριαρότρουπα καὶ τὸ ὅδωσα⁵ τοῦ
 πνευματικοῦ τοῦ παπα-[Θ]⁶ οδόση γιὰ γρόσια — 5, ἥγουν |⁷ πέντε καὶ νὰ τοῦ δίδω
 τὰ πέ(ν)τε |⁸ γρόσια σὲ εἴκοσι ἡμέρες καὶ |⁹ γιὰ τὸ βέβαιον τῆς ἀληθείας |¹⁰ ἔδωσα
 τὸ παρὸ μ(ον) γράμμα εἰς [τάς] |¹¹ τιμίας χεῖρας, βλασις εγγραφα |¹² καὶ μαρτιρο

θεοδορακис

γιαν[νης]

|¹³ κωριαζοπλο(ς)

ηλιοπ[ουλος]

μαρτιρο

μαρτι[ρω]

|¹⁴ παναγιωτις

σκορδελος

απο τριστενα

σκιφισ διγενις

μαρτιρο

μαρτηρο

|¹⁵ ηςσημαηλος μαρτιρο

φλοκα

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων ἐγγράφων τὸ περιεχόμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχει καταχωρισθῇ εἰς τοὺς σωζομένους Κτητορικούς Κώδικας τῆς προκειμένης μονῆς ἐν περιλήψει. Προστίθεται δὲ ἐν τέλει τῆς περιλήψεως, ὅτι δι' ἐκάστην ἀγορὰν κτήματος ὑπῆρχεν «ὁμολογία, χοιζέτι καὶ ταπί», σχεδὸν στερεοτύπως.

Εἰς τὰς ἀκολουθοῦσας σημειώσεις ὁ προτασσόμενος ἀριθμὸς, διὰ παχέων στοιχείων δηλοῖ τὸν αὐτ. ἀριθμὸν τοῦ ἐγγράφου, ὅπου δὲ ὑπάρχει μικρότερος ἀναφέρεται εἰς τὸν στίχον.

3. Παραθέτομεν ὡς ἔχει τὸ ἔγγραφο τοῦτο, ὡς δείγμα τῆς παιδεύσεως τῶν κατοίκων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην :

αχμγ

Ἰ²+ὁμολο(γ)ὸ ἐγὼ ο γιάν(ος) τοῦ θεοδώρα¹ κ(αί) ἀνηψιός μου ο νηκοῖτας ἰ⁴ πος ἐπουλη-
σαμεν το χοραφη ἰ⁶ τομερδίκωμ(ας) στην μυγδαλεα ἰ⁶ ἀπανόβλακα οπουτο ιχα⁷ μεν ανταμα τοποῦ-
λησαμεν ἰ⁸ τὸν καλογέρον της παναγι(ας) ἰ⁹ σιουφηλοσοφου σιομοναστήρι ἰ¹⁰ πρραση ἀπὸ πρραση δι
ἀσπρα ἰ¹¹ πεντακόσια ἔγουν πεντα¹² κοσηα κ(αί) ησαντο ἐδυσαμ[εν] ἰ¹³ την ομολογιαμ(ας) ἐνπρο-
σιεν ἰ¹⁴ καλον ἀν(θρῶπ)ον ναμαριζον ἰ¹⁵ την ἀληθιαν. Ἔπονται αἱ ὑπογραφαί.

- 4, 9. Μούλι=κτῆμα (λ. τουρκική).

10. Εἰς τὸ νῶτον τοῦ ἐγγράφου, παραλλήλως πρὸς τὴν περιλήψιν ἦν συνήθιζον νὰ σημειώ-
νουν κατὰ κανόνα, ἐσημειώθη τουρκιστὶ ἐπιβεβαίωσις τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ.

12, 19. Συνοίκι, εἶναι μέτρον ἀγνώστου χωρητικότητος, χρησιμοποιοῦμενον προκειμένου περὶ
δημητριακῶν, ἐνῶ προκειμένου περὶ ὕγρων καὶ δὴ οἶνου ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ κρεντήρι.
βλ. Φ. ΚΟΥΚΟΥΛΕ, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Β', Ἀθήναι 1948, σελ. 249.

22. Τὸ περιεχόμενον τοῦ παρόντος ἐγγράφου διατυπῶνται ἐν ἀχρονολογήτῳ σημειώματι
(φ. 97β παλαιοτ. Κώδ., 46β νεωτέρου), οὕτω :

Ἀγοράσαμε τοῦ Μεμηέτη τοῦ Καπούτζου κωφοῦ τὸ χωράφι εἰς τὸν Κάμπο ἀπανώστρατα,
ἀπάνω μερία τοῦ Δημήτρη Κατζομιγᾶ, διὰ πρόθεσες δύο καὶ ἐδώσαμε καὶ γρόσια τρία.

Ἐντεῦθεν πληροφοροῦμεθα σαφῶς, ὅτι ἡ ἐν Ἀτσιχώλῳ οἰκογένεια Κ α π ο ὑ τ ζ ο υ,
ἥς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ κωφὸς Μεχμέτ, τουρκικὴν εἶχε τὴν ἀρχὴν, βραδύτερον ὁμως ἐξελληνι-
σθεῖσα καὶ διατηρηθεῖσα ἐν τῷ χωρίῳ ἀπαντᾷ ὑπὸ τὴν ἰδιάζουσαν πελοποννησιακὴν κατὰ
ληξιν - πουλ(λ)ος, οἶον Χασάνος Ρετζιπόπουλος Καποῦτζος.

34. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Ἀρχείου κ. Ἰακώβου Βισβίζη, τὴν νομικὴν αὐτὴν
σχέσιν, γνωστὴν ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τὸ ὄνομα parzionaia, ἡγνῶει τὸ Ρωμαϊκὸν δίκαιον.
Αὕτη εἶναι δημιούργημα τῶν Μέσων Χρόνων, καὶ δι' αὐτῆς ἰδιοκτητῆς χέρσων ἐδαφῶν
τὰ παρεχόμενα πρὸς ἄλλους εἰς φύτευσιν καὶ ἐν γένει καλλιέργειαν, μὲ τὴν συμφωνίαν
ὅπως καθιστάμενα τὰ ἐδάφη καλλιεργήσιμα διανεμηθοῦν μεταξὺ τοῦ ἰδιοκτήτου αὐτῶν
καὶ τοῦ καλλιεργητοῦ. Ὁ ἰδιοκτήτης εἶχε τὸ δικαίωμα προτιμίας, ἐὰν ὁ καλλιεργητὴς
ἤθελε νὰ πωλῇ τὸ μερίδιόν του ἐπὶ τοῦ κτήματος. Ἡ σύμβασις αὕτη ἴσχυε καὶ μετὰ
τὴν ἀτελευθέρωσιν ἐπὶ τινὰ ἔτη εἰς πλεῖστα μέρη τῆς Ἑλλάδος.

35, 2. Στεμνίσα, πρωτεύουσα τοῦ τ. δήμου Τρικολώνων, ἐγγύτατα τῆς Δημητσάνης. Περὶ
τῆς ὀνομασίας αὐτῆς ὡς χ ὠ ρ α ς, βλ. ΤΑΣΟΥ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Μητρόπολις

καὶ Μητροπολίται Λακεδαιμονίας κατὰ τὴν Ἑνετοκρατίαν. Θεοδώρητος Κριτῆς ὁ ἐκ Δημητσάνης, ἐν Ἀθήναις 1949, σελ. 27-28 (ἀνάπτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας» Τόμ. Κ' 1949), πλείονα δὲ περὶ τῆς κόμης: ΤΑΣΟΥ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου, «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», Ἔτ. Κ' (1950), σελ. 215, 219, 232.

- 43, 5. Συγκάμινον, κατ' οὐδέτερον γένος, καὶ θηλ. συκαμ(ι)νιά εἶναι ἡ συκαμινέα, μουριά. Ὡς πρὸς τὴν πώλησιν μόνον τῶν δένδρων καὶ τὴν ἀνάπτυξιν χωριστοῦ ἐπ' αὐτῶν δικαιώματος, δέον νὰ σημειωθῇ ὅτι τὸ ἔθιμον γνωστὸν καὶ εἰς ἄλλας περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος ἐπεχωρίαζεν ἐν Γορτυνίᾳ μάλιστα: Βλ. ΙΑΚ. ΒΙΣΒΙΖΗΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 57.
- 45, 6-7. Ὁ μνημονευόμενος ἐκ Στεμνίτης ἐξωμότης πασια-Μαυροῖδης Φαρμάκης δύναται νὰ τροφοδοτήσῃ εἰδικὴν μελέτην. Εἰς τοῦτον ἴδιον κεφάλαιον ἀφιερῶμεν ἐν τῇ περὶ τῆς μονῆς Φιλοσόφου εἰδικῇ μονογραφίᾳ, διότι ὑπῆρξεν ὁ χορηγὸς τῆς ἀγιογραφῆσεως τοῦ νεωτέρου τῆς μονῆς καθολικοῦ, ἐν ᾧ καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εὐρίσκεται. Πρὸς τὸ παρὸν βλ. τὰ σημειωθέντα, ΤΑΣΟΥ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Ἡ παρὰ τὴν Δημητσάναν μονὴ Παναγίας τῆς Αἰμυαλοῦς, ἐν Ἀθήναις 1947, σελ. 20. Γ. Ι. ΚΑΡΒΕΛΑ, Ἐπιφανεῖς Γορτυνιοὶ ἐπὶ τουρκοκρατίας, «Γορτυνιακὸν Ἡμερολόγιον», τευχ. Γ' (1948), σελ. 6.
48. Ἐν φ. 124α τοῦ παλαιοῦ. Κώδικος ἔχει καταχωρισθῇ λίαν ἐνδιαφέρουσα πρᾶξις ἀφιερώσεως πλείστον κτημάτων ὑπὸ τοῦ καπετὰν Ἀθ. Κουλά ἢ Κουλοπούλου, βεβαιουμένη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Χριστιανουπόλεως Παρθενίου, τῇ 22 Αὐγούστου 1731. Περὶ τοῦ σημαίνοντος τούτου Γορτυνίου ἀνδρὸς βλ. ΤΑΣΟΥ ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Πέτρος καὶ Μιχαὴλ οἱ Πεδιῶται, δύο Κρήτες τοιχογράφοι ἐν Πελοποννήσῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, «Κρητικὰ Χρονικά», Τόμ. Β' (1948), σελ. 445-446, ὑποσ. 21. Γ. Ι. ΚΑΡΒΕΛΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 7.
- 48, 11. *Τέρμινος*, λ. Ἰταλικὴ (τὸ λατίν. terminus) = χρονικὸν ὄριον, προθεσμία.
- 49, 12. *Λάζος* = ἡμερὸς τόπος ἐν μέσῳ δασώδους ἐκτάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ πληθ. οὐδ. τὰ λάζια, μέχρι σήμερον ἐν Γορτυνίᾳ καλοῦνται «τὰ μικροχώραφα, λακκοῦλες μικρές», ὡς ἐπεξηγοῦν οἱ χωρικοί.
54. Ἐν φ. 9β νεωτέρου Κώδ. ἔχει καταχωρισθῇ ἡ ἀκόλουθος, σχετικὴ πρὸς τὴν ἀξιόλογον ταύτην ἀγοράν, σημείωσις:

20 Ἰανουαρίου 1787

Φανερώμεν τὰ χωράφια καὶ τόπους ὅπου ἀγοράσαμεν εἰς τοῦ Μάρκου ἀπὸ κυρ-Εὐθύμιον Ἰωαννίτη Μανούση, ὅπου τὸν εἶχε βεκύλῃ ὁ Παναγιώτης Παπαδόπουλος, Ζατούντης, καὶ ἔχομεν ὁμολογίαι καὶ ταπία, τὰ ὅποια χωράφια τὰ ἀγοράσαμεν μαζί μὲ τοὺς Μαρκιῶτες καὶ ἐρχάμενοι εἰς τὸν τόπον ἐπάνω τὰ ἐμοιράσαμεν μαζί μὲ τοὺς Μαρκιῶτες καὶ ἐπῆραν αὐτοὶ τὰ μισὰ χωράφια καὶ τὸ μοναστήρι μετ' ἐπῆρε τὰ ἄλλα μισὰ καὶ εἶναι σύνορον ἐδικὸν μας τοῦ μοναστηρίου ἀπὸ τὸ περιβόλι τοῦ Παναγιώτη Παπαδόπουλου καὶ κάτω, ἕως τὸ κάτωθεν μέρος τὰ Γερμαῖκα καὶ ἕως τὴν προσκέφαλιν τοῦ Παπαγιανναίου, ἔξω ἀπὸ τοῦ Ἡλίου Γκρίνη τὸ ἀμπέλι. Ἀπὸ τὸν ληνὸν τοῦ αὐτοῦ ἀμπελίου πηγαίνει ἕως εἰς τὴν Ἀρία καὶ ἀπὸ τὸ Φραντζάντο κατεβαίνει ἕως εἰς τὴν Σφεντόνα ὅλο τοῦ Πανλωτὰ καθὼς κρατεῖ, ἀκόμα ἀπὸ τὸν Παπαμανολαΐκον Ληνὸν ἕως τοῦ Γιαννοῦλη τὸ παλιάμπελον, τὸ ἓνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο. Αὐτὰ εἶναι τὰ σύνορα, ὅπου ἔλαβε τὸ μοναστήρι νὰ τὰ ἐξουσιάζῃ.

Μετά τῆς μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος τῶν ἐν λόγῳ ἀγρῶν, σὺν τῇ συντάξει τῆς ὁμολογίας, παρεδόθη εἰς τοὺς νέους ἰδιοκτῆτας μοναχοὺς καὶ ὁ παλαιὸς τίτλος τῆς ἀγορᾶς τῶν κτημάτων ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἰδιοκτῆτας. Εἶναι ἔγγραφον τοῦ ἔτους 1748, ἐπὶ φύλλου χάρτου, διαστ. 0,196×0,143 μ., συνταχθὲν ἐν Τριπόλει καὶ ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἔτος 1748 Ἰουνίου πρώτη Δρομπολιζά. Μὲ τὸ παρὸν φανε²ρῶνομε καὶ ὁμολογοῦμε ἐμεῖς τὰ δύο ἀδελφία τοῦ ποτὲ ² Διαμαντῆ Παπαγιαννόπουλον τὰ παιδιὰ, ὁ Γιωργάκης καὶ Δη⁴μήτρης ἀπὸ τὴν Δημητζίανα, πῶς τὴν σήμερον ἐπουλήσα⁵με τοῦ κυρ-Παναγιώτη Παπαδόπ(ου)λον ἀπὸ τὴν Ζάτουνα τὰ ⁶ χωράφια ὅπου ὀρίζομε εἰς τὸ σύνορον τοῦ Μάρκον κομμάτια τέσσερα, τὸ ἓνα κομμάτι ὀνομαζόμενον τοῦ Τομαρά, συ⁷ναύλακα τοῦ Ταμουραντζῆ, τὴν ἄλλην μεριὰ τα⁸ηβατῆ τῇ⁹ν ἄλλῃ Καλογερικό, τὸ ἄλλο τοῦ Βελισαράκου τὸ παλιάμπε⁹λο καὶ τὸ ἄλλο κομμάτι στὶς Λίμνες συναύλακα τοῦ Σκάγιαννη ¹⁰ καὶ τὴν ἄλλην μεριὰ σιράτα καὶ ἀπὸ πάνω μεριὰ τ' Ἀσημά¹¹κη Παπαδόπλου, τὰ ὁποῖα χωράφια τὰ ἐπουλήσαμε ¹² τοῦ ἄνωθεν κυρ-Παναγιώτη Παπαδόπλου πρᾶσι ἀπόπρα¹³σι κατὶλακὰ νὰ εἶναι ἴδιος καὶ καθολικὸς νοικοκύρης ¹⁴ καὶ ἐμεῖς νὰ εἴμαστεν ξένοι καὶ ἀπόξενοι καὶ ἂν ἤθελε τὸν ¹⁵ μπειράξει κανεὶς ἢ ξένος ἢ δικός μας, νὰ ἔχουμε ν' ἀποκρε¹⁶νῶμασται ἐμεῖς οἱ ἄνωθεν πουλητάδες, ὡς καθὼς θέλομε ¹⁷ βεβαιώσει καὶ ἰδιοχείρως μας κάτωθεν καὶ ὑπὸ μαρτυρ¹⁸ας τῶν ὑποκάτωθεν γεγραμμένων μαρτύρων καὶ σὲ αὐτὸ ¹⁹ ἔγινε τὸ παρὸν καὶ δόθη εἰς χεῖρας τοῦ κυρ-Παναγιώ²⁰τη εἰς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν βάνομεν καὶ βεκύλῃδες ²¹ τὸν Ἀσημάκη Παπαδόπλο καὶ Λιά Χρυσικό νὰ μαρτυροῦν ²² στοῦ Σπαῆ, διὰ νὰ παίρῃ τὸ μαραφέτι.

²³ δημητρῆς παπαγιαννοπουλος βεβεονο

²⁴ ασημακης Παπαδοπλος | μαρτιρο.

Φ. 2β, περίληψις τοῦ ἐγγράφου:

1748 Ἰουνίου — α' —

Ἐμολογία τοῦ Γιωργάκη καὶ Δημήτρη ἀδελφία παπαγιαννόπουλλα ἀπὸ Δημητζίανα διὰ τὸν ἰλακά τους, ὅπου μοῦ ἐπούλησαν στοῦ Μάρκον, ὅπου ὠρίζανε, μὲ μαραφέτι διὰ γρόσια 25.

ΠΙΝΑΞ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

- *Αγγελος *Ατσιωλίτης 51⁹
 *Αγία Βαρβάρα 36⁴
 *Αγία Μαρίνη 28⁵
 *Αγιάννης 46⁵
 *Αγιαννώτες 32⁴ 37¹⁸
 *Αγιαννώτικος 51¹⁰, 13
 *Αγιο - Θόδωρος 41¹⁰
 *Αγιο - Τρύφωνας 19⁵, 20⁹
 *Αγιος *Ανδρέας 30¹⁵
 *Αγιος *Ηλίας 56¹²
 *Αγιος *Ιωάννης 39⁷
 *Αγιος Μάρκος 33¹³
 *Αγριλιά (στήν) 15¹³
 *Αδαμής 33⁴
 *Αθανασόπουλος Κωνσταντῆς 40¹⁸
 *Ακοβα 26²¹
 *Αλεβίζος 17Α¹¹, 25¹¹
 *Αλώνι τοῦ πατᾶ 16³
 *Αναζήρι 5¹⁶
 *Αναστάσης ἱερεὺς 11⁹
 *Αναστόπουλος Πανούσης 32¹⁹
 *Ανδρέας 47⁵
 *Ανδρόνικος 10¹⁶, 17Β⁹
 *Ανδροῦτσος τοῦ πατᾶ 11²
 *Αντρονικόπουλος παπα - Πα-
 χούμιος 50⁵
 *Αντώνης ἀπὸ *Ατσιώλων 10²,
 57²
 *Αντώνης τοῦ Γιάννου 3¹⁷
 *Αρσενόπουλος Κώστας 26²³
 *Ασημακόπουλος Παναγιώτης
 55⁸
 *Ασουαν - ἀγῆς 49¹⁶
 *Ατσιωλίτες 51³, 19
 *Ατσιώλος 41⁸, 10³, 15¹, 26²²
 30¹⁴, 36³, 41³, 26⁴
 Βάλμας Δῆμος 52²⁰
 Βαρδουβᾶ 4³, 10⁴
 Βασιλόπουλος Δημήτριος 39¹⁹
 Βελάσας Θεόδωρος 48², 16
 * Λάμπρος 47¹, 13
 Βέργος 37⁴, 9
 Β'άσης 57¹¹
 Βλαχομανολαῖοι 15¹⁰
 Βλαχορραφτη 39¹⁹
 Βλάχος Βελισάρης 9¹⁶
 * Γιώργος 9¹⁶
 * *Ηλίας 41³
 * *Ιωάννης 5⁶
 * Κωνσταντῆς 41⁴, 24
 Βλάχου Παναγιώτα 42², 23
 Βρύση 48², 4
 Βρύση τοῦ Λουκᾶ 17⁶
 Β(ο)υτζαροῦ 18Α³, 49³
 Γαβρᾶς Δημήτριος 33¹, 35¹, 10
 Γαβρόπουλος Δημητράκης
 33¹⁵, 17
 Γαβρόπουλος κυρ - Παναγιώ-
 τῆς 54¹²
 Γαβρόπουλος παπα - Κωνσταν-
 τῆς 33¹⁶
 Γαβρουλόπουλος Κώστας 12²⁴,
 17Α, 7, 34⁹, 35³
 Γα(ῖ)τανάρης Θανάσης 51⁸
 * Θοδωράκης 15²,
 16, 26²⁰
 Γα(ῖ)τανάρης Παναγιώτ. 51⁶
 Γαραζιώτης Γιάννης 18Β¹³
 Γερουλαῖοι 43¹⁹
 Γεργιολόπουλος Δημήτριος
 32⁸
 Γεφίρι στὸν *Αγιον *Ανδρέα
 30¹⁴
 Γιάννης Χαριτόγαμπρος 37¹, 16
 Γιάννος 6¹²
 Γιάννος τοῦ *Ηλία τό-
 πους *Ατσιωλίτης 14⁵
 Γιάννος τοῦ Θεοδωράκη 3²,
 6¹⁴, 7², 12⁵, 8¹, 9, 11¹¹
 Γιάννος τοῦ Θεοφίλου 3⁶,
 6², 10¹⁴, 13¹⁷, 14³
 Γιωργάκης τοῦ Διαμαντῆ 52²⁹
 Γιώργης τ' *Ασημάκη 56²⁵
 Γιώργος 26²¹, 27¹⁷, 30²³
 Γιώργος ἀπὸ Λυκούρεσι 16¹⁴
 Γιωργουλαῖκο 39⁸
 Γιώργουλας Δῆμος 42⁸
 * Παναγιώτης 39², 14¹⁶
 * Πολυχρόνης 29²¹
 Γκλήβα Θεοδωράνα 30³
 Γκληρόπουλος ἡ Γκλήβας
 Γιάννος 30², 13
 Γκόσας *Αναστάσης 15²⁹
 Γούνα 43¹⁸
 Γρηγόρης ἱεροδιάκονος 28¹⁶
 * ἱερομόναχος 10¹²
 Γύμπος Χασάνης 52⁹
 Δαφνί 23²
 Δεργασούρα 27²
 Δημητράκης 56²²
 Δημήτριος 6¹⁷
 Δημόπουλος παπα - Δημήτριος
 40¹⁴
 Δημόπουλος *Ιωάννης ἱερεὺς
 40¹⁶
 Διάλογος Παναγιώτης 42²²
 Διαμαντόπουλος Δημήτριος 50²⁰
 Διγενῆς Δημήτριος 50¹⁹
 * Σούφης 57¹⁴
 Διονύσιος καθηγούμενος Φιλο-
 σόφου 55⁶, 10
 Δουληγέρος Εὐθύμιος 55⁷,
 56¹, 20
 *Εγκλενωῖται 20⁴
 *Εγκλένοβα 32¹⁹, 44⁵
 Ζαχαῖκο 56¹⁶
 Ζάτουνα 127, 30¹⁰, 32¹², 39², 53³
 Ζαχαραῖοι 43¹¹
 Ζαχαρίας Γεωργάκης 43²³
 * Χρυσοβέργης 25⁵,
 43³
 Ζόπολας Θεοδωράκης 16¹⁴
 *Ηλιοπούλος Γιάννης 57¹²
 * *Ηλίας 55²¹
 *Ηλιοπούλος - Κολοτοῦρος Βέρ-
 γος 40⁴
 Θανάσης τοῦ Θεοδωράκη 41⁸
 Θανάσης τοῦ Μανόλη 26⁴
 Θανάση τοῦ υἱὸς 14³
 Θεοδόσιος καθηγούμενος Φι-
 λολόφου 12¹⁴, 28¹⁴
 Θεοδωρακόπουλος Γιάννος
 22², 21³, 30¹
 Θεοδωρακόπουλος Θανάσης
 41²
 Θεοδωρακόπουλος Νικήτας
 10¹³, 32⁵
 Θεοδωρακοπούλου *Αγγέλω
 17β¹, 21³
 Θεοδωρακοπούλου *Ανέστω
 17β¹, 21³
 Θεοδωρακοπούλου Παναγιώτα
 32¹¹
 Θεοδωράκης 27¹⁶
 Θεοδωρῆς 49¹⁷
 Θεοφάνης ἱερομόναχος, προη-
 γούμενος Φιλοσόφου 16¹²
 Θεοφιλόπουλος Παναγιώτης
 38³
 Θεόφιλος Γιαννάκος 50¹⁹
 Θεοχάρης ἀπὸ Ράφτη 33¹⁸
 *Ιωάννης 1¹⁴, 30¹⁷
 *Ιωάσαφ, πνευματικὸς καὶ κα-
 τηγούμενος Φιλοσόφου 6⁴, 13,
 7¹⁰
 *Ιερεμίας ἱερεὺς 11¹⁰
 *Ισμαῆλος Φλοκα 57¹⁸
 Καζῆς Δημήτριος 55²⁴
 Καζαβᾶς Νικόλαος 55⁹
 Καζαβόπουλος *Αναγνώστης
 55⁹
 Καζαβόπουλος *Αναστάσης 55⁸
 Καλαῖκο 54⁶
 Καλαμώτες 41¹²
 Καλατζῆς - Μάναρης Γιώργος
 8¹²
 Καλατζῆς Στάθης 8¹³
 Καλκανᾶς Παναγιώτης 13¹⁵
 Καλλίνικος ἱερομόναχος 13¹³
 Καλπακῆς 56¹²
 Καμίνι 15³
 Κανέλλος 30²²

- Καπούτζου Μεμέτης 17¹⁴
 Καράκαλλος 5²³, 9¹⁸
 » Δήμος 5²²
 » Ιωάννης 9²⁰
 » Κανέλλος 24¹³
 30²¹
 Καράκαλλος Μιχαήλος 12³⁰
 » Νικόλως 12³⁰
 » Παναγιώτης 17B¹⁰
 Καράπας Χριστόδουλος
 18A¹²
 Καρᾶς Γιάννης 29²⁰
 Καρδαρᾶς Σταμάτης 33¹⁸
 Καρία 2², 8⁴
 Καρκαλάς Γιαννάκης 43²⁴
 » Γεωργάκης 43²⁷
 Καρκαλιάνικο 5⁴, 14⁸
 Καρουπόλεως Παρθένιος 12²²
 Καρύταινα 48¹⁸, 49⁶
 Καρυτινὸς ἐφέντης Μουστα-
 φᾶς 22⁹
 Καστανῆς 43¹⁸
 Κατελούζος Δημήτρης 15²²,
 47¹⁵, 51³
 Κατελούζος Παναγιώτης 51⁴
 Κατελούζου Θανάσης 41²⁶
 Κάτζιας Ζαφείρης 19²⁰
 » Παναγιώτης 4²⁷
 Κατζιλωνᾶ 19⁴
 Κατζομυᾶς Γιάννης 2³
 Κατζούλης Δημῶς 11²
 » Διάκος 4²⁰
 Καψάλης Ἀργύρης 18 B¹²,
 25¹⁷
 Καψάλης Θανάσης 25¹⁷
 Κεραμδαριὸ 51¹²
 Κήπος 48⁴
 Κίτρωκας Κανέλλος 21¹⁹
 » Λάμπρος 42¹⁰
 » Παναγιώτης 31¹⁰,
 36¹⁸
 Κλαδάς Μιχάλης 1³
 » Παναγιώτης 2¹
 » παπα-κυρ-Παρθένιος,
 ἡγούμενος Φιλοσόφου 36⁶
 Κληματαριά 27⁴
 Κοκκαλιαραϊκά 54⁹
 Κοκκιναπιδιά 29¹
 Κοκκορεβιθιά 26⁴
 Κόκορη Ἀνέστω 28⁵, 32⁸
 Κόκορης Γιάννης 51⁸, 32², 51⁷
 Κόκορης Γιώργος 17 B, ¹³, 28⁴,
 30², 32¹, 22²
 Κόκορης Παναγιώτης 32¹⁴
 » Στάθης 32²¹, 22²
 Κολοκούσης Παναγιώτης 25¹³
 Κολοκουσόπουλος Πολυχρόνης
 43²⁸
 Κολοσατῆς Πέτρος 32¹⁸
 Κολοτουρόπουλος Βέργος 40⁴,
 41¹⁷
 Κολοτούρος Γιάννης 37⁶
 Κολοτούρος Νικόλως 14¹⁸
 » Στάθης 37³, 40¹⁷
 Κομετούρος Ἀναστάσης 5²⁰
 Κονούλης Παναγιώτης 27¹⁴
 Κονταύλαχο 35⁶
 Κοντογιάννης 24⁴
 » Δημητράκης
 18 A, ², 18 B, ¹
 Κοπρία 17B³
 Κορφήνδος Θανάσης 28¹⁷
 Κουβαρᾶς Θανάσης 27¹⁶, 31¹⁷
 Κουλάς Ἀθανάσης 49⁶
 » Γεωργάκης 21¹⁶
 » Διαμαντῆς 51¹⁶
 » Παναγιώτης 21¹⁷
 Κουλιδάς Φραντζῆς 1¹²
 Κούνουπος Θεοφίλης 9¹⁹
 Κουντούρης 19¹⁴
 Κουντούρης (Ἡ)λίας 19⁴, 31², ⁹
 » Κανέλλος 19³
 Κουρῆς Πέτρος 55²³
 Κουστῆνης Παναγιώτης 18A¹⁴
 Κούτουλας Χριστόδουλος
 18B¹¹
 Κουτρομπύλης Γιάννης 12²⁸
 Κριαρότρουπα 57⁴
 Κριτῆς Θεοδωράκης 34⁸, 35¹²
 Κυριαζόπουλος Θεοδωράκης
 57¹³
 Κωσταντῆς 26³¹
 Κώστας 30¹⁹
 Κώστας ἀπὸ Μαγούλιανα 21¹⁵
 Λαζαρόπουλος Ἀσημάκης
 40¹⁶
 Λαζαρόπουλος Γιάννης 26²²
 » Θανάσης 40¹, ¹⁴
 » Κανέλλος 7², ¹⁵
 » Νικόλως 17B¹¹,
 26²⁸, 27¹, 29²
 Λαζαρόπουλος Παναγιώτης
 5²¹, 12²⁷, 17A¹⁶
 Λαμπαρδόπουλος 2¹²
 » Φιλόσοφος 4⁴, 7²⁰
 Λεβεντόπουλος Γιαννάκης
 53², 23²
 Λέκας Συναδηνὸς 1¹¹
 Λεόπουλος Δημητράκης
 25¹¹
 Λεόπουλος Παναγιώτης 47¹⁶
 Λεῦκο 51⁹
 Ληνοὶ Τζαγκαραιῶν 52⁹
 Λίας τοῦ Κανέλλου Κουντούρη
 γιὸς 19⁴
 Λιβᾶδι 22⁴, 32³, 46⁴
 Λιόπουλος Δημητράκης 55⁸
 Λογοθέτης Βελισάρης 27¹³
 » Κωνσταντῆς 53²⁶
 Λοταφίτης Στασινὸς 2¹¹
 Λουκᾶ βρύση 17⁶
 Λουμένης Κωστής 45⁵
 Λωβ(ο)απιδιά 27⁶, 32³
 Μαγούλιανα 21¹⁶
 Μάθος 51²³, ²⁴
 Μακάριος ἱερομόναχος 11¹³
 Μαλακωτῆς Σταμάτης 17B⁹
 Μάλεσης Ἀντρόνικος 9¹¹, 23⁴, ⁹
 30¹⁰
 Μάλεσης Βελισάρης 34¹¹, 35¹⁵
 Μάμος Διαμαντῆς 41¹⁴, ²⁹
 Μάκαρης-Καλατῆς Γιώργος
 8¹²
 Μανολαίκο 56⁷
 Μανολόπουλος Γιώργος 43⁰
 » Νικόλως 49², ¹⁷
 Μανολόπουλου 29⁷
 Μανούσης Εὐθύμιος Ἰωαννί-
 τῆς 55¹⁸
 Μανούσος Φιλόσοφος 27¹⁸
 Μαργακούλου Βασίλης
 21⁸
 Μαράδου 56¹⁴
 Μαρκιώτες 55⁷, ¹¹, ¹⁴
 Μάρκου 24⁴, 38², 45⁴, 47¹⁵,
 48²², 49¹, 50³, 53³
 Μάρτζελο Πολυχρόνης 4²
 » Σπηλιώτης 43²⁰
 Μαυροῖδης (μ)πασαῖς 46⁶, ⁷
 Μεχμὲτ πασιὰς 22²
 Μίγας Γεωργάκης 48²¹
 Μίγκλαρης Παναγιώτης 36¹¹
 Μιχάλης υἱὸς τοῦ Πολυχρόνη
 7⁴
 Μουλάτση 26²⁷
 Μουρμούρης Σπηλιώτης 33¹⁷,
 34³, 35¹⁵
 Μούσα 33³, ⁸
 Μουσταφᾶς ἐφέντης Καρυτι-
 νὸς 22⁹
 Μπάκας Θεοδωράκης 56²⁴
 Μπαρμπουτῆς 6⁸, 37⁸, 40³
 Μπασάκος παπα-Θανάσης 37¹³
 » Νικόλως 37¹³
 Μπατουνίτης Γιώργος 1¹²
 Μπαχνᾶς παπα-Γιάννης 23¹³
 Μπογάσαρη Ἀνάστω 43²²
 Μπογάσαρης Νικήτας 43², ²¹
 » Παναγιώτης 10¹⁶
 (Μ)πογλάτση 9³, 25⁴, 43⁷, 54¹
 Μπότζης Πανάγος 52¹⁹
 Μπούσιος Ἀνδρέας 44¹⁸
 » Γιαννάκης 39⁹
 Μπουτζάκος Νικόλως 52²²
 Μυδαλέα 3⁵
 Νικήτας 3¹⁹, 17B¹
 Νικήτας ἀνιψιὸς Γιάννου Θεο-
 δωράκη 3³, 3¹¹, 17³, ¹²,
 17B¹²
 Νικήτας τοῦ Θανάση τὸ παιδί
 17A¹²
 Νικόλως τοῦ Γιάννη 50³⁸
 » τοῦ Δημήτρη 3¹⁸,
 13¹⁶, 14⁴

- Νικολός τοῦ παπα-Πολυχρόνη υἱός 5⁴
 Νικολός Φιλοσόφου 24¹⁶, 35¹¹, 39¹⁷
 Νταῖς - Σπηλιωτόπουλος Κω-
 σταντῆς 46²
 Ντάλας Παναγιώτης 54²
 Παλαιχώρι 24²
 Παλιόστρατα 29¹⁰
 Παναγιωτάκης υἱός Στασινοῦ 26²⁰
 Παναγιωτάκης τ' Ἀσημάκη 56²⁴
 Παναγιώτης α 14¹⁵
 > 24¹⁴, 30²⁰, 22
 > τοῦ Ἀλεβίτζου 25¹¹
 > τοῦ Θεοφίλου 6⁶
 > τοῦ παπα - Πολυ-
 χρόνη 1¹³, 5³
 Πανόπουλος Θεοφίλης 42¹⁷
 Πανταζῆς ἀπὸ τοῦ Ράφτη 14¹⁶
 παπα Ἀγγελῆς 53⁸⁴
 παπα-Γιάννης 9¹⁷
 παπα-Δημήτρης 5⁷
 > Δημόπουλος 40¹⁵
 Παπαδιάκος Γιάννης 50⁷, 10¹⁶, 16
 > Πολύδωρος 5²⁷, 9¹³
 Παπαδιάκος Πολυχρόνης 45², 15
 Παπαδόπουλος Ἀνδρουτῆς 5¹⁸
 Παπαδόπουλος Θανάσης 56³, 21
 > Νικόλας 56³, 21
 > Νικολῆς 55⁴
 > Παναγιώτης 55²
 Παπαδόπουλος κυρ-Πολυχρό-
 νης 53⁵
 παπα-Θανάσης Κουντούρης 19³,
 20², 13
 παπα - Θανάσης Μπασιάκος,
 ἀπὸ μοναστηρίου Ἀγναντιῶν
 37¹⁷
 παπα-Θοδόσης 57⁵
 παπα-κυρ-Ἰγνάτιος 7⁵, 11
 παπα-Ἰωάννης 27¹³
 παπα-Ἰωάννης νοδάρης 31⁸, 13
 παπα-Ἰωαννῆς 21¹⁴
 παπα κυρ-Καλλίνικος Σπηλιω-
 τόπουλος 45⁶, 11
 παπα-Κωνσταντῆς Γαβρόπου-
 λος 33¹⁶
 παπα-Κώστας 12⁶, 33³, 35⁶
 παπα-Νεόφυτος 18Α¹³
 παπα-Νικήτας 28¹⁵, 49¹⁵
 παπα-Παναγιώτης 27³
 παπα-κυρ-Παρθένιος Κλαδάς
 36⁶
 (παπα-)Πολυχρόνης 9¹, 17, 30¹⁸
 Παπαρ(ου)νίτζα 7⁴, 17Α⁵, 17Β³
 Παπαρηγόπουλος Νικόλαος
 55¹⁹
 Παπαχατζῆς 9¹⁸
 Παπαχειμώνας 52⁷
 παπα-Χριστόδουλος 15¹⁸
 Παρθένιος ἱερομόναχος Νικο-
 λου 45¹⁷
 Παρθένιος Καρουνιόλεως 12³²
 (Μ)πασιάς Μαυροῦδης 46⁶
 Πασιάς Μεχμέτ 22²
 Πάτξης Δημήτριος 32¹⁵
 Πανλιτᾶ 18Β³, 38²
 Παχούμιος πνευματικός, προη-
 γούμενος Φιλοσόφου 31²
 Πελεκάνος Θανάσης 24¹⁷
 > Παναγιώτης 2¹⁵
 > Χριστόδουλος 30²¹
 Πευκάνια 54⁸
 Πηρόπουλος Κωσταντῆς 36¹, 15
 Πικέρνης Ἀνδρέας 40¹⁹
 > Ἀργύρης 41³¹
 Πίσκοπος 25⁵
 Πλασαράς Γεώργιος 5¹⁹
 (Γερο-)Πόθος 5¹⁸
 Πολιτόπουλος Παναγιώτης 10²
 Πουλημένος Μαρουδῆς 27¹⁹
 Προηγούμενος Θεοφάνης ἱερο-
 μόναχος 16¹²
 Προηγούμενος Παχούμιος 31-
 2
 Προκόπης Νικολός 38¹², 17
 Προύστιας 50¹²
 Πυρής, Ἀθανάσιος 21²¹
 Ραβινιώτης Γιάννης 4²⁶
 Ράφτη 14¹⁶, 21¹⁸, 28³, 29²⁰,
 33¹⁸, 37⁴, 40², 41⁹, 27, 31 42³
 Ραφτιώτης Κώστας 22⁷
 Ράχη τῆς Ρούντανας 56⁷
 Ρετζεπόπουλος Ἀναστάσης
 22¹⁰
 Ρετζηπέρης Δημῶς 21¹⁶
 > Νικολός 21¹³
 Ρήγας 1¹⁰, 6¹⁰
 > τοῦ Θεοδωράκη 7²
 Ρόκας Χριστόδουλος 7¹⁸
 Ρωμανός Θανάσης 2¹⁵
 Σαγιτόπουλος Γιώργος 38¹
 > Νικόλαος 38¹⁴
 Σακελλαρίου Σπῆλιος 55²⁰
 Σαμάρι 15¹²
 Σαπουνᾶς Ἀναστάσης 21¹³
 > Παναγιώτης 2⁹
 Σαραζίνη 47², 48²
 Σάρης Στάθης 5¹⁹
 Σαρόπουλος Γιαννάκης 50¹⁷
 Σεργόπουλος Ἀλεβίτζος 17Β³
 > Ἀναστάσης 9², 14
 > Ἀντώνης 12²⁶,
 17Α¹⁶
 Σεργόπουλος Γεωργάκης 12²⁵
 > Θεόδωρος 12²⁹
 > Ἰωάννης ἱερεὺς
 7²⁶
 Σεργόπουλος Κώστας 5¹⁹ 16²
 > Νικήτας 5²³, 9¹⁴,
 10¹³, 12²³
 Σεργόπουλος Νικολός 5²⁵
 > Χριστόδουλος
 5¹⁸, 7¹⁷, 9⁵, 15
 Σεργόπουλος Χριστόδουλος
 ἱερεὺς 23⁵, 9
 Σεργόπουλου 5⁵
 Σεφέρης Γιαννουτῆς 23²
 > Μέτος 23²
 Σίμος Γιάννης 15²¹, 41¹⁰
 > Δημήτρης 51⁶
 > Καλόγερος 51⁵
 > Νικολός 17Α¹⁵, 26³ 51⁶
 Σίμος τοῦ Ἡλία τόπου-
 λος, Ἀττικωλῆς 14⁵
 Σινόπουλος Ἀντροῦτῆς 16⁵
 Σχορδέλος Παναγιώτης 57¹⁴
 Σοφῆς Θεοδωράκης 15²³
 > Κανέλλος 6⁹
 Σοφίανου 43⁷
 Σπανόπουλος Βελισάρης 36¹⁷
 Σπανός Γιάννης 32¹³
 Σπηλιώτης 30²⁰
 > Φιλοσόφου ὁ γαμ-
 πρὸς 26¹⁹
 Σπηλιώπουλος Γεώργιος 46¹¹
 > Γεωργάκης 42¹⁰
 Σπηλιωτόπουλος παπα - κυρ-
 Καλλίνικος 46⁶, 11
 > -Νταῖς Κων-
 σταντῆς 46, 11, 20
 Σπηλιωτοπούλου Ἀσημίτζα
 46¹¹
 > Βενετίτζα 46¹¹
 > Γιαννούλα 46¹²
 Σπηλιώτου Γεώργιος 55²²
 Στάθης 56²³
 Στασινός ἀπὸ Ἀκοβα 26²⁰
 Στερνίτζα 4²⁵, 21²¹, 26²³, 31¹,
 36³, 41⁸², 42¹⁵
 Στερνιζιώτικο 15¹¹
 Στεριόπουλος Διαμαντῆς 50²¹
 Στρατηγόπουλος Νικολός 26²⁸
 Στρίκλος Θανάσης 13¹⁴
 Συνίδωρας 35³
 Σφεντονάδες 29⁶
 Σφεντόνας Παναγιώτης 1²
 Σωκομόλος Παναγιώτης 24¹
 Ταμουραντζῆς Θανάσης 45⁵
 Τασιάνης Ἀθανάσης 48¹⁹
 Τερζῆς Ἀσημάκης 17Α¹⁴
 > Νικολός 17Α¹³
 Τετούρης Δημῶς 42²
 > Κανέλλος 38²³
 > Νικολός 42²
 > Παναγιώτης 42¹
 Τζαβατζάνος 25¹
 Τζαγκαράϊων ληνοὶ 52⁹, 57¹⁴
 Τζαγκάρης Θανάσης 52⁵, 6, 18

- Τζαγκάρης Πολυχρόνης 52^{4, 17}
 Τζαναίοι 50¹¹
 Τζεγκόπουλος Πανούσης 32²⁰
 Τζιακίρης Σουμάνος 23³
 Τζιριόπουλος Πολυχρόνης 47¹⁶
 Τζόλης Γιάννης 44^{2, 17}
 Τουλγέρης Ασημάκης 49¹⁶
 Τραυλός Θεόδωρος 26⁶
 Τρεστενά 15¹⁵, 18Α¹¹, 26²¹,
 38^{13, 17, 56}¹⁵
 Τριανταφυλλόπουλος Δημή-
 τρης 48²²
 Τριπολιτζά, 55¹⁷
 Τυροκομάνικα 1³
 Φάντης Παναγιώτης 52²²
 Φασουλής 34³
 Φασουλής Βελισάρης 12²
 » Γιώργης 12^{4, 8, 21}
 Φασουλής Δημήτρης 12^{3, 8, 22}
 » Θανάσης 12¹
 Φιλοσοφίτες 32^{6, 33}, 56⁵
 Φιλόσοφος 2¹³, 4¹⁷, 10¹³, 17Β⁸
 Φιλόσοφου Νικολός 24¹⁶
 Φλόκα Ίσμαήλος 57¹⁵
 Φραγκόπουλος Στασινός 21¹⁰
 Φράγκου 18Α¹, 18Β⁴
 Χάλασμα 27⁴
 Χαλασοχώρης Σπηλιώτης 11⁴
 26⁵
 Χαλικουριά 41⁸
 Χάνδος Φραντζής 32¹⁷
 » Παναγιώτης 32¹⁷
 Χαντάκι 15¹¹
 Χαντάς Γιώργος 25¹³
 Χαριτόγαμπος Γιάννης
 37^{1, 16}
 Χαρίτος του παπα - 'Αναστάση
 1¹³
 Χαροκόπος Δημήτρης 41³⁰
 Χαροκόπος Κώσταντης 31¹¹
 » Μιχαλάκης 36¹⁹
 Χειμώνας 'Αναστάσης 34¹
 Χριστιανουπόλεως 'Αθανάσιος
 28^{1, 9}
 Χριστοδουλόπουλος Θανάσης
 56²³
 Χριστόδουλος Παναγιώτης 48¹⁷
 Ψιλόπουλος ος από Στε-
 μιντζα 41²⁸
 Ψωμάς Μαυροϊδής 21²⁰
 Ψώμορη Μιχάλη θυγατέρα
 Χριστόφιλη 13³
 Ψώμορης 'Αλεβίζος 14⁷
 » Σπηλιώτης 1¹¹

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ

- ἀγροικιένται 43¹²
 ἀδελφομοιρασιά 36⁴
 ἄκουστά 41¹¹
 ἀλλαξία 52^{6, 56}⁵
 ἀμανάτι 17Β^{6, 31}, 42⁵
 ἀνέκσπαστα 56¹⁷
 ἀνέκοπτος 36¹⁴
 ἀνιψίδι 32¹¹
 ἀντάμα 3^{7, 16}, 41¹⁴
 ἀντίλογος 7¹²
 ἀπανώβλακα 3⁶
 ἀποκρένομαι 29¹²
 ἀπόπρασι - πρᾶσι 41³ κλπ.
 βούλλα 53²⁰
 γέροντες 30¹
 (ἐ)δαῦτο 18Α^{8, 18Β}, 21¹⁰
 διαφορά 38¹⁰
 δεμοσιά 32⁵
 (ἐ)δικός 32⁸
 δυχατέρες 21²
 ἐγροικιένται 36¹¹
 ἔμπα 17⁶
 ἔναι 36¹⁰, 38⁸
 ἐξενώθη 36⁸
 ἔστοντας 33^{1, 42}³
 ἐφέντης 22⁹
 ζευγιά 43¹⁸
 Θεριστής 18Α¹, 50¹
 ἱλακάς 18Α^{7, 21}, 27⁵ 56⁸
 κακοτροπῶ 20⁹
 καλύβι 28⁵
 καρπιζω 34⁴
 κατιλακά 49¹² 56⁶
 (γ)κολλαριά
 κολλητά 53¹⁵
 κρεντήρι 12^{19, 20}
 κρίςι 51²⁰
 λάζος 50¹²
 λακάς 13¹⁰
 λάκκα 20^{4, 32}³
 λακκούλα 27⁶
 λαχίδα 29⁶
 λιανά 26¹¹
 λιλακάς 18Α⁴
 λόγος καὶ ἀντίλογος 7¹²
 μαντάτο 30⁸
 μερασέας 17Β¹³
 μερδικό 18Α⁴
 μετόχι 43⁷
 μισακό 39⁵
 μισοφυτεψία 33^{1, 35}³
 μιχκιμῆ 55⁵
 μοιράδι 29¹¹
 μούλι 4^{9, 17Β}, 27¹⁰
 νοδάρος 31^{8, 13}
 ντεσερές 53²⁰
 ξένοι - ἀπόξενοι 17Β⁵
 ὁμολογία 1¹ κλπ.
 παέλα 39⁹
 παλαιόθεν 43¹⁹
 πάλε 44¹⁴
 πλαϊνά 29⁹
 πλιά 17Α^{8, 18Α}⁷
 πνευματικός 31²
 πρᾶσι - ἀπόπρασι 4¹³ κλπ.
 προικοδοσιό 36³
 πρωτοσύγκελλος Μέγας 28¹³
 ρέμα 29¹²
 ρυάλια 30¹²
 ριζιμιά πέτρα 26⁷
 ρωτηζάμενοι 50¹²
 σιγούριτα 44^{17, 56}¹⁹
 σοινίγια 12¹⁹
 σπαῖς 55⁵
 στέ(ρ)γω 17Α^{11, 17Β}¹²
 στοματικῶς 42¹¹
 στράτα 21^{8, 53}, 13³ κλπ
 στρεσιλιν 27⁷
 συκάμ(ι)να 44^{5, 47}³
 συναύλακα 22^{2, 25}⁵
 συναυλακάρης 9⁴
 ταπί 51^{17, 55}⁴
 τέρινο 49¹¹
 τζαμί 52¹⁴
 τζενεράλε 30⁸
 τραβάω 32¹⁰
 ὑπομάρτυρον 15⁶
 φυτεία 34⁶
 φύτεμα 27¹
 χειροδοτῶς 36⁷
 χέρι(ι)σος 33^{3, 35}, 41⁷
 χοτζέτι 55⁵

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1833 ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΕΘΙΜΩΝ ΚΑΙ ΑΙ ΕΠ' ΑΥΤΩΝ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΑΡΧΩΝ

Τῇ ἐμπνεύσει καὶ προτροπῇ τοῦ Γεωργίου Λουδοβίκου Μάουρερ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Δικαιοσύνης, ὑπουργοῦντος τοῦ Χριστοδούλου Κλονάρη, ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς Ἐπαρχιακοὺς Εἰρηνοδίκας καὶ Δημογέροντας τῆς Ἐπικρατείας τὴν ὑπ' ἀριθ. 330 τῆς 22 Μαρτίου 1833 Ἐγκύκλιον, διὰ τῆς ὁποίας ἐζητεῖ πληροφορίας περὶ τῶν εἰς τὰς περιφερείας τῶν κρατούντων νομικῶν ἐθίμων ἐπὶ τῇ βάσει περιεχομένων εἰς αὐτὴν ἐρωτημάτων.

Ἐπειδὴ ὅμως αἱ σταλεῖσαι ἐπὶ τῆς Ἐγκυκλίου ταύτης ἀπαντήσεις περιορίζοντο μόνον εἰς τὰ τῆς κληρονομίας καὶ τῆς προικὸς ζητήματα, τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ὑπουργοῦντος τότε τοῦ Γεωργίου Πραϊτῆ, ἀπέστειλε μετ' ὀλίγους μῆνας καὶ δευτέραν ὁμοίαν Ἐγκύκλιον πρὸς τὰς ἀνωτέρω Ἀρχάς, τὴν ὑπ' ἀριθ. 1133 τῆς 5 Σεπτεμβρίου 1833, μὲν νέα ἐρωτήματα ἐπὶ ἄλλων θεσμῶν, καὶ εἰδικώτερον τῆς ἐπιτροπείας τῆς πατρικῆς ἐξουσίας, τῆς νομῆς, τῆς κυριότητος, τῶν δουλειῶν, τῶν προνομίων καὶ ὑποθηκῶν.

Αἱ ἀποσταλεῖσαι ἀπαντήσεις τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν ἐπὶ τῶν δύο τούτων Ἐγκυκλίων, ὥς μᾶς πληροφορεῖ ὁ Π. Καλλιγᾶς¹, ἀπετέλεσαν «τρεῖς φακέλλους, τῶν ὁποίων ἕκαστος περιεῖχε πέραν τῶν 300 σελίδων».

Αὗται οὐδέποτε ἐξεδόθησαν ὁλόκληροι², ἀλλὰ ἐξ ὧσων ἀπαντήσεων εἶχον

¹ Μελέται καὶ Λόγοι, Α' (Ἀθῆναι), 1899), 207.

² Ἐδημοσιεύθησαν ἐλάχισται ἐξ αὐτῶν, ὥς ἡ τῶν Σπετσῶν ὑπὸ Α. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ, Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν ἐξ ἐπισήμων πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν τῶν τοπικῶν ἀρχῶν ἀπαντήσεων (Ἀθῆναι, 1853), 176 ἐπ., ἔπειτα δὲ ΑΝΩΝΥΜΩΣ εἰς «Οἰκονομικὴν Ἐπιθεώρησιν, τ. 9 (ἔτος 9) (Ἀθῆναι, 1881-1882), 368 ἐπ., καὶ ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ Α. Α. ΧΑΤΖΗ-ΑΝΑΡΓΥΡΟΥ. Τὰ Σπετσιωτικά, Β' (Πειραιεύς, 1925) 161 ἐπ., ὑπὸ τῶν Ι. ΚΑΙ ΠΑΝ. ΖΕΠΩΝ εἰς Jus Graecoromanum, VIII (Ἀθῆναι, 1931) 559 ἐπ., καὶ τέλος ὑπὸ τῶν ΧΡ. ΠΡΑΤΣΙΚΑ ΚΑΙ Ε. ΚΑΡΑΣΤΑΘΗ εἰς τὴν μετάφρασίν των τοῦ ἔργου τοῦ G. L. Maurer, Ὁ Ἑλληνικὸς Λαός, Α' (Ἀθῆναι, 1943), 304 ἐπ. Αἱ τῆς Ἀνδρου ὑπὸ Δ. ΠΑΣΧΑΛΗ, Νομικά ἐθίμα τῆς νήσου Ἀνδρου, εἰς Ἀρχεῖον τῶν Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν, Ε' (1925) τευχ. Β' καὶ εἰς ἀνάτυπον, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ ΙΔΙΟΥ, Κυκλαδικὰ θέσμιμα μετ' ἀνεκδότων ἐγγράφων εἰς Ἀρχεῖον Ἰδιωτικῶν Δικαίων, ΣΤ' (1939), 217 ἐπ. Ἡ τῆς Βυτίνης καὶ ἡ τῆς Τριπόλεως ὑπὸ Ν. ΒΕΝ. εἰς Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 20 (1945), 78 ἐπ., καὶ 84 ἐπ. Ἡ τῆς Ἀνατ. Σάφου ὑπὸ Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, εἰς Ἀθηνᾶν, ΝΓ' (1949), 253 ἐπ., καὶ εἰς ἀνάτυπον.

φθάσει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον μέχρι τῆς ἑξ Ἑλλάδος κατὰ τὴν 31 Ἰουλίου 1834 ἀναχωρήσεως τοῦ Μάουρερ ἐδημοσιεύθη ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασις εἰς γερμανικὴν γλῶσσαν περιλήψεων¹, ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Π. Καλλιγᾶ² συνοπτικὴ ἀναγραφή τῶν εἰς τὰς ἀπαντήσεις ἀναφερομένων ἐθίμων μετ' εἰσαγωγῆς, καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Α. Χρυσανθοπούλου³ περιλήψεις τῶν ἐρωτημάτων τοῦ Ὑπουργείου ὡς καὶ τῶν ἀπαντήσεων ἄνευ σχολίων.

Αἱ περιλήψεις ὅμως αὗται οὔτε εἶναι πάντοτε πλήρεις, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπαρκεῖς διὰ τὸν ἱστορικὸν τοῦ δικαίου.

Παρὰ τὴν μὴ νομικὴν διατύπωσιν τῶν πλείστων, τὴν ἀοριστίαν ἢ καὶ τὴν ἀνακρίβειαν εἰς τίνα σημεῖα μερικῶν ἐκ τῶν ἀπαντήσεων, αὗται παρουσιάζουν ὁπωσδήποτε εἰκόνα τοῦ κρατοῦντος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατὰ τόπους ἐθιμικοῦ δικαίου, ἐνίοτε δὲ δίδουν καὶ τὸν δικαιολογικὸν λόγον ἢ τὴν ἐρμηνείαν ἐθίμων, ἄλλοτε δ' ἄλλας ἱστορικὰς πληροφορίας, οὕτως ὥστε ἡ δημοσίευσίς αὐτουσίῳ τῶν ἀπαντήσεων τούτων νὰ παρίσταται ἐνδιαφέρουσα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου.

Ἐπειδὴ εὗρομεν ἀρκετὰς ἐκ τούτων, δὲν ἀπέλιπε δὲ ἡ ἐλπίς νὰ ἀνεύρωμεν καὶ τὰς ὑπολοίπους, ἀπεφασίσαμεν τὴν τμηματικὴν δημοσίευσιν αὐτῶν εἰς τὰς Ἑπετηρίδας τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου.

Ἐν τῇ σειρᾷ τῆς δημοσιεύσεως, θὰ προταχθῇ ἡ πρώτη Ἐγκύκλιος μετὰ τῶν εἰς αὐτὴν ἀντιστοιχοῦσων ἀπαντήσεων, θὰ ἐπακολουθήσῃ δὲ κεχωρισμένως ἡ δεύτερα συμπληρωματικὴ μετὰ τῶν εἰς ταύτην ἀπαντήσεων. Ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων—διότι δὲν ἔχομεν πρὸς τὸ παρὸν εἰς χεῖρας μας ὅλας τὰς ἀπαντήσεις—ἐπιβάλλει τὴν κατὰ τμήματα τῆς Ἐπικρατείας (λ.χ. Στερεὰ Ἑλλάς, Πελοπόννησος κλπ.) δημοσίευσιν τῶν ἀπαντήσεων, καὶ ὅχι τὴν κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν τοῦ ὀνόματος τῶν τόπων, ἐκ τῶν ὁποίων προέρχονται αὗται.

Εἰς τὸ παρὸν τεῦχος θὰ καταχωρηθῇ ἡ πρώτη Ὑπουργικὴ Ἐγκύκλιος, ὡς καὶ αἱ εἰς αὐτὴν ἀπαντήσεις τῶν ἐκ τῶν Κυκλάδων νήσων Σίφνου καὶ Νάξου, τὴν Ἐγκύκλιον ταύτην, ἔντυπον, ὡς καὶ τὴν ἀπάντησιν εἰς αὐτὴν τῆς Δημογεροντίας Σίφνου, ἐξ ἀνεπισήμου ἀντιγράφου, παρεχώρησε διὰ τὴν Ἑπετηρίδα ταύτην ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Καθηγητῆς κ. Γεώργιος Σ. Μαριδάκης.

Ἡ ἀπάντησις τῆς Νάξου προέρχεται ἐξ ἀντιγράφου τοῦ Ι. Βλαχογιάννη.

¹ Εἰς τὸ ἔργον τοῦ *Das Griechische Volk* I (Heidelberg, 1835) § 65 ἐπ.

² Εἰς τὴν μελέτην τοῦ *Περὶ ἐθίμων*. Αὕτη ἐδημοσιεύθη ἀρχικῶς εἰς Ν. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ Εὐρετήριον τῆς Ἑλληνικῆς Νομολογίας (Παραρτ. Θέμιδος) τόμ. Γ', (Ἀθῆναι, 1847), 273 ἐπ., εἰτα δὲ εἰς *Μελέτας καὶ Λόγους*, ἐνθ' ἄν. Α', 187 ἐπ.

³ Συλλογὴ τοπικῶν τῆς Ἑλλάδος συνηθειῶν, ἐνθ' ἄν.

εύρισκομένου εις τὸ Ἀρχεῖον του, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀντιγράψει προφανῶς ἐξ ἐπισήμου ἀντιγράφου ἀποκειμένου εις τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους.

Ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῆς Δημογεροντίας Νάξου μαρτυρεῖται ρητῶς καὶ πάλιν ὅτι ὁλόκληρος ἡ ἐθιμικὴ νομοθεσία τοῦ 1810 τῆς νήσου ταύτης οὐδέποτε ἔσχυσεν¹.

Α

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ²

Πρὸς τοὺς Ἐπαρχιακοὺς Εἰρηνοδίκας καὶ Δημογέροντας τῆς Ἐπικρατείας

Μία τῶν πρωτίστων φροντίδων τῆς Α.Μ. εἶναι καὶ ἡ σύνταξις κωδίκων, τῶν ὁποίων ἡ ἔλλειψις εἶχεν ἀφήσει μέχρι τοῦδε ἄδηλον τὴν τύχην τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς τιμῆς, καὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως ἐνὸς ἐκάστου τοῦ ποινικοῦ κώδικος ἡ σύνταξις δὲν φέρει τόσας δυσκολίας, ὅσας ἡ τοῦ πολιτικοῦ.

Διὰ τὰ συντεθῆ πολιτικὸς κώδιξ σύμφωνος μὲ τὴν δικαιοσύνην, μὲ τὴν ἠθικὴν κατὰστασιν τοῦ ἔθνους, καὶ μὲ τὰς χρεῖας τοῦ λαοῦ, εἶναι ἀνάγκη τὰ συμβουλευθῇ προηγουμένως ἡ Κυβέρνησις τὰς τοπικὰς συνηθείας, ὅσαι μέχρι τοῦδε ἐπεκράτησαν εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἐπικρατείας.

Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔγειναν τὰ ἐφεξῆς ἐρωτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Γραμματεία ἐπιθυμεῖ τὰ λάβῃ ὅσον δυνατόν ἀκριβεῖς πληροφορίας· πέμπει δὲ πρὸς ὑμᾶς ἱκανὰ ἀντίτυπα, διὰ τὰ κοινοποιήσητε πρὸς τοὺς εἰδημονεστέρους ὡς πρὸς τὰ τοιαῦτα τῆς ἐπαρχίας σας.

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν ³ Μαρτίου 1833

Ὁ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεὺς
τῆς Ἐπικρατείας⁴

¹ Βλέπε Ι. ΒΙΣΒΙΖΗ, Ἡ Πολιτικὴ Δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν μέχρι τοῦ Καποδιστρίου (Ἀθῆναι 1941), 189. Τοῦτο εἶχεν ἐπιχειρήσει ν' ἀντικρούσῃ ὁ Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ, Ἀπὸ τῆς «λογίας» παραδόσεως εἰς τὸν Ἀστικὸν Κώδικα (Ἀθῆναι, 1947) 109 σημ. 48.

² Ἡ Ἐγκύκλιος αὕτη ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Δ. Πασχάλη, ἔνθ' ἄν.

³ Ἐχει ἀφελθῇ κενὸν διὰ τὴν ἡμέραν, εἶναι ὁμως ἡ 22α (Δ. Πασχάλη, ἔνθ' ἄν.).

⁴ Δὲν φέρει ὑπογραφήν, ἀλλὰ εἰς τὸ πρωτότυπον ὑπογράφει ὁ Χ. Κλονάρης (ἔνθ' ἄν.).

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ

Περὶ κληρονομίας.

Ζήτημα 1.

Ὁ νόμος θέλει, διὰν ἀποθάνῃ τις ἀδιάθετος (χωρὶς διαθήκην), νὰ τὸν κληρονομοῦν τὰ παιδιά του, λαμβάνοντα ἴσον μερίδιον ὅλα ἀνεξαρτήτως καὶ ἀρσενικά καὶ θηλυκά, καὶ μεγαλύτερα καὶ μικρότερα

Τὶ θέλει ἡ συνήθεια τοῦ τόπου σας; Ἄν δὲν ὑπάρχῃ διαθήκη πῶς κληρονομοῦν τὰ ἀδελφία κατ' αὐτήν; λαμβάνουν ἴσον μερίδιον ἀρσενικά καὶ θηλυκά; ἢ ἐκεῖνα μὲν κληρονομοῦν περισσότερον, τὰ δὲ θηλυκά ὀλιγώτερον;

Ἐκτὸς τούτου μήπως ὑπάρχῃ εἰς τὸν τόπον σας συνήθεια, οἱ μεγαλύτεροι, ἤγουν οἱ προγενέστεροι ἀδελφοὶ νὰ λαμβάνουν περισσότερον μερίδιον κληρονομικὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους; ἢ τὸ ἀνάπαλιν, οἱ μικρότεροι ἔχουν τοῦτο τὸ δικαίωμα; ἢ ὅλα τὰ ἀδελφία χωρὶς διάκρισιν ἡλικίας κληρονομοῦν ἴσον μερίδιον;

Ζήτημα 2.

Ὁ νόμος θέλει, διὰ οἱ γονεῖς, ἂν ἔχουν ἕνα ἕως τέσσαρα τέκνα, χρεωστοῦν νὰ τὰ ἀφήσουν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν διαθήκην των κληρονομίαν τοῦλάχιστον τὸ τρίτον τῆς περιουσίας των, εἰ δὲ ἔχουν περισσότερα ἀπὸ τέσσαρα παιδιά, νὰ τὰ ἀφίνουν τοῦλάχιστον τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας.

Πῶς εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ τόπου σας; συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον, ἢ δίδει εἰς τοὺς γονεῖς τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ μεταθέτουν, ἂν θέλουν, ὅλην τὴν περιουσίαν των εἰς ἄλλους συγγενεῖς μακρυνότερους, ἢ καὶ ξένους; ἢ χρεωστοῦν ν' ἀφήσουν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰ τέκνα των ὅλην τὴν περιουσίαν των, ἢ μέρος αὐτῆς, καὶ πόσον;

Ζήτημα 3.

Κατὰ τὸν νόμον, ἂν ἀποθάνῃ τις ἀδιάθετος, τὸν κληρονομοῦν οἱ κατιόντες συγγενεῖς, ἤγουν τὰ παιδιά, ἐγγόνια κτλ. Ἄν δὲν ἔχῃ κατιόντας, τὸν κληρονομοῦν οἱ ἀνιόντες, ἤγουν γονεῖς, πάπποι ἢ μάμμαι κτλ. Ἄν δὲν ἔχῃ οὔτε ἀνιόντας, τότε τὸν κληρονομοῦν οἱ πλάγιοι συγγενεῖς, ἤγουν ἀδελφοί, καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν. Ὅταν τέλος δὲν ἔχῃ κανένα συγγενῆ, τὸν κληρονομεῖ ἡ ἐπικράτεια.

Ἡ τοπικὴ σας συνήθεια ἐφύλαξεν ἄρα γε τὴν τάξιν ταύτην τοῦ νόμου, ἢ τὴν ἄλλαξε, πολὺ ἢ ὀλίγον, καὶ κατὰ τί;

Ζήτημα 4.

Κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον, ἂν τὸ ἀνδρόγυνον ᾖναι ἄτεκνον, καὶ ἀποθάνῃ ὁ εἰς τῶν συζύγων ἀδιάθετος, τὸν κληρονομοῦν οἱ νόμιμοι συγγενεῖς του κατὰ τὴν τάξιν τοῦ 3 ζητήματος, ὅχι ὁ ἐπιζῶν σύζυγος.

Ἡ συνήθεια τοῦ τόπου σας ἐφύλαξε τὴν διάταξιν ταύτην, ἢ τὴν μετέβαλεν; ἤγουν ἂν ἀποθάνῃ ἡ γυναῖκα ἄτεκνος, ποῖος κληρονομεῖ τὴν προῖκα της, ἢ τὴν περιουσίαν της; οἱ συγγενεῖς, ὁ ἐπιζῶν ἄνδρας της, ἢ ἄλλο πρόσωπον; καὶ πάλιν ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἄνδρας ἄτεκνος, καὶ ζῇ ἡ γυναῖκά του, ποῖος τὸν κληρονομεῖ;

Ζήτημα 5.

Ὁ νόμος θέλει, ὅτι ὅλα τὰ παιδιά νὰ κληρονομοῦν καὶ τοὺς δυὸ γονεῖς, λαμβάνον ἕκαστον τὸ ἀνάλογον μερίδιόν του ἀπὸ τὴν περιουσίαν καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἄλλου τῶν γονέων.

Ἡ τοπικὴ σας συνήθεια συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον, ἢ διατάσσει, τινὰ μὲν τῶν παιδίων νὰ κληρονομοῦν τὸν ἕνα τῶν γονέων, τὰ δὲ ἄλλα ἄλλον; παραδείγματος χάριν τὰ μὲν ἀρσενικά τὸν πατέρα, τὰ δὲ θηλυκὰ τὴν μητέρα;

Περὶ προικὸς

Ζήτημα 6.

Κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον, ἡ ὑπανδρευθεῖσα γυνὴ καὶ λαβοῦσα τὴν προῖκά της δύνανται, ἂν θέλῃ, νὰ καταβάλλῃ μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων της τὴν προῖκα ταύτην εἰς τὴν κοινὴν συνεισφορὰν τῆς κληρονομίας, καὶ νὰ μοιράσῃ ἐξ ἴσου μὲ τὰ λοιπὰ ἀδελφία τὴν κληρονομίαν ταύτην.

Πῶς εἶναι ἡ συνήθεια τοῦ τόπου σας; συγχωρεῖ καὶ αὐτὴ εἰς τὴν ὑπανδρευθεῖσαν θυγατέρα νὰ συνεισφέρῃ τὴν προῖκα της εἰς τὴν κληρονομίαν, καὶ νὰ μοιράσῃ ἐξ ἴσου μὲ τὰ ἀδελφία της, ἢ τὴν ὑποχρεώνει νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς μόνην τὴν προῖκα της; ἢ ἔχει ἄλλην περὶ τούτου διάταξιν;

Ζήτημα 7.

Ἄν ἡ θυγάτηρ ὑπανδρευθῇ μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων της, λαμβάνει, κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον, τὸ μερίδιον τῆς κληρονομίας της, καὶ οἱ ἀδελφοὶ δὲν δύνανται νὰ τὴν προικίσουν δίδοντές της ὀλιγώτερον ἀπὸ τὸ μερίδιον τοῦτο.

Ἡ τοπικὴ σας συνήθεια τί διατάσσει; Ἄν οἱ γονεῖς ἀποθάνουν καὶ ἀφήσουν θυγατέρα ἀνύπανδρον, δίδει ἡ συνήθεια εἰς τοὺς ἀδελφούς τὸ δικαίωμα νὰ προικίσουν, ὥς οἱ γονεῖς τὰς ἀδελφάς των; ἢ μοιράζονται αὐταὶ μὲ ἐκείνους ὥς κληρονόμοι, κατὰ τὸν γραπτὸν νόμον; ἢ φυλάττει ἄλλην κάμμίαν τάξιν, καὶ ποίαν;

Ζήτημα 8.

Ὁ γραπτὸς νόμος θεωρεῖ τὴν προῖκα ὡς κτῆμα σχεδὸν ἀναφαίρετον τῆς κοινότητος τοῦ γάμου μὲ ἄλλους λόγους ἢ προῖξ δὲν ἀνήκει, συνεστῶτος τοῦ γάμου, εἰς μόνην τὴν γυναῖκα, ἀλλ' εἶναι κοινή καὶ δι' αὐτὴν καὶ διὰ τὸν ἄνδρα, καὶ διὰ τὰ ἐκ

τοῦ γάμου γεννώμενα παιδιά. Ὁ ἄνδρας ἔχει μὲν τὴν διαχείρισιν τῆς προικὸς, καὶ τὴν ἐπιστατεῖ· ἀλλ' οὔτε αὐτός, οὔτε ἡ γυνή, ἥτις τὴν ἔφερεν εἰς τὸν συζυγικὸν οἶκον, δὲν δύναται νὰ τὴν ἐκποιήσῃ, ἢ γοῦν νὰ τὴν πωλήσῃ ἢ νὰ τὴν χαρίσῃ.

Τὶ διατάσσει ἡ τοπικὴ σας συνήθεια; θεωρεῖ τὴν προῖκα ὡς κτῆμα ἀνεκποίητον, ἢ συγχωρεῖ τὴν γυναῖκα ἥτις τὴν ἔφερεν, ἢ τὸν ἄνδρα, ὅστις τὴν διοικεῖ, νὰ τὴν ἐκποιήσῃ; Καὶ ἂν συγχωρῇ τοῦτο, τίνας θέλησιν, τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς, ἀπαιτεῖται διὰ τὴν ἐκποίησιν; ἢ χρειάζεται ἡ κοινὴ συγκατάθεσις καὶ τῶν δύο; καὶ τέλος, φθάνει ἄρᾳ γε νὰ θελήσῃ τὸ ἀνδρόγυνον ἢ ὁ εἷς τῶν συζύγων, καὶ γίνεται χωρὶς ἄλλην ἐξέτασιν ἢ ἐκποιήσις τῆς προικὸς; ἢ συγχωρεῖται μόνον δι' ἀνάγκας τοῦ γάμου ἰσχυράς, καὶ ποίας;

Διατάξεις Γενικάι.

Ἄν ὑπάρχουν εἰς τὸν τόπον σας καὶ ἄλλαι συνήθειαι ἐκτὸς τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ἀνωτέρω ὁκτὼ ζητήματα, θέλετε τὰς σημειώσῃ λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς, καὶ θέλετε τὰς στείλῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Εἰς τὴν σύνταξιν τῶν τοπικῶν σας συνηθειῶν, θέλετε παραλάβῃ καὶ συμβουλευθῇ τοὺς προκριωτέρους καὶ τοὺς εἰδημονεστέρους ἄνδρας τῆς ἐπαρχίας σας διὰ πληρεστέραν τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν τοῦ ἔργου.

Εἰς ἐκάστην συνήθειαν θέλετε σημειώσῃ μὲ προσοχὴν τὰ ἐξῆς δύο·

1ον Ἀπὸ πόσον καιρὸν ἐπικρατεῖ ἡ συνήθεια εἰς τὸν τόπον σας.

2ον Εἰς πόσον τόπον ἐκτείνεται εἰς ὅλην τὴν ἐπαρχίαν (νῆσον) σας, εἰς μίαν μόνην κοινότητα, ἢ μίαν μόνην χώραν ἢ χωρίον;

Ἄν αἱ συνήθειαι τοῦ τόπου σας εἶναι γραπταί, θέλετε στείλῃ τακτικὸν καὶ ἀκριβὲς ἀντίγραφον αὐτῶν.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Ι. ΚΥΚΛΑΔΕΣ ΝΗΣΟΙ

Ι. ΣΙΦΝΟΣ

Ἀπάντησις εἰς τὰ περὶ συνηθειῶν ζητήματα τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας.

Ζήτημα Α^{ον}

Περὶ τοῦ Αου ἐρωτήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι σύμφωνος καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν μὲ τὸν νόμον.

Ζήτημα Β^{ον}

Περὶ τοῦ Βου ἐρωτήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι, ὅτι οἱ γονεῖς χρεωστοῦν νὰ ἀφήσουν ἐξ ἀνάγκης εἰς τὰ τέκνα των ὅλην τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ιδιόκτητον καὶ ὅσῃν ἔχουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των. Ἐχουσι δὲ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέσωσιν ἐλάχιστον μέρος αὐτῆς διὰ ψυχικὴν των σωτηρίαν, ἢ πρὸς χάριν ἕνεκα ἐκδουλεύσεων.

Ἡ τοπικὴ συνήθεια δίδει προστούτοις τὸ δικαίωμα εἰς τοὺς γονεῖς, διὰν στερῶνται τῶν πρὸς τὸ ζῆν μέσων, νὰ ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τὰ προικοδοτηθέντα εἰς τὰ τέκνα των πράγματα, ἀναλόγως ἀπὸ τὴν προῖκα ἐκάστου πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκάων.

Ζήτημα Γ^{ον}

Περὶ τοῦ τρίτου ἐρωτήματος, ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν σύμφωνος μὲ τὸν νόμον.

Ζήτημα Δ^{ον}

Περὶ τοῦ Δου ζητήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι, ὅτι ἂν τὸ ἀνδρόγυνον μείνῃ ἄτεκνον, καὶ ἀποθάνῃ ὁ εἰς τῶν συζύγων ἀδιάθετος, τὸν κληρονομοῦν οἱ νόμμοι συγγενεῖς του κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Γ' ζητήματος. Ἐχει δὲ τὸ δικαίωμα ὁ ἐπιζῶν σύζυγος νὰ καρποῦται τὴν κτηματικὴν καὶ χρηματικὴν περιουσίαν τοῦ ἀποθανόντος, ἐνὸςθ' ἢ ἄγαμος, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀποξενώσῃ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς κτηματικῆς ἢ χρηματικῆς περιουσίας· καὶ ἐὰν ἔχῃ τέκνα ἀποθανόντα μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου, δὲν ἔχει ἐπίσης τὸ ἐπιζῶν μέρος κἀνένα δικαίωμα κληρονομίας· τὴν δὲ κινητὴν περιουσίαν τὴν συνισταμένην εἰς σκεύη ἢ εἶδη, τὰ ὅποια δὲν δίδουν κἀμμίαν ἐπικαρπίαν, τὰ παραλαμβάνουν ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς κατὰ τὸ ζήτημα Γ^{ον}.

Ζήτημα Ε^{ον}

Περὶ τοῦ Ε^{ον} ζητήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι, ὅτι ὅλα τὰ παιδιά κληρονομοῦν καὶ τοὺς δύο γονεῖς ἐπίσης διὰν ἀποθάνωσιν ἀδιάθετοι. Ζῶντες δὲ οἱ γονεῖς ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ προικίσωσι κατὰ τὴν θέλησίν των.

Ζήτημα ΣΤ'

Περὶ τοῦ ς^{ον} ζητήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι, ὅτι τὰ προικοδοτηθέντα τέκνα, εἴτε ἀρσενικά εἴτε θηλυκά, ὑποχρεοῦνται ἀπὸ τὴν τοπικὴν συνήθειαν νὰ εὐχαριστῶνται εἰς μόνην τὴν προῖκα των, καὶ δὲν ἔχουν κἀνὲν δικαίωμα ἐπὶ τῆς καταληφθείσης κληρονομίας, ἐὰν οἱ γονεῖς ἀποθάνωσιν ἀδιάθετοι.

Ζήτημα Ζ^{ον}

Περὶ τοῦ ζ^{ον} ζητήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι σύμφωνος καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν μὲ τὸν νόμον.

Ζήτημα Η^{ον}

Περὶ τοῦ Η^{ον} ζητήματος ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι, ὅτι ἡ προῖξ τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν ἐκποιεῖται μὲ κοινὴν συγκατάθεσιν τῶν συζύγων. Ἐὰν δὲ ἡ γυνὴ εἰς ἀπουσίαν τοῦ ἀνδρὸς δι' οἰκιακὰς ἀνάγκας ἐκποιήσῃ μέρος ἢ τὴν ὅλην προῖκα τῆς ἢ τοῦ ἀνδρὸς τῆς, ἡ τοπικὴ συνήθεια δίδει τὸ δικαίωμα εἰς τὸν ἄνδρα μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του, ἢ λάβῃ ὀπίσω τὴν ἐκποιηθεῖσαν περιουσίαν πληρόνων τὴν τιμὴν αὐτῆς.

Παρὰ τὰς ἐκτεθείσας τοπικὰς συνηθείας ὑπάρχουν εἰσέτι καὶ αἱ ἀκόλουθοι.

Α^{ον}

Ἡ γυνή, εἴτε ἀπόντος εἴτε παρόντος τοῦ ἀνδρὸς, δύναται νὰ δανεισθῇ μὲ ὑποθήκην τῆς ἰδίας τῆς προικὸς¹.

Β^{ον}

Ἡ προῖξ τῆς γυναικὸς ὑποχρεοῦται εἰς τὰ χρέη τοῦ ἀνδρὸς, ὅταν δὲν εἶναι ἔμπορος καὶ ὅταν δὲν ἐξαρκέσῃ ἡ ἰδία προῖξ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ἐξόφλησιν τοῦ χρέους.

Ὅταν δὲ ὁ ἀνὴρ δὲν (sic) εἶναι ἔμπορος, ἡ προῖξ τῆς γυναικὸς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς τὰ χρέη τοῦ ἀνδρὸς, ἐὰν ἐκεῖνος χρεωκοπήσῃ, ἐκτὸς ὅταν ἡ γυνὴ ἔχῃ δοσμένην ἀτομικὴν ἐγγύησιν.

Γ^{ον} Περὶ ὁμόρων.

Εἰς τὰς πωλήσεις ἀκινήτων κτημάτων προτιμῶνται οἱ γονεῖς, τέκνα καὶ ἀδελφοί, καὶ μετὰ τούτους οἱ γειτνιάζοντες, εἴτε ὁμοροὶ τοῦ πωληθέντος κτήματος· ἡ αὐτὴ συνήθεια φυλάττεται καὶ ἐὰν ἐκτεθῇ εἰς δημοπρασίαν.

Οἱ γονεῖς, τὰ τέκνα καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ ἀποσπάσωσι, οἱ μὲν παῖδες τὰ πωληθέντα κτήματα εἰς ἀπουσίαν των ἀπὸ τοὺς γονεῖς των καὶ ἀνάπαλιν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τὰ πωληθέντα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀκολούθους ὑποχρεώσεις :

1. Νὰ κατοικήσωσι σταθερῶς εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ γίνωσι πολῖται.
2. Νὰ πληρώσωσι τὴν τιμὴν τῶν πωληθέντων κτημάτων ἐξ ἰδίας καταστάσεως καὶ ὄχι ἐκ δανείων· καὶ τοῦτο ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἀφ' ἧς ὥρας φθάσωσιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ
3. Νὰ ἀποσπάσωσι τὸ ὅλον καὶ ὄχι μέρος αὐτῶν.

1. Εἰς ἄλλο ἀντίγραφον τῆς ἀπαντήσεως ταύτης ἀποκείμενον εἰς τὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (Ἀρχεῖον Ι. Βλαχογιάννη) τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἡ γυνή, εἴτε ἀπόντος εἴτε παρόντος τοῦ ἀνδρὸς, δύναται νὰ δανεισθῇ ἢ νὰ συνεγγυηθῇ μὲ ὑποθήκην τῆς ἰδίας τῆς προικὸς.»

Δ^{ον}

Εἰς τὰς συμβαινούσας χρεωκοπίας προτιμῶνται οἱ ἐντόπιοι δανεισταὶ καὶ ἀποκλείονται οἱ ξένοι δανεισταί, κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν.

Ἐν Σίφνῳ τὴν 24 Ἀπριλίου 1833

Οἱ Δημογέροντες καὶ πρόκριτοι.

Οἰκονόμος Μπάος.

Ζανῆς Καμπάνης.

Πέτρος Μάτζας.

Γεώργιος Μάτζας.

N. A. Καμπάνης.

M. Βάος.

N. Μπατῆς.

N. Χρυσόγελος.

Πέτρος K. Πάος.

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν καὶ τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα.

Ἐν Σίφνῳ, τὴν 25 Ἀπριλίου 1833.

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες

(T. Σ.) Πέτρος K. Πάος.
Γεώργιος Ὁθωναῖος.

Ὁ Γραμματεὺς

M. Μάτσας.

2. ΝΑΞΟΣ

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Βασιλικὴν Γραμματεῖαν.

Ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ 330 τῆς Ἐγκυκλίου τῆς Βασιλικῆς ταύτης Γραμματείας ἀναφορὰ τῆς Ἐπαρχ. Δημογεροντίας Νάξου ἀφορῶσα τὰς τοπικὰς συνηθείας.

Ἡ Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία ἐπὶ πληρεσιάρχῃ Συνεδριάσει τῶν προκριτοτέρων καὶ εἰδημονεστέρων τῆς Προτενοῦσης καὶ ὅλων τῶν χωρίων τῆς Νήσου Νάξου ταύτης συμβουλευθεῖσα καὶ ἐξετάσασα λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς περὶ τῶν ἀρχαίων καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐπικρατούντων τοπικῶν ἐθίμων ἀπαντᾷ κεφαλαιωδῶς ὡς ἀκολούθως :

Ζητήματα περὶ τοπικῶν Συνήθειῶν.

α'. Ζήτημα περὶ κληρονομίας. Ἡ τοπικὴ συνήθεια εἶναι σύμφωνος μὲ τὸν νόμον καὶ κληρονομοῦν ἐπίσης ὅλα τ' ἀδέλφια ἀρσενικά καὶ θηλυκά.

β'. Ζήτημα. Οἱ γονεῖς κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν χρεωστοῦν νὰ δώσωσι τὴν πατρομητρικὴν των περιουσίαν εἰς τὰ τέκνα των εἰς μὲν ὀλιγωτέραν, εἰς δὲ πλειοτέραν, ὅχι ὅμως εἰς τὸ ἓνα δέκα καὶ εἰς τὸ ἄλλο δύο, ἐκτὸς ὀλίγου μέρους ἐλαχίστου τῆς ιδιοκτίου περιουσίας των, τὸ ὅποῖον ἡδύνατο νὰ δώσωσι, ὅπου αὐτοὶ ἤθελον.

γ'. Ζήτημα. Ἡ τοπικὴ συνήθεια σύμφωνος μὲ τὸν νόμον, ἥτοι τὸ νὰ προτιμῶνται εἰς κληρονομίαν οἱ κατιόντες, μὴ ὄντων δὲ κατιόντων, οἱ ἀνιόντες, μὴ ὄντων δὲ οὔτε ἀνιόντων οἱ πλησιέστεροι ἐκ πλαγίου συγγενεῖς, ἐξαιρουμένων, ὅταν συμβῇ θάνατος εἰς ἓνα τῶν συζύγων καὶ ἀφήσῃ τέκνα, ἐὰν μετὰ ταῦτα συμβῇ θάνατος καὶ εἰς τὰ τέκνα, δὲν κληρονομεῖ ὁ ζῶν γονεὺς τὰ τέκνα του, ἀλλ' ἐπιστρέφει ἡ περιουσία αὐτῶν, ἐὰν μητρικὴ, εἰς τοὺς ἐκ μητρὸς συγγενεῖς, ἐὰν πατρικὴ, εἰς τοὺς ἐκ πατρὸς συγγενεῖς, νέμεται δὲ ὁ ἐπιζῶν γονεὺς ἅπασαν τὴν ἐπικαρπίαν τῆς κτηματικῆς καὶ χρηματικῆς περιουσίας ἐνόσω φυλάττει τὰ τῆς χηρείας.

δ'. Ζήτημα. Κατὰ τὴν τοπικὴν συνήθειαν οὔτε ὁ ἀνὴρ κληρονομεῖ τὴν γυναῖκα, οὔτε ἡ γυνὴ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ τὸν μὲν ἄνδρα οἱ ἐξ αἵματος πλησιέστεροι αὐτοῦ συγγενεῖς, ὡσαύτως καὶ τὴν γυναῖκα οἱ ἐξ αἵματος αὐτῆς συγγενεῖς· νέμεται δὲ τὸ ἐπιζῶν μέρος τοῦ ἀνδρογόνου, ἐνόσω μένει εἰς τὴν χηρείαν, τὴν ἐπικαρπίαν τῆς κτηματικῆς περιουσίας καὶ τοὺς τόκους τῆς χρηματικῆς, χωρὶς νὰ δύναται οὔτε νὰ πωλήσῃ, οὔτε νὰ χαρίσῃ, οὔτε νὰ ὑποχρεώσῃ κεφάλαια κτηματικῆς ἢ χρηματικῆς περιουσίας· ὅσα δὲ ὑπόκεινται εἰς φθοράν, ἥτοι ρουχικά, μαλάγματα, μαργαριτάρια, διαμαντικά, στρέφονται εἰς τοὺς ἔχοντας τὸ δικαίωμα πλησιεστέρους συγγενεῖς τοῦ ἀποθανόντος ὡς ἀνωφελῇ πρὸς τὸ ἐπιζῶν μέρος.

ε'. Ζήτημα. Σύμφωνα μὲ τὸν νόμον ἐξ ἴσου διανεμόνται ἀρσενικά καὶ θηλυκά πατρικὴν καὶ μητρικὴν περιουσίαν.

Περὶ προικός.

ς'. Ζήτημα. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων ἀδιαθέτων ὄντων, τὰ προικισμένα παιδιά ἀρσενικά καὶ θηλυκά δὲν ἐπεμβαίνουν εἰς τὴν ἀπροίκιστον καὶ ἀδιάθετον κληρονομίαν, ἀλλὰ κληρονομοῦν αὐτὴν καὶ διανεμόνται ἐξ ἴσου τὰ ἀπροίκιστα παιδιά, οὔτε ἡ προικισμένη θυγάτηρ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ καταβάλλῃ τὴν προῖκα τῆς εἰς τὴν ὀλικὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ἀδιάθετον περιουσίαν τῶν γονέων τῆς καὶ νὰ μοιράσῃ ἐξ ἴσου μὲ τὰ ἀδέλφια τῆς.

ζ'. Ζήτημα. Ἡ τοπικὴ συνήθεια συμφωνεῖ μὲ τὸν νόμον καὶ μοιράζον ἐξ ἴσου ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ τὴν πατρομητρικὴν περιουσίαν.

η'. Ζήτημα. Σύμφωναν τὸ ἀνδρόγυνον διὰ κατεπειγούσας ἀποδεδειγμένας οἰκειακὰς ἀνάγκας δύναται νὰ ἐκποιήσῃ μέρος τῆς προικὸς ἢ καὶ ὅλην τὴν προῖκα ἀνάγκης οὐσης· ἀλλ' ὁ ἀνὴρ ὑποχρεοῦται πάντοτε, ἂν ἔχῃ ἰδίαν του κατάστασιν, νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν γυναῖκα του διὰ τὴν ἐκποιηθεῖσαν συμφώνως προῖκα της, ὅποτε ὅμως δι' ἐγγράφον ἐγγυητικοῦ του τὴν ἔχει ἀσφαλίσῃ· ἡ γυνὴ δὲ ἄνευ ἐγγράφου συγκαταθέσεως τοῦ ἀνδρός της δὲν δύναται οὔτε νὰ προικίσῃ ἢ χαρίσῃ καὶ πωλήσῃ ἐκ τῆς προικὸς της, δύναται ὅμως εἰς τὴν διαθήκην της νὰ διατάξῃ τὴν προῖκα της εἰς τὰ τέκνα της κατὰ τὸ Β' Ζήτημα.

Ἐκτὸς τῆς ἀπαντήσεως τῶν ὀκτὼ τούτων ζητημάτων ὑπάρχον καὶ ἄλλαι συνήθειαι ἐξ αἰώνων ἀμνημονεύτων, ὡς αἱ ἀνωτέρω, αἷνες καταγράφονται.

Περὶ προικοσυμφώνων

1. Ἡ τοπικὴ συνήθεια δίδει τὸ δικαίωμα νὰ προικίζωνται τὰ ἀρσενικά παιδιά καθὼς καὶ τὰ θηλυκὰ καὶ τὰ προικοσύμφωνα θεωροῦνται ὡς τὰ ἱερώτερα ἐγγράφα τῶν πολιτικῶν συναλλαγμάτων ἀπαράρτητα καὶ ἀπαράβαρα.

2. Ὅταν οἱ γονεῖς προικοδοτήσωσι τὰ τέκνα των ἀρσενικά καὶ θηλυκὰ δι' ἐγγράφων τακτικῶν προικοσυμφώνων ἀπολαμβάνουσιν οἱ γονεῖς διὰ βίου τὴν ἥμισυ ἐπικαρπλίαν τῶν προικοισθέντων πραγμάτων λεγόμενον ἐπιτοπίως Γεροντομοῖριον, ἀκολουθοῦντες καὶ δίδοντες καὶ τὰ ἥμισυ κατ' ἔτος συνειθισμένα ἔξοδα εἰς αὐτὰ τὰ προικοισθέντα πράγματα καθ' ὅλην τὴν ἔννοιαν τοῦ προικοσυμφώνου.

Περὶ Ἀκλήρων

3. Ἐν γένει ὅλοι οἱ ἄκληροι δὲν δύνανται τὴν πατρομητρικὴν αὐτῶν διαθέ-
τοιτες αὐτὴν νὰ τὴν δώσουν εἰς ξένους, ἀλλὰ χρεωστοῦν νὰ τὴν δώσουν εἰς τοὺς πλησιεστέρους αὐτῶν συγγενεῖς κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀρέσκειαν, ἐκτὸς μόνον ἑνὸς μέρους ἐλαχίστου, τὸ ὅποῖον δύναται νὰ διαθέσουν ὅπως προαιρεοῦνται, εἰς ξένους καὶ εἰς ψυχικά. Τὴν δὲ ιδιόκτητον αὐτῶν κατάστασιν δύναται νὰ διατάξωσι καὶ δώσωσι, ὅπως βούλωνται, ὅχι ὅμως ὅλον, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέρος αὐτῆς.

4. Ὅταν πωληθῶσι κτήματα, οἷον χωράφια, ἀμπέλια κτλ., τὰ ὅποια δὲν εἶναι ἐπὶ δημοπρασίας πωλημένα, οἱ ἔχοντες τὸ δικαίωμα τῆς προτιμήσεως δύναται νὰ ζητήσουν καὶ λάβουν αὐτὰ καὶ δὲν χάνουν τὸ δικαίωμα μέχρις ὅτου δὲν τοὺς παρουσιασθῇ τὸ ἐγγράφον πωλητήριον ὑπογεγραμμένον ἀπὸ δύο μάρτυρας.

Ὁ σωζόμενος γραπτὸς κώδικς τῶν νόμων τοῦ 1810, ὅστις συντεθεὶς ἐν Κων-
σταντινουπόλει παρὰ τοῦ Ἰλαρίωνος Κρητὸς Σιναΐτου, μὴ ἐπικυρωθέντος ἀπὸ τὴν

Ὁθωμανικὴν ἐξουσίαν διὰ φερμανίου καὶ διὰ σιγγελίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ Μπουγιουρδίου τοῦ τότε ἀρχιναύαρχου (ἦτοι Καπουδὰν Πασᾶ) καὶ ὡς διαστρέφοντος καὶ ἀσυμφώνου ὅλως πρὸς τὰ ἔθιμα, καὶ μολονότι φαίνεται ὑπογεγραμμένος ἀπὸ μερικοὺς κατοίκους τῆς Νήσου ταύτης, δὲν ἐμβῆκε ποτὲ εἰς ἐνέργειαν.

Τῇ 25 Ἀπριλίου 1833

καὶ ὑποσημειούμεθα ὑποκλινῶς

Νάξος

Εὐπειθέστατοι

(Τ. Σ.) Χ. Σομμαρούπας
Ι. Μπαρότζης

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες Νάξου

Ἀνδρόνικος Μπαζέος

Γεώργιος Κόκκος

Ὁ Γραμμ.

Ἰωάννης Ἀναπλιώτης

Θ. Χάμπας.

Τ' ἀνωτέρω τοπικὰ ἔθιμα οὕτως ὥς εἶναι ἐκτεθιμένα συνετάχθησαν ἐπὶ πληρεστάτης συνεδριάσεως τῶν ὑποφαινομένων καὶ εἰς ἔνδειξιν ὑποσημειούμεθα.

Δημήτριος Κόκκος Ἰάκωβος Κόκκος

Μ. Μαρκοπολίτης, Ν. Κόκκος

Κωνσταντῖνος Α. Κόκκος Δημήτριος Μπαζέος

Νικόλαος Μανρομμάτης

Δημήτριος Πάλπης

Νικόλαος Μπαρότζης

Ἀλεβίζος Σέρβος

Ἰωάννης Μιχαὴλ Δαμιράλης

Ἰερώνυμος Μπαρότζης διὰ

τὸν ἀόματον Φραντζέσκο

Μπαρότζη πρῶτον Καντζι-

λίερη ἐγὼ Ἰερώνυμος Μπα-

ρότζη

Γερμανὸς Σομμαρούπας

Ι. Χ. Φραγκόπουλος

Ζαμπατῆς Μπαρότζης.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ ἐξαχθὲν ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐξερχομένων τῆς πανσάσης Ἐπαρχιακῆς Δημογεροντίας Νάξου.

Ἐν Νάξῳ τῇ 1 Αὐγούστου 1833

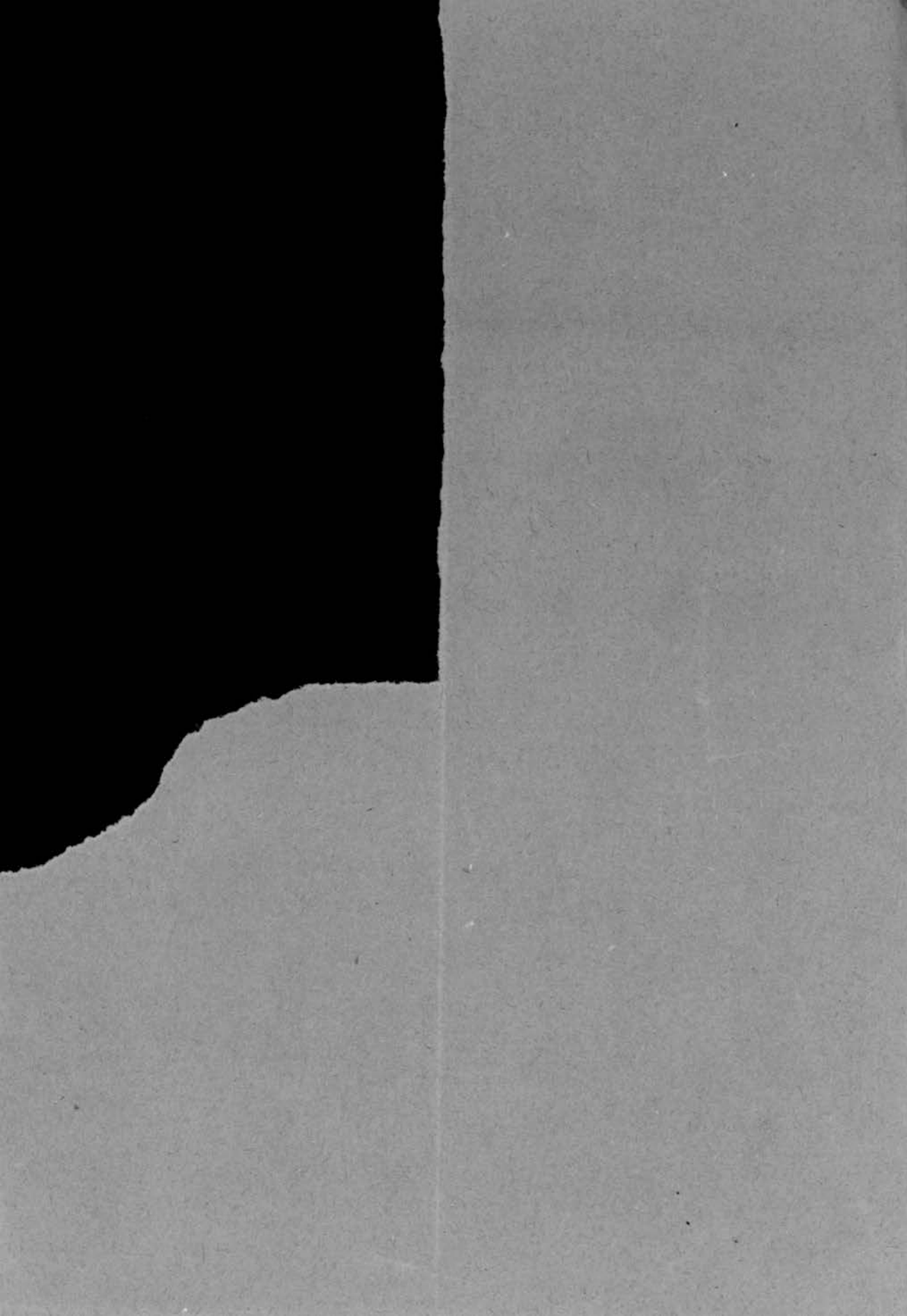
Ὁ Ἐπαρχος Νάξου κτλ.

(Τ. Σ.) Ἰωάννης Μαμούνης.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
ΙΑΚ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Τὸ Ὑπουργικὸν Σχέδιον τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 23 Φεβρουαρίου 1835	1
ΙΑΚ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Νομικά τινα ἔθιμα τῶν νήσων Σπετσῶν, Ὑδρας, Πόρου καὶ Σαλαμῖνος	8
Δ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ, Ἡ «Δικανικὴ Τέχνη» τοῦ Δημητρίου Καταρτζῆ - Φωτιάδου	17
ΣΤ. ΣΚΟΠΕΤΕΑ, Ἐγγραφα ἰδιωτικὰ ἐκ Δ. Μάνης τῶν ἐτῶν 1547-1830	60
Τ. ΑΘ. ΓΡΙΤΣΟΠΟΥΛΟΥ, Πωλητήρια καὶ ἄλλα ἔγγραφα τῆς παρὰ τὴν Δημητσάναν Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου (1626-1787)	118
ΙΑΚ. ΒΙΣΒΙΖΗ, Τὰ ἐρωτήματα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης τοῦ ἔτους 1833 περὶ τῶν νομικῶν ἐθίμων καὶ αἱ ἐπ' αὐτῶν ἀπαντήσεις τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν	158

015365